KAREN GROTE

MENS UVEJRET RASER

V. PIOS BOGHANDEL
KØBENHAVN 1918

MENS UVEJRET RASER

KAREN GROTE

MENS UVEJRET RASER

OPLEVELSER FRA MIT LIV UNDER KRIGEN

V. PIOS BOGHANDEL - POVL BRANNER
NØRREGADE - KØBENHAVN - MCMXVIII

D
515
G725

KROHNS BOGTRYKKERI

FORORD

NAAR jeg har prøvet paa ikke alene i disse Optegnelser men ogsaa i mit Liv at undgaa saa meget som muligt uvirksomt at dvæle ved den Side af Krigen, der er saa fortvivlende, at den jo har berøvet mangen letpaavirkelig Natur al Fred og Glæde, ja undertiden endog Forstanden, saa er det ikke, fordi jeg er bleven sløvet eller har vænnet mig til Krigens Rædsler, men fordi jeg har indset, at hvert Menneske trænger til at spare paa al den Kraft og Ydeevne, han ejer, — der er Brug nok for den nu, maaske endnu mere senere — for at omsætte den i virksomt Arbejde.

Men denne Kraft svækkes ved unødvendigt at lade Fantasi, Tanker og Hjerte svælge i Lidelser og Grusomheder, hvis man da ikke har andet at kunne yde som Modvægt end Sukke og søvnløse Nætter; derved forkorter man ikke Krigen, og derved formindskes ingen Lidelser. Jeg har med Villie bestræbt mig for ikke at opholde mig ved det sværeste, jeg har oplevet, men at drage alt det lyse og fornøjelige eller interessante frem, som Livet har bragt mig i disse 3 Aar. Det er selvfølgelig en

Gave fra Gud at kunne gøre dette, men hver af os kan selv ved god Villie hjælpe lidt med i denne Retning — og da bliver det os muligt midt i Livets Storme — midt i Krigens Bulder at gaa med oprejst Hoved og med Hjertet fuldt af Tak og anvende vor saaledes opsparede Kraft i den Tjeneste, der allerede er eller nu bliver anvist os.

KAREN GROTE,
født v. Holstein-Rathlou.

Kjøbenhavn, Oktober 1917.

FØRSTE KAPITEL

1. August 1914.

Krigens Udbrud. — Spionaffairerne i Waren og Neu Strelitz.

DA Krigen udbrød, var jeg i Franzens-Bad i Østrig til Kur. Til Tiden efter Kuren havde vi bestilt Værelser paa Fanø Badehotel, hvor min Mand og jeg skulde tilbringe Sommerferien. Det blev imidlertid ikke til noget, thi straks efter Ankomsten til Franzens-Bad hørte jeg de vildeste Rygter svirre i Luften om Krig mellem Serbien og Østrig, d. v. s. inden jeg hørte Rygterne, *saa* jeg dem. Det var mig nemlig paafaldende, at alle de mange Jøder med deres lange Kofter og Krøller ved Ørene pludselig blev saa ivrige og hver Dag samledes i store Klynger og konfererede — naar jeg siger *saa*, saa er det, fordi som bekendt Jøderne taler nok saa meget med Hænderne som med Munden.

Det syntes mig dog ret uvedkommende, hvad der foregik nede i den Afkrog af Verden, jeg var dansk, min Mand tysk, og det vedkom os ikke meget, at de kæmpede dernede i Balkan-Hjørnet.

I to Dage havde jeg ingen Aviser læst, og da jeg den 3die Dag havde aftalt et Stævnemøde med en Veninde, og jeg foreslog, at vi skulde spise i en bekendt Restaurant med Musik, saa hun forarget paa mig: »Har Du Lyst at høre Musik idag?« »Ja, hvorfor da ikke?« — »Menne-

skebarn, ved Du da ikke, at igaar blev Krigen erklæret mellem Serbien og Østrig?« — Krig — Krig — jo vist havde jeg hørt en Del Rygter om Krig, hele den sidste Maaned, men »Krig« var dog endnu et helt tomt Ord for mig. »Ja — saa — jo — naa, *er* Krigen virkelig udbrudt?« — nu skammede jeg mig dog mægtigt over, at jeg ikke engang vidste det. »Min Broder er med,« var alt, hvad hun svarede. Jeg saa paa hende — og nu begyndte det at dæmre for mig, hvad *Krig* var, at det ikke blot var et tomt Ord, men noget virkeligt, der nu var ved at rykke lige ind paa Livet ogsaa af mig. Jeg genkaldte i Erindringen Billedet af hendes unge Broder, der tilfældig havde ikke saa lidt Lighed med en af mine egne Brødre. — Altsaa det betød Krigen — nu stod han daglig Ansigt til Ansigt med Døden — febrilsk gennemgik jeg i Tankerne alle mine andre unge Venner i Østrig — de skulde vel ogsaa alle med. Saa standsede Tanken ved forskellige af Herrerne fra det Cumberlandske Hof, nej, de var jo tyske ligesom *Gernand* (min Mand) — de kom ikke med. — Kom de ikke? — ja, hvem garanterede mig da, at Tyskland imorgen ikke ogsaa blev draget med ind i Konflikten — Tyskland med! — Min Mand — mine Svogre og Nevøer! Pludselig stod alt klart for mig — ja nu forstod jeg, at hun ikke følte Trang til at høre Musik idag, og i trykket Stemning uden at veksle mange Ord gik vi ind paa den første den bedste Restaurant og spiste Frokost.

— Der var Krig i Luften; hvor havde jeg været mærkelig sløv og ligegyldig, at jeg ikke havde *mærket* det, selv om jeg ingen Aviser havde læst — paa een Dag var Verden forandret, ikke blot for Østrigere og Serbere — ogsaa for alle os andre.

Da jeg ikke fik Svar fra min Mand paa mine ængstelige Breve om, hvad han mente om Situationen, besluttede

jeg mig til at gøre en lille Afstikker til Gmunden for at tale med ham om Sagerne. Jeg lod rolig *Martha* (min Kammerjomfru) og Bagagen blive i Franzens-Bad, da det var min Hensigt at vende tilbage igen.

Jeg gik nu paa Banegaarden for at spørge efter Togene og fik at vide, at det Tog, jeg havde tænkt at tage med, var det sidste, der overhovedet i lang Tid vilde befordre civile Personer.

Undervejs kørte vi et Stykke ind over den bayerske Grænse, og der fik jeg med egne Øjne de første Forberedelser at se til den tyske Mobilisering.

Det var den 1. August.

Jeg var saaledes den første, der i Gmunden kunde bekræfte Rygterne om, at Tyskland virkelig var bleven draget med ind i Krigen.

Jeg fandt allerede mit Hjem helt inde i Krigens Tegn. Min Tjener modtog mig i civile Klæder, og da jeg spurgte om Grunden dertil, svarede han mig med et uendelig alvorligt Udtryk: »Frau Gräfin, jeg hører til de første Indkaldte, i Aften skal jeg allerede rejse.« Min Husjomfru og Stuepige modtog mig ikke, som de plejede, smilende og glade. Stuepigen var forgrædt og min jydske *Stine* ligesaa.

Da jeg spurgte om Grunden, var den temmelig ens hos begge. Stuepigen *Poldi*, der i lang Tid havde været »halvforlovet«, havde lige taget Afsked med sin Kæreste, der var draget i Felten.

»Men hvad er der i Vejen med Dem, Stine, De er da ikke forlovet med en Østriger?« »Jo, jeg er,« sagde hun fortvivlet, »lige for en halv Time siden har jeg svoret ham Troskab, han har bedt mig om det saa længe, og nu da han drog ud, kunde jeg ikke sige Nej til ham mere.«

Kun *Pølle* (min lille Hund) sprang op ad mig med Glædeshyl — vi er jo ikke vante til at være skilt længe ad Gangen.

Hvad jeg fik at vide, da jeg talte med min Mand, bestyrkede mig i, at jeg havde handlet rigtigt ved at tage hjem. Hans Indkaldelsesordre lød paa at melde sig den 8. Mobiliseringsdag i Neu Strelitz. To Dage blev jeg i Gmunden. Alt var i Forvirring og Opløsning. Krigens tunge Haand havde lagt sig over Tusinder af Hjem. Her sagde en grædende Moder Farvel til sin Søn, der skiltes et ungt Par, Broder og Søster saa' hinanden for sidste Gang.

To Dage efter gik jeg til Jernbanen for at forhøre mig angaaende Togene — jeg vilde rejse til Neu Strelitz for at være sammen med min Mand lige til det sidste — og fik mærkeligt nok den samme Besked som i Franzens-Bad: »Hvis De tager med i Aften, kan De endnu naa det, herefter vil der i lang Tid kun blive befordret Militær.« Klokken var 7 om Eftermiddagen, da jeg fik denne Besked, Kl. 11 om Aftenen gik Toget, og der var en god halv Times Kørsel fra Jernbanen til mit Hus. Jeg havde haabet, at min Mand var rejst med samme Tog, men han syntes ikke, han vilde forlade Hertugens Tjeneste før end i yderste Øjeblik, og kunde jo som Militær rejse med ethvert Tog, hvorfor han besluttede sig til at rejse et Par Dage senere for at melde sig til sin Garnison, Neu Strelitz i Mecklenborg.

At skaffe Pas var der ikke Tale om paa saa kort Tid. Jeg kastede hurtigt det nødvendigste i et Par Kufferter og tog saa Afsked med mit Hjem. Hvem vidste, hvornaar jeg skulde gense det, og under hvilke Forhold! Rejsen var forfærdelig, Toget var overfyldt, ingen Sovevogne, lange unyttige Ophold, overalt Forvirring og Uorden. Jeg kom mærkelig nok uden Vrøvl over Grænsen.

I Berlin stødte jeg paa de første Ubehageligheder, idet jeg ingen Steder kunde faa mine østrigske Penge byttet. Efter at jeg havde kørt Byen rundt til forskellige Banker, der alle havde nægtet at modtage østrigske Sedler, endte jeg atter paa Banegaarden, hvor Droskekusken, der var angst for ikke at faa sin Betaling, mente, jeg bedst kunde faa dem byttet. Jeg var dødtræt og kunde ikke finde Stedet, hvor Pengene skulde veksles. En lille, mørk Herre nærmede sig da og sagde venligt: »Frøken, skal De veksle Penge?« »Ja, det skal jeg, det var rigtignok rart, om De vilde hjælpe mig.« »Hvad Slags Penge er det?« »Østrigske.« »Er det Sedler?« »Ja.« »Vær saa venlig at vise mig dem, Frøken.« Jeg studsede. »Hvorfor dog det? Det er jo ganske almindelige Pengesedler.« »Aah, vis mig dem.« »Men *hvorfor* dog?« sagde jeg ærgerligt, »jeg troede, De vilde hjælpe mig at bytte.« »Aah, vis mig dem, om det saa kun er en ganske lille Seddel.« Jeg kunde ikke begribe, hvad den lille Herre vilde mig. Ærgerlig tog jeg mine Penge op. »Naa, se saa, hvad mærkeligt der er ved de Penge.« I Stedet for at hjælpe mig med at veksle Pengene, tog han blot Hatten af, bukkede og gik, idet han mumlede noget mellem Tænderne, hvoraf jeg kunde forstaa saa meget som, at han havde troet, at det var russiske Penge! Endnu stod det uklart for mig, hvad denne lille Episode skulde betyde.

Endelig fik jeg da Pengene byttet og kom i Toget. Det var et Aftentog, som ikke gik videre end til Neu Strelitz; derfra skulde jeg videre til Waren, hvor min Svigermoder boede. I Neu Strelitz maatte jeg sammen med en Del Medrejsende opholde mig 6 Timer, fra Kl. 1 Nat til Kl. 7 Morgen, i Banegaards-Restaurationen, og en Del af os kom selvfølgelig i Snak, som man let gør det i saa bevægede Tider, og hver fortalte om sine Genvordigheder.

Hen ad 6-Tiden blev det lyst, og da jeg var stiv i Lemmerne, fik jeg Lyst at gaa en lille Morgentur. En Veninde af mig havde givet mig et Brev med til sin Tante, som hun havde bedt mig stikke i Postkassen i Neu Strelitz. Da Tanten og jeg kendte hinanden meget godt af Omtale, skrev jeg med Blyant et Par Ord bag paa Konvolutten, blot en Hilsen, at jeg selv personlig overbragte Brevet til hendes Portner. Og jeg benyttede nu dette som en Anledning til at strække mine Ben paa en lille Spadseretur. Aldrig faldt det mig ind, at denne min tidlige Morgentur kunde vække Mistanke.

Da jeg atter kom tilbage til Stationen, og Toget endelig ankom, som skulde føre os videre, traadte en civil og en militær Embedsmand ind i min Kupé og spurgte først pro forma et Par af de Medrejsende, om de havde noget Pas. Ingen havde Pas, men der var ingen, der spurgte om Grunden dertil. Saa kom de til mig, holdt grundigt Forhør over mig om, hvorfor jeg intet Pas havde, hvem jeg var, og hvor jeg skulde hen. Det lod til, at min Forklaring tilfredsstillede dem, og de forlod mig meget høfligt og med en Bunke Undskyldninger.

Da jeg senere personlig lærte den Dame at kende, til hvem jeg havde bragt Brevet, fik jeg en meget morsom nærmere Forklaring paa denne Historie: Der maa vel have været en eller anden, der har set mig paa min tidlige Morgenvandring og fundet noget paafaldende deri; kort sagt, en halv Time efter, at jeg havde afleveret Brevet til den gamle Portner, ankom en Detektiv og forlangte Forklaring paa, hvad den »som Kvinde forklædte Spion« havde villet der i Huset. Den gamle Portner svarede meget fornærmet, at ingen Spion, men en pæn Dame, havde afleveret et Brev til hans Frue, andre havde der ikke været den Morgen. Detektiven paastod, at det ingen

Dame var, men en forklædt Mand, og ønskede at faa Fruen i Tale. Fruen var endnu i Sengen, men der hjalp ingen kære Mor, hun maatte i Slaabrok modtage Detektiven. »De har modtaget et Brev til Morgen?« sagde han stift. »Ja, det har jeg,« svarede den gamle Dame, »fra min Niece i Gmunden.« »Ved De, hvem der overbragte Brevet?« fortsatte han. »Ja, tilfældigvis ved jeg det, thi Damen, som bragte Brevet, og hvis Haandskrift jeg kender, har skrevet en Hilsen bag paa Brevet, hvori hun siger, at hun selv overbringer det.«

»Kender De den Dame?« spurgte Detektiven ivrigt. »Ikke personlig, men meget godt af Omtale.« »Kan De beskrive hendes Ydre?« »Jeg ved,« svarede den gamle Dame, »at hun er meget høj og blond, og som dansk født taler hun tysk med lidt Accent.« Detektiven rystede ærgerlig paa Hovedet. Dette Signalement passede jo godt nok paa den formodede Spion; det var ubehageligt, om man skulde have taget fejl og det var en uskyldig Dame, han forfulgte.

Han gav dog ikke saa let tabt, men søgte hele Byen rundt efter mig, til han og en militær Embedsmand, der ogsaa var kommen til, endelig fandt mig i Toget, og omsider syntes overbevist om deres Fejltagelse.

En af mine Medrejsende, der havde hørt mit Navn, da jeg sagde det til Embedsmændene, var meget ivrig efter at hjælpe mig, for at intet saadant skulde gentage sig, og raadede mig til at samle og have ved Haanden alt, hvad jeg tilfældigt havde med af Breve, Papirer, Visitkort o. s. v., der kunde legitimere mig.

Mens jeg sad og gennemsøgte min Kuffert efter dette og morede mig over det skete, sad en anden Medrejsende, en ung 17-aars Knægt, og sov »Rævesøvn« i Hjørnet af Kupéen. Vi saa, hvorledes han af og til ikke kunde dy

sig, men lukkede et Øje lidt op og kiggede hen paa os. Det faldt mig ikke ind, at denne unge Lømmel senere skulde kunne gøre mig saa megen Fortræd.

Ved Ankomsten til *Waren* tilbød den nette unge Mand at hjælpe mig med at skaffe Drager og Vogn. »Aah, det er ganske unødvendigt,« sagde jeg, »jeg har telegraferet, saa min Svigermoder venter mig, der vil være baade Vogn og Tjener ved Stationen, saa jeg trænger ikke til Deres Hjælp, sørg De bare for Dem selv, men ellers mange Tak for Venligheden.« Saa skiltes vi, og jeg spejdede, men forgæves — først efter Tjener, saa efter Vogn; ikke engang de to velkendte Dragere saa jeg paa Banegaarden! De var vel indkaldt!

Inde i Restaurationen telefonerede jeg til Varchentin. Svigermoder havde ingen Telegram faaet fra mig og havde heller ikke sendt mig nogen Vogn, for alle hendes Heste var bleven rekvirerede paa nær de to ældste, der for Øjeblikket var lamme. »Se hellere at skaffe dig en Vogn i Waren,« mente hun. Jeg prøvede nu at telefonere til Vognmanden, men Telefonforbindelsen var i Uorden, og jeg tænkte med et Suk paa min unge Ridder, der havde tilbudt at hjælpe mig, og som nu var borte.

Det øsregnede. Jeg var iført en lang, vid Regnfrakke, groft amerikansk Fodtøj, Hatten var en Toque, der dækkede over hele Frisuren, og jeg havde et meget tæt Slør for Ansigtet, hvilket jeg kun brugte ved særlige Lejligheder, naar jeg havde noget at skjule, enten hvis jeg havde grædt, eller som i dette Tilfælde, hvor jeg i over 24 Timer ikke havde haft Lejlighed til at rede eller vaske mig. Jeg havde aldeles ikke lagt Mærke til, at den unge Lømmel fra Kupéen fulgte mig paa den anden Side af Gaden, indtil vi mødte en gammel Oberst; da opdagede jeg ham, saa, at han standsede, talte ivrigt med Obersten og pegede over

paa mig. Obersten blev ganske forvirret og rød i Hovedet af Ivrighed. Han vilde vist være skraaet tværs over Gaden til mig, hvis ikke i det samme en stor Flok af henved et Par Hundrede syngende unge Mænd kom gaaende i Gaden og skilte ham fra mig. Han fik kun Tid at raabe noget, jeg ikke hørte, til to Underofficerer, der gik paa den anden Side af Gaden. Disse to haandfaste Mænd greb mig nu hver i sin Arm: »De er anholdt, følg med paa »das Bezirkskommando«.« Jeg var ganske betuttet, men ikke et Øjeblik fandt jeg Situationen alvorlig. Lige saa militært, som de havde udtalt deres Ordre, svarede jeg med Enstavelsesordet »Gut«, vendte om og fulgte dem med taktfaste Skridt!

Situationen morede mig, jeg var ikke helt ukendt i Byen og ventede blot paa det Øjeblik, en af mine Bekendte skulde vise sig; hvilket Tableau det havde været! Jeg tænkte lidt paa, om jeg skulde forklare Underofficererne, hvem jeg var, og fremvise den lille Samling Papirer, der kunde legitimere mig, og som jeg bar hos mig, men jeg opgav Tanken, fordi jeg indsaa, at det ikke vilde forandre noget i Situationen, før jeg havde været i Forhør. De havde jo kun at lystre deres Ordre, og Obersten gik paa den anden Side af Gaden, skilt fra mig ved de fulde unge Mænd, der havde drukket sig Mod og Begejstring til; allerede om et Par Timer var de jo i Kejserens Uniform, og den næste Dag skulde de sendes til Fronten.

Jeg kunde ikke lade være at smile over Situationen, hvad jeg senere hørte, at Pøbelen havde taget mig ilde op, »at det Bæst af en Spion ovenikøbet var saa fræk at le«, og i de første Par Minutter skete der mig heller ingen Overlast, indtil pludselig en meget stor Mand, civil klædt men med et bredt Bind om Armen, hvor der stod noget trykt paa, der betød, at han i Øjeblikket gjorde en eller

anden militær Tjeneste, styrtede sig ind paa mig og holdt en, som jeg formodede, ladt Revolver lige for Panden af mig. Han slyngede mig nogle stygge Skældsord i Ansigtet, og raabte et Par Gange som for at give sig selv Mod: »Skyd Bæstet ihjel, skyd Bæstet ihjel.« Jeg vil ikke nægte, at Situationen nu ikke mere var ganske hyggelig; jeg lukkede Øjnene og var overbevist om, at et Knald var den sidste Lyd, mine Øren vilde opfange i denne Verden. Men der skete intet. Da jeg atter aabnede Øjnene, hang Mandens Arm med Revolveren slapt ned ved hans Side, mine Vogtere, der iøvrigt kun fulgte deres Ordre og ikke lod til at tro, at de havde at gøre med en Spion og i det hele opførte sig pænt imod mig, havde med et Par kraftige Slag afværget Katastrofen. Vi gik nu et Par Skridt videre, saa styrtede en Mandsperson sig ind paa mig, sparkede efter mig og rev i min Hat. Dette gentog sig nu oftere, og da samtidig mine Vogtere overgav mig i andres Varetægt, ligeledes civile Mænd med Bind om Armen, (ikke en, men tre—fire Gange paa den korte Tur skiftede jeg Vogtere), blev det mig dog for broget, jeg brød min Tavshed og sagde kort, at jeg fandt mig ikke i slig Behandling, jeg havde intet forbrudt, fulgte ogsaa villigt med dem og ønskede Beskyttelse, indtil jeg var bleven forhørt. »Aah hvad, De har vel Beskyttelse nok,« mente mine Ledsagere. »Det har jeg ikke, som De ser, naar Pøblen kan tillade sig at sparke mig og rive mig i Haaret, og De ikke kan forhindre det. Der ovre gaar et Par ledige Militære, kald dem til Hjælp.« »Aah hvad, vi skal nok beskytte Dem,« svarede de godmodigt.

Paa en Gang opdagede de nu, at de var gaaet i en fejl Retning, det kom sig af, at de saa ofte havde skiftet, at de sidste ikke rigtig kunde huske, om det var Politistationen eller Militærstationen, de skulde bringe deres

Fange til. Vi havde skyndet paa vor Gang, saa vi var kommet en Snes Skridt foran de fulde Ungersvende, men nu, idet vi vendte om, gik vi jo lige Sværmen i Møde, og nogle ubeskrivelige Øjeblikke fulgte herpaa. Det var, som havde de blot ventet paa dette Øjeblik; i et Nu var mine Vogtere og jeg omringet af hele Sværmen. De hujede og skreg, slog, sparkede og rev mig i Haaret. Trods det, at jeg indsaa, at det var til ingen Nytte, raabte jeg dog ganske højt, hvem jeg var, at min Mand var tysk Officer, og spurgte, om de var fra Sans og Samling — at behandle en værgeløs Dame paa denne Maade! Der var ingen, der ænsede mine Ord. Underofficererne gjorde, hvad de kunde for at forsvare mig mod den rasende Pøbelhob, men hvad nyttede de to mod saa mange. Jeg mærkede nok, at det særlig var Haaret, de vilde have fat i, og jeg havde paa det Tidspunkt et ualmindeligt langt og tykt Haar, foruden at jeg havde en stor Valk inden i Frisuren, som Moden var dengang, og de kunde derfor ikke tænke sig andet, end at det *maatte* være en Paryk! Det, at jeg var anholdt, bestyrkede dem endnu mere i Troen paa, at jeg maatte være en forklædt Mand (selvfølgelig Russer), ergo maatte Haaret være falsk, og det skulde rives ned, saa enhver kunde se, hvem og hvad jeg var! Det gjorde frygteligt ondt at blive revet i Haaret, og da det særlig var bagfra, de rev, bøjede jeg mit Hoved længere og længere tilbage. Det var nu dumt gjort, thi saa afgav mit Ansigt, særlig Øjnene, en meget velkommen Skive for deres knyttede Næver. Det var mig klart: Haaret eller Øjnene maatte jeg ofre, og jeg overvejede da, at Haaret kunde jeg nok erstatte med Paryk, eller det vilde med Tiden vokse ud igen. Men Øjnene, det sundeste og bedste paa mig, var uerstattelige! Med et energisk Ryk bøjede jeg derfor Hovedet fremad, og jeg *hørte* Haaret blive

revet af mig. Det lød, som naar man langsomt brækker en knastør Pilegren. Det varede kun et Øjeblik, men Smerten var stor; dog den glemtes hurtig i al min Spænding — hvordan det hele vilde ende!

Nu var Øjnene reddede, og der var for lidt Plads til at de kunde sparke mig, saa de nøjedes med at lade Slagene regne ned over min Nakke. Hvor længe jeg stod der med bøjet Hoved og Hænderne presset for Øjnene, ved jeg ikke, men ved kun, at min eneste Tanke var: »Hvornaar mon du besvimer og falder sammen, thi saa er du færdig, saa tramper de dig ihjel.« Men der var vist ikke engang Plads til at falde sammen. Jeg var jo trængt fra alle Sider, mange Gange havde mine Fødder ikke berørt Jorden, og jeg blev mere baaret og trukket, end jeg selv gik.

Da mine to Ledsagere indsaa det haabløse i at optage Kampen med saa mange, gjorde de det fornuftigste, de kunde, idet de anvendte alle deres Kræfter paa at slæbe mig hen til et Sted, hvor Redningen ventede mig. Det var en Jernbaneoverskæring, hvor Bommen i Øjeblikket var nede. Hvordan vi kom derhen, ved jeg ikke, men jeg saa dunkelt for mig, at Banevogteren lukkede Bommen en lille Smule op og lod os tre slippe igennem, og lukkede saa for den rasende Flok, der formelig hvæsede og skreg af Arrigskab over, at deres Bytte var undsluppet dem og endnu var i levende Live. En Del af dem trøstede sig dog med det menneskekærlige Udbrud: »Naa, vi har dog i det mindste faaet »ham« slaaet *halvt* ihjel.«

Da jeg først var sluppet ind under Bommen, var jeg reddet. Det vil ikke sige, at jeg nu gik helt i Fred, men de faa enkelte Mennesker, der nu generede mig med Spark og Skældsord, var intet at regne mod den store samlede Flok paa et Par Hundrede berusede Mandfolk; og dem kunde Underofficererne let faa Bugt med. Jeg gik tildels

og holdt mig for Øjnene og lagde derfor ikke Mærke til, at en Officer, der kom mig i Møde, talte til de Mennesker, der endnu haanede og mishandlede mig. Havde jeg set ham, vilde hele Sagen hurtigt have faaet et andet Udseende. Det var nemlig en god Bekendt af mig og min Mands bedste Ven, Hr. *v. Bülow*. Men iturevet, tilsølet og blodig som jeg gik der, var der ikke Tale om, at man kunde genkende, at det var en Kvinde, end mindre hvilken Kvinde det var, man her havde for sig! Haaret hang i Tjavser omkring mig, og den iturevne Valk gav det hele Udseende af en Paryk.

Senere fik jeg at høre, at han havde holdt en Tale til Pøbelen om at lade mig i Fred. »Selvfølgelig tror jeg ogsaa, at det er en Spion og et forklædt Mandfolk,« havde han sagt. »Det *kan* jo umuligt være et Kvindfolk, saa arrig, som han ser ud, og en Kvinde vilde jo tude og skabe sig ved en saadan Behandling, men han her gaar jo kun med sammenbidte Tænder. Alligevel skal I skamme Jer over Jeres Opførsel mod ham, husk paa, at han udfører en hellig Pligt for sit Fædreland. Vi har ogsaa vore Spioner i Rusland, og hvad vilde I sige, om en Tysker blev saadan mishandlet, efter at han var fanget og ingen Modstand mere gjorde. Om en halv Time har han jo nok en Kugle gennem Hovedet, lad ham i Fred saa længe.«

Alt dette hverken saa eller hørte jeg, saa optaget var jeg af at værge mig mod atter at blive slaaet i Øjnene.

Jeg ankom nu til Bataillons Kommandoen og blev ført frem for den gamle Oberst. I en opbragt Tone, der maaske ikke lød særlig kvindelig, fortalte jeg, hvem jeg var, og bad ham om straks at give mig fri. Han vilde slet ikke høre paa min Forklaring, men beordrede mig ind i et Sideværelse, hvor jeg skulde afklædes, og en Under-

officers Hustru skulde konstatere, om jeg var Mand eller Kvinde. »Har De ingen Øjne i Hovedet,« sagde jeg og lukkede min løse Regnfrakke op, »De maa da kunne se paa min Figur, at jeg er Kvinde, og træk i de Haartjavser, jeg endnu har tilbage, saa kan De se, at de sidder fast paa Hovedet. Hvad skal den Komedie til, at jeg først skal klæde mig af?« Han svarede mig ikke, men gav Ordre til, at mine to Ledsagere førte mig ind i Sideværelset.

En ung, blond Kone stod derinde og græd. »Ak, Frau Gräfin,« sagde hun fortvivlet, »vær ikke vred paa mig, jeg er jo ikke i Tvivl om, hvem De er, det er allerede anden Gang i Dag, jeg har maattet udføre denne Bestilling, jeg *skal* jo gøre det, aah, De kan ikke tro, hvor det er ubehageligt! De Stakkel, hvad har De dog gennemgaaet!« Samme Formiddag var der virkelig der i Byen blevet fanget og skudt en russisk Spion i Kvindeklæder og lys Paryk. Hun lod mig selvfølgelig ikke klæde mig helt af, og efter et Par Minutters Forløb raabte hun ind, at der ingen Tvivl var om, at det var en Dame. Jeg kom da i kort Forhør, der endte med, at Obersten sendte mig endnu en Gang til Undersøgelse. Han syntes, det var gaaet for hurtigt, og jeg maatte nu virkelig klæde mig af.

Atter maatte den unge Kone meddele det samme som før. »Saa gennemsøg hendes Lommer, og giv os alt, hvad De finder af Papirer.« De fandt intet andet hos mig end de Papirer, jeg havde samlet for at legitimere mig, og saa min Revolver. Denne sidste skænkede de mærkværdigvis ingen synderlig Opmærksomhed.

Da Obersten havde gennemlæst Papirerne, beordrede han en ny Undersøgelse, der selvfølgelig ikke førte til noget andet Resultat. Mandens mærkværdige Opførsel kunde kun forklares af hans uendelige Skuffelse over denne

Gang ikke at have fundet noget virkelig Spion. Han *vilde* ligefrem ikke indrømme over for sig selv, at han havde taget fejl, og haabede stadig at kunne finde et eller andet mistænkeligt hos mig, der kunde retfærdiggøre hans Anholdelse. Jeg bad ham telefonere til Varchentin, hvor han da ogsaa fik at vide, at de ventede en Svigerdatter i Besøg samme Dag, og at denne var meget høj, blond og talte med fremmed Accent.

Næppe havde han modtaget denne Telefonbesked, saa styrtede den unge elskværdige Mand fra Toget op paa Garnisonskommandoen og raabte ganske oprørt: »Jeg kender den Dame, det er Grevinde Grote, vil De straks give hende fri.« Han fo'r hen imod mig og greb min Haand, som var han en gammel Ven. »Aah, Grevinde, havde jeg dog bare faaet Lov at hjælpe Dem den Gang, jeg tilbød mig, saa var dette ikke sket. Jeg hørte jo i Byen om det passerede og tænkte straks, at det maatte være Dem, der atter var kommen i Fortræd.« Dette virkede mere end noget andet paa Obersten, han vidste jo ikke, at den unge Mands og mit Bekendtskab ikke var mere end nogle faa Timer gammelt, og at jeg jo lige saa godt over for ham kunde have opgivet falsk Navn som overfor Obersten. Denne rømmede sig flere Gange og begyndte nu at føle, at Situationen var ubehagelig, og først nu tiltalte ogsaa han mig med »Frau Gräfin« og begyndte at fremmumle en meget tør og intetsigende Undskyldning, som jeg tavs hørte paa uden at reagere. Dette var ham pinligt, og han talte sig nu varm for at forklare, hvor let en saadan Fejltagelse kunde ske o. s. v., o. s. v. Endelig blev da Undskyldningerne saa fyldestgørende, at jeg syntes, at jeg kunde tage imod dem og besvare dem med et Par høflige om end ikke begejstrede Ord.

At han endnu ikke var helt overbevist om, at jeg vir-

kelig var den, jeg udgav mig for, mærkede jeg dog tydeligt. »Fru Grevinde, maa jeg bede Dem følge mig til mit Hjem,« sagde han i en høflig Tone, men han læste vist i mit Blik et Spørgsmaal, der lød omtrent saadan: »Er jeg virkelig ikke fri endnu?« Hvorfor han hastigt tilføjede: »Dog ikke som min Fange, men som min Gæst.« Mit Svar var et lille haanligt Smil, thi jeg følte godt, at dette kun var en lidt »bedre« Varetægtsarrest, indtil de lamme Heste fra Varchentin kunde naa hen til Waren og med dem en Person, der kunde konstatere, at jeg virkelig var den, jeg udgav mig for.

Undervejs spurgte jeg Obersten, hvad det var, der var forekommet ham mistænkeligt ved mig udover min Størrelse. »Naturligvis det grove Fodtøj.« Jeg maatte trods Smerterne smile — netop disse Sko havde kostet en lille Formue og var lavet hos Wiens dyreste Skomager — jeg fandt dem ogsaa selv klodsede, men Skomageren talte saa mange rosende Ord om dem, at jeg tilsidst ogsaa troede, at de maatte regnes for at være elegante!

I Oberstens Hjem blev jeg paa det elskværdigste modtaget af hans Hustru, der var aldeles fortvivlet over den Fejltagelse, hendes Mand havde begaaet, og over at se en Dame i saa mishandlet Tilstand. Hun vaskede mine Saar og gav mig en Kam at rede mine Tjavser med. Hun blev ganske forfærdet, da hun saa, at ved hvert Tag med Kammen kom saadanne Bunker af udrevet Haar med, at det saa ud, som skulde jeg miste hele min Haarvækst. Da endelig hele den afrevne Haarbunke var samlet, viste det sig dog, at de havde »nøjedes« med at rive ca. en god Femtedel af min saa rigelige Haarfylde ud, desuden var der knækket noget i min Næse, og mine Øjne var stærkt medtagne; jeg maatte i nogen Tid bære blaa Briller — og til Dato har jeg tit Mén deraf endnu, idet jeg meget

let overanstrænger mine Øjne, hvad der før aldrig var Tale om.

Oberstinden fik redt til mig paa Chaiselongen, hvor jeg skulde ligge og vente, til Vognen kom.

Da jeg havde lagt mig ned, styrtede min Mands Ven ganske forvirret ind i Stuen og faldt udmattet om i en Lænestol foran mig. »Hvor *er* det muligt, hvor er det muligt,« stønnede han og slog Hænderne sammen. »Og jeg, som ikke kendte Dem.« Senere var han nemlig gaaet hen til Kommandobygningen og havde spurgt den forsamlede Pøbelhob om, hvordan det saa var endt med den Spion. En arrig, gammel Kælling forklarede ham, at Spionen havde angivet at være Grevinde Grote. »Men det kan umuligt passe,« hvæsede hun, »Grevinden er jo mørk, og Spionen er blond.« »Donnerwetter,« slog det pludseligt ned i Hr. v. Bülow, »min Ven Gernands Kone, som er forholdsvis lidt kendt her paa Egnen, er jo netop stor og blond, det skulde dog vel ikke være hende.« Han fik nu at vide, at »Spionen« var bragt til Oberstens Hus, hvor han netop skulde spise Frokost samme Dag, og nu sad han her ved mit Leje og genkendte den stakkels mishandlede »Spion«.

Obersten og hans Frue bad mig spise med, men der var ikke Tale om, at jeg kunde faa en Bid ned, saa gennemrystet var jeg af den frygtelige Begivenhed, og jeg blev liggende paa Sofaen, til to Timer senere de gamle, lamme Heste havde naaet Oberstens Bolig. Jeg havde forlangt militær Beskyttelse til at køre hjem med, men den gamle Varchentiner Kusk tiggede og bad om, at han maatte have den Ære at beskytte mig. Kun over hans Lig skulde nogen faa Lov til at fornærme *hans* Grevinde! Og jeg gik da ind paa at køre alene hjem med ham. Det var en uendelig løben Spidsrod gennem alle Warens Gader.

Udenfor hvert Hus stod Børn og voksne forsamlede for at se den formentlige Spion køre forbi i den velkendte Groteske Ekvipage.

Senere hen hørte jeg, at Warens Beboere ikke havde udtalt nogen Beklagelse over det skete, kun var de angst for, at Familien Grote ikke mere vilde gøre Indkøb i deres By, og for at begrunde og retfærdiggøre deres Behandling af mig, opdigtede de en Del lige saa latterlige som usande Rygter. Det første lød paa, at jeg havde gaaet og talt fransk med min Chauffør, det andet var, at jeg havde indleveret et fransk Telegram, og da man havde nægtet at optage det, havde jeg brugt Mund. Den sidste Version var den morsomste: ved Udstigningen af Toget skulde jeg ganske umotiveret have langet Lussinger ud til højre og venstre!

Ankommen til Varchentin blev jeg straks lagt i Seng, og blev der de første Dage. Det var en Pine at ligge ned, thi hele mit Hoved var forslaaet, og alle Kirtler saa opsvulmede, at det gjorde lige ondt, om jeg laa paa Ryggen, paa Siden eller paa Ansigtet.

Hen paa Aftenen ankom min Svoger Otto, og han kom straks op for at se til mig. Da jeg i korte Træk havde berettet ham om mit Æventyr, sagde han smilende: »Ja, du kan trøste dig, Karen, i disse Dage er der mange, der lider lignende Skæbne som du. Det er et rent Under, at jeg ikke blev skudt for 10 Minutter siden, da jeg ankom i min Bil paa min egen Landevej. Jeg kørte, som jeg plejer, i susende Fart. Pludselig springer to Fyre med hvide Bind om Armen og Gevær i Haanden frem og raaber: »Holdt!« Jeg bremsede straks Bilen, men da det varede dem for længe, inden den standsede sin rasende Fart, affyrede de to Skud, som begge gik tværs gennem Carosseriet og begge mine Kufferter. Lige saa let kunde

de have ramt mine og Chaufførens Ben. Jeg fik da at vide, at man ventede franske Automobiler, der skulde føre Guld til Rusland. Derfor skulde enhver Bil standses og undersøges.«

Nogle Dage efter ankom min Mand, hvis Rejse havde været endnu besværligere end min og fuld af Genvordigheder, uden at han dog havde lidt Overlast i nogen Retning. Han og Otto konfererede nu om, hvad der burde gøres som Oprejsning for den Tort, jeg havde lidt, og Resultatet blev, at jeg maatte nøjes med at faa fremtvunget en stor, skrevet Undskyldning fra Obersten, som min Svigermoder absolut forlangte at faa i Eje for at opbevare den som Kuriosum i Familiearkivet.

Allerede 4 Dage efter dette Eventyr forlod jeg Sengen for at ledsage min Mand til *Neu Strelitz*, hvor han skulde melde sig til Landstorms-Bataillonen. Vi ankom om Aftenen, men Hotellet, som var blevet anbefalet os, var fuldt, hvorfor vi et Øjeblik stod tøvende og ledte efter et Menneske, som kunde give os Besked om et andet Hotel. Da nærmede en civilklædt Herre sig, præsenterede sig som Privatdetektiv og forlangte at se min Mands Papirer. Det var mørkt, men Gernand viste dog Papirerne frem og fortalte, hvem han var. »Iøvrigt,« sagde han, »er det vel ikke mig, men min Hustru, De har mistænkt, den Stakkel har allerede lidt nok under det.« »Ja, De har ganske Ret,« svarede Detektiven, »jeg har faaet Ordre til at arrestere vedkommende Dame, da hun er mistænkt for at være en forklædt Mand, men nu indser jeg min Fejltagelse. Herskaberne ser ud, som om De ledte efter noget, kan jeg maaske være Dem behjælpelig.« Vi fortalte ham da, at vi ledte efter et Hotel, og han tilbød at vise os Vej til det nærmeste og bedste. Undervejs fortalte Gernand ham, hvad der var hændt mig i Waren, og han hørte tilsyne-

ladende derpaa med megen Deltagelse, hvorfor det højlig undrede os, da vi ved Ankomsten til Hotellet vilde tage Afsked med ham, at han sagde: »Undskyld, mine Herskaber, men maa jeg *nu* bede Dem komme med ind for at legitimere Dem, det var mørkt paa Torvet, og jeg kunde ikke se Deres Papirer.« Mig lod han blive staaende ude i Entreen og tog kun min Mand med ind i Kontoret. Jeg bad om at komme med, men foreløbig vilde han kun tale med Gernand. Jeg stod rystende af Angst ude i Entreen og ventede paa, at Hotelpersonalet eller nogle af Gæsterne skulde styrte sig over mig. De skævede ogsaa hen til mig, men heldigvis gjorde ingen mig noget.

Efter 10 Minutters Forløb blev jeg ogsaa kaldt ind, og Detektiven var da yderst høflig og forekommende, fremstammede en Undskyldning og raadede mig til den næste Dag straks at faa et Pas, han skulde nok være mig behjælpelig dermed.

Hermed haabede jeg, at mine Genvordigheder skulde have en Ende. Men Haabet er forfængeligt! To Dage efter gaar jeg tværs over Slotspladsen og ser der en højst aparte udseende, over 3 Alen høj, tynd, sortklædt Herre, som *jeg* i hvert Fald vilde anse for at have et mistænkeligt Ydre; han maalte imidlertid *mig* fra øverst til nederst, vendte pludselig om og ilede ind i en af Kavallerboligerne paa Slottet. En halv Snes Minutter efter følte jeg hastige Skridt bag mig, og jeg gik uvilkaarlig hurtigere. En Flok Børn samlede sig omkring mig, og efterhaanden var hele Gaden fuld af Mennesker, der hujede og skreg uden dog korporligt at genere mig. Jeg blev næsten hysterisk af Angst og vidste ikke, hvad jeg skulde gøre. Tilsidst vendte jeg mig om for at se, om det var den lange sorte Mand, der forfulgte mig. Tableau! Det var Detektiven fra for-

leden Aften! Han blev saa lang i Ansigtet, som han overhovedet kunde!

»Jeg beder tusinde Gange om Forladelse, Grevinde, jeg kendte Dem ikke bag fra, og der er fra Slottet kommet Meddelelse om, at en højst mistænkelig Person lige har passeret Slotspladsen.« »Aah, var det en lang, tynd, sort Herre, der telefonerede det?« spurgte jeg. »Jo, det var det,« svarede Detektiven. Jeg brast i Latter og sagde ham, at *jeg* syntes, den sorte Mand kunde give adskillig mere Anledning til Mistanke end jeg selv! Imidlertid begyndte Hoben omkring mig at vise Tegn til at ville være ubehagelig, hvorfor Detektiven raadede mig til hurtigst muligt at flygte ind i et Hus, hvad jeg da ogsaa gjorde, indtil han fik tilkaldt nogle Politibetjente, der fik Pøbelen spredt, hvorpaa Detektiven eskorterede mig til mit Hotel.

Endnu et Par Gange havde jeg lignende Oplevelser, og latterligt nok var det hver Gang den samme Detektiv, der ikke kendte mig, hvis jeg blot havde andre Klæder paa, end dem han een Gang havde set mig i. Tilsidst blev Borgmesteren i Byen nødt til fra Raadhusets Terrasse engang efter en Sejersmelding, hvor hele Folket var samlet, at forklare dem, at der i denne Tid i Byen opholdt sig en stor, høj, blond Dame, en tysk Officersfrue, som ofte blev forvekslet med en forklædt Mand, og han bad Publikum om at forholde sig roligt overfor hende. En lignende Befaling maatte Kommandanten afgive til samtlige Militære med en Tilføjelse af, at de endogsaa i givet Tilfælde skulde yde Damen Beskyttelse.

Sidste Gang jeg i Neu Strelitz blev antaget for Spion var i og for sig ganske ejendommeligt. Ved Slagsmaalet i Waren havde man, foruden tildels at sønderrive mine Klæder, ødelagt min Hat, knækket min Paraply og revet alle mine gule Skildpaddekamme og Naale ud af mit Haar

og saa trampet dem itu. Jeg ønskede nu at købe nogle nye Haarnaale, men i hver Butik, hvor jeg forhørte mig, havde de dem kun i mørk Skildpadde. Jeg blev ærgerlig og besluttede systematisk at gennemsøge hver Forretning, til jeg fandt det, jeg ønskede. Da det stadig var umuligt at finde dem, udbrød jeg utaalmodig i et Par Butikker: »Det er dog underligt, at her i Tyskland, hvor der er saa mange blonde Mennesker, kan jeg kun faa mørke Haarnaale, og i Østrig, hvor de fleste Damer er mørke, har jeg ingen Vanskelighed haft ved at faa lyse Kamme og Naale.« Dette var min »Forbrydelse« den Dag. Da jeg et Par Timer senere sidder ved Eftermiddagskaffen og taler med min Mand, der lige var kommen hjem fra sine Øvelser, siger han gnavent: »Hvilke Dumheder har du nu igen begaaet, du skulde jo atter have været fængslet.« Jeg blev ærgerlig og sagde, at det ikke var *mig*, der begik Dumheder, men andre Folk, jeg var mig intet paafaldende bevidst. »Hvad har du da foretaget dig i Dag?« spurgte Gernand. »Jeg har rendt hele Byen rundt for at faa gule Haarnaale og har dog ingen faaet.« »Naa ja, kan du se, der har vi det, det skulde du have ladet være med.« »Hvad i Alverden kan *det* dog gøre?« spurgte jeg forbavset. »Ja, tænk dig, det har været Folk saa paafaldende, at du systematisk har gennemsøgt alle Parfumeforretninger efter gule Naale og stadig har henledt Opmærksomheden paa din blonde Haarfarve, at de tænker sig, at der maa være noget muggent ved den Sag. En Kammerat af mig fortalte det, han havde faaet Ordre til at arrestere dig, men da han jo kendte mig og gennem mig Historien om alle dine Oplevelser, kunde han nok regne ud, at den store paafaldende Dame var dig, og udførte ikke Ordren. Men husk paa, at i Krigstid er Folk saa latterlig mistænksomme, at du maa undlade *enhver* Ting, der *kunde synes* paafaldende.« Jeg

kan ikke nægte, at jeg blev lidt gnaven over den Bebrejdelse, jeg syntes virkelig ikke, der var noget mærkeligt i, at jeg ønskede at erstatte de Haarnaale, som man havde revet ud af Hovedet paa mig!

Det var bevægede Dage i Neu Strelitz, disse første Krigsdage, og de staar langt mere uudslettelige i mit Minde end de senere Tider. Man levede i en Rus den første Tid, og det var jo en Glædesrus, da den ene Sejersberetning efter den anden daglig indtraf, ja, undertiden udkom der et Par Gange om Dagen Ekstrablade, der fortalte om Troppernes sidste heltemodige Bedrifter. Hver Gang der var en stor Sejer, ringede Kirkeklokkerne i hele Byen, og Stormklokken paa Raadhuset trommede Folk sammen. Borgmesteren gik da ud paa Raadhusterrassen og læste med bevæget Stemme Sejersmeldingen op for det begejstrede Folk, der blev raabt Læve for Kejser og Fædreland og sunget Fædrelandssange i det uendelige.

Man blev ordentlig revet med i de Dage.

Før Krigen begyndte, havde jeg ikke tænkt meget over det Spørgsmaal, at jeg gennem mit Ægteskab var bleven tysk Undersaat. Nu var det en anden Sag, nu maatte man tage sit Standpunkt: »Vil du *føle* dig som Tysker eller ikke?« Det Spørgsmaal blev nu levende for mig, men Afgørelsen faldt ikke svær. Jeg var jo gift med en Tysker, om nogle Dage skulde han drage ud i det uvisse, hans Slægt og næsten alle mine Venner kæmpede jo derude for det, som de troede var en retfærdig Sag. Hvor skulde jeg vel andet end med Begejstring og Kærlighed følge alle disse Mennesker, glæde mig over deres Sejre og sørge over deres Nederlag. Havde jeg været gift med en Franskmand eller en Englænder og havde været i hans Fædreland under Krigen, vilde jeg lige saa sikkert have givet England eller Frankrig min Sympati — jeg ønsker at

understrege Ordet *Sympathi*, thi deri ligger kun en personlig Følelse, der *kan* være uafhængig af alle Reflektioner — og ogsaa *er* det hos mig. Jeg diskuterer nødig om Ret eller Uret i denne Krig, om hvem der begyndte den, om hvem der har været mest grusom o. s. v. Jeg er ganske ude af Stand til at fælde en retfærdig Dom herom — og tror heller ikke, at noget Menneske virkelig kan det. Hvis jeg endelig skulde tvinges til at udtale nogen Mening, er det den, at den ene Part ikke har meget at lade den anden høre. Englænderne paastaar, at Tyskerne altid havde villet Krigen, og at dette bevises derved, at de i aarevis har rustet. Tyskerne derimod siger, at de var nødt til at ruste, fordi de vidste, at England, Frankrig og Rusland ved given Lejlighed vilde falde over dem etc. etc., og alle Parter har de nok af Papirer og »hemmelige Dokumenter« at støtte deres Paastande med! Altsaa synes jeg, at der — i alt Fald for mig — kun bliver det tilbage at sige: hvilket Folk har din største Sympathi i denne Krig? — Tyskerne — men det er maaske endda kun paa Grund af den »Tilfældighed«, at det var en Tysker og ikke en Englænder, jeg var gift med!

8 Dage senere end jeg ankom Martha med min Bagage fra Franzens-Bad. — Af hende havde man forlangt Pas ved Grænsen — hun havde intet, og en Soldat satte hende Bajonetten for Brystet, da hun trods det vilde trænge sig igennem. Martha er dog ikke tabt bag en Vogn og ventede et Øjeblik, til Soldaten var travlt optaget af at undersøge nogle andres Pas — saa smuttede hun forbi ham, og han opdagede det for sent — og nøjedes med at skælde ud og true med Bajonetten!

Opholdet i Neu Strelitz blev ikke langt. Efter 3 Ugers Uddannelse skulde Bataillonen rykke ud, og saa maatte jeg tage Afsked med min Mand; han og Bülow var ved

en lykkelig Skæbnes Tilskikkelse kommen ved samme Compagni. Efter mange Aars Adskillelse traf de to Ungdomsvenner hinanden igen, og jeg var lykkelig over at vide dem sammen.

Den Dag min Mand var rejst, og jeg sad alene tilbage og græd, kom min søde Svigerinde *Alice* i sin Automobil og hentede mig. »Nu følger du med mig hjem til Varchentin, saa kommer du lettere over Adskillelsen, end naar du sidder blandt fremmede Mennesker i Neu Strelitz.«

ANDET KAPITEL

Oktober 1914.

Samariterkursus. — Polikliniken i København. — Jødehospitalet. — Mit første Døgn paa Nødreservelasarettet i Gmunden. Julefest. — En ny Transport.

To Dage efter min Ankomst til Varchentin fik jeg at vide, at min Søster laa alvorlig syg i Danmark. Vel havde jeg meldt mig til et Samariterkursus i Tyskland, men der var 8 Dage til det begyndte, og jeg kunde lige naa at smutte hjem og se til hende. Ved den Lejlighed fik jeg at høre, at mine Spioneventyr var vidt og bredt bekendt i Danmark, ja, endogsaa fra England, Frankrig og Amerika kom Kondolencebreve fra Venner, jeg havde der, og som havde læst om det i Aviserne, endog med Illustrationer til!

Hvad der stod i nogle danske Blade, var meget forvansket og skrevet i en Tone, der tydede paa, at Bladenes Følelse mere var Glæde over gennem mit Eventyr at faa

Lov til at give et Hip til Tyskerne, end Medfølelse med mine Genvordigheder. Som tysk Officershustru var dette mig meget pinligt, og jeg fandt mig derfor foranlediget til i Berlingske Tidende at give en kort Redegørelse af det passerede, og at korrigere alle Overdrivelser og uretfærdige Angreb paa det tyske Militær.

Da jeg atter kom tilbage til Neu Strelitz, begyndte et Samariterkursus, hvori jeg deltog. Det var lidet og overfladisk, hvad vi lærte. Trods det, følte jeg mig flere Gange Besvimelse nær, blot jeg *hørte Tale om* Saar og Blod, saa jeg gruede for, hvordan det vilde gaa mig, naar jeg engang skulde *se* alle disse Rædsler. Eksamenen gik godt. Den *kunde* heller ikke andet; thi vor elskværdige gamle Lærer lagde os formelig Ordene i Munden! En Dame, som havde været fraværende de fleste Dage (saa vidt jeg ved, havde hun kun været til Stede i 6 Dage), glimrede ogsaa ved sin Fraværelse paa Eksamensdagen, men fik trods det sit Bevis lydende paa, at hun havde bestaaet Eksamen »med godt Resultat« (!). Forøvrigt betød det hele ikke ret meget. For det første var det kun 5 pCt. af de kursussøgende Damer, som havde i Sinde at udnytte deres Lærdom i Praksis. For det andet kunde man, naar blot man havde været praktisk ved Sygeplejen i 3 Dage, mere end efter disse 3 Ugers Lærdom. Det var egentlig kun for at overholde Formen, at Røde Kors forlangte dette lille Eksamensbevis. For at blive »Hjælperske af Røde Kors« skulde man foruden den teoretiske Eksamen efter 6 Ugers praktisk Prøvetid aflægge en praktisk Eksamen. Jeg meldte mig overalt paa Hospitalerne for at komme til at lære noget til denne Prøve, men forgæves; Tilstrømningen var for stor.

Da det altsaa foreløbig ikke saa ud til, at der var Plads til mig paa noget tysk Hospital, prøvede jeg at faa Arbejde

paa Garnisonshospitalet i København, men det blev nægtet mig, fordi jeg var tysk Undersaat. Derimod skaffede Overlæge *Jacobæus* mig Tilladelse til at lære en Tid paa Rigshospitalets Poliklinik samt at overvære Professor *Rovsings* Operationer.

Det var med Angst og Bæven, jeg den første Dag traadte ind i Poliklinikens karbolstinkende Lokaler; jeg havde Kvalme og var helst vendt om straks, før jeg havde set en eneste af Patienterne. I den ene Lomme havde jeg en Flaske med Lugtesalt, i den anden en lille Flaske Portvin, for at jeg i givet Tilfælde kunde styrke mig paa den. Jeg fik ogsaa rigelig Brug for begge Dele!

De første 3 Dage var en forfærdelig Lidelse for mig; mere end tyve Gange om Dagen maatte jeg forlade Forbindingsstuen for at gaa ind i Søsterværelset, lugte til mit Salt, drikke en Slurk Portvin eller lægge mig paa Maven over en Stol med Hovedet nedad for atter at faa Blodet i det rette Omløb. Men efter 3 Dages Forløb fik jeg Lov til selv at give en lille Haandsrækning her og der i Stedet for at staa som Tilskuer, og det hjalp svært, saa at jeg allerede 8 Dage efter kunde taale at se det meste af, hvad der foregik; kun at se en Negl blive revet af kunde jeg ikke vænne mig til; jeg vendte mig om, hver Gang det skulde foregaa. Kun een Gang tvang jeg mig til at se paa det og ønsker det ikke mere, skønt netop dette er en af de Ting, der bliver gjort saa at sige smertefrit. Mine gode legemlige Kræfter fik jeg ofte Brug for, særlig naar det gjaldt om at holde paa en ulykkelig Stakkel, der vilde sprælle, naar han skulde behandles, eller løfte paa en Patient.

Inde hos Professor Rovsing fik jeg en Del interessante større Operationer at se. Blandt de mange unge Læger, der stod som Tilskuere, kendte jeg nogle, og en af dem sagde

en Dag til mig: »Hvorfor lærer De ikke at bedøve, det vil De faa Brug for som Sygeplejerske i Krigen.« »Kære, hvor vil De hen, jeg har jo knap lært i fire Uger. Det vilde da være en Frækhed af mig at bede om at faa Lov til det allerede nu.« »Aah hvad, De kan jo ikke faa mere end Nej,« mente den unge Mand. »Det har De forresten Ret i,« sagde jeg til ham; og næste Gang jeg saa Professor Rovsing, fremkom jeg da med mit ubeskedne Ønske. Han saa først meget forbavset paa mig over sine Briller; men paa en Gang smilede han venligt: »Tja, hvorfor ikke, een Gang skal jo være den første!«

Jeg bedøvede en 2—3 Gange, og Rovsing erklærede da, at jeg »havde Talent«, og dermed var jeg udlært, thi Dagen efter rejste jeg!

Imidlertid havde jeg fra Tyskland faaet Brev om, at der paa et Hospital i Berlin var en Plads ledig til mig, jeg behøvede kun at arbejde der i 1 å 2 Uger for at bevise, at jeg virkelig havde lært noget i Danmark. Saa vilde de regne det for det samme, som om jeg havde lært hele Tiden i Tyskland, og jeg skulde faa Lov at tage min praktiske Eksamen. Dog blev der ikke noget af det den Gang, thi undervejs til Tyskland blev jeg saa pludselig syg, at jeg neppe kunde naa til Varchentin, men havde haft mest Lyst til at lægge mig allerede i Warnemünde — det viste sig at være en ondartet Halsbyld, som jeg havde erhvervet mig ved Infection i Poliklinikken.

Da jeg endelig blev rask, var min Plads paa Hospitalet i Berlin desværre optaget af en anden, og jeg fik Meddelelse om, at der nu kun var Plads ledig paa det ortodokse *Jødehospital*, men dette Tilbud mente man ikke, jeg havde Lyst til at modtage. Jeg indsaa dog virkelig ikke, hvad det kunde genere mig at arbejde paa et israelitisk Hospital, og tog straks mod det og blev modtaget med største

Venlighed af »Oberinden« og Søstrene. Det gik i mange Retninger ganske mærkeligt til paa dette Hospital, idet alle de strenge jødiske Skikke og Regler paa det nøjagtigste skulde overholdes, særlig med Hensyn til Maden og dens Servering. Der var ogsaa en Afdeling for fødende Kvinder, og her spillede Omskærelses-Ceremonien en stor Rolle.

Medens jeg var her, døde to gamle Jøder, og da Døden nærmede sig, blev en Del Skriftlærde tilkaldt, der ustandseligt læste Bønner og Dødsritualer op for den syge. Foruden Jøderne var der ogsaa en Afdeling for saarede Soldater; disse var dog alle mer eller mindre Reconvalescenter, saa det var ikke den Afdeling, der interesserede mig mest.

Trods det, at jeg i et Lasaret ikke vilde faa Brug for den Lærdom, man faar paa Fødeafdelingen, og ogsaa havde bedt Oberinden fritage mig for at assistere der, kaldte hun mig dog et Par Gange derop til sig for at hjælpe. Det mærkeligste, jeg oplevede der, var en *hypnotisk Narkose*. En stakkels Dame, der skulde have en smertefuld Underlivsoperation, kunde ikke taale at blive bedøvet, hverken for sit Hjerte eller sine Lunger, og havde endelig tappert erklæret, at hun nok skulde holde sig rolig uden Bedøvelse, men da kun kom ind i Operationsstuen, lugtede Karbolen og saa Instrumenterne, tabte hun Modet, græd og bad om at blive bedøvet. Overlægen kastede et forstaaende Blik til Oversøsteren og sagde beroligende til Damen: »Ja, lille Frue, saa skal De nok faa lidt Æther, jeg haaber nok, De kan taale det.« Og Søsteren tog da en Æthermaske, som den foregaaende Patient havde haft, og som endnu lugtede lidt, lagde den over Damens Ansigt, tog en tom Flaske og lod, som hun dryppede. »Saa, nu begynder hun at blive søvnig,« sagde Søsteren efter et Øje-

bliks Forløb. »Nu sover hun straks.« »Er De søvnig, lille Frue?« »Ja,« svarede hun ganske søvndrukken. »Om tre Minutter er hun borte.« Efter tre Minutters Forløb sagde Oversøsteren fast: »Saa, nu mærker hun intet, Professor, nu kan De godt skære.« Hver Gang han skar, skreg Damen voldsomt, men Oversøsteren sagde højt til os andre: »Aah, hun mærker intet, hun sover saa fast.«

Da Operationen var færdig, sagde hun: »Ja, nu om et Par Minutter vækker vi hende.« Da et Par Minutter var gaaet, raabte hun højt: »Vaagn op, lille Frue, har De sovet godt?« »Ja, saa dejligt,« sagde Damen og gned sine Øjne. »Det var rigtignok godt, at De kunde taale Bedøvelsen,« mente Oversøsteren, og vi andre kunde næppe bare os for at smile.

Jeg var særdeles glad for mit Ophold hos Jøderne. Jeg lærte forholdsvis meget i den korte Tid, jeg var der, idet Læger og Plejersker kappedes elskværdigt om at sætte mig ind i alt muligt. Jeg kom til at holde af Jøderne og beundrede den Alvor og Interesse, hvormed de varetog deres Gerning; særlig under Operationer mærkede man, hvor alvorligt de var sig deres ansvarsfulde Hverv bevidst — der herskede Tavshed som i Graven. Lægerne tillod ikke et eneste unødvendigt Spørgsmaal eller Bemærkning. Men man maa jo ogsaa huske, at det var alvorlige orthodokse religiøse Mennesker — ikke Pengejøder, der for en god »Forretnings« Skyld er i Stand til at blive »Kristne«.

Da jeg havde været 8 Dage paa Jødehospitalet og kun manglede nogle faa Dage, inden jeg skulde tage min eftertragtede Eksamen, kom min Mand uventet hjem paa Orlov. Det var den 4. December 1914.

Lige saa glad jeg var for at gense ham, bedrøvede det mig dog, at han ikke vilde tilbringe sine 8 Orlovsdage i

Berlin, saa jeg kunde fuldende min Eksamen og som uddannet Hjælperske drage med ham tilbage til Belgien. Han vilde nu absolut til Gmunden, og saa fulgte jeg selvfølgelig med, ledsaget af Martha, da jeg ellers ikke fik ham at se.

Trekløveret »Pølle, Martha og jeg« var saaledes for første Gang samlet efter Krigens Udbrud, og Gensynets Glæde var stor.

Den 11. December forlod Gernand atter Gmunden, og jeg var nu raadvild: skulde jeg tage tilbage til Berlin og fuldende min Eksamen eller blive her. Jeg hørte nemlig, at der i Gmunden lige var indrettet et mægtigt stort *Nød-Reservelasaret*, og der trængtes stærkt til Søstre, idet Garnisonshospitalerne og Røde-Kors-Lasaretterne havde lagt Beslag paa saa at sige alle uddannede Søstre. Ingen havde jo tænkt sig, at Krigen vilde tage disse Dimensioner, og at der foruden Garnisonshospitalerne og Røde-Kors-Lasaretterne trængtes til endnu flere Lokaler med Tusinder af Plejersker og Læger for blot at kunne give alle de stakkels Saarede den allernødvendigste Pleje.

Det var det store Kurhus i Gmunden — det kunde rumme 300 Senge — som ganske provisorisk var blevet indrettet til Lasaret. Sengene, som for største Delen var laant af velvillige Beboere i Byen, var helt forskellige, nogle med hvidt Sengetøj, andre med broget, atter andre var de saakaldte militære »Preetsches«, bestaaende af et Stillads, en Straasæk og et Par uldne Tæpper. Disse, der saa uendelig tarvelige ud, var alligevel meget afholdt af Soldaterne, der ofte foretrak dem for Senge med Dyner.

Jeg besluttede mig da til at melde mig som Hjælpesøster ved dette Hospital.

Den 15. December ankom den første Transport, den

indeholdt kun 17 haardt saarede, og da der var Søstre nok til dem, kom jeg først to Dage efter, da den anden og egentlige Transport kom.

Fra tidlig om Morgenen havde vi ventet dem, men hver Gang blev der sendt Afbud, at de først kom et Par Timer senere. Endelig henad Eftermiddagen kom de da.

Det var en Ynk at se. De fleste havde deres Saar paa Arme, Hænder eller i Overkroppen og kunde transporteres pr. Sporvogn. Men der var ogsaa en stor Afdeling, der havde taget Skade paa Fødderne, særlig de med frosne Fødder, og de maatte hentes i Hospitalets eneste Sygevogn, bæres paa Bærebør, eller køres i Hertugen af Cumberlands store Omnibus-Automobil, som han havde stillet til Raadighed ved disse Lejligheder.

Naar jeg nu tænker tilbage paa denne første Transport og sammenligner den med de senere: Aah, hvilken Forskel! Dette var lutter velvoksne Mænd i forholdsvis god Ernæringstilstand og delvis anstændige Uniformer. Men første Gang er Indtrykket dog saa meget mægtigere, end det bliver senere, naar man Dag ud og Dag ind har haft denne Jammer for Øje. Saa det var galt nok, hvad vi fik at se, og godt, at det ikke *var* værre. Man maa langsomt vænne sig til det for at kunne holde det ud.

Da jeg kom ind i Hospitalet med mit nye, hvide Forklæde, Hovedtøjet og Røde-Kors-Bindet om Armen, generede jeg mig lidt og havde en Fornemmelse, som om jeg uden min Eksamen ikke havde Ret til at bære denne Dragt, endskønt Overlægen, Dr. *Narbeshuber*, havde sagt, at alle, der hjalp til, skulde være saaledes klædt. Jeg stillede mig i Klynge med de andre Søstre, som jeg mente alle var mere eller mindre uddannede, og havde tænkt mig, at jeg ganske beskedent kunde give en lille Haandsrækning her og der, og lade de uddannede Søstre gaa

Lægen til Haande. Men heri tog jeg fejl, thi der herskede stor Forvirring, da alle Staklerne i uoverskuelige Mængder strømmede ind i vor lille Forbindingsstue, og der kun var een Læge til at tage sig af hele denne Mængde (i det hele var der ca. 300), saa hver maatte gribe til og paa egen Haand gøre, hvad hun fandt rigtigt.

Da de kom ind i Forbindingsstuen, havde de først gennemgaaet en grundig Renselsesproces ude i det Rum, som Østrigerne meget vittigt kaldte »Das Lausoleum«, paa Dansk: Aflusningsanstalten! Derefter var de bleven badet og kom nu, iført rent Linned, hver bærende paa sit Kluns ind i Operationsstuen. De fleste havde i det Lasaret bag Fronten, hvor de først var blevet optaget, faaet en god Forbinding; mange af dem lod vi derfor atter gaa og fik dem straks lagt i Seng. Kun de, der havde høj Feber eller stærke Smerter eller hvis Forbinding var gennemblødt eller i slem Uorden, kunde vi tage fat paa den Dag. Paa de fleste var Kuglerne allerede udtaget, eller de var ved Skuddet gaaet helt igennem og ud paa den anden Side, men enkelte havde dog endnu Kuglen siddende i sig.

En ung køn Slovener, der havde en Kugle i den ene Hofte, laa nu paa Operationsbordet. Den Søster, der havde til Opgave at uddele Instrumenterne, ledte forgæves efter en Kugletang. Den var der ingen, der havde tænkt paa at skaffe, saa maatte man bruge Pincetter og andre Redskaber som Erstatning!

Lægen skulde lige til at begynde at lede efter Kuglen, da jeg forskrækket udbrød: »Men hvor bliver Narkosesøsteren af?« Doktor Narbeshuber smilede og rystede paa Hovedet. »Narkosesøsteren? der er ikke een, der kan narkotisere.« »Ikke det, jeg troede, alle Søstrene var uddannede, og jeg den eneste Hjælpesøster.« »Uddannede!« udbrød Doktoren, »alle de uddannede er gaaet til Røde

Kors, Damerne her har foreløbig kun et varmt Hjerte og god Vilje, ingen er uddannet.« Jeg sagde lidt spagfærdigt, at jeg havde narkotiseret et Par Gange i København, og at Professoren der mente, at jeg havde Talent. »Det var jo glimrende,« svarede Overlægen, »saa maa vi se at faa anskaffet Æther og Maske, thi det har vi selvfølgelig ikke.« »Aah, hvor er det et Held, at jeg har tænkt paa at medbringe dette fra Danmark,« sagde jeg og gik hen til et Skab, hvor jeg hentede en stor Pakke frem med Instrumenter, Medikamenter og en Narkosemaske. »Naa ja, saa kan vi jo tage fat straks,« sagde Overlægen, og Staklen, der laa og rystede paa Operationsbordet, fik nu Lov at sove hen og for en lille Tid glemme sine Kvaler. Da han vaagnede, kunde vi vise ham en blank, spids Kugle, der havde siddet fast i Hoftebenet, og som han nu fik indfattet til at hænge i sin Urkæde. (Guldsmed Diller i Gmunden havde tilbudt gratis at indfatte alle Kuglerne i Sølv til Patienterne).

Den ene afløste nu den anden paa Operationsbordet, og da vi sent om Aftenen havde faaet vore store Drenge lagt til Sengs, følte vi os, som om et helt Aars Erfaring laa bag os. Ved 11-Tiden kunde derfor de fleste af Søstrene gaa hjem. Da kom Overlægen hen til mig og sagde: »Ja, Søster Karen, en af Dem maa jo blive her til Nattevagt, og jeg vil gerne have, at det i Aften skal være Dem.« Jeg blev lidt forfærdet. Skulde jeg virkelig overtage det ansvarsfulde Hverv første Aften, jeg var paa et Lasaret, at vaage alene over 300 saarede? »En Ting beder jeg Dem om,« sagde Overlægen, »se om De kan klare Situationen selv i Nat, under ingen Omstændigheder maa De kalde paa mig, hvis De paa nogen Maade kan undgaa det, jeg har nu 3 Nætter i Træk været oppe for at tilse Syge, saa jeg trænger haardt til min Nattesøvn for

Mine forste Patienter i Gmunden. I Midten Overlægen og Kommandanten. Ved Siden af Overlægen Søster Karen, bag ham Søster Martha, foran ham (siddende paa Gulvet) Bergmann og Gassenburger, ved Siden af Kommandanten Oberinden.
Soldaten i Baggrunden med Armen i Bind er Lux. De to liggende er Slovenere (har henholdsvis Typhus og er opereret for en Kugle i Hoften). — Søster Anna (Vesco) sidder foran Oberinden.

at samle Kræfter til i Morgen. De ved jo, hvad De har at gøre; hvis nogen hoster: Kodeinpulver; er Feberen for høj: Aspirin; har nogen stærke Smerter: Morfinpulver; synes De det er nødvendigt, saa skift Forbindingen, ellers kan De sikkert klare Dem med at give kolde Omslag paa Panden, et Glas Vand og forresten et venligt Ord her og der. Nu godt Held med Dem og God Nat, Søster.«

Jeg fyldte mine Lommer med forskellige Pulvere og gik min Runde. Til min Glæde snorkede de fleste, de var saa dødtrætte af Dagens Anstrængelser, at ikke engang Smerten formaaede at holde dem vaagne. Trods det fik jeg rigelig Lejlighed til at uddele mine Hjælpemidler. En hel Del klagede ogsaa over Tandpine; dette havde Doktoren ikke forudset, og jeg stod derfor et Øjeblik raadvild; saa mindedes jeg, at Martha engang havde smurt Jod paa en Tandbyld, og det havde hjulpet. Jeg hentede hurtigt en Flaske med Jod, smurte kraftigt i og omkring den syge Tand, og beroligede Patienten med, at det *ganske sikkert* vilde hjælpe, og det hjalp ogsaa. Om det nu var Indbildningen eller Joden, gjorde jo mindre til Sagen!

Inde i den største Stue hørte jeg nu en stærk Jamren, og Lyden kom fra en rødhaaret Ungarer. Jeg kan desværre ikke Ungarsk, men jeg forstod, at han raabte paa Lægen, og det var jo netop det, som var det værste, han kunde gøre, for jeg skulde jo se at klare mig uden Doktor. Han sprang op af sin Seng, fægtede med Arme og Ben i Luften og opførte sig nærmest som en Sindssyg. Jeg var glad over, at de fleste sov og vilde nødig vække nogen; dog maatte jeg have en Tolk for at kunne gøre mig forstaaelig. Heldigvis kunde den første af de vaagne, jeg kom til, baade Tysk og Ungarsk, og jeg fik nu at vide, at Manden ingen Smerter havde; hans Forbinding laa godt, Hjertet og Pulsen var i Orden, og Feber var der

heller ikke. Hvad mon han kunde fejle? Han raabte højere og højere paa Dokteren. Paa én Gang faldt det mig ind, at jeg havde hørt, om hvor ofte saadanne Stakler efter at være kommet paa Hospitalet og bort fra Slagtumlen, fik Anfald af øjeblikkelig Vanvid og bildte sig ind, at de endnu befandt sig midt i Kampen. I saadanne Tilfælde var der vel intet andet at gøre end at tage bestemt paa Manden og se at faa ham til at lystre. I en streng militær Tone pegede jeg paa hans Seng: »March, vorwärts.« Jeg lukkede mine Øjne og betydede ham, at han skulde sove; han saa ganske betuttet paa mig over at høre mig tale i en saa forandret Tone, men jeg gentog blot mit Forlangende endnu en Gang, og som et lydigt Barn listede han i Seng. Et Par Gange lukkede han Øjnene op for at se, om jeg endnu stod der, og jeg betydede ham atter, at han *skulde* sove, og fem Minutter efter snorkede han virkelig ogsaa i Takt med de andre. Jeg drog et Lettelsens Suk over, at det var endt saa godt, og at jeg ikke havde behøvet at vække den stakkels, trætte Overlæge.

Natten forløb ellers nogenlunde roligt, og da henad Morgenstunden Lægen kom, og jeg havde afgivet Beretning om alle Hændelser, blev jeg afløst af de andre Søstre og kunde nu gaa i min Seng og nyde en velfortjent Ro.

Om Eftermiddagen maatte jeg dog atter stille til Tjeneste, saa begyndte vi paa det egentlige store Arbejde, grundigt at undersøge hvert eneste Saar og operere alle dem, der mest trængte til det. Henimod Aften den næste Dag kom Doktorens Frue, der sammen med sin Mand havde baaret Hovedbyrden ved at indrette dette store, improviserede Hospital. Hun kaldte alle Søstrene sammen. Indtil nu havde hver grebet til, hvor hun saa, der manglede Hjælp, men nu blev hele Arbejdet organiseret, Af-

delinger dannede og Søstrene fordelt til hver Afdeling. Der blev 5 Afdelinger, og 5 Oversøstre blev udnævnte. Ligesaa blev Nattevagten fordelt, og skønt Fru Narbeshuber ikke havde Begreb om og ikke holdt af Sygepleje, holdt vi paa, at hun i hvert Fald skulde bære Ærestitlen »Frau Oberin« og skulde svæve som en god Fe over hele Hospitalet, til hvem alle kunde henvende sig med deres Ønsker. Til min store Forbavselse blev ogsaa jeg udnævnt til Oversøster for en Afdeling, da det nemlig viste sig, at jeg var den eneste af alle Søstrene, der overhovedet havde lært lidt praktisk Sygepleje. De fleste havde slet intet lært eller havde blot gennemgaaet et teoretisk Samariterkursus. Foruden at være Søster paa min egen Afdeling skulde jeg give alle Narkoser, alle Morfininndsprøjtninger og forskellige andre af de mere betroede Hverv blev overdraget mig. I Virkeligheden havde jeg i Begyndelsen faktisk Overopsynet med hele Plejearbejdet paa Lasarettet, idet nemlig Fru Narbeshuber havde udstedt den »Dagsbefaling«, at saa snart Oversøsteren for en Afdeling var gaaet hjem, havde en hvilken som helst anden Oversøster baade Ret og Pligt til at gribe ind, hvis hun saa, at de unge Søstre begik Fejl eller glemte at udføre et nødvendigt Arbejde. Af denne Ret og Pligt benyttede jeg mig i udstrakt Grad, idet jeg altid blev en halv Times Tid efter at alle andre Oversøstre var gaaet deres Vej. Saaledes fik jeg en Del grove Fejl forhindret uden dog at krænke mine Kollegers Værdighed.

Martha, der ogsaa i København havde deltaget i et halvt teoretisk, halvt praktisk Kursus paa en Poliklinik, overtog en Nattevagt om Ugen, foruden at hun ofte kom og hjalp med Massage og andre Ting, naar vi havde travlt.

Selvfølgelig gjorde vi alle mange Fejl i Begyndelsen, men det var Fejl, der heldigvis ingen alvorlige Følger

havde. F. Eks. havde en Dag en Søster i en anden Afdeling faaet Ordre til at give en af sine Patienter en Dosis Bromkalium at sove paa; hun tog imidlertid fejl af Flasken og gav ham en stor Spiseskefuld Kamferolie med Sennep i, der var beregnet til Indgnidning. Manden tog forfærdeligt paa Veje over at skulle sluge den hampre Mundfuld, og det syntes hende derfor lidt mistænkeligt. Da hendes Oversøster var gaaet, kom hun hen til mig, viste mig Flasken og fortalte, at Soldaten havde gjort forfærdelige Ophævelser over det skrækkelige, hun havde budt ham. Jeg brast i Latter og mente, at det var intet Under, at Soldaten protesterede. »Hvad skal jeg gøre,« sagde Søsteren ulykkelig, »skal jeg fortælle ham, at han har faaet noget forkert.« »Nej, ikke for alt i Verden,« svarede jeg hende, »det værste, man kan gøre, er at undergrave Patienternes Tillid til Søstrenes Dygtighed. Patienterne skal jo helst tro, at vi er »ufejlbarlige« med Hensyn til den Behandling, vi giver dem.« »Tror De, han dør af det?« spurgte Søsteren ængsteligt. »Aah nej, det er en Rumæner, de er saa vante til at drikke stærke Drikke, jeg er ikke alene overbevidst om, at det ikke vil skade ham, men endogsaa, at han vil sove udmærket paa det.«

Det slog ogsaa til. Da jeg næste Morgen spurgte om, hvordan Sovemidlet havde virket, indrømmede han, at han havde sovet godt, men tilføjede, at det var et vel stramt Middel, vi havde givet ham. »Ja,« sagde jeg beroligende, »i Begyndelsen er vi nødt til at give lidt kraftige Midler, men de næste Dage tror jeg, De kan nøjes med noget, der er lidt mildere.« Overlægen morede sig kosteligt, da Søsteren og jeg den næste Morgen skriftede for ham, hvad vi havde begaaet.

Julen nærmede sig, og det gjaldt om at berede vore stakkels Drenge en saa festlig Aften som mulig. Og Hjerter og Hænder aabnede sig ogsaa paa vid Gab, og vi fik en nydelig Sum indsamlet, der satte os i Stand til i hver Sal at pynte et henrivende Juletræ, at give dem et ekstra Festmaaltid og en pæn lille Gave, enten Strømper eller en Skjorte samt en Pose Knas og lidt Tobak til hver.

Da jeg selv var saa heldig at eje et Harmonium, fik jeg dette bragt ned i min Sal og fik hele det evangeliske Kirkekor til at komme og synge Julesalmer for dem. Mine Patienter var udelukkende Katolikker, paa nær nogle reformerte Ungarer, der ikke forstod Tysk, saa det var ikke helt uden en vis Ængstelse, at jeg tog min protestantiske Bibel frem og læste Juleevangeliet for dem. Jeg kunde meget let have faaet Ubehageligheder for det, idet der fra Begyndelsen af paa det strengeste var blevet indprentet os Søstre, at religiøs Propaganda overfor andre Konfessioner var strengt forbudt. Ikke engang Muhamedanere maatte vi prøve paa at drage ud af deres Vildfarelse og vise dem Vej til Kristus, fordi *deres Religion var statsanerkendt i Østrig!*

Der skete dog intet, og Soldaterne syntes glade ikke alene for den materielle Del af Festen, men ogsaa for den religiøse. De fleste græd som Børn, og vi Søstre græd med. Der er noget uendelig betagende ved en saadan Julefest paa et Lasaret, alles Tanker gaar hjem til de kære, der enten i Angst og Spænding eller i Bøn og Tak er forenede med dem den Aften.

Jeg kunde daarligt løsrive mig fra Hospitalet og havde ingen Lyst til at gaa tilbage til mit øde Hjem og alene med min Selskabsdame tænde vort lille Juletræ. Dog for mine Folks Skyld vilde jeg ikke undlade det. Men der kom ingen rigtig Julestemning over os. Enhver tænkte

paa dem, der manglede. Langt mere »Jul« havde jeg følt dernede blandt mine saarede Patienter. *Der* følte jeg mig hjemme, *det* udgjorde nu min Verden og mit Livs Indhold.

Et Par Dage efter Jul fik jeg Besøg af en ung, dansk Dame, Sangerinden Frøken *Karen Sporon*, der var forlovet med en saaret østrigsk Officer, som laa paa et Røde-Kors-Lasaret i Gmunden. Jeg kendte hende ikke, men havde hørt om hendes Nærværelse og havde opfordret hende til at komme og besøge mig.

Hun, hendes Forlovede og dennes bedste Ven, der var paa Besøg hos dem, tilbragte Nytaarsaften hos mig, og vi talte mest Dansk, da Løjtnant *Albrecker* (Frøken Sporons Forlovede), hurtigt havde lagt sig efter at lære sin fremtidige Hustrus Sprog. Det var en yndig Aften, og den dannede Indledningen til den Række solrige Timer, jeg senere har tilbragt sammen med Karen (Pulle) Albrecker og hendes Mand.

Blandt de Damer, der arbejdede paa Hospitalet, var der et Par, jeg kendte fra Selskabslivet, og trods det, at vi tidligere var gaaet hinanden ret ligegyldigt forbi, blev vi nu ved det fælles Arbejde de bedste Venner. Der var megen Lejlighed tit at ses og tale med hinanden i de Øjeblikke efter endt Arbejde, hvor vi maatte sidde og vente paa Lægens sidste Besøg. Der var ikke noget egentligt Søsterværelse, man kunde opholde sig i. Derimod, ja det lyder ganske utroligt, havde vor Operationsstue Forbindelsesdør ud til en lille, mørk, kroget Gang, der førte ind i en røgkvælende Knejpe. Noget saadant kan vel kun findes i en lille, gammeldags, østrigsk By, at der i Forbindelse med det elegante Kurhus ogsaa føres »Kneipewirtschaft«. Knejpen havde dog tillige sin særlige Indgang fra en snæver Gade paa Bagsiden af Byg-

ningen, og derinde samledes Søstrene. De første Par Gange var det os en Gru at træde ind i dette Lokale, men Nød bryder alle Love, og da vi umuligt kunde have Tid til altid at gaa hjem til hvert Maaltid, især paa travle Dage, var vi glade over at kunne faa os en velsmagende og ikke for dyr Wienerschnitzel eller smaa »Würste mit Sauerkraut« i *»die Wolfsschlucht«*, som Bulen ret betegnende hed. Det inderste Rum var af Knejpens Stamgæster stiltiende bleven overladt Søstrene, Sanitets-Underofficererne og overhovedet Hospitalets Personale. Til sidst følte vi os helt hjemme der inde, og Stamgæsterne behandlede os med stor Takt og Høflighed og var stolte af os!

Atter var en ny Transport bleven anmeldt. Hele Dagen havde vi ventet den, og nu var det blevet Aften. *Inni* og jeg sad i »die Wolfsschlucht«, røg vore Cigaretter og ventede utaalmodigt paa Ankomsten. Inni og jeg var ellers gode Veninder, men paa en saadan Dag var vort Forhold lidt »spændt«! Hun forstod saa glimrende at indsmigre sig hos Overlægen og faa ham til at give sig alle de »bedste« Patienter, d. v. s. dem, der var haardest saarede. Stakkels Overlæge — en saadan Transportdag var en haard Dag for ham, ikke alene hvad Arbejdet angik, men »Kampen med Søstrene«. Alle bestormede vi ham med vore Ønsker, og han vilde jo saa gerne gøre os alle tilpas, men for vor Skyld kunde han dog ikke gøre Staklerne endnu mere saarede, end de allerede var, og ingen af os var tilfredse, naar vi kun fik let saarede eller Rekonvalescenter.

Endelig lød Anskriget: »De kommer!« Inni og jeg glemte, at vi forlængst havde traadt vore Børnesko, og styrtede med et Glædesskrig ind gennem det røgfyldte Rum, ud i den mørke Gang, der førte til Operationsstuen.

Undervejs gled vi i noget ækelt, og en os faldt i Armene paa en lille, gammel Mand og rendte ham over Ende. »Undskyld, lille Mand, vi har saa travlt.« Med disse Ord blev han overladt til sin egen Skæbne, og vi stormede videre, thi det gjaldt jo om, hvem der kom først og »erobrede« de bedste Patienter.

Inni havde faaet det Hverv at hjælpe Overlægen med Opskrivning og Fordeling til de forskellige Afdelinger, jeg derimod skulde staa for alle Forbindinger. Dette var et meget ærefuldt Hverv, ogsaa interessant, men det var pinligt for mig at vide, at Inni havde snyltet sig lige hen til »Grødfadet«, jeg var sikker paa, at hun fik alle de interessante Patienter og overlod mig dem, der kun havde »en Filipens paa Læggen«, som hun haanligt kaldte de let saarede. Overlægen havde imidlertid paa det bestemteste lovet mig mindst 10 haardt saarede. Dog, for at være sikker paa, at dette Løfte blev overholdt, sendte jeg en af mine Medsøstre hen at »varetage vore Interesser«, og først da kunde jeg med Sindsro hengive mig til eget ansvarsfulde Arbejde.

Det strømmede ind med Soldater, og det var mig, der skulde bestemme, om Forbindingen overhovedet burde skiftes, hvad Slags Forbinding, der skulde paa, hvilke Salver, Pulvere og Vædsker det skulde behandles med etc. To andre Søstre gik mig til Haande. Hver Patient, der kom, havde en Seddel med et Nummer, der angav, til hvilken Afdeling han skulde. Endnu var der ingen kommen til min. Endelig kom en lille, rynket Serber med en bulden Finger, han havde Numer 5 paa sin Seddel. Jeg sukkede; han skulde altsaa være mit nye »Barn«.

Atter gik en lang Tid, og der kom ingen til mig.

I Dag var der mange Bosniakker med Transporten, høje, store, kønne Fyre; jeg elskede Bosniakker. Nu an-

Interior fra Araberfesten. 4 af »Søstrene« er med.

Søster Karen og Søster Martha behandler Peter Pask.

kom 7 paa én Gang, men alle havde de Nr. 3 paa deres Seddel. *Det* var for galt! Hvorfor skulde jeg, der havde det største Arbejde, nøjes med den kedelige Serber med den buldne Finger. Overlægen kendte min Smag, at jeg elskede alt, der var orientalsk, hvor lykkelig havde jeg ikke været over at faa Bosniakkerne, selv om de ikke var særlig haardt saarede.

Hvad var det, der foregik udenfor. En dejlig Neger med en kæmpemæssig Forbinding paa Armen blev smuglet forbi Operationsstuens Dør af en af Innis Medsøstre. Nu blev det mig for broget, det fandt jeg mig ikke i, det var den 5te haardtsaarede, der saaledes blev listet ind til hende uden først at underkaste sig Kontrollen i Operationsstuen. Frækt fo'r jeg ud og greb fat om Negeren: »Han hører mig til,« sagde jeg bestemt, og Innis Hjælpesøster slap ham maabende. Jeg førte ham i Triumf op i min Sal og følte slet ingen ond Samvittighed ved dette Rov. Jeg var fuldt overbevist om, at Innis 5 haardtsaarede var lige saa ulovligt erhvervede som min Neger.

Atter stod jeg med en dydig Mine og skiftede Forbindinger. Nu var der en lille Pavse, jeg var træt og sulten og sendte derfor Bud ind i »die Wolfsschlucht«, at de skulde sende mig en Schnitzel. Ja, min Læser vil undres, hvorledes jeg *kunde* spise Schnitzel omgivet af stinkende Saar, blodige Forbindinger, Instrumenter, Karbol og andre uappetitlige Ting. De aner ikke, hvad man kan vænne sig til i denne Verden! Med den bedste Appetit spiste jeg da ogsaa min Schnitzel, men blev hvert Øjeblik afbrudt, naar en ny Mand kom ind, min Hjælpesøster aabnede da Forbindingen, og stolt som en Overlæge gav jeg mine Ordrer og spiste saa videre. »Hvor bliver Retfærdigheden af,« tænkte jeg, ud over min stjaalne Neger og min Serber havde jeg ikke faaet en eneste Patient op i min Afdeling.

Nu kom en kæmpestor Bosniak ind, næsten et Hoved højere end jeg selv, og det vil ikke sige saa lidt, jeg er nær de 3 Alen. Hans Nummer lød ogsaa paa en anden Afdeling, naturligvis Innis. Jeg skiftede nu hans Forbinding, og uden at sige et Ord førte jeg ham gennem Innis Sal op til Negeren, og jeg glædede mig i mit Hjerte over denne nye Erobring. Endelig var Arbejdet endt, og Overlægen kom nu for at sige os God Nat; han sagde med et elskværdigt Smil henvendt til mig: »Naa, Søster Karen, i Dag har De forhaabentlig været tilfreds med mig, De har faaet alt, hvad Deres Hjerte kan begære?« Med et bittersurt Smil svarede jeg ham: »De kan jo selv dømme, om jeg har nogen særlig Grund til at være saa tilfreds: mindst 10 haardt saarede har De lovet mig, og hvad har jeg faaet? en lille Mandsling med en Fingertut!« »Det er umuligt,« sagde Overlægen, »jeg kender jo Deres Smag for det orientalske og har derfor tildelt Dem alle Bosniakkerne, der var mindst 10.« »Jeg har i hvert Fald ikke faaet dem,« sagde jeg. Han slog fortvivlet Hænderne sammen og rystede paa Hovedet: »Jeg vasker mine Hænder i Uskyld, jeg *kan* ikke magte alle disse Damer, jeg har gjort min Pligt, nu maa De selv se at klare Ærterne og ordne Deres Ønsker og Fordringer indbyrdes!« »Ja, det kan De tro, jeg skal, Hr. Overlæge. Jeg har allerede taget mig selv til Rette,« og saa fortalte jeg ham om, hvorledes jeg havde røvet *Peter Pask* og den lange *Hasim*. Leende forlod han mig og Hospitalet.

Alle Oversøstrene var nu ogsaa gaaet til Ro. Endelig kom min Hjælpesøster *Anna* hen til mig. »Hvordan har De dog varetaget vore Interesser, Søster, hvad er der blevet af vore Bosniakker?« »Jeg ved det ikke,« sagde Søster Anna, »men lad os lede efter dem; da Lægen uddelte dem til os, satte jeg et lille Kryds i Hjørnet paa deres »Vor-

merkblatt«, saa vi skal nok finde dem.« Ganske rigtigt, der laa alle de 10 inde i Søster *Melittas* Afdeling. De var endnu ikke gaaet til Ro, og da ingen var saaret i Benene, var det en let Sag at faa dem transporteret op til min Sal og lagt dem i de opredte Senge. De hjalp selv med at bære deres Kluns og forstod ikke helt Situationen, men paa vore Ansigter mærkede de, at det maatte være noget morsomt, der foregik, og lo med og var henrykte som Børn. Senere hen gjorde de ofte med Henrykkelse Hentydning til den Dag, da de blev røvede og følte sig stolte over, at de var saa eftertragtede.

Hasim blev et af mine Hjertebørn, Peter Pask ligesaa, og hverken Inni eller Søster Melitta har senere hen gjort mindste Hentydning til det passerede. I Østrig er man meget »gemytlig« og tager ikke alting saa nøje! Bosniakkerne var alle som uskyldige, store Børn, sanddru, beskedne og uendelig haardføre mod al Smerte. Hasim havde, da jeg kom, et næsten lægt Saar fra en Shrapnelkugle, der var løbet langs hans Ribben under den venstre Arm. Tillige var det yderste Led af hans Langemand knust. Shrapnelsaaret var lægt paa 8 Dage, derimod var Fingeren meget betændt, og vi maatte stadig grave efter Bensplinter. En Dag mente Lægen, at det var nødvendigt, at Hasim fik en Operation i den knuste Finger. Da jeg vilde give ham Narkosen, sagde Overlægen: »Vi har saa forfærdelig travlt i Dag, og jeg tror nok han kan taale det foruden. De Bosniakkerdrenge er jo utrolig haardføre.« 20 Minutter rodede Lægen med en Kniv og Pincet i den smertende Finger. Hasim smilede altid, ogsaa nu, medens alt dette stod paa; dog een Gang blev han hvid som et Lagen, og jeg støttede ham, angst for, at han skulde falde om.

Efter endt Operation roste jeg hans Tapperhed og gav

ham som Belønning et Æble og nogle Cigaretter. Hasim blev helt flov og gjorde Undskyldning, fordi han var bleven bleg og forklarede mig ved Tegn, at det var fordi han skulde til at kaste op.

Da Fingeren var lægt og han atter skulde sendes bort, prøvede jeg forgæves paa at finde ud af, om han ikke fejlede lidt endnu, saa vi kunde beholde ham noget længere. Til min Glæde klagede han da ogsaa over *»Bollic«*, d. v. s. Smerte i venstre Side, hvor Shrapnelkuglen var gaaet igennem. Henrykt meldte jeg det til Overlægen. »Det er vel lidt Rheumatisme, gnid ham ind med Kamferolie.« Da efter 14 Dages Forløb Hasim stadig sagde, at han havde *»Bollic«* (dog kun, naar han blev spurgt), erklærede Doktoren til min store Forbavselse, at han vist blot var Simulant og sendte ham til Fronten.

14 Dage efter træder Hasim atter ind ad Døren. Regimentslægen havde sendt ham tilbage. Han ser ussel og elendig ud, og paa vore Spørgsmaal om, hvad han fejlede, fremstammer han det sædvanlige »Bollic« og gnider sig i venstre Side. »Søster Karen, gaa engang op med ham til Røntgen, saa vi endelig kan faa Besked paa, hvordan det forholder sig med det mystiske »Bollic« der i Siden.« Hvem kan beskrive sig Doktorens Forbavselse, da Undersøgelsens Resultat var, at ikke et, men 4—5 Ribben var knust og ikke kunde komme til at læges, fordi vi stadig havde indgnedet Staklen paa det syge Sted, som netop trængte til Ro. Nu blev der rigtignok kælet og dægget for ham, og Overlægen turde ikke mere tage Ordet »Simulant« i sin Mund!

Endelig og desværre var Ribbenene helbredet, og med Taarer skiltes Hasim og vi fra hverandre. Senere har jeg ikke direkte hørt noget til ham, men gennem en Bosniak, der kunde godt Tysk, hørte vi en Gang, at de fleste

af *vore* Bosniakker var faldne. Jeg troede da, at Hasim var iblandt dem. Dog to Aar senere kom en Hilsen fra ham til en af de andre Søstre, saa det er ikke umuligt, at jeg endnu en Gang skal træffe min store, tapre Bosniakkerdreng her i Livet.

TREDIE KAPITEL

Februar 1915.

Araberfest. — »Komtesse Ahlefeldt«. — Lille Mirzel. Hypnose. — Lux's Død. — Ædikestrømper. En haardfør Patient.

Det er ikke rigtigt af en Søster at gøre Forskel paa sine Patienter, men det er menneskeligt, og jeg led, som De allerede har set, desværre under denne menneskelige Fejl. Jeg siger »desværre«, thi i eet Tilfælde har jeg bittert fortrudt det, men derom senere.

En af mine andre Yndlinge var den 17-aarige Frivillige *Franz Bergmann*, et rent Barn; han var ikke blot min, men hele Hospitalets Kæledægge, ogsaa Pølle beærede ham med sit specielle Venskab. I Grunden var det strengt forbudt, at Hunde kom med ind i Lasarettet, end ikke Kommandanten tillod sig den Luksus at medbringe sin. Dog Pølle har nydt stor Gunst, hvor i Verden den har vist sig, og man saa ogsaa gennem Fingre med Pølles Nærværelse paa Hospitalet. Mindre venlig stemt var dog de inspicerende Underofficerer. Dette havde Pølle lagt Mærke til, eftersom jeg, naar Underofficeren kom, stoppede den ind under Dynen hos Bergmann. Tilsidst behøvede jeg det ikke. Pølle mærkede straks paa den almindelige Nervøsitet i Salen, naar der kom Inspektion og flygtede i Reglen af sig selv op under den varme Dyne.

Senere var der forskellige, der blev misundelige paa Hospitalets Kælebarn og heller ikke undte ham Fornøjelsen med Pølle. De meldte dette »Unfug« til Overkommandoen i Innsbruck, og jeg fik højtideligt Tilsagn om at holde min Hund borte fra Hospitalet. Dette var nu lettere sagt end gjort, og Pølle kom ogsaa hvert Øjeblik af sig selv og aflagde Visit.

En Aften, da jeg havde været oppe at drikke Te hos Inni, kom jeg paa Hjemturen forbi Hospitalet. Det regnede, og da i det samme en Bekendt af mig kørte forbi, tilbød hun mig Plads i sin Vogn: »Men Pølle tager jeg ikke med,« sagde hun, »du ved jo, jeg hader Hunde.« Der var kun 10 Minutters Gang til mit Hjem, saa de Par Skridt maatte Pølle løbe. Men til min Forbavselse var den der ikke, da jeg steg ud af Vognen. Jeg ventede en halv Time, raabte og kaldte overalt, men forgæves. Mine Folk blev sendt i Patrouiller rundt for at finde Pølle. Jeg tilbragte en urolig Nat, men hvor maatte jeg ikke le, da jeg næste Morgen kom ind paa Hospitalet og fandt Pølle i Bergmanns Seng; den kendte ikke alene Hovedindgangen, men ogsaa den lille hemmelige Natindgang, hvorigennem Søstrene og Underofficererne listede sig, efter at Hoveddøren var spærret. Der havde den hylet saa længe, at Nattevagten havde hørt den og lukket den ind. Den var dybt fornærmet over at skulle rende alene i Regnvejret, hvor meget bedre var det ikke at tilbringe Natten i en varm Soldaterseng!

Vi indsaa snart, at det, som Militæret gav til Hospitalet baade af Mad, Instrumenter og Medicin, ikke var mere end til at afhjælpe den værste Nød, her maatte den private Godgørenhed gribe ind; der blev da foranstaltet forskellige Slags Indsamlinger og Fester i dette Øjemed.

Jeg for mit Vedkommende havde tilbudt at arrangere en stor *»Arabisk Fest«* i mit eget Hjem. Vinteren 1913—14 havde Pølle, Martha og jeg tilbragt nede i det sydlige Algier. I den Hensigt at lave en Basar til Fordel for en Mission dernede havde jeg købt en Bunke arabiske Stoffer, Smykker, Kunstgenstande og Husgeraad. De laa nu hen som en død Kapital, thi hvem havde nu Tanke for — og Penge til at give ud til — en Mission. Soldater og Røde Kors, det var det, alt nu drejede sig om.

For paa een Gang at blive Missionstanken tro og dog nu udnytte Stofferne besluttede jeg at lave dem alle til Dragter, saa kunde jeg benytte dem til Soldaterfester under Krigen og senere hen til den omtalte Basar.

Det gjaldt nu om at faa unge Herrer og Damer, hvis Ydre nogenlunde passede til de orientalske Omgivelser, og da alle mine Bekendte hjalp mig, fik jeg efterhaanden samlet henved et halvt hundrede Stykker, der gerne vilde yde deres Assistance.

Hele mit Hus var i Oprør ved denne Lejlighed. Trappeopgangen, Entreen og 5 Stuer blev forvandlet til et orientalsk Hjem. I en af Stuerne blev der kogt Kaffe og lavet Mad, i de andre var der Sælgeboder, hvor unge Arabere og Araberinder løb rundt og falbød Cigaretter, »Turkish Delight« (orientalsk Konfekt), Dadler, Figner, Appelsiner, Cigarer og ægte Mokka. Festen varede to Dage og indbragte flere Tusinde Kroner.

For mig selv var Festen en stor Lidelse. Ikke paa Grund af Ulejligheden, den paatog jeg mig gerne, men Ulykken vilde, at jeg netop i de Dage fik min tredie Halsbyld, og de to Dage, Festen stod paa, var Bylden paa sit højeste. Jeg havde 39 Graders Feber og kunde knap tale. Trods det maatte jeg ikke alene være oppe, men selv være iført al den besværlige arabiske Pynt. Hver

Time gik jeg ind i mit Soveværelse, tog et Aspirinpulver og lagde mig i 20 Minutter, til det begyndte at virke. Kun paa den Maade holdt jeg mig oppe. Først om Aftenen efter at den sidste Festdag var afsluttet, gik der Hul paa Bylden; saa det var ikke med Fornøjelse, jeg tænkte tilbage paa selve Festen, om end det uventet store Pengebeløb var mig en vældig Glæde og satte os i Stand til at anskaffe baade den haardt tiltrængte Kugletang og en Mængde andet, som vi manglede, foruden at vi kunde give særlig kraftig Kost til de Patienter, der trængte mest dertil.

Overlægen havde tilbudt mig lige saa mange Soldater, som jeg ønskede, til Hjælp til Arbejdet ved Festen. Bergmann havde naturligvis i første Linie frivilligt meldt sig til dette Arbejde, og efter Festen hjalp de mig ogsaa at rydde op. Jeg havde lige givet ham og et Par andre Ordre til at samle alle Dragter sammen og bringe dem ovenpaa, da jeg stak Hovedet ind ad Døren for at se, hvor vidt de var. Tænk, der stod Bergmann i lang sort Dameparyk, iført en lilla Guldbrokades Dragt og lignede grangiveligt en pragtfuld Araberinde. I samme Øjeblik ringede det paa Døren, en af mine Piger var syg, og Lægen*) kom for at tilse hende. Jeg kaldte Bergmann ud i Entreen og forestillede ham for Lægen som en dansk Dame, jeg havde paa Besøg; denne bukkede særdeles høfligt for den smukke unge Dame. Da jeg forklarede ham, hvem det var, han havde for sig, vilde han næppe tro sine egne Øjne, han paastod, at han sjældent havde set en saa god Forklædning. Jeg fik da en Idé: »Kære Overlæge, sig ja og giv mig Lov til at gøre noget morsomt. Ikke et Menneske vil genkende Bergmann, og det er Fastelavn i disse Dage, lad mig have Lov til at klæde ham i almindelig Damedragt og bringe ham med til Hospitalet, saa kan han ud-

*) Dr. Narbeshuber.

Grevinde Grote med »Comtesse Ahlefeldt«.

Forfatterinden som Araberinde, der laver »Kus-Kus«.

dele Cigaretter til de saarede.« Doktoren fandt dette en uskyldig Fornøjelse og gav, om end med lidt Tøven, sit Samtykke dertil.

Nogle Dage senere blev Bergmann klædt ud som Dame, og han saa pragtfuld ud. En gammel Veninde af mig, der spiste Frokost hos mig den Dag, var indviet i Hemmeligheden. Vi tre, hun, *»Komtesse Ahlefeldt«* (Bergmann) og jeg, kørte nu hen til en af mine Medsøstre, Søster *Ottilie*, der den Dag havde Orlov. Jeg tilbød hende den 4de Plads i Vognen og forestillede hende min danske Veninde, der desværre ikke alene ikke talte Tysk, men havde forkølet sig stærkt paa Rejsen, at hun var ganske hæs og slet ikke *maatte tale*. En Times Tid kørte vi rundt, og jeg viste »Komtesse Ahlefeldt« alle Seværdigheder. »Hun« hostede, rømmede sig, nikkede og tog øjensynligt levende Del i alt, hvad »hun« saa, og som jeg forklarede hende paa Dansk. Søster Ottilie var ganske intetanende og fortalte mig hvert Øjeblik dette og hint paa Tysk, som hun bad mig oversætte for »Komtessen«. Denne svarede med et forstaaende Nik og nogle hæse Lyde, som jeg som Dansk selvfølgelig alene kunde tyde og oversætte! Vi sluttede vor Køretur med at holde udenfor Hospitalet, hvor »Komtesse Ahlefeldt« steg ud med store Kasser Cigaretter under Armen, som hun med megen Gratie uddelte til de stakkels saarede, der taknemmeligt kyssede den fornemme Dames Haand.

En af mine Patienter, *Max Huemer*, var en køn, men meget indbildsk Fyr og troede, at alle Damer straks forelskede sig i ham. Jeg havde paa Forhaand fortalt ham meget om min smukke mørke Veninde, som jeg ventede paa Besøg, og han var meget spændt paa at se hende. »Hun forstaar ikke Tysk,« sagde jeg til ham. »De kan roligt sige, om jeg har sagt for meget om hende, *er* hun

ikke dejlig?« Max Huemer var ganske betaget af hende, tog sig til Hjertet og turde knap svare mig, og hans Øjne hang ufravendt ved Damen. Da hun naaede hans Seng, fik han ikke alene Cigaretter, men et stort pragtfuldt Honningkagehjerte, hvad der fik ham til helt at tabe Fatningen over, at han netop var den Udkaarne, og det bestyrkede ham endnu mere i Troen paa sin egen Uimodstaaelighed, at selv en dansk Komtesse ved første Øjekast blev truffen af Amors Pil og skænkede ham sit Hjerte!

Bergmann bevarede Contenancen under alt dette og var som en født Skuespiller, og det hele vilde være endt paa bedste Maade, hvis ikke Overlægen havde plapret af Skole hjemme, saa hans lille Nevø havde hørt det. Denne fortalte det til et Par af Søstrene, og da »Komtessen« efter endt Uddeling skulde til at forlade Salen, mumledes der overalt, at det ikke var en dansk Dame, men en forklædt Soldat. Trods dette faldt han ikke ud af Rollen, men saa kun yderst forbavset ud, naar Kammeraterne begyndte at beføle ham og trak i hans Paryk. Jeg derimod lod meget fortørnet over den uforskammede Opførsel, de udviste mod min Gæst, og skyndte mig at lodse »hende« ind i Vognen, der ventede.

En Del Underofficerer, der stod udenfor Hospitalet, havde endnu ikke hørt Rygtet om, hvem den forklædte Dame var, og hilste hende med største Ærbødighed, da hun i en elegant Vogn kørte tilbage til min Villa, hvor nu Forvandlingen fra »Komtesse« til almindelig Rekrut gik for sig.

Desværre blev det altsaa nu opdaget, hvorledes Sagen hang sammen. Ikke alene var jo Fornøjelsen ødelagt for alle Parter, men jeg fik senere fra Overkommandoen en alvorlig Røffel for det skete, der fremkom derved, at en Underofficer følte sig dybt ydmyget, da han opdagede,

at det var en »So-Rekrut«, som han saa smagfuldt udtrykte sig, han havde kysset paa Haanden, og meldte straks det forefaldne til Innsbruck. Jeg kunde jo straks have væltet Skylden fra mig ved at fortælle, at jeg *havde* Overlægens Tilladelse, men denne lod mig forstaa, at dette muligvis kunde koste ham hans Stilling, og saa stak jeg Røflen til mig.

Mest af alle led dog Max Huemer under Skuffelsen. Da jeg atter saa ham paa Hospitalet, var han rød og opsvulmet i Ansigtet. »Hvad er der i Vejen med Dem, Huemer, har De Feber?« »Nej, jeg har ikke,« sagde han arrigt, jeg har givet mig selv en Bunke Lussinger i Raseri og Ærgrelse over den Skuffelse, jeg har lidt, og over, at jeg kunde være saa dum at tro, den smukke Komtesse straks skulde elske mig.«

Vi havde heldigvis meget faa Tilfælde af farlige, smitsomme Sygdomstilfælde. Kun eet Koleratilfælde, nogle faa med Dysenteri, men adskillige Tyfustilfælde.

Min første Tyfuspatient var en blond Slovener ved Navn *Lipuczek*. Han fortalte meget om sit Hjem tæt nede ved den italienske Grænse, om sin unge Kone og om det lille Barn, der var født, medens han var i Felten, og som han aldrig havde set.

Han havde stærk Feber, ellers mærkede vi ikke noget særligt paa ham; han var bleven indlagt hos os paa Grund af frosne Fødder. 8de Dagen begyndte Maven at komme i svær Uorden, og for en Sikkerheds Skyld sendte vi ham paa Epidemihuset, hvor det konstateredes, at han havde en let Grad af Tyfus.

Dagen efter hans Overførelse saa jeg ude i Lasarettets

Forhal en Kone, ung og tarvelig klædt, italiensk, med et lille Barn paa Armen, der forgæves forsøgte at gøre sig forstaaelig for de tilstedeværende Sanitetsofficerer. Da jeg kunde et Par Ord Italiensk, tilbød jeg min Hjælp, og det viste sig, at det var den unge Sloveners Kone, der, da hun hørte, at hendes Mand var bleven bragt paa Lasaret, havde pakket nogle Bylter og begivet sig paa den lange og besværlige Rejse med det lille Barn for at besøge Manden og vise ham sin Førstefødte.

Det var en stor Skuffelse for hende, at han laa paa Epidemihuset, om end ikke farlig syg; thi i de første Uger vilde hun ikke faa Lov at se ham. Hun bad og græd: »Aah, jeg som har gjort den lange Rejse for at faa ham at se og vise ham vort lille Barn. Skal jeg virkelig rejse tilbage igen, jeg har jo ikke Raad til at bo paa Hotel her og har ingen Bekendte.« Jeg betænkte mig ikke længe. Lipuczek var jo en af mine »egne Børn« og en grumme rar og flink Soldat. Hans lille Kone og Barn skulde ikke være uden Husly, saa længe jeg havde en tom Seng i mit Hus. »Kom lille Fru Lipuczek, De skal nok faa Lov at blive her, til De har faaet Deres Mand at se, der er god Plads hos mig.«

Jeg fik et Par Soldater til at bære hendes brogede Bylter, og i Optog gik vi fem igennem Byen. Folk kiggede nok lidt efter os og morede sig, men i Krigstid saa man jo saa mange Ting, der var anderledes, end man før havde været vant til at se.

Jeg fik Fru Lipuczek anbragt i min nu indkaldte Tjeners Værelse, og til hendes store Fryd havde jeg endogsaa en Vugge at tilbyde den lille, nemlig en arabisk Vugge uden Gænger af grønmalet Fyrretræ med fantastiske Dekorationer. Deri sov hendes lille Pige trygt og

godt, og min Vugge blev indviet paa en Maade, som jeg rigtignok ikke havde tænkt mig!

Tre Uger efter blev, som vi havde haabet og ventet, hendes Mand udskrevet fra Sygehuset, men endnu 14 Dage gav jeg hende Lov at blive, saa hun kunde faa Fornøjelsen af at være sammen med ham, nemlig saa længe han var Rekonvalescent. Kun en Betingelse maatte hun opfylde, og den opfyldte hun gerne: at hun skulde virke sammen med sin lille Pige ved den arabiske Fest. Hendes Ydre egnede sig udmærket, og jeg vidste, at det lille Barn i Vuggen vilde være et stort Tiltrækningspunkt; og jeg tog heller ikke fejl. Den Krog, hvor Fru Lipuczek sad med den lille *Anita*, var stadig fyldt med beundrende Tilskuere. Den lille sov fast og trygt og anede ikke, hvad alt det skulde betyde, der foregik omkring hende.

Fru Lipuczeks Ophold i mit Hus hører til et af de mange lyse Minder, jeg har fra denne ellers saa svære Periode.

En anden lille Episode, som jeg med Fornøjelse mindes, var Begyndelsen til mit Venskab med en Bondefamilie i Omegnen:

En Aften kom der Telefonbesked fra Overlægens Hustru, at en lille Patient ventede paa ham hjemme, og da det var noget, der hastede, vilde hun sende hende ned til Lasarettet. »Ja, men Overlægen er slet ikke her,« svarede vi, »han er ude paa Inspektion i nogle andre Lasaretter.« »Ja, saa er der ikke andet for, end at De selv tager Dem af Patienten,« mente Fru Overlægen, og 10 Minutter efter træder en lille Bondepige fulgt af en gammel Bondemand ind i vor Forbindingsstue. Den gamle Mand var hendes Onkel.

Da vi lukkede Bindet op, der dækkede det halve

af hendes Ansigt, saa vi et fælt Saar fra den ene Øjenvinkel langs ned ad Næsens Side. Hun havde kørt med sin Mælkevogn, der i disse Egne altid er forspændt med en stor Hund; det var en ganske ny Hund, uvant med Trækkearbejdet og ukendt med sin ny Herre, og den var pludselig i Vrede sprunget op ad hende og havde bidt hende baade i Ansigtet og i den ene Arm og Haand. Lille *Mirzel* var en tapper Pige, hun hverken græd eller skabede sig og lagde sig villigt ned paa Operationsbordet.

At der maatte Narkose til for at sy hende sammen, var sikkert, og vi Søstre følte os stolte over en Gang selv at kunne agere Læge; dog inden vi var begyndt paa vort Fuskeri, kom Narbeshuber selv til Stede og »gik os i Bedene« med Arbejdet! Hun fik en ordentlig Dosis Æther, og han syede det uhyggelige Saar sammen.

Mirzel, der vist aldrig havde smagt en Draabe Spiritus, var ikke alene let at bedøve, men var slet ikke til at faa vaagen igen. Det var blevet en lang, kold Køretur, hvis hun skulde være blevet bragt til sit Hjem den Aften, og det turde Overlægen slet ikke tillade, men hvor skulde han saa anbringe hende? Atter glædede jeg mig over, at jeg havde de mange tomme Værelser, og tilbød at tage hende med hjem. Onkelen sendte vi derimod tilbage for at fortælle Forældrene om det passerede og berolige dem med, at alt blev gjort, for at Mirzel skulde have det godt.

I fuldstændig bedøvet Tilstand blev Pigebarnet nu kørt til mit Hjem og lagt til Sengs. Trods det, at hun var uden Bevidsthed, slog og sparkede hun dog frygteligt om sig, da vi vilde tage Klæderne af hende, men uden at vaagne op af Bedøvelsen. Da hun slog Øjnene op næste Morgen, var hun helt kvik og ikke Spor af benauet ved Situationen.

Op ad Formiddagen ankom hendes to gamle Forældre, de største Originaler, jeg har set der paa Egnen. Begge to usle, smaa, rynkede som gamle Flaskeæbler og til Dels klædt i Nationaldragt. Han havde en Fløjels Vams med Sølvknapper, lange Støvler og grøn Plydshat med »Gemsefjer«. Moderen var klædt i den sædvanlige vide, rynkede Nederdel, sort Silke-Skødefrakkke over, og det kæmpestore, sorte Taft Tørklæde, der er bundet i en mægtig Sløjfe om Hovedet.

Da de saa Mirzel, der lige havde drukket sin Morgenkaffe og var fuldstændig kvik, satte de sig ned og græd begge længe; de græd vist nærmest, fordi de syntes, det hørte sig til at græde ved en saadan Lejlighed!

Saa trakterede jeg dem ogsaa med Kaffe og Kage, og de drog glade hjem, efter at jeg havde beroliget dem med, at de skulde faa Mirzel tilsendt, saasnart Lægen havde været der og erklæret hende for »transport-fähig«.

Denne Begivenhed var Begyndelsen til et stærkt Venskab, som udfoldede sig mellem Mirzel og hendes Forældre og alle Beboerne i mit Hus. Mirzel blev to Dage hos mig, før Lægen fandt det raadeligt at sende hende hjem. Herefter kom hun hveranden Dag ned i Operationsstuen for at skifte Forbinding. Det var til stor Morskab for Soldaterne at have den lille Pige med paa Lasarettet.

Mirzel var ikke skøn, og Arret i hendes Ansigt gjorde hende ikke mere tiltrækkende, men hun var en meget rig Gaardmandsdatter, og da hendes Kæreste var falden i Krigen, var der jo mange af Soldaterne, der gjorde sig Haab om at vinde hendes Gunst. Max Huemer i første Linje, dog atter her led hans Forfængelighed en stor Skuffelse, thi den lille, grimme Mirzel værdigede ikke den smukke Max Huemer et eneste Blik!

Men lad os atter gaa tilbage til Hospitalet. I Begyn-

delsen var vore Patienter meget blandede; vi havde Rumænere, Ungarere, Bosniakker og allehaande forskellige slaviske Folk; allerfærrest tysktalende Østrigere, og det var vi egentlig glade for. Disse fremmede Stakler, der knapt kunde gøre sig forstaaelige, var særlig taknemmelige for den Hjælp, der blev ydet dem; de var altid beskedne og følte sig som Gæster. Anderledes var det med de tysktalende, de følte sig som Herrer og betragtede det som en fuldstændig Selvfølge, alt hvad man gjorde for dem. Om *Bosniakkerne* har jeg allerede fortalt lidt. Det var ikke alene *mine* Yndlinge, men de fleste af de andre Søstre elskede dem ogsaa. De fleste af dem var Muhamedanere, men derudover, at de ikke vilde røre Svinekød, og at de ikke drak anden Alkohol end Øl (som de ikke regnede for forbudt, da det ikke eksisterede paa Muhameds Tid), mærkede man ikke noget til deres Religion — man saa dem aldrig bede eller foretage de mange foreskrevne Renselser. Desværre varede Bosniakperioden saa kort; thi med den følgende Transport kom der en, der var saa syg, at han døde paa Banegaarden — og nu stod vi for første Gang over for et Spørgsmaal, man ikke havde tænkt over før — hvor og af hvem skulde Manden begraves — og skulde Tilfældet atter forekomme, maatte man jo ogsaa sørge for, at Manden inden sin Død fik Lejlighed til at tale med en Gejstlig af sin egen Religion. En saadan fandtes i Salzburg, og derfor blev herefter alle Bosniakker siet fra Transporterne og sat af i Salzburg. — Men nu denne Mand, han maatte jo dog begraves — og straks, da det jo var Midsommer. Katoholikkerne nægtede imidlertid paa det bestemteste at give en Vantro Plads paa deres Kirkegaard, saa meldte vor gamle evangeliske »Superintendent« sig — han alene havde forudset dette Tilfælde og havde allerede fra Krigens Begyndelse

Fru Lipuczeck med lille Anita. — Grynene til Kus-Kussen formes.

reserveret en Plads paa vor Kirkegaard til eventuelle muhamedanske Soldater — hvis de ugæstfrit skulde blive vist bort fra Katholikkerne — og saaledes fik vi en Muhamedaner stedt til Hvile i indviet Kristen-Jord indenfor den lille protestantiske Kirkegaards Mure.

Forresten havde ellers hver Søster sin Specialitet, som hun »samlede« paa. En samlede paa Rumænere, en paa Ungarere, en anden holdt mest af de tysktalende, og der var ogsaa dem, der foretrak Slavere eller Polakker. Ved den Lejlighed lærte man de forskelligste Folketyper at kende. *Ungarerne* var fikse og livfulde, og der var ideligt Slagsmaal og Skænderi mellem dem og Tyskerne, dog aldrig af alvorlig Betydning. Af og til mærkede man, at der var stort Postyr nede i en anden Sal. Spurgte man om Grunden, kunde man næsten være sikker paa, at der havde været en lille »Kravalle« hos Ungarerne.

Rumænerne var i Modsætning til Ungarerne meget stilfærdige og formelig ydmygt beskedne, meget ømfindtlige overfor Smerte og stærkt hengivne til Drik; derimod var de aldrig rigtig fulde, men de smaapimpede ustandseligt og kunde slet ikke leve uden deres lille Romflaske under Hovedpuden. I Begyndelsen søgte vi at forhindre dette Uvæsen, men indsaa snart det haabløse deri, saa at Læger og Sygeplejersker sluttelig saa gennem Fingre med det. Af de slaviske Folk holdt vi gennemgaaende mest af *Slovenerne*. Det var jævne, beskedne Bønderdrenge, stilfærdige uden slavisk Ydmyghed og altid tilfredse. Jeg mindes ikke at have haft nogen som helst Ærgrelse af en Slovener; de var ogsaa baade haardføre og tapre.

Slovakkerne var ogsaa ret tiltalende, men ikke i samme Grad.

Tsjekkerne var som Patienter beskedne og behagelige at have med at gøre, men naar man kendte dem nærmere, havde boet iblandt dem eller haft dem som Tjenestefolk, kunde man ikke lide dem, men fandt dem falske og uærlige, og Navnet »Tsjekker« blev ogsaa brugt som Skældsord.

Da det nu begyndte at tynde ud paa Hospitalet og den ene efter den anden blev udskreven som rask og sendt til Fronten, blev de tomme Senge optaget af Gmundner Bysbørn, der først havde ligget i et fremmed Lasaret, men som Rekonvalescenter lod sig overføre til deres Hjemsted. Dette var jo rimeligt og selvfølgeligt, men Opholdet paa Hospitalet blev for os alle langt mindre hyggeligt, jo flere Gmundnere vi fik at passe, og jo flere af vore fremmede, taknemmelige Patienter der forlod os. For det første er det som bekendt langt behageligere at pleje virkelig Syge end (ofte gnavne) Rekonvalescenter, og for det andet blev disse i den Grad forkælet af deres Slægt og Venner, at de ikke havde andet end Kritik over for baade Maden og Plejen i Hospitalet, som alle de fremmede havde været saa tilfredse med.

Den første Gmundner, som vi fik, var Max Huemer. Han ankom fra Wien med en smertelig lemlæstet Fod. En russisk Eksplosivkugle havde knust flere Mellemfods-Knogler, bortrevet en Taa og bevirket, at en anden var bleven vanskabt og stod lige lodret til Vejrs som Hornet paa en Næsehorn. Taaen skulde opereres bort, ikke fordi det var farligt for ham at beholde den, men fordi det var umuligt for ham at faa Fodtøj, der passede, naar den Taa stod lige til Vejrs. Først efter lang Overvejelse gik han ind paa Operationen, særlig efter at vi havde lovet ham, at vi kun skulde tage Knoglerne bort, alt Kødet skulde han faa Lov til at beholde! Dette gik saaledes til: Det store

Saar, hvor Kuglen var gaaet ind, vilde ikke lukkes, der manglede for megen Hud. Den opretstaaende Taa blev derfor spaltet paa Ydersiden, Knoglen udtaget og Kødet bredt fladt ud og trukket hen over det gabende Saar, hvor det saa blev syet fast til dettes Rande, saa at det endelig kunde blive lukket. Det havde den morsomme Virkning, at naar vi senere penslede og behandlede Saaret, som sad oven paa Foden, vred Patienten sig i Latter og sagde, at vi kulde lade være med at kilde ham under Foden! Det kom sig af, at den Hud, som før havde været *under* Taaen, nu var bleven bøjet op oven paa Foden.

Skønt det ikke var min Nattevagt den Aften, da Operationen foregik, besluttede jeg mig dog til at holde ekstra Vagt ved Huemer, da han havde været meget længe bedøvet, og jeg vidste, han vilde faa vanvittige Smerter, naar han vaagnede; thi ikke alene var den ovennævnte Operation bleven foretaget, vi havde desuden søgt at fjerne saa mange Blysplinter som muligt, saa Foden nu nærmest mindede om en Hakkebøf, saa mange Steder havde vi maattet skære i den. Den stakkels Dreng stønnede voldsomt af Smerte, da han endelig vaagnede. En Morfinindsprøjtning gav ham Ro et Par Timer, ligesaa en anden, nogen Tid efter en tredje, mere havde jeg ikke Lov til at give ham. Da Virkningen af den sidste var forbi, kom Smerterne atter tilbage med fuld Kraft, og det var forfærdeligt at se ham lide saadan uden at kunne hjælpe.

Paa en Gang slog en Tanke ned i mig: »Hvad om jeg prøvede at dulme hans Smerter ved Hypnose?« Jeg havde rigtignok aldrig før givet mig af med den Slags, men hvad, een Gang skulde jo være den første, hvem ved, om jeg ikke havde Evner? Der var ikke det, jeg ikke vilde have forsøgt for at se ham falde hen i en tryg, smertefri Søvn.

»Hvorfor skriger De,« sagde jeg pludselig lidt strengt til ham. »Hvorfor,« svarede han ganske forbløffet, »De ved jo, hvilke Smerter jeg har.« »De maa heller sove,« sagde jeg. »Sove? Hvor kan De sige det, jeg *kan* jo ikke sove.« »Jo, vist kan De, men De *vil* blot ikke.«

Han saa maabende paa mig. »Vil ikke?« »Nej, hvis De *vilde*, saa kunde De.« »Det er umuligt,« sagde han, men ligesom et haabefuldt Smil gled dog hen over hans trætte Ansigt. »Ja, skal vi gøre en Aftale: hvis De lover mig i 5 Minutter ikke at give en Lyd fra Dem og ikke at røre Dem, saa lover jeg Dem, at De skal falde i Søvn. Vil De give mig Deres Haand paa det?« Han gav mig villigt Haanden og lukkede Øjnene, og nu begyndte jeg af al min Magt at koncentrere mine Tanker og min Vilje om dette ene: »De *skal* sove, det *maa* lykkes, vov paa at røre Dem o. s. v.« Til min uendelige Glæde rørte han sig ikke, og inden de 5 Minutter var gaaet, sov han ganske trygt.

Et Par Timer sad jeg saaledes ved hans Leje, stadig med hans Haand i min og med Tankerne koncentreret paa dette ene: »Max Huemer skal sove, Max Huemer *maa* ikke vaagne.« Tilsidst blev jeg dødtræt i min Hjerne, løste sagte min Haand fra hans og rejste mig for at gaa et Par Skridt frem og tilbage. Da jeg igen kom hen til hans Seng, saa jeg, at han var ved at vaagne; det gik altsaa ikke an, at jeg flyttede mig. Atter satte jeg mig hen og begyndte paa samme Maade, men hver Gang der var gaaet et Par Timer, *maatte* jeg have lidt Hvile, dog inden han var vaagnet, var jeg igen naaet hen til ham.

Saaledes gik Natten, og jeg var meget taknemmelig over, at det var lykkedes mig paa denne Maade at befri ham for Smerter.

14 Dage senere fortalte han mig, at han havde set en

Hypnotisør, medens han laa i Wien paa Lasarettet. »Men De maa ikke tro, at jeg troede paa det, Søster, det har nok været Svindel det hele.« Da kunde jeg ikke dy mig længere: »Nej, det har det vist ikke, De har jo selv været hypnotiseret.« »Jeg selv? Aldrig i Verden!« »Kan De huske den Nat, da De var bleven opereret, er det Dem ikke nu paafaldende, at De pludseligt faldt i Søvn uden Morfin og uden Sovemiddel?« Han strøg sig over Panden, et ganske forundret Udtryk bredte sig over hans Ansigt. »Ja, De har Ret.« »Jeg hypnotiserede Dem, Huemer.« Han var maalløs. »Kan *De* hypnotisere, Søster?« I Stedet for at svare ham, at dette var mit første Forsøg, fik jeg Lyst til at bilde ham og de andre ind, at jeg var en dreven Hypnotisør. »Ja, det kan jeg rigtignok,« svarede jeg derfor frækt. »Kan De ogsaa nu, efter at jeg ved det?« »Ja, selvfølgelig,« svarede jeg overlegent. Baade han og en Del af de andre meldte sig som Medier. Jeg mindedes, hvorledes jeg havde set en Hypnotisør, der nylig havde været i Gmunden, bære sig ad, og efterlignede til Dels hans Metode. Først strøg jeg Mediet paa en bestemt Maade hen over Armen. Næsten alle Mennesker har saa megen Elektricitet eller Magnetisme i sig, at man ved en saadan Lejlighed vil føle ligesom smaa Stik. Saa snart Patienterne havde følt dette, fortalte jeg dem, at de var glimrende Medier. Først fik jeg dem indbildt, at de ikke kunde aabne deres sammenknyttede Næve, og de kunde saa heller ikke. Dernæst kunde de paa min Befaling ikke aabne deres Øjne; senere hen skulde de tælle til 10, og jeg sagde dem paa Forhaand, at naar de kom til 7, vilde de ikke kunne udtale dette Tal. Det hele gik strygende. Dog indsaa jeg straks, at det var absolut forkasteligt for en Søster paa et Hospital at gøre den Slags Eksperimenter, hvorfor jeg ogsaa besluttede mig til næste Mor-

gen at skrifte min Synd for Overlægen. Dog vilde jeg gøre det paa en særlig Maade: da jeg om Aftenen sagde God Nat til Patienterne, henvendte jeg mig til mit bedste Medium: »God Nat, *Gassenburger*, naar jeg kommer igen i Morgen tidlig, ved De ikke mere, hvad De hedder.« »Jo, det skulde jeg mene, jeg gjorde,« protesterede han. »Nej, De gør ikke,« sagde jeg, »tænk paa, hvad jeg har sagt til Dem.« Næste Morgen, da Overlægen spurgte mig, hvad Nyt der var paa Hospitalet, sagde jeg med en »bekymret« Mine: »En af Soldaterne har tabt Hukommelsen!« »Hvad behager?« sagde Overlægen. »Jo, Herr Overlæge, tal selv med ham, han ved ikke en Gang sit eget Navn.« Paa Doktorens energiske Spørgsmaal stammede Patienten forvirret. Lægen saa nu først paa mig, saa paa Patienten. Hvad betød dette? Da jeg syntes, det havde varet længe nok, sagde jeg bestemt til Gassenburger: »Kan De *nu* sige Overlægen, hvad De hedder?« »Gassenburger«, stønnede han lettet.

Dr. Narbeshuber var straks paa det rene med, hvad her var foregaaet, tilkastede mig et strengt Blik og sagde kun de Ord: »Søster, det maa De *aldrig* gøre mere.« »Jeg ved det, Doktor, og det skal være sidste Gang, det sker paa Hospitalet;« dette var kun min Maade at skrifte det paa! Senere hen har jeg kun udført mit hypnotiske Haandværk en eneste Gang. Det var overfor en Officer, der kom hjem paa Orlov, lidende af nervøs og total Søvnløshed. Det var et saa forbløffende Resultat, jeg fik af at eksperimentere med ham, at jeg blev bange for den store Magt, der var lagt i min Haand. Hvor let kunde jeg ikke gøre baade andre Mennesker og mig selv Skade ved at udnytte den forkert? Paa den anden Side, til hvor stor Velsignelse kunde denne Gave ikke blive, hvis man blev uddannet under den rette

Vejledning og benyttede den i Menneskehedens Tjeneste. For at støtte mig selv mod de Fristelser, der kunde ligge i at give efter for mine Bekendtes Opfordringer om at vise dem, hvad jeg kunde, gav jeg Gud det Løfte aldrig mere at udføre Hypnose som Fornøjelse og Underholdning, men hvis jeg engang fik Lejlighed til at lære det ordentligt, vilde jeg kun udnytte det i Hans Tjeneste til Hjælp for lidende Mennesker. Endnu har jeg ikke haft Tid og Lejlighed til at beskæftige mig med det Spørgsmaal, saa denne Evne hos mig har ligget brak i 3 Aar.

I Marts Maaned havde vi en stor Militærbegravelse, af en Officer, der døde paa et af Hospitalerne. Saa mange Soldater, som var raske nok dertil, blev kommanderet med i Paraden, deriblandt en tysk Ungarer ved Navn *Lux*. Hans Saar var næsten helbredet; det havde været et stygt Tilfælde, ogsaa en Eksplosivkugle i venstre Overarm. Dog havde den til alt Held ikke knust hans Knogler.

Det var et frygteligt Uvejr paa Begravelsesdagen, de fleste Soldater blev gennemblødte, og Lux nøjedes ikke blot med en Forkølelse, men fik Lungebetændelse. Han var en kedelig Patient, gnaven og altid utilfreds, og som jeg før har nævnt, har jeg desværre ikke holdt lige meget af mine »Børn«. Lux var en af dem, jeg havde svært ved at afvinde nok Interesse. Jeg gjorde derfor Brug af min Ret som Oversøster til selv at udvælge de Patienter, der interesserede mig mest, til min personlige Omsorg; de andre overlod jeg til Hjælpesøstrene, men førte selvfølgelig Overopsynet med dem. Lux blev overgivet i Marthas Varetægt. Hun havde i Begyndelsen kun hjulpet med her og der, men da det viste sig, at hun havde glimrende Evner

for Sygepleje, deltog hun efterhaanden helt og holdent i Arbejdet.

Lux blev altsaa hendes Patient, og der blev intet forsømt, det tør jeg roligt sige, thi ingen Patient kunde have det bedre end i Marthas Varetægt.

Dog, da jeg senere stod ved Lux' Dødsleje, fortrød jeg bittert, at jeg ikke personlig havde været lidt mere for ham.

Trods det, at det nærmest var Martha, der plejede ham, er det dog gennem hans Sygdom, at jeg selv fik Smitten i mine Lunger. Det brød først ud efter hans Død, og jeg følte det nærmest, som sonede jeg herved den Brøde, det er, naar en Søster gør Forskel paa sine Patienter.

Lux's Død vil jeg gerne fortælle lidt mere om. Da vi indsaa, at hans Tilstand var haabløs, blev han sendt paa det rigtige Sygehus, hvor han kunde faa Eneværelse og bedre Pleje end paa Lasarettet. Hans gamle ungarske Moder hørte om det og kom den lange Vej fra Siebenbürgen til Gmunden. Da Lux var min Patient, tilbød jeg hans Moder at bo hos mig, nu var Fru Lipuczeks Værelse jo atter tomt. Efter 3 Ugers Forløb besluttede hun dog uden at fortælle mig det at tage sin syge Søn hjem, for at han kunde dø i Ungarn. Nonnerne paa Hospitalet havde givet hende Lov uden at spørge Overlægen. Dennes Hustru fik det tilfældigt at vide en halv Time før Toget skulde gaa og telefonerede det til mig. Jeg fik nu skyndsomst fat i en Vogn og kørte ned paa Banegaarden for at tage Afsked med Fru Lux og hendes Søn. Da jeg kom, var Toget kørt, men til min Forbavselse sad den Syge med sin Moder endnu inde i Ventesalen, og jeg spurgte, hvad det skulde betyde. »Jo, ser De,« sagde hun, »jeg fik at vide, at Aftentoget var langt

Huemers Fod opereres: Søster Inni (Grevinde Kesselstadt) er Assistent, Søster Karen giver Narkose, og Pulsen holdes af Søster Irene (von Uejesca). Polakinde, der som Flygtning kom til Gmunden og var ualmindelig opofrende og nyttig. Efter at Galizien atter blev tilbageerobret, viste det sig, at Russerne havde afbrændt hendes Fædrene Gods og hele Familien ruineret. Søster Kari (hende der blev fornærmet af Feldwebelen) haandterer Instrumenter, Søster Anna rækker Kompresser, Søster Melitta lukker Øjnene, lige bag hende staar Søster Ottilie (Fru Døhler) og Oberinden.

Bergmann har Saarfeber og forkæles af alle. — I Nabosengen ligger Gassenburger.

gunstigere end dette Tog, og saa besluttede vi at vente her til i Aften, og jeg har lidt Brød og Pølse, det kan vi nok klare os med.« »Skal Deres *døende Dreng* sidde her til i Aften?« »Ja, hvad skal vi ellers gøre,« mente hun. »Skynd Dem ud i min Vogn og kom hjem til mig, det er dejligt Solskin i Dag, han kan ligge paa Chaiselonguen ude paa Verandaen.« Vi fik ham stablet op i Vognen, og hurtigt gik det hjem til min Villa. Her fik han stærk Blodstyrtning, og jeg telefonerede efter Overlægen, der dog umuligt kunde komme, han havde andre og vigtigere Tilfælde, men sagde, at jeg endelig maatte beholde Lux om Natten, først næste Morgen kunde han komme.

Lux blev lagt op i et af mine Gæsteværelser, og jeg var vis paa, at denne Nat vilde blive hans sidste, dog var der endnu Kræfter tilbage i ham næste Morgen, han blev bragt tilbage til Hospitalet, og først 8 Dage efter drog han sit sidste Suk. Da hans Moder naaede hjem til Ungarn, vilde hun gerne vise sig taknemmelig mod mig og sendte en Pakke med 4 Kilo Hvedemel, en Bunke Æbler og et Par Dusin Æg, det var rørende af hende!

En anden Aften, efter at mange Soldater var bleven gennemblødte af Regn, blev 4 daarlige, havde høj Feber og klagede over forskellige Smerter, en havde det i Hovedet, en i Halsen, Nr. 3 havde Mavepine og den 4de Rygsmerter.

Jeg sendte hastigt Bud efter den vagthavende Natlæge — det var Lægerne fra alle de forskellige Hospitaler, der skiftedes til at have Vagt, saa vi fik ofte fat i en, vi slet ikke kendte. Jeg var spændt paa, hvem det var den Aften: — Dr. P.! Var det muligt! Han var i Fredstid Tandlæge og en stor Original at se paa, en lille rødhaaret Mand med Briller og spidst, stridt Skæg, en for snæver Frakke og altid en mægtig »Tikøb« under Armen. Han

ankom med en stor Dunk »Giesshübler« under den anden Arm, og jeg viste ham min første Patient. »Skjorten af!« befalede han, og nu bankede han Ryggen af i en fænomenal Hast og med stor Kraft, saa paa hans Tunge og følte paa hans Mave. »Søster,« sagde han højtideligt, »giv ham et Glas »Giesshübler« og dyp hans Strømper i varm Eddike og giv ham dem paa.«

Fluks vendte han sig til Nr. 2, og trods det, at Smerterne sad andetsteds, blev han undersøgt nøjagtig paa samme Maade — og forbavsende nok skulde ogsaa han have Giesshübler og Eddikestrømper! Ikke anderledes blev Udfaldet med Nr. 3 og 4. Med en vigtig Mine skænkede Doktoren de 4 Glas fulde, satte igen Proppen i sin Dunk — hilste og gik. Dunken var meget stor, saa han kunde nok samme Aften lyksaliggøre endnu en hel Del med denne glimrende Kur.

Kuren virkede saa godt, at Patienterne allerede begyndte at blive raske, *inden* de fik deres Eddikestrømper paa — saadan lo de, trods Smerterne. Den næste Morgen var alle fire raske!

Jeg har senere kvaksalveret med denne fortræffelige Kur, der lader til at være godt for alt, og kan da heller ikke sige, at en eneste af mine Patienter er bleven *værre* efter den — og saa man jo være glad!

Ja, vi oplevede virkelig ikke saa faa fornøjelige Timer midt i alt det tragiske; her er et andet Eksempel:

Pesendorfer, en stor, grov Gmundner Bondekarl, havde et Skud oppe i Hoftebenet, hvoraf der stadig buldnede Splinter ud, saa at Lægen ofte havde formanet ham til at lade sig operere — forgæves! Han nægtede, og vi tænkte, at han maatte være svært ømfindtlig. — Endelig en Dag gik han da ind paa det, og det var ogsaa en meget blodig og ret alvorlig Operation, og Dr. Narbeshuber bad

mig endelig sørge for, at Patienten ikke rørte sig de første Par Dage for ikke at faa Blødning fra Knoglerne, som er næsten umuligt at faa stillet.

Næste Morgen, da jeg et Øjeblik er oppe i den modsatte Ende af Salen, ser Pesendorfer sit Snit til at forsvinde, og til min Rædsel finder jeg nu hans Seng tom og løber rundt for at finde ham. Nede i Forhallen møder jeg en grædende Kone og en lille Dreng. »Hvem søger De, min gode Kone?« — »Pesendorfer, min Søn — lever han endnu efter Operationen?« — »Ja, det kan De tro, han gør,« beroliger jeg hende. »Hvor er han?« klynker hun videre. »Ja, hvis De bare kunde sige mig det, saa var jeg glad — jeg leder efter ham.« »Leder — —?« Da Konen saa', at jeg daarligt kunde bevare Alvoren, vidste hun heller ikke, om hun skulde le eller græde. »Ja, Fyren er deserteret,« forklarede jeg, »han teede sig saa ynkelig før Operationen, at vi mente, han vilde blive en slem Klynkepeter at behandle, og nu allerede Dagen efter er Knægten rendt fra os.«

Vi fandt ham helt nede i den anden Ende af Hospitalet, siddende og underholdende sig med en Kammerat paa dennes Sengekant. Det var svært at holde paa Værdigheden, da jeg nu skulde til at skænde paa Fyren og bringe ham tilbage! — Har man kendt mage til Haardførhed! Jeg forklarede ham nu paa det nøjeste, at en Forblødning kunde være livsfarlig for ham, derfor *maatte* han nu holde sig i Ro.

Den Søster, der senere hen havde Vagt hos ham, da Martha og jeg gik hjem og spiste, fik han imidlertid ogsaa narret, thi da vi atter kom tilbage til Hospitalet, saa vi lige Hr. Pesendorfer i fuld Uniform smutte om et Hjørne og forsvinde — det var ikke til at staa for; et langt, hvidt Gazebind hang to Alen og slæbte ud af hans

ene Bukseben. Forbindingen var ikke lagt med Tanken paa at skulle holde til Udflugter!

Da han senere hen slukøret vilde luske sig ind ad Bagdøren, blev han greben og fik sin Gardinprædiken. — »De kunde i det mindste være kommen hjem og faaet Deres Forbinding gjort i Orden,« sluttede jeg. — »Uha nej, Søster, saa havde De vel atter puttet mig i Seng — og det var jo fordi jeg *ikke vilde* ligge i Sengen, at jeg skabede mig saadan og strittede mod Operationen!«

Lykken havde denne Gang været bedre end Forstanden — der kom ingen Forblødning — og vi opgav nu at holde Vagt over den »dødssyge« Pesendorfer.

FJERDE KAPITEL

April 1915.

»Gott strafe England«. — Hestelasarettet.
Turen til Dachstein.

Paa dette Tidspunkt begyndte man ogsaa i Gmunden at efterabe Tyskerne med den smukke Hilsen: *»Gott strafe England!«*. Overalt var der klæbet smaa Sedler paa Sedler paa Døre og Vægge med disse smagfulde Ord. Ja, endogsaa smaa Broscher med denne Inskription blev med stor Forkærlighed baaret af Soldater og Civile.

Min Sympati for England har aldrig været synderlig stor, end ikke før Krigen, da det ærgrede mig, at ikke alene vi Danske, der jo altid har snobbet for Englænderne med Hensyn til Klædedragt og Sport o. s. v., men at ogsaa Tyskerne fandt, at alt Engelsk var saa yndigt

og langt bedre end alt deres eget. Dog, hvad vedkom Sympati eller ikke Sympati denne ækle Hilsen. Jeg fandt den baade gudsbespottelig og dum og sagde aabenlyst min Mening derom baade adspurgt og uadspurgt. Dette vakte stort Mishag, særlig hos de Købmænd, der forhandlede »Gott-strafe-England«-Artikler.

Paa et af Hospitalerne befandt sig i Øjeblikket en saaret Gmundner, en Hotelværts Søn, der var bekendt for at organisere Optøjer og Revolter, hvorsomhelst det var ham muligt. Jeg kendte ham ikke, men han greb med Begærlighed denne Anledning til at ophidse Folkestemningen mod mig. Det lykkedes ham ogsaa at faa endog nogle af mine egne Patienter, deriblandt Max Huemer, med paa sit Parti. For at drille mig klæbede disse nu de omtalte Sedler op paa den sorte Tavle, der hang over hver Patients Seng, og hvor kun Lægen og Sygeplejerskerne havde Lov at opskrive Medikamenter, Temperatur o. s. v.

Da jeg en Morgen kom ind i Salen, var alle Blikke spændt vendte imod mig. »Hvad mon hun vil gøre,« tænkte de, »mon hun *tør* tage dem ned, eller mon hun vil skælde ud?« Jeg gik ganske rolig fra Seng til Seng og pillede Sedlerne ned, idet jeg sagde i en behersket Tone: »De har Lov at klæbe Deres Billeder og Sedler, hvor De vil, kun ikke paa den sorte Tavle.« En Mumlen og Knurren gik gennem hele Salen. Da ingen turde sige noget til mig, begyndte de alle at snakke til Martha og bruge Mund til hende. Jeg bad hende ikke svare dem og meldte det hele til Kommandanten, der sagde, at jeg havde handlet fuldkommen rigtigt.

Da der senere udspredtes Rygter om, at man pønsede paa at slaa mig ihjel og at stene mit Hus, meldte jeg ogsaa dette. Kommandanten nøjedes med at sige, at han

nok skulde »tale et Par fornuftige Ord« til Ophavsmandens Forældre. Rygterne fik imidlertid saa fast en Form, at jeg maatte tage mit Standpunkt. Enten maatte jeg tage Tilflugt paa Slottet eller hos min Svoger, eller jeg maatte sætte mit Hus i Forsvarsstand (Belejringsstand!).

Paa dette Tidspunkt var jeg meget nedtrykt og bedrøvet, saa Livet havde ikke meget Værdi for mig dengang. »Om jeg dør paa denne eller paa en anden Maade, nu eller om et Par Aar, hvad Rolle spiller det? Fejg vil jeg ikke være, og har Befolkningen først een Gang kyst mig, føler jeg mig aldrig mere sikker for dem, altsaa,« sluttede jeg, »jeg vil leve og dø i min Rede.« Jeg lod nu paa min Side sige, »at jeg var rede til at modtage Oprørerne«. De skulde først faa en kold og saa en varm Modtagelse. Mit Hus var solidt bygget og med stærke, dobbelte Skodder, som nu Dag og Nat var lukkede, og en lang Tid levede jeg kun ved elektrisk Lys. Paa første Sal havde jeg anbragt min Mands 12 Jagtgeværer, til hvilke jeg havde rigelig Ammunition, og dertil havde jeg to lange Haveslanger, der kunde give en mægtig Straale fra sig. Disse skulde naturligvis anvendes først, og kun i sidste Øjeblik de skarpere Midler. Vi var ialt 4 Kvinder til at forsvare Huset. Natforbindelse med Telefonen op til min Svoger havde jeg ogsaa sørget for.

Da der imidlertid efter 14 Dages Forløb intet skete, »demobiliserede« jeg atter mit Hjem.

Først langt senere fik jeg at høre, at Sammensværgelsen virkelig havde været planlagt til en bestemt Aften og kun var bleven forpurret derved, at en Søster, jeg ikke kendte videre til, og som den Aften havde Nattevagt, hørte dem holde Raad og holdt en Tale til Soldaterne, hvori hun skammede dem saadan ud, at de fuldstændig opgav deres Forsæt, og da nu Hotelværtens Søn saa sig svigtet af

»Militæret«, stak han og hans civile Hjælpere ogsaa Piben ind.

At de virkelig vilde have udført det, tvivler jeg ikke om, thi en lignende Plan var et halvt Aar i Forvejen bleven lagt, organiseret og udført af samme Bande mod en af mine Bekendte, hvis Hus var blevet stenet og bombarderet, blot fordi han havde taget en ung Mand i Forsvar, der blev angrebet paa Gaden. Han anede ikke, hvad den unge Mand havde forbrudt, men saa kun, at han var ene mod mange. »Forbrydelsen« viste sig ved nærmere Eftersyn at være, at han havde forsvaret to Damer, der var bleven angrebet af Pøbelen, fordi de talte Fransk paa aaben Gade!

Imidlertid nærmede Sommeren sig, og de livsglade Østrigere begyndte at blive trætte af Krigens Tryk. Der var meget trist, man ikke kunde vælte af sig, men Musik og nogle Forlystelser kunde man da til Gengæld skaffe sig, men hvor skulde det være, nu da Kurhuset var optaget af Saarede? »Byens Fædre« besluttede derfor hellere at lade Børnene faa mangelfuld Undervisning, og Borgerskolen blev tømt, Patienterne flyttet derop, og atter blev Kurhuset gjort i Stand til de uundværlige Sommerforlystelser.

Fra nu af saa vort Hospitalsliv helt anderledes ud. Ingen var glade for Forandringen. Der havde været saa hyggeligt og rart nede i Kurhuset med de store, luftige Sale. Oppe i Borgerskolen var der kun smaa Rum, saa hver Søster maatte have en tre fire Værelser at passe. Det militære Tilsyn blev langt strengere, end det havde været før, men det fik nu at være det samme, havde vi bare faaet Lov at beholde vor elskede Oversergent. Men nej, han var atter bleven sendt til Fronten, og en ny

ubehøvlet Fyr var kommen i hans Sted. Oversergenten (Feldwebelen) spiller en stor Rolle i et Militærhospital, han er Kommandantens højre Haand og regerer næsten som Enehersker over Søstre og Patienter. Denne nye blandede sig i alle Smaating, forhindrede Soldaterne i enhver uskyldig Fornøjelse og gjorde os efterhaanden alle Livet surt.

Jeg var ikke med til selve Flytningen, da jeg netop i de Dage havde været syg (atter en Byld i Halsen), og maatte nu se at komme mig lidt, hvorfor jeg rejste paa Besøg til Tyskland til nogle gode Venner, som ogsaa hørte til i Gmunden, men Manden, der var tysk, var nu indkaldt til sin Garnison i Sachsen, og Besøget der var imidlertid ingen Rekreation, da jeg ikke alene opnaaede der at faa min 8nde, men heldigvis sidste Byld, men tillige blev jeg sammen med de andre af Familien let forgivet af en forloren Skildpaddesuppe! Disse Forgiftninger forekommer uhyre hyppigt i Krigstider, hvor man faar saa megen Daasemad og bliver fyldt med saa mange ækle »Ersatzmittel«.

Da jeg skulde rejse samme Aften, prøvede mine Venner et meget probat Middel, idet de drak mig fuld og lod mig sove Rusen ud i min Seng. Det hjalp virkelig, saa jeg om Aftenen, omend vaklende og svag, kunde begive mig paa min Rejse.

Hvad jeg mindes med Interesse fra dette Ophold, var mit Besøg i to mægtige *Hestelasaretter*. Det i *Oschatz*, som min Ven, Staldmester *Bödecker*, havde under sin Varetægt, var forøvrigt ikke noget egentlig Lasaret, men en Karantænestation for syge Heste, der var mistænkte for at have Snive eller Skab.

Jeg blev først opmærksom paa dette Lasarets Eksistens, da jeg en Dag fra mit Vindue saa en Transport

Afskeden med Bosniakkerne. — I Midten Oversøsteren med Hassan og Husim. Til højre og venstre Søstrene Martha og Ottilie. Patienterne er meget blandede:
Bosniakker, Tyskere, 1 Rumæner, 1 Italiener, 1 Serber, 1 Slovak, 1 Polak og Tsjekkere.

syge Heste blive ført fra Banegaarden til Lasarettet. Det er næsten ikke til at beskrive, hvad man her fik at se. Ikke nok med, at de Stakler ikke bestod af andet end Skind og Ben, men de fleste havde store aabne, gabende Saar oven paa Mankekammen af Sadeltrykket, og saa at sige ikke een var fri for Skab. Denne modbydelige, smitsomme Sygdom har i Krigen bredt sig forfærdeligt blandt de militære Heste og ogsaa bag Fronten. Næsten ikke en Droskehest i Berlin er gaaet fri. De stakkels Dyr var saa medtagne, at de i Reglen kun kunde gaa hundrede Skridt, saa maatte de standse og tage en lille Hvil for saa atter at fortsætte deres Jammerstog til Lasarettet. De svageste blev transporterede i store Flytteomnibusser.

En stor Rolle spillede Badeanstalten for Hestene. Det var en Fornøjelse at se, hvor de syge Dyr godtede sig over det varme Vand, og over at blive skrubbet og renset for det Lag af Blod, Smuds og Støv, der havde samlet sig paa deres ilde tilredte Hud.

Gik man gennem en saadan Stald, var det et broget Syn, man fik at se! Store belgiske Kæmpe-Heste ved Siden af smaa Ponyer. Her stod en stor, tyk, dansk Arbejdshest, der havde været saa heldig allerede i Begyndelsen af sin Tjenestetid at faa Skab, og der ved Siden af et Par pragtfulde Fuldblodsheste, der hang med Hovedet og var nær ved at knække sammen. En Hest stod og svingede frem og tilbage paa kun to Ben, de andre to var for ømme til at støtte paa, og da jeg næste Gang kom til Lasarettet, var den borte; den var død to Timer efter mit første Besøg. Med hver Transport kom der Føl, der var født derude, men som Regel døde de undervejs. Den Dag, jeg var der, laa der to døde ude i Forhallen.

Paa Hjemvejen besøgte jeg i Nærheden af *Dresden* et endnu større Lasaret. Det var et virkeligt Lasaret, men

ogsaa der var næsten alle de saarede Heste mistænkte for at have den ene eller begge af de to uhyggelige Sygdomme, saa det var egentlig kun teoretisk og næppe i Praksis, at der var nogen Forskel paa disse to Institutioner. Kun var Dresdner Lasarettet, der var indrettet paa den store Hippodromplads udenfor Byen, mange Gange større end det i Oschatz.

Det var Kommandanten selv, der viste mig rundt. »Hvad gør De nu med alle de mange døde Heste?« spurgte jeg. »De bedste af dem sælger vi til Zoologisk Have eller til *Cirkus Sarasseni* til at fodre hans vilde Dyr med, de andre kommer i den store »Kødmaskine«, hvor de bliver til flydende Fedt og tørt Knokkelmel. Fedtet bruges til Sæbe og Vognsmørelse, Knokkelmelet til forskelligt Dyrefoder. Da det i Maskinen opvarmes til ca. 400 Grader, kan selv Heste med smitsomme Sygdomme anvendes. Nogle Heste slagter vi ikke, men sælger dem, hvis de ikke er syge, men blot har faaet en eller anden Uvane, der gør dem umulige til Krigsbrug. Saaledes havde vi f. Eks. for nylig en prægtig hvid Fuldblodshingst, der absolut ved enhver Lejlighed vilde stejle. Vi tilbød den da til Sarasseni, der netop havde en Flok hvide Heste, der møjsommelig blev dresserede til det, som denne Hest gjorde ganske af sig selv!« »Nej, hvor morsomt,« udbrød jeg, »saa har jeg set den for et Par Dage siden, da jeg var i Cirkus, der var een, der var lidt anderledes end de andre,« og jeg forklarede nu dens Særegenheder, og det viste sig at være netop den, der var kommen fra Lasarettet og havde faaet bedre Anvendelse end til »Kødmaskinen«.

Da jeg kom hjem til Gmunden, fandt jeg min Kusine *Valborg Læssøe* i mit Hjem. Hun var kommen et Par Dage tidligere, end jeg havde ventet hende, og det var derfor hende, der tog imod mig, istedetfor omvendt.

Vi nød nu sammen et Par dejlige Sommermaaneder nede i min store blomstrende Park, hvor Roserne netop det Aar udfoldede en hidtil ukendt Pragt.

Efter Overflyttelsen til Borgerskolen var der meget lidt at gøre paa Hospitalet; fra at have haft 300 Patienter havde vi nu kun godt 100 og var dog det samme Antal Søstre. Nu var vi jo ikke helt Begyndere mere, men havde efterhaanden lært en Del, Arbejdet gik derfor let fra Haanden, og vi havde kun Beskæftigelse nogle faa Timer om Dagen. Jeg overlod min Kusine een af mine Stuer. Hun havde i sin Tid i Indien arbejdet paa et Hospital, og det var hende derfor en stor Glæde her at kunne udnytte sine Kundskaber og gøre sig nyttig i denne Tid, hvor alle længtes efter at kunne række en hjælpende Haand.

Jeg følte imidlertid Trang til at faa mere at bestille, og da jeg samtidig hørte af nogle af de Diakonisser, der plejede i det Cumberlandske Lasaret, at der et Sted i Galizien var et enormt Kolerahospital, hvor der kun var een Søster og 20 uøvede Soldater for hver 1000 Patienter, skrev jeg til vedkommende Overlæge og tilbød Marthas og min Tjeneste, men tilføjede, at hvis de ikke havde Brug for os der, var vi villige til at gaa hen, hvor som helst der i Øjeblikket maatte være Søstermangel.

Da jeg var forberedt paa, at det vilde vare 8—14 Dage, før vi fik noget bestemt Svar, bad jeg Doktor Narbeshuber om 8 Dages Orlov til at lufte mig lidt i, inden jeg begyndte paa mit nye Arbejde. Det havde i aarevis været mine Ønskers Maal at bestige den mægtige sneklædte *Dachstein* i de nærliggende Alper, men fordi jeg ikke ønskede at gøre det alene og stadig vilde aftale Turen med nogle andre, var det indtil nu ikke blevet til noget.

»Pølle« og jeg begav os resolut paa Vej og fik i Gosau, hvor jeg maatte overnatte, fat i en gammel Fører (alle

de unge var indkaldte), og jeg bad ham ledsage mig paa Turen. Gamle *Daniel Fasl* havde et typisk Tyroleransigt og var tavs som Graven. I timevis kunde vi gaa uden at veksle et Ord. Det passede mig godt, saa kunde jeg faa Lov til at gaa uforstyrret og fordybe mig i mine egne Betragtninger og nyde den dejlige Naturs vekslende Stemninger.

De første 4 Timer gik gennem stigende og faldende Vej gennem Kløfter med høje Graner, der voksede op mellem store mosklædte, løsrevne Klippeblokke, indtil vi naaede den store Gosau Sø's Bredder.

Dyb og klar, grøn som en Krysopras, spejlblank og tavs laa den indeklemt mellem det vilde kløftede Stuhlgebirge mod Vest og Dachsteinens massive, skovklædte Udløbere mod Øst.

Atter gik det et Stykke mellem Graner, saa ind i en snæver Kløft, til vi naaede den sidste og mindste Gosau Sø. Den var rund og lignede et grønt Katteøje.

Her begyndte Stigningen, men Vejen var umaadelig bekvem, man kunde endog ride derop med Muldyr, men det var en uendelig lang Tur, og først ved Solnedgang naaede vi op til Foden af Gosau-Gletscheren, der laa i ca. 2400 Meters Højde med den store nybyggede *Adamek Hytte*.

Det var et pragtfuldt Syn at se Solen gaa rød ned og kaste dybe violette Skygger hen over den lysende Gletscher med dens udstrakte Snemarker, der hist og her var afbrudt af en skarp graa Fjeldspids, som ragede højt op mod Himlen.

Jeg kom nu ind i Hytten, bestilte Aftensmad og gjorde mig lidt istand. Men hvor forbavset blev jeg ikke, da jeg kom ned i Skænkestuen og der fandt en »Holzknecht«, som spurgte, om jeg var Grevinde Grote, saa havde han et Telegram til mig. »Har man ikke engang Fred heroppe i

Bjergene?‹ tænkte jeg og lukkede ærgerlig Telegrammet op.

Det var en Forespørgsel fra et Hospital i *Brünn*, om Martha og jeg vilde komme øjeblikkelig og overtage en Afdeling; de Søstre, der før havde plejet der, var rejst til Kolerahospitalet i Galizien, og de saarede var i Øjeblikket saa at sige uden Hjælp.

Skønt Brünn maaske var det Sted, jeg sidst vilde have valgt, saa *var* der her dog intet Valg, jeg havde meldt mig til hvor som helst og maatte holde Ord. Han fik det Svar med tilbage, at om 3 Dage skulde vi være der.

Jeg vilde gerne have hvilet en Dag oppe paa Adamek Hytten og nydt den vidunderlige Fred deroppe i den evige Is'es Rige. Det kunde jo nu ikke lade sig gøre, og næste Morgen begav vi tre os atter paa Vandring op over den blændende hvide Sne. Det var 3—4 Timers Gang, indtil vi naaede »Der hohe Dachstein«, den sidste og højeste af de graa nøgne Toppe.

Den var ikke behagelig at bestige. Opad gik det endda, saa blev man ikke svimmel, men nedad, — det kommer senere! Først vil vi nu holde Hvil og nyde Udsigten til alle Sider: mod Nord ser man ned i Kløfterne med de mørke Graner og de to lysende Gosausøer. Mod Øst holder den store *Dachstein Gletscher* Blikket fængslet udover et endeløst Hav af Is og Sne. Gosaugletscheren, som vi lige havde passeret, var intet at regne mod denne.

Mod Syd, Syd-Øst og Syd-Vest stødte Øjet paa lysegrønne smilende Sætere, hvorfra Kobjælderne sendte deres sølvklare Toner højt op i den varme Sommerluft. Disse Dale var afgrænsede ved grønne skovklædte Bjærge og Bakker, bag hvilke den endeløse Kæde af spidse, snedækte Toppe begyndte. Man havde Følelsen af, at man i klart Vejr maatte kunne se helt ind i Svejts og ned til Italien.

Men det var en Fejltagelse, *se* kunde man ikke saa langt, men *høre* det kunde man.

Det var blikstille den Dag, en tropisk, blaa, skyfri Himmel hvælvede sig over os, og hele Naturen var indhyllet i den dybeste Fred; derfor gav det ogsaa et Sæt i baade Føreren og mig, da vi pludselig hørte en rullende Lyd som svag Torden. Vi saa paa hinanden: »Det kan ikke være Torden,« sagde vi begge paa een Gang og drejede uvilkaarlig begge Hovedet mod Syd, hvor Lyden kom fra. Da lød det igen og igen; vi sad tavse et Øjeblik og vilde først ikke tilstaa det for hinanden, og dog var der ingen Tvivl — — det *var* Kanontorden. Hvert Skud tilintetgjorde maaske Snese af Menneskeliv og var Skyld i saa mange Hjems Ruin. — Jeg gyste. »Dernede ligger Italien,« sagde Daniel Fasl og pegede mod Syd, »dernede kommer det fra, det er første Gang, jeg hører det, men det er ogsaa længe siden, jeg har været heroppe paa Dachstein, og saa blikstille som i Dag har det sjældent været!«

Med eet Slag var Bjergenes Fred og alle de lyste Stemninger ødelagt; Krigen, den forfærdelige Krig, knugede atter sin tunge Haand fast om ens Hjerte.

Vi rejste os og fortsatte vor Vandring. den vilde ingen Ende tage, og jeg var ved at blive træt. Pølle derimod var henrykt, den elskede at klatre og var meget udholdende. Kl. 3 havde vi naaet Toppen, deroppe var i en Blikkapsel en Fremmedbog, som vi indskrev os i, Pølle med selvfølgelig! Nu skulde det saa gaa nedad, det var højst ubehageligt: »Hvor skal jeg dog sætte min Fod?« sagde jeg flere Gange, »Væggen er jo ganske stejl.« »Ja, De *maa* ned, Grevinde, føl Dem for, der er nok en Sprække, De kan faa Foden ind i, vi kan jo ikke blive *boende* her paa Toppen!«

Paa de farligste Steder havde Turistforeningen lavet Sikringer med Jernstænger, der var fæstet ind i Sprækkerne og forbundet med solide Tove. Det var jo godt nok, hvis det bare havde været i Orden, men ikke mindre end 6 Steder var disse Tove sprængt. Vinteren havde været ualmindelig haard, og der var intet ekstra Mandskab, der havde Tid til nu at gaa op og reparere den skete Skade, saa maatte Turisterne lade være med at klatre. Det var let nok sagt, havde man blot vidst det i Tide, men nu var vi engang heroppe, og ned maatte vi. Der var ikke andet for end give sig Gud i Vold og haabe paa, naar man slap sit Tag paa det ene Sted, at man saa paa en vidunderlig Maade fik Fodfæste det næste. Det gik os ogsaa godt, mærkværdig nok, thi ofte anede jeg ikke, hvorledes jeg overhovedet var naaet ned fra den ene Afsats til den anden — en usynlig Faderhaand har sikkert beskyttet mig.

Pølle var meget fornuftig som Bjergbestiger. Hver Gang den saa, at dens smaa Ben vilde lade den i Stikken, særlig ved Nedstigningen, gjorde den aldeles ingen Forsøg paa at klare sig selv, men blev staaende, logrede og sendte mig et bønligt Blik. Enten tog jeg den saa paa Skuldren, eller var det et altfor stort Stykke, det drejede sig om, bandt gamle Daniel den fast i et Tov og firede den ned paa næste Klippeafsats. Tykke lille Pølle svingede som en fed Skildpadde i Luften, strittede med alle 4 Ben og rystede af Angst.

Det allersidste Stykke var ganske komisk. Der var Tovet atter sprængt, men vi havde en lang Ende paa 4—5 Meter, der sad fast for oven og hang og dinglede. Ad denne maatte vi rutsche og rutschede saaledes, at vi faldt ned i en stor Snedrive, der laa for Foden af Klippen og forbandt denne med Gletscheren.

Nu kom en lang flere Timers March henover og nedad den store Dachstein Gletscher til Samony-Hytten; paa dette Stykke var vi alle tre forbundet med et langt Reb, thi her lurede Bjærgenes største Farer, de skjulte Gletscherspalter, overdækkede af et tyndt Lag Sne; mange Spalter var aabne, og man saa da ned i et endeløst Dyb, af vidunderlig Farve som en mørk Aquamarin — i saadanne Spalter finder utallige Bjergbestigere deres Død.

Jeg lagde snart Mærke til, at Pølle efterlod sig Blodspor og opdagede nu, at den skarpe, frosne Sne havde slidt dens smaa Kløer fuldstændig itu, saa de blødte. Der var ikke andet for end at tage den med i Rygsækken. Der var meget i den i Forvejen, saa det var en tung Byrde at slæbe paa, men det var jo ned ad Bakke, saa det gik nok. Pølle gjorde ikke Spor af Modstand ved at blive stoppet ned i Sækken, den fandt det hele saa selvfølgeligt, og da jeg snørede Sækken til og kun lod saa stor Plads aaben, at den kunde stikke sit Hoved ud, var den meget tilfreds med Situationen og blev uden Vrøvl siddende der ubevægelig i flere Timer.

Undervejs saa vi i det fjerne 5 Mænd komme gaaende. Min Fører skyggede for Øjnene mod den synkende Aftensol og saa der hen. »Hvem mon det er?« sagde han. »Enten er det nogen, der slet ikke kender Vejen her, eller nogen, der er saa velkendt, at de tør gaa bort fra de markerede Stier.« Imidlertid glemte vi hurtig disse 5 Mænd, men da vi endelig dødtrætte naaede Hytten, var alt i stort Oprør, thi der havde de lige faaet at vide, at 5 Mænd, som de havde beværtet uden at ane, hvem de var, var undvegne Russere, der nu var undervejs til Adamek Hytten! Der blev hurtigt sendt Bud ned i Dalen, og da Flygtningerne ankom, blev de modtaget »med aabne Arme« af et Par Gendarmer og atter ført til-

Udsigt over Gosaugletscheren med Adamekhytten (2600 Meter) (betegnet ved ×)

bage til Fangelejren. De bildte sig ind, at alle Bjærge var Karpaterne, og naar bare man kom paa den anden Side af et Bjærg, maatte man være i Rusland!

Jeg sov ikke den Nat, thi Solen havde skinnet saa stærkt paa Sneen, at jeg havde faaet Betændelse i mine Øjne, desuden brændte Kinderne som Ild, og det viste sig næste Dag, at jeg havde faaet den saakaldte Gletscher-Brand i Ansigtet, og det hele svulmede op som et stort Brandsaar. Tillige havde jeg faaet Vabler paa Fødderne af den forcerede Marsch.

I denne Tilstand var det ikke morsomt at rejse til Wien og Brünn. Men hvad skulde jeg gøre? Vabler paa Fødderne og ditto i Ansigtet var ikke i Stand til at gøre mig »uarbejdsdygtig«, jeg *kunde* jo se ud af Øjnene, og med store Tøfler kunde jeg ogsaa gaa smertefrit omkring, og jeg vidste, at de stakkels Soldater i Brünn trængte til mig.

Saa besluttede jeg mig altsaa til at rejse trods alt.

Undervejs i Wien opsøgte jeg min Skomager og fortalte ham ved den Lejlighed, hvad jeg havde oplevet i Waren og hvilken Rolle hans dyre Sko havde spillet i den Historie, og hvem beskriver min Forbavselse, da jeg efter endt Beretning ser op paa den store skæggede Mand og opdager, at den ene store Taare efter den anden triller ud af Øjnene paa ham.

Bliv nu ikke rørt, kære Læser, som jeg selv blev det i Øjeblikket, thi det er endnu uopklaret, om Taarerne gjaldt min trange Skæbne eller det, at hans smukke Sko var blevet saa lidt anerkendte i Meklenborg. — Jeg har Grund til at antage det sidste!

FEMTE KAPITEL

Juli 1915.

Garnisonshospitalet i Brünn. — De russiske Patienter.

Martha kom ogsaa til Brünn, men hun var rejst en Dag i Forvejen. Da jeg ankom, var der ikke et Menneske til at modtage mig.

Garnisons-Hospitalet var et tidligere stort Munkekloster med store, lyse Sale, lange, brede Gange og en rummelig Gaard, omgivet af Buegange, alt meget tiltalende for Øjet, men moderne Bekvemmeligheder manglede, thi kun en ganske lille Del af Bygningen var i Fredstid bleven udstyret med det allernødvendigste for at bruges som Garnisons-Hospital. Nu havde de været nødt til at tage alle de øvrige Sale i Brug og hjælpe sig, som de bedst kunde.

Det var Nat, da jeg ankom. Alle havde forladt Hospitalet, og jeg rendte forgæves gennem mange Gange, inden jeg endelig stødte paa en Underofficer, der viste mig hen til en af de vagthavende Nattesøstre. Til hende forklarede jeg, hvem jeg var, og at man ventede mig paa Hospitalet og havde lovet mig, at alt skulde være beredt til min Modtagelse, ogsaa Nattelogis. Hun vidste ingen Besked. »Her kan De i hvert Fald ikke sove,« sagde hun, »De maa komme igen i Morgen, naar Kontoret er aabent.«

Med den Besked gik jeg atter til min Vogn, som jeg heldigvis havde ladet vente, og kørte tilbage til Byen (Hospitalet laa i Forstaden Obrowitz). Jeg fandt endnu et Hotel aabent, og fik et Værelse og meldte mig saa næste Dag paa Hospitalet, ikke særlig begejstret over den Modtagelse, jeg havde faaet.

Der blev ingen Undskyldninger gjort, jeg blev straks sendt paa Kontoret, maatte svare paa en Del Spørgsmaal, der blev nedskrevne, og det hed da kort og godt: »De danske Søstre skal pleje Russerne.« Violà tout! Hvor Russerne var, hvor mange, og hvad de fejlede, det maatte vi virkelig selv finde ud af. Jeg var helt betuttet over denne Begyndelse. Som frivillig Søster var jeg ikke alene vant til at blive behandlet lidt mere forekommende, men de maatte jo ogsaa vide, at man ikke havde den Øvelse, som en uddannet Sygeplejerske, og jeg ventede i det mindste at blive sat lidt ind i Arbejdet.

Ved at spørge mig for fandt jeg endelig Martha. Hun var straks paa det rene med, at det var et umuligt Sted, vi var kommet hen. Ogsaa hun havde faaet lignende Modtagelse som jeg. »Jeg har opdaget,« sagde hun, »at her i disse to Sale ligger Russere. De er forfærdelig forsømte, i over 14 Dage har Nonnerne, som passede dem, været borte, og kun denne lille Søster,« hun pegede paa en lille, bleg Nonne, der sad og underholdt sig med en stor, skægget Russer, »er blevet tilbage, men rejser nu, da vi er komne, og saa er der den modbydelige polske Søster.« »Hvad er der med hende?« spurgte jeg, og ganske rystende af Harme fortalte Martha mig, at det første hun havde set ved sin Indtræden i Hospitalet var, at denne polske (betalte) Plejerske havde givet en stakkels døende Russer en Ørefigen; til Martha havde hun beklaget sig over, at han »med Vilje« snavsede sig til, saa hun hvert Øjeblik skulde skifte hans Forbinding.

Ved nærmere Eftersyn viste det sig, at denne stakkels Russer var den ynkværdigste af alle vore Patienter. Han havde i krybende Stilling faaet en stor Granatstump bag fra, der foruden at knuse alle hans Halehvirvler havde

sønderslaaet Bækkenbenet, saa var den løbet langs Rygraden paa højre Side og havde knækket alle Ribbenene og var sluttelig gaaet ud af Kroppen lige i Bæltestedet lidt til højre for Rygraden, hvor den havde dannet et Hul saa stort, at en knyttet Næve med Lethed kunde føres igennem helt ned i Bughulen, og der kunde man se Tarmene ligge frit. Mærkeligt nok var der ikke opstaaet generel Bughindebetændelse, men den havde begrænset sig til et enkelt Sted lige i Nærheden af Hullet. Paa det syge Sted var der gaaet Hul paa nogle Tarme, saa den naturlige Funktion var bleven forstyrret, og alt hvad der skulde ud af Maven, kom nu ud gennem det store Hul i Ryggen. Ulykkelige Stakkel! Hvor kunde nogen være saa umenneskelig at sige, at han »med Vilje« gjorde sig smudsig.

Martha og jeg havde for travlt de første Dage til at kunne beskæftige os med og overveje, hvad der burde ske med den onde Sygeplejerske. Vi sørgede bare for, at en af os stadig holdt Vagt ved den døende Russer og holdt hende borte. Det var jo en egen Sag for os, der lige var ankomne, at begynde vor Gerning med at anklage en af de gamle Plejersker.

Først gjaldt det nu for os om at »opdage«, hvor mange Sale, vi havde at tilse. Den lille, fornøjelige Tjekker, *Dr. Prohaska*, var os behjælpelig og viste os tre store Sale, indeholdende ialt ca. 40 meget haardt saarede Russere. Hvad de enkelte fejlede, vidste han ikke heller. Vi kunde ikke Russisk, og Patienterne ikke Tysk, saa det blev ved lutter »Tegn og underlige Gerninger«, at vi nu begyndte at gøre os forstaaelige, idet vi gik fra Seng til Seng, undersøgte Forbindingerne og fik konstateret, om Patienterne havde Smerter, hvornaar de sidst var bleven forbundet, om Kuglen sad i Saaret eller var borttaget etc. etc.

Om Eftermiddagen kom *Pan Regiment**), som Russerne kaldte Regimentslægen, med hele sin Stab. Som en Stormbølge gik de alle gennem Rummene og hilste flygtigt paa de nye Søstre. De spurgte os, som om vi var velkendt i Hospitalet, om alle mulige Ting vedrørende Patienterne, som vi umuligt kunde svare paa. Da vi forklarede, at vi lige var kommet, sagde Regimentslægen godmodigt: »Naa ja, med Tiden gaar det nok alt sammen,« og gav hurtigt sine Ordrer, som vi ikke alene ikke kunde huske det halve af, men ikke en Gang kunde faa Tid til at udføre Fjerdedelen af.

Kort efter kom *Dr. Køhler*, vor saakaldte »Stuelæge«, der nu nærmere skulde bestemme, hvem der skulde forbindes i Dag, hvor det skulde ske, i Operationsstuen eller paa Værelserne osv. osv. Hvad han sagde os, var noget helt andet, end hvad Regimentslægen havde paalagt os. Hvis Ordre skulde vi nu følge? Vi klarede os da, som vi bedst kunde, men ventede, at vi den følgende Dag vilde faa Skænd af den af Lægerne, hvis Ordre vi ikke havde fulgt.

Deri tog vi nu helt fejl! De spurgte aldrig, om deres Ordre blev udført eller ikke, og skændte kun, hvis de saa grove Fejl eller Mangler, de var fuldstændig vante til, at den ene omstødte den andens Ordre, og til at skændes havde Lægerne ikke Tid — mange Ting var jo en Smags Sag, saa det jo i Grunden var lige fedt, om denne eller hin Læges Ordre blev udført.

Allerede næste Dag meldte Martha og jeg os til *Overstabslægen, Dr. v. Koss* og mindede ham om, at vi, da vi meldte os, gjorde det med det Forbehold, at vi kun kom som foreløbig Nødhjælp, indtil de havde faaet andre

*) Hr. Regiment, som de kaldte vor Overlæge, Regimentslæge Dr. *Katholitsky*.

Plejersker, men hvis der herskede gensidig Tilfredshed, vilde vi gerne blive længere, hvis ikke, ønskede vi at rejse, saa snart »Reserven« var indtruffen. Vi behøvede imidlertid ikke at blive her længe for at indse, at dette Hospital var fuldstændig umuligt for os at være paa, meldte os derfra straks fra, og bad ham saa hurtigt som muligt skaffe anden Hjælp; indtil denne var indtruffen, vilde vi selvfølgelig blive. Den gamle Overstabslæge, der var ganske forfærdelig nervøs og overanstrengt, men god og kærlig som en Fader, sagde, at han saa godt kunde forstaa, at vi fandt Forholdene umulige, han selv led ogsaa under det, men som Militær kunde han jo ikke gaa sin Vej. Han bad os dog i sin og Hospitalets Interesse om at udholde det nogle Dage endnu, indtil vi tog vor endelige Beslutning, »det kunde jo være, vi *vænnede* os til Forholdene«, og for hans Skyld gik vi ind paa det, endskønt vi følte, at Situationen var haabløs.

Hvorledes skulde vi to, der ikke kunde Sproget, paa saa kort Tid lære alle de 40 Patienters Sygdomme saa grundigt at kende, at vi kunde bringe dem Hjælp, før det var for sent? Vi vidste ikke engang, hvem der var mest syg og først trængte til Hjælp; og hvor var Forbindingssager, hvor Medikamenter og overhovedet alt det, man skulde bruge til sit Arbejde? Men vi indsaa ogsaa, at Patienterne vilde lide ved atter at skifte, og at et Par nye Søstre vilde have alle de samme Vanskeligheder at kæmpe med, som vi nu havde, og det var derfor bedre, at vi energisk prøvede paa at bringe lidt Skik paa Afdelingen, saa kunde vi senere overlade den til nogle andre Søstre, som hørte hjemme i Brünn og var mere vant til de urolige Forhold, som her overalt herskede.

Vi henvendte os derfor til Pan Regiment, han var saa tillidsvækkende og energisk. »Mine Damer,« sagde han

smilende, »maa jeg give Dem et godt Raad: Der er kun denne ene Maade, paa hvilken man kan klare sig paa dette Hospital: man skal »rekvirere«.« Og dermed gjorde han en Haandbevægelse bag om sin Ryg, den saakaldte «Böhmiske Cirkel«, der ikke var til at misforstaa, nemlig at man selv skulde tage det, man havde Brug for, hvor og naar man fandt det. »Er det store Ting, De mangler, eller Forandringer, De ønsker, saa henvend Dem til mig, jeg gør kort Proces, og De skal straks faa, hvad De trænger til. Alle Smaating maa De selv skaffe Dem, altsaa »rekvirere«, mine Damer, det er den eneste Methode! Ad korrekt Vej faar De intet, eller det varer for længe.«

Vi var rigtignok lidt forfærdede over den Besked. I Gmunden var det kun et Nød-Reservelasaret, alt var uendelig primitivt, men der herskede dog en vis Orden og Ro. Der vidste vi dog efter faa Dages Forløb, hvor vi skulde henvende os for at faa dit eller dat, og vi vidste ogsaa, hvem der havde Overledelsen og hvis Ordrer man skulde lystre. Her modsagde alle hinanden, intet var organiseret, og ingen vidste Besked om noget som helst! Kun *Kramer*, en 18aarig Dreng, en af de saakaldte »Apparatsleute« (d. v. s. en Sanitetssoldat, der assisterede i Operationslokalet og holdt Instrumenter og Apparater i Orden) vidste Besked om alt mellem Himmel og Jord! Han løb og sprang for alle — arbejdede Dag og Nat og fik til Tak de fleste Skænd, da han i Reglen var den eneste, der altid var paa Pletten og som Lægerne kunde faa fat i, naar der skulde skændes.

Vi elskede selvfølgelig Kramer, og da han en Dag blev lidt syg og skulde til Sengs, var vi ikke helt visse paa, om vi skulde være glade over, at den stakkels Fyr fik lidt Hvile, eller fortvivlede over, at alt nu var i et langt større Kaos end før.

For »*Hr. Peter*«, den egentlige »Over-Apparatsmand«, kom Kramers Sygdom meget ubelejligt, hidtil havde han altid kunnet skubbe alt sit Arbejde over paa Kramer og kun selv staa med et sødt Smil og Hovedet paa Siden (saa lignede han grangivelig en kælen Missekat) og afgive sin Rapport over alt det, som Kramer havde gjort.

»Pan Regiment« var meget hidsig i Operationsstuen, særlig siden Kramer var bleven syg og intet mere var i Orden, og 10 Gange under hver Operation lød hans skingrende arrige: »Apparatsleute« — tidligere var Kramer alene sprunget til Hjælp — nu virkede Raabet som Piskesmæld paa »Hr. Peter« og alle hans Hjælpere — først sprang de formelig tilvejrs og styrtede saa forfjamskede omkring og rendte hverandre over Ende, men gjorde dog aldrig det rigtige! Denne Periode var ligefrem tragikomisk, men havde dog til Følge, at den lille, rare Kramer blev mere paaskønnet og fik færre Skænd, da han atter meldte sig til Tjeneste.

Vi opdagede snart, at Regimentslægen havde Ret med Hensyn til »Rekvireringen«, og det varede heller ikke længe, inden vi dygtigt havde lært at slaa »Böhmiske Cirkler« om alt det, som Kramer trods sin gode Villie ikke var i Stand til at skaffe os. Snart var det en Pude, saa en Flaske Jod; her forsvandt en Varmedunk, der en Pincet; og endelig havde vi et velfyldt Forbindingsskab og rigeligt med Instrumenter og Medikamenter. Undertiden var disse blevet »rekvireret« fra helt andre og fjerne Afdelinger i et ubevogtet Øjeblik. Nu gjaldt det om at sikre sig Besiddelsen af de stjaalne Varer! Men ikke sjældent skete det jo, naar vi var borte, at de andre Søstre havde opdaget, hvorhen deres Ting var forsvundne, og hentede dem tilbage. Saa maatte man blot afvente det belejlige Øjeblik til at faa fat i dem igen, og saadan fløj mange

Ting frem og tilbage, uden at der blev talt om det; det var jo nu saaledes Gang og Gænge her i Hospitalet, det mærkede vi snart.

Da Overlægen fik at vide, at jeg i Gmunden havde bedøvet til alle Operationer, passede det ham udmærket. De havde der paa Hospitalet ingen Bedøvelsessøster*), saa foruden mine Russere skulde jeg ogsaa overtage Narkosen ved saa at sige alle Operationer. Det var ikke lidt, jeg nu fik at gøre, langt mere end jeg kunde præstere. Det fik ogsaa en brat Ende.

Paa Hospitalet fandtes en gammel, uddannet Johanitersøster, *Grevinde W.* Hun fnyste af Harme over, at russiske Fanger blev plejet af Søstre, medens paa mange Hospitaler østrigske saarede maatte nøjes med ufuldkommen Pleje fra helt uuddannede Sygepassere. Hun betragtede det som »Patriotisme« at se saaledes paa Sagen. Hun var fuldkommen Fanatiker; naar hun talte om det Punkt, kom hun fuldstændig i Affekt, rystede over hele Kroppen og teede sig ganske hysterisk.

I Begyndelsen kunde hun dog godt se, at vi var »uskyldige« i denne Brøde, vi havde jo ikke meldt os særlig til hverken Østrigere eller Russere, men snart udgød hendes Vrede sig dog personligt over os; da hun saa, at vi ikke passede Russerne som var det en sur, paatvungen Pligt, men — ja, det var haarrejsende — *lige saa gerne passede Russere som Østrigere!* Og da jeg nu fik det ansvarsfulde Hverv overdraget at bedøve ved alle store Operationer, brød ogsaa hendes Misundelse frem. Hun som uddannet Johannitersøster havde ikke faaet Lov til det, og hvad bildte

*) Bedøvelserne foretoges enten af en af Lægerne eller af en Underofficer fra Kontoret, der var kyndig i denne Kunst, og som forøvrigt kunde skaffe det utroligste tilveje, som ingen anden formaaede. Bl. a. var det ham, der senere skaffede Diakonisserne.

jeg mig ind, jeg, der kun havde 9 Maaneders Praksis! Dette maatte hun forhindre.

Til alt Held for hende var der en 14 Dage forinden blevet udstedt en militær Forordning om, at ingen Søstre, men kun Læger maatte give Bedøvelse. Der var dog ingen, der rettede sig derefter, det var ganske umuligt for Lægerne at faa Tid til altid selv at gøre det. Men netop en Dag, da der var Inspektion, fik den gamle Johanniter-søster i Samtalens Løb indflettet en Bemærkning om denne Forordning, og da maatte Overlægen for en Forms Skyld sige til mig, at jeg desværre ikke kunde bedøve mere. En 8 Dages Tid overtog en Læge det saa, men da der kom en ny Transport, og der var saa meget at gøre, fik jeg atter Ordre til at overtage min Plads som Narkosesøster.

Til alt Uheld skulde der netop den Dag komme Inspektion af en fremmed Stabslæge i Følge med Kommandanten. Jeg stod i Færd med at bedøve en østrigsk Officer, da de traadte ind. Regimentslægen tilkastede mig et megetsigende, næsten bønligt Blik: mon jeg vilde forstaa at klare Situationen? Aa jo, jeg forstod det nok. Og nu begyndte Komedien.

Uden at se op fra sit Arbejde afgav han Melding til Kommandanten om, hvad der foregik: »Herr Kommandant, jeg melder ærbødigst, dette er en Blindtarms-Operation: Jeg opererer, Dr. Sakopal assisterer og Dr. Køhler narkotiserer.« Ligesom tilfældigt saa han op: »Aa, Søster, hvad gør De der med Narkoseflasken?« Dr. Køhler var nu kommen til og overtog Flasken. Jeg svarede ham ganske ligegyldigt: »Aah, jeg overtog den blot for et Par Minutter for Dr. Køhler, da han maatte hen at se til Patienten der paa det andet Bord.« Pan Regiment tilkastede mig et taknemmeligt Blik og Situationen var reddet! Da Kommandanten og Stabslægen var forsvundne,

overgav Dr. Køhler mig straks Ætherflasken. Dette havde dog til Følge, at jeg ikke som Hovedregel fik al Narkotisering, men kun naar der var stor Travlhed; det andet var ogsaa for meget for mig.

I de første Dage paa Hospitalet var der ikke Tale om, at vi tilnærmelsesvis kunde overkomme det allernødvendigste og faa bragt vore Drenge til Ro før langt over den Tid, der gjaldt som »Fyraften«.

Anden Aften, vi var der, havde vi arbejdet til henad Kl. 11 og skulde nu hjem, men vi var ganske ulykkelige og raadvilde — hvad skulde vi nu gøre, thi den polske Søster skulde have Nattevagt den Aften, og der var ikke Tale om, at vi vilde overlade hende at sidde ved den døende Russer, som hun havde behandlet saa hjerteløst. Da maatte vi ud med Sproget, enten vi vilde eller ej. Dr. Køhler havde Inspektion den Nat, og vi traf ham paa hans Runde og fortalte ham det hele. Han blev frygtelig vred og bebrejdede os, at vi ikke straks havde fortalt ham det, men forstod jo nok vore Bevæggrunde. Der blev gjort kort Proces med Damen. Et lille Forhør hos den døende Russer og hans to Sidekammerater var tilstrækkeligt til i Forbindelse med Marthas Vidnesbyrd at overbevise Lægen om, hvad der var foregaaet, og lige paa Stedet blev Pigebarnet ekspederet paa Gaden.

»Det var forresten rart, jeg traf Dem,« sagde Doktoren til os, »for jeg har rendt hele Hospitalet rundt for at finde i det mindste en af de 5 Nattevagter, ingen af dem var paa sin Post. Vil *De* hjælpe mig med en stakkels Ungarer fra den anden Afdeling, som er ved at forbløde sig, jeg maa have Assistance, han ligger vist allerede inde i Operationsstuen nu.«

Desværre var det en for os helt fremmed Afdeling, og vi vidste ikke, hvor Sagerne stod. Men saa kom atter mine

medbragte danske Instrumenter mig til Hjælp. De stod heldigvis alle steriliserede og parat til Brug inde i min egen Afdeling. Dem hentede jeg nu, og Martha aabnede Forbindingen paa den ulykkelige Ungarer. »Men hvad fejler han dog,« udbrød vi begge, da vi havde afviklet hele hans Overkrop og saa, at den havde alle Regnbuens Farver og var bedækket med utallige store Snit. »Sepsis,« sagde Dr. Køhler og rystede bekymret paa Hovedet, »som Følge af, at Sprøjten, som han er bleven vaksineret med mod Tyfus, har været usteril.« Fra hvilket Saar det blødte, var ikke let at konstatere, der var 13. De var blevet skaaret, for at alle de usunde Vædsker kunde faa frit Afløb.

To Timer laa Manden paa Operationsbordet, Stuen var kold, hans Tænder klaprede, han var for svag til at taale Bedøvelse og var hele Tiden ved Bevidsthed, men knyede dog ikke et Muk til alle de Lidelser, han maatte udstaa. Endelig var vi færdige og kunde faa ham bragt til Sengs, men næste Morgen hørte vi, at den ulykkelige Mand havde udaandet. Det var saa sørgeligt at tænke paa de to Timers frygtelige og desværre unyttige Kvaler, han bragte med sig som sidste Minde fra dette Liv.

Klokken var imidlertid bleven over 12 den Nat, saa Hotellet var lukket, Martha og jeg krøb derfor op i et Par Senge i det saakaldte Søsterværelse, hvor Nattevagterne havde Lov skiftevis at hvile sig et Øjeblik.

Tredie Dag, vi var paa Garnisonshospitalet, kom den lille lystige Dr. Prohaska dansende ind i vor Afdeling efterfulgt af to Sanitetssoldater, der slæbte paa en Bunke Forbindingssager. »Aa, Søstre, kunde en af Dem ikke følge med i *»Underverdenen«*. Jeg kan ingen anden finde!« »Maa vi først faa at vide, hvad Underverdenen er?« spurgte jeg forbavset. »Jo, saaledes kalder vi den Afdeling af Russere, der bor i Kælderen.« »Men er der

da flere Russere?« udbrød jeg forfærdet. »Hvorfor har ingen fortalt os det før. De har kun vist os de 40 her oppe.« »Det skal De nu ikke være saa ked af, Søster, jo, vi har endnu 40 i Underverdenen, men de har aldrig haft Søstre, de er let saarede og maa nøjes med de to Oppassere. Men hver tredie Dag holder vi stor Masseforbinding paa dem, og saa laaner vi en Søster, hvor vi kan finde en.«

Jeg var meget nysgerrig efter at lære disse nye Patienter at kende. Det var rigtig nok, at de i Forhold til dem der oppe kun var let saarede, thi de kunde da staa op af deres Senge, medens de blev redt. Deres Saar var enten i Hovedet, Armen eller Overkroppen, eller hvis de *var* paa Benene, var der i hvert Fald ingen Knogler gennembrudt. Lokalerne dernede var lyse og gode, og den Oppasser, der særlig havde deres Pleje, var en udmærket Hjælper, som med Dygtighed og stor Interesse passede sine Folk. Dog var det umuligt, at han og en til kunde være nok til saa mange.

Vi havde rigtignok tilstrækkelig at gøre med vore 40 haardt saarede deroppe, men da vi saa den Jubel, det var for Russerne i Underverdenen at faa en Søster at se og føle, at de ikke var helt forladte, spurgte vi Dr. Prohaska, om vi ikke, hvis vi kunde faa Tid, maatte have Lov at overtage disse med. Dette fik vi selvfølgelig med Glæde Lov til, og hver Eftermiddag sørgede vi nu for, at enten Martha eller jeg kunde være der nede i to Timer og pusle lidt om vore store »Stedbørn«.

En af dem havde et Skud i Ansigtet, det gik fra den ene Næserod tværs gennem Kæbebenet og ud paa den anden Side. Han var en Mongoler fra Sibirien, og ingen forstod hans Sprog. Han sad hele Dagen taalmodig, men ganske sløv og stirrede ud i Luften. To Gange hver Dag kom han op i Forbindingsstuen og fik Munden kunstigt

skruet op, da han ellers ingen Mad kunde tage til sig. Denne smertefulde Proces foregik, uden at han gav en Lyd fra sig.

En anden, som særlig tiltrak sig vor Opmærksomhed, var en stor, skægget Bondemand, hvis Øjne begge var skudt ud. Ogsaa han sad hele Dagen med de tomme Øjenhuler, ubevægelig, og fandt sig resigneret i sin haarde Skæbne. Han talte saa at sige aldrig med Kammeraterne. Martha og jeg havde uendelig ondt af ham. »Gid vi dog kunde gøre lidt for ham.« Vi prøvede nu at finde ud af, om han ikke foruden Øjnene fejlede et eller andet, og til vor Glæde fik vi ham ogsaa til at sige »Bolli«, naar vi gned ham op ad Skinnebenene, han havde, som de fleste, noget Rheumatisme. I Almindelighed var dette alt for lille en Ting til, at vi kunde have Tid til at tage os af det, men hos ham var det noget andet, vi ledte jo netop efter noget, for at han skulde mærke, at heller ikke han var glemt, og det var ogsaa et lykkeligt Smil, der gled hen over hans vejrbidte Ansigt, naar vi sad omstændelig og gned ham paa Benene og gav ham varme Fodbade.

Mest Tid tog os dog Plejen ovenpaa, særlig den stakkels døende Mand med Hullet i Ryggen, thi vi opdagede snart, at det ikke blot var hans Saar, der havde gjort ham saa elendig, men fuldstændig Underernæring. Det var ikke, at han ikke fik Mad nok; hver Dag blev der stillet forskellig Diætmad hen til hans Seng, men i de Dage, hvor den polske Plejerske havde haft ham som Patient, var denne Mad regelmæssig i urørt og sur Tilstand atter bleven bragt ud, Staklen kunde jo ikke spise uden at blive madet, og dette havde Umennesket ikke tænkt over, eller hun havde ikke gidet spilde saa megen Tid paa ham. Det blev derfor Marthas og min Hovedopgave at se at faa ham til at spise. Ved gode Ord og megen Umage og ved at give ham saa meget Afveksling som muligt

lykkedes det os efterhaanden at faa ham ganske lidt til Kræfter. Lægerne saa med Forbavselse den Forandring, der var indtraadt i hans Tilstand, og baade de og vi begyndte at tro, at Manden var reddet. Dog nej, det var for sent, vi havde faaet fat paa ham, Sulten havde til den Grad afkræftet ham, at Legemet ikke havde kunnet holde den begyndende Sepsis Stangen, og da vi havde haft ham i 8 Dage, blev han pludselig stille og sov næsten hele Dagen, om Natten derimod var han urolig. Saaret tørrede ind og blev grønt og ækelt, det var daarlige Tegn.

En Morgen skiftedes Martha og jeg til at vaage hos ham. Han havde flere Gange talt et Par Ord, og jeg havde faaet fat i en russisk ortodoks Gejstlig, der havde givet ham den sidste Olie. Martha kaldte nu paa mig. »Kom og se, jeg synes han er saa stille.« Jeg følte paa Pulsen — slog den endnu eller ikke? Det var svært at konstatere. Saa kaldte jeg paa Lægen, ogsaa han vidste knapt, om han sov eller var død; men lidt efter brast hans Øjne.

Det var den første Patient, der døde lige mellem Hænderne paa os, døde alene i Fjendeland, uden en eneste Ven, der kendte ham, det var det tragiske ved det. Alle Kammeraterne var fremmede for ham, han havde været saa syg hele Tiden, at han ikke havde kunnet slutte noget Venskab. Men der er nu een Moder til ovre i Rusland, der engang vilde græde over sin døde Dreng. Først vil hun i Maaneder gaa og vente paa at høre nyt — han stod jo i Tabslisten kun anmeldt som fanget — men han skriver aldrig, og Haabet bliver svagere, og saa en Dag kommer Præsten paa Besøg og bringer Dødsbudskabet — han har faaet Brev fra Røde Kors, — men ak, hvorlænge kan det ikke vare!

En Underofficer kom nu med en Protokol, og alt blev nøjagtigt nedskrevet, og saa blev den døde Russer ført ned i Lighuset. Ikke en Taare blev fældet ved hans Dødsleje,

kun Martha og jeg græd, for netop det, at et Menneske, der har Slægt og Venner kan dø saa ensom og forladt i et fremmed Land, virkede saa gribende paa os.

Regimentslægen kom nu ind. »De maa ikke tage Dem det saa nær«, sagde han, »De har gjort Deres bedste. Manden var en Dødens Kandidat, længe inden De kom, og husk, at her dør daglig et Par Stykker, det er jo de haardest saarede, der kommer her til Garnisonshospitalet, ogsaa blandt Deres andre personlige Patienter, vil der dø en Del endnu.«

»Aah, sig det dog ikke, Doktor, det er saa frygtelig deprimerende at høre. Jeg frygtede jo nok straks, da vi fik den Mand, at med *ham* var det for sent, men med de andre skal og maa det ikke ske, for saa vidt det staar i et Menneskes Magt at redde dem.« »Søster, *de* kan ikke reddes.« Han pegede nu hen paa tre Senge. »Disse tre dør sandsynligvis, i alt Fald ganske sikkert denne ene her og det allerede inden tre Dage.«

Patienten, han pegede paa, var en ung 18—19-aarig Knøs, der i ugevis havde ligget paa Maven, da han ligesom den døde havde faaet et forfærdeligt Saar i Ryggen. Dog var der ikke Hul ind til Bughulen, »men det kommer snart,« sagde Overlægen, »og saa faar han Bughindebetændelse, og er færdig paa 24 Timer.« »Er De virkelig *vis* paa, at han dør?« »Ja, ganske vis.« »Saa har jeg en Bøn til Dem: overlad ham helt og holdent til os og giv Lov til, at kun Martha og jeg behandler ham.« »Men hvorfor?« sagde Lægen forundret. »Jo, ser De, vor Stuelæge, Dr. S., er sikkert en meget dygtig Læge, men har saa forfærdelig travlt, fordi han har privat Praksis, og derfor gør han ofte i sit Hastværk Patienterne unødvendig ondt. Denne stakkels Dreng her ryster og bæver af Skræk, længe inden Forbindingstimen begynder, og jeg har bemærket, at Feberen stiger ikke saa lidt, saa snart han ved, at Dr. S. nærmer sig.«

Regimentslægen betænkte sig lidt: »Ja, hvorfor ikke, det er jo ganske ligegyldigt, naar Manden alligevel *skal* dø, saa behold ham da for Deres egen Mund.« »Doktor,« tilføjede han til den indtrædende Dr. S., »giv Søstrene her et Par Oplysninger om, hvordan de skal behandle ham, jeg har overgivet dem denne Patient.«

Forbindingen var nu blevet aabnet af Martha, og Dr. S. pegede paa en stor gul Plet i Saarets øverste Rand. »Der er kun dette at bemærke, at derfra kommer Betændelsen. Dette Sted skal holdes særligt rent, ellers behandles det som andre Saar, naar de trykker der, vil De selv se, at der kommer en Bunke Materie.«

Jeg dækkede Saaret let til og ventede, til Lægen var gaaet. Vi tog nu fat paa en Del lettere Forbindinger, og da det var gjort, havde vi, nu da vor stakkels døende Mand var borte, god Tid til at beskæftige os indgaaende med »vor egen« Patient.

Jeg trykkede der, hvor Dr. S. havde sagt, men der kom ikke Spor af Materie. »Hvad er mon saa det gule?« spurgte Søster Martha. Det viste sig da, at det var en stor nekrotisk Sene, der intet havde at gøre med selve Betændelsen.

Hullet i Ryggen var ikke mere end 2—3 Tommer i Diameter, men meget dybt, og det gik gennem Bækkenbenet helt ned i Forlængelsen af Psoasmuskelen, 4—5 Tommer dybt.

Det havde været os umuligt at vænne Dr. S. af med den meningsløse Vane til Rensning af Saar at bruge hydrophob*) Gaze og Vat i Stedet for hydrophil**), hvad let forklarer, at han aldrig fik al Vædsken i Saaret fjernet. Jeg lavede mig en Bunke smaa Tamponer af hydrophil Vat og lod dem forsigtigt falde ned i Hullet, og da de havde suget sig fulde, tog jeg dem op med en Pincet,

*) Vandskyende.
*) Vandelskende (ɔ: vandopsugende).

uden at Patienten overhovedet mærkede, at jeg behandlede ham. Efter længere Tids Forløb havde vi endelig opnaaet at faa Hullet *helt* tømt, men det fyldtes lige straks igen, og jeg saa nu, at helt nede i Bunden vældede Materien op som en Kilde, der altsaa sad Betændelsen — en Abces ind i Musklen, der sad mellem Bækkenknoglerne og Bughinden. Det var noget andet end det, Dr. S. havde sagt os, og det syntes mig nu klart, at her var kun een Ting at gøre: Manden maatte vendes om paa Ryggen, for at Vædsken kunde faa Afløb, ellers vilde i Følge Tyngdeloven Betændelsen arbejde sig længere ned, og som Regimentslægen sagde, efter faa Dages Forløb være brudt gennem Bughinden.

Det var lettere sagt end gjort at faa den ængstelige forgrædte Dreng til at vende sig om paa Ryggen. Vi havde lagt en tyk Krans af Vat omkring Saaret, den virkede som Luftpude, saa at selve det syge Sted ingen Tryk fik, selv om han laa paa det. Først snakkede vi godt for ham, lovede ham Cigaretter og Confect, hvis han vilde vende sig om, men han græd og skabede sig som en besat og værgede sig af alle Kræfter. Søster Martha blev blød om Hjertet og foreslog, at vi dog skulde prøve at lade ham ligge. »Under ingen Omstændigheder, han *skal* om paa Ryggen,« svarede jeg, og da han ikke vilde gøre det godvilligt, tog jeg ham i mine Arme som et lille Barn, han var ganske let. Saa, nu laa han paa Ryggen, men skreg, saa han blev blaa i Ansigtet, og jeg begyndte næsten at fortryde min Voldshandling. Hvad mon Resultatet vilde blive?

Endelig holdt han da op, og jeg saa hen paa ham. Hvad var dog det? Han smilede gennem alle sine Taarer og saa helt morsom ud med det opsvulmede Ansigt. Gennem Tolk spurgte jeg, hvorfor han ikke græd mere. »Fordi det *slet ikke* gør ondt,« sagde han. »Ja, men

hvorfor græd De saa før?« »Fordi jeg *troede*, det *vilde* gøre ondt,« svarede han. Martha og jeg brast i en hjertelig Latter, og nu kunde vi med Ro vende os til vore andre Patienter.

Det var ikke hver Dag, Regimentslægen havde Tid at bekymre sig om hver enkelt Patient. Et Par Dage var han ogsaa gaaet forbi denne uden at bemærke ham. Han var dog et haabløst Tilfælde, og han vidste, at vi gjorde alt for, at hans sidste Dage skulde forløbe saa godt som muligt. Tredie Dagen standsede han dog og sagde næsten fornærmet: »Nej, ligger han stadig dér, er han endnu ikke død, og hvad er det for noget Vrøvl, De har skrevet paa Tavlen, kun 37,3 i Temperatur? Han har jo ellers altid haft 39 eller derover.« »Jo, det passer, Hr. Overlæge.« Han forvissede sig dog først selv om det, saa stod han maalløs et Øjeblik. »Hvad er her sket, hvad har De gjort ved ham?« »Ja, men kan De ikke se Forandringen?« »Næ, hvad mener De?« »Han laa jo før paa Maven! og nu ligger han paa Ryggen.« »Ja—a,« sagde Overlægen tøvende, »det ser jeg nok, men jeg forstaar ikke, hvad det skal sige.« Jeg forklarede ham nu, hvad vi havde opdaget. »Hvad betyder det, Dr. S.,« sagde han arrigt. »Saa har De jo givet Søstrene forkert Besked.« Dr. S. blev forlegen og vilde til at undskylde sig, og vrøvlede noget om, at han virkelig godt havde vidst, at Betændelsen kom neden fra. Det blev mig dog for meget, og jeg svarede blot: »Sig mig, var det saa ogsaa *Dem*, der raadede mig til at vende ham om paa Ryggen?« Nu maatte han indrømme, at han virkelig aldrig havde haft Hullet helt tømt — Patienten slog altid saadan om sig, naar han behandlede ham.

Dette skal ikke være sagt for at forringe vedkommende Mand som Læge. Han var som før bemærket en fortræffelig Læge, men i Krigstid, hvor man har saa meget at gøre, er det umuligt, at en Læge kan tage sig saa meget af sine

Patienter, som det egentlig er nødvendigt; dette eller hint maa forsømmes.

Vi var blot uendelig lykkelige over, at vi i dette Tilfælde havde faaet Lov at hjælpe med til Mandens Redning. Inden Regimentslægen gik, rakte han os begge Haanden: »Ja, Søstre, det maa jeg sige Dem, at naar den Mand lever, saa er det menneskeligt set Dem, han kan takke for sit Liv.«*) Og Manden levede. Han blev selvfølgelig vort Hjertebarn, og betragtede os begge som sine »Mødre«! Den Dag vi rejste, klamrede han sig til os og vilde slet ikke slippe os, og vi græd alle tilsammen — det var en ren Jammer!

SJETTE KAPITEL

August 1915.

Søster Stine. — »Spionverdacht«. — Warschaus Fald. Gregori. — Nattevagt. — En Amputation.

Russerne havde det godt paa dette Hospital. Man maa huske, at vi var i Brünn, Tjekkernes By, og de er alle særdeles venligsindede mod Russere. Hospitalets Personale var blandet, dels Tjekkere, dels Tyskere, og det var Grunden til de umulige Forhold; den ene vilde ikke lystre den anden, en Tjekker vilde ikke gerne være en Tysker be-

*) Naar det nærmest var *min* Omtanke, der var med til at redde *denne* Mand, saa kan de to andre »dødsdømte«, særlig den ene, der foruden sit Saar ogsaa fik Lungebetændelse, takke *Marthas* utrættelige Omsorg for, at Lægens Ord heller ikke paa dem kom til at slaa til.

hjælpelig og omvendt. Martha og jeg var snart i Kridthuset hos Tjekkerne, snart hos Tyskerne, thi de vidste ikke rigtig, til hvad »Lejr« de skulde henføre os. Jeg var jo gennem mit Ægteskab tysk af Nationalitet, men paa den anden Side plejede og elskede jeg Russerne, og Martha var dansk Statsborger og virkelig neutral, hun holdt akkurat lige saameget af sine østrigske som sine russiske Patienter! Jeg var bleven anmeldt i Hospitalet som »neutral«. Ikke at jeg havde skjult min tyske Nationalitet, men som tysk havde jeg overhovedet ikke kunnet faa denne Plads, uden hvis jeg havde været uddannet Diakonisse eller Nonne. De havde i Brünn gjort saa mange bitre Erfaringer om, at enten behandledes Russerne daarligt af fanatiske Tyskere — der havde samme Anskuelse som førnævnte Johanittersøster — eller ogsaa havde de tjekkiske Søstre *fraterniseret* med Russerne, ja endog drevet Spioneri. Derfor var den Ordre bleven udstedt, at Fangerne enten skulde plejes af det mandlige militære Sanitetspersonale, Ordenssøstre eller Neutrale.

Da vi ankom, var man paa Hospitalet af den Formening, at vi var danske Diakonisser, hvilket ogsaa forklarer den store Frihed de gav os, og de mange Tillidshverv der betroedes os, og endvidere at de ikke fandt det nødvendigt at sætte os særlig ind i Arbejdet, men mente, vi selv kunde klare det. Den Dag, Fejltagelsen blev opklaret, sagde Overstabslægen bestyrtet: »Ja, men saa kan vi jo slet ikke beholde Dem, og det er meget pinligt, thi vi er saare tilfreds med Deres Arbejde. Jeg maa indrømme, at jeg aldeles ikke saa Deres Papirer efter, da De sendte dem herhen, vi trængte saa haardt til Hjælp, at jeg ubeset tog de første, der meldte sig. Jeg havde kun en svag *Anelse* om, at De var danske, og da De var anbefalet af tyske *Diakonisser*, mente jeg, at ogsaa De tilhørte denne Orden.«

»Kan vi ikke omgaa Bestemmelsen,« spurgte jeg, »ved at lade os begge *gælde* for neutrale, jeg er jo dansk født, og Martha er helt igennem dansk, og jeg kan muligvis skaffe en danske Hjælperske til, om fornødent gøres, thi alene kan Martha og jeg i Længden ikke overkomme Arbejdet her.«

Saaledes blev det da ordnet, og Martha og jeg gjaldt nu officielt for »de danske Søstre« — ingen saa jo mine Papirer efter. Regimentslægen bad mig nu skaffe en eller flere danske Søstre til Hjælp. Men dette var lettere sagt end gjort, de Par danske, jeg kendte i Østrig, hverken vilde eller kunde overtage Arbejdet.

Saa fik jeg en Idé. Hjemme i min Villa sad jo min danske *Stine;* rigtignok havde hun intet Begreb om Sygepleje, men for 10 Aar siden havde hun ganske vist været Husjomfru paa et Hospital og undertiden overtaget en Nattevagt. Ligesaa havde hun ved Krigens Udbrud begyndt at deltage i et Samariterkursus, men havde opgivet det efter faa Dages Forløb. Alligevel talte Martha og jeg indgaaende om denne Plan. Vi kunde med Sandhed sige til Overstabslægen, at Stine havde haft *»lidt at gøre med Sygepleje«* og tildels havde deltaget i et Kursus, saa var han jo tilfreds. Hvorledes Arbejdet blev udført, blev vor Sag. Hun skulde jo gaa *os* til Haande, og jeg vidste, at der var en utrolig Mængde praktisk Arbejde, som ethvert Menneske, der var lidt fornuftigt, kunde udføre. Som sagt, saa gjort, jeg meldte mig næste Dag paa Overstabslægens Kontor og fortalte ham, at jeg nok kunde skaffe en dansk Dame. Her maa jeg bemærke, at jeg aldrig havde fortalt ham, hvilken Stilling Martha indtog hos mig i det private Liv. Han troede, vi var et Par Veninder. Ligeledes fortalte jeg ham heller ikke, at Stine var min Kokkepige, men blot »en Dame, som jeg kendte«, der kunde egne sig til at

hjælpe med her paa Hospitalet, om jeg maatte lade hende komme. Han sagde ja til alt. Han var saa overlæsset, og for hver en ny Hjælper, der kom, var det ham kun en Glæde. Naar vi fik mere Hjælp i vor Afdeling, kunde vi selv overtage flere af Forbindingerne og lette Lægerne Arbejdet.

Jeg havde tænkt mig, at Stine vilde være henrykt for at faa den Oplevelse med, og stor var derfor min Skuffelse og Forundring, da hun ankom forgrædt og gnaven paa Hospitalet og spurgte ikke om, hvad Arbejde hun skulde gøre, men kun om hvor Postkassen var og hvornaar den tømtes. »Hvad betyder dog dette, Stine,« sagde jeg ganske forbavset, »jeg troede at gøre Dem en stor Glæde, foruden at vi trænger haardt til Deres Hjælp.« »Jeg føler intet Kald til at passe Russere,« vrissede Stine, »jeg kan ikke lide at se Blod og begriber ikke, hvad jeg skal her, og gaar kun i Vejen« etc. etc. Endnu en Del intetsigende Undskyldninger! Men hendes Spørgsmaal om Postkassen lod mig straks ane den rigtige Grund. Stine var forlovet og meget forelsket! I Gmunden kom Feltposten regelmæssig, men her i Brünn var Censuren streng, og Breve blev meget forsinkede eller blev helt konfiskerede. Hvordan skulde det nu gaa med Korrespondancen med den elskede! Det var hendes eneste Tanke. Medens jeg stod og parlamenterede med Stine og snakkede godt for hende ude i en af Hospitalets Gange, saa jeg i det Fjerne Regimentslægen komme.

»For alt i Verden, Stine, gem Dem, saa længe De har rødgrædte Øjne, De skal nok blive glad ved Arbejdet, og De kan ikke være bekendt at lade Lægen se, hvor nødig De kommer.« Vi fik hendes Taarer vadsket af og fik hende »klædt ud« i Søsterdragt, og som »Søster Stine« førte vi hende nu ind i Kontoret og præsenterede hende for Lægerne. Martha og jeg kunde næsten ikke holde Alvoren,

og Stine begyndte nu selv at se det humoristiske i Situationen.

Da vi var alene, begyndte hun atter at jamre: »Og jeg som ikke har Begreb om Sygepleje, tænk hvis Lægen forlanger noget af mig, som jeg aldeles ikke kan udføre.« »Vær ikke bange, Stine, stol kun paa mig, jeg skal love Dem, at De fra Lægen skal faa en udmærket Anbefaling som Sygeplejerske, Lægerne skal aldrig faa at mærke, hvad det er De *ikke* kan, men kun faa at se, hvad De kan!« »Ja, men hvad kan jeg da?« »Kan De ikke vadske vore Instrumenter? kan De ikke staa og holde en Krukke med Tamponer? kan De ikke sy Skjorteknapper i Soldaternes Linned, holde en Skaal for dem, der kaster op, eller trøste dem, der græder?« Stine smilede gennem Taarer. Jo, det kunde hun da nok gøre. »Blot De vil overtage disse Hverv, kan De tro, De vil være os en stor Hjælp.«

Stine begyndte nu paa sin nye Gerning, men besøgte imens flittigt Postkassen, og til hendes og vor Lykke fik hun kort efter Brev om, at hendes »Schatz« netop var bleven forflyttet til en lille By ganske nær ved Brünn! Nu var Sorgen slukket, og Stine begyndte med Interesse at tage fat paa sit Arbejde, og fandt det nu en stor Lykke, at Skæbnen havde ført hende til Brünn.

Engang imellem hændte det »frygtelige«, at Lægen bad Stine følge ham ind i Operationsstuen og gaa ham til Haande. Hun tilkastede mig da et angstfuldt Blik. »Undskyld, Hr. Overlæge, men jeg har lige sat Søster Stine til at pudse Instrumenter, kunne ikke Søster Martha eller jeg assistere Dem?« »Jo værs'god, mig er det ganske ligegyldigt,« sagde Doktoren, og Stine var reddet. Saadan klarede vi alle Skær, og den nye »Søster« blev os en udmærket Støtte og Hjælp til alle mulige praktiske Ting, som ellers

Søster Martha Petersen.

Martha og jeg havde maattet spilde Tiden med, og Lægerne saa med Velvilje paa den nye »Søster«, der gjorde et hyggeligt og tilforladeligt Indtryk. Stine var Alderspræsident paa vor Afdeling, 44 Aar.

Da Stine havde været der nogle Dage, fik vi en ny Transport. Det var Mænd, der næsten alle havde Skud gennem Laaret og Knoglerne knuste.

For at ikke Benet skulde forkortes, blev det nu lagt i *Strækkemaskine*, en meget primitiv Indretning, som en Underofficer havde »opfundet«. En Snor og en Trisse anbragt paa Sengekanten og et Par tunge Mursten, det var det hele. Første Dag fik de én Mursten, og det var galt nok, de jamrede hele Natten. Næste Dag en til og saa fremdeles indtil de havde 4, og det var meget store Mursten.

Lægen havde paa det bestemteste paalagt os ikke at give efter for Patienternes Bønner og fjerne Stenene. Ligesaa skulde vi sørge for, at det raske Ben holdtes strakt, ellers nyttede Strækkemaskinen ingenting. Der var en haard Kamp for at faa dette gennemført, og det var svært at maatte bruge strenge Ord til Staklerne. Naar de græd og jamrede alt for meget, gik vi lidt paa Akkord med vor Samvittighed og løftede Stenene blot et Par Minutter. Dette blev særlig Stines Gerning. Hver Gang hun var færdig med et paalagt Arbejde, og hun i Øjeblikket intet nyt havde at gøre, raabte alle Russerne, at hun skulde komme og »løfte Sten«, og hun gik da fra Seng til Seng og udførte sin Barmhjertighedsgerning.

Foruden det militære Regimente paa Hospitalet, bestod der et saakaldt *»Excellenceregimente«*, d. v. s. to tykke ældre kvindelige Excellencer, hvis Mænd spillede en stor Rolle i Byen, havde overtaget en Slags Protektorat over

Hospitalet. *Den blonde Excellence*, en elskværdig Grevinde S., havde et særligt Talent til at berolige de syge ved sin milde, venlige Fremtoning. Hun iførte sig daglig et stort hvidt Forklæde og Kappe, var tilstede ved Operationer og holdt beroligende Patienterne i Haanden, senere hen svævede hun gennem de forskellige Sale med et mildt Nik til hver af de syge. Dette kaldtes at være »*Oberinde*« paa Hospitalet! I Begyndelsen troede vi, at denne Titel ogsaa virkelig betød noget *praktisk* som hos vor gode Fru Narbeshuber, der altid sled og stønnede og »redete sich den Mund schaümig« for at bringe alle Misforhold i Orden og gøre alt tilpas for baade Søstre og Patienter — hvorfor vi i Tvivlspørgsmaal henvendte os til den venlige Excellence, dog fuldstændig uden Resultat: Vi blev enten henvist til andre eller til at klare os selv.

Senere hen fik vi at vide, at den blonde Excellence for ofte havde vist sig inde i Russerafdelingen og havde været lige saa venlig mod de Stakler som mod Tyskerne. Onde Tunger havde straks lavet hende til Spion. Som Følge deraf var hun bleven anklaget for Højforræderi. Dog paa Grund af hendes Mands høje Stilling var hun bleven benaadet, ja fik endog Lov at beholde sin Titel som Oberinde, men nu var hun bleven saa ængstelig, at hun ikke vovede at kny et Muk eller blande sig i noget som helst af Angst for atter at komme i Fortræd — saaledes fortalte i det mindste Rygtet!

Den anden Excellence var en kæmpemæssig stor, tyk, mørk Person, ret tarvelig af Dannelse, men energisk og arbejdsdygtig. Hun herskede i »Underverdenen«, d. v. s. forestod Uddeling af »Kærlighedsgaver«, der var opbevarede i Kælderrummene, og holdt sammen med et Par andre Damer alt Linned i Orden o. s. v. Hun havde til Hjælperske i Ekstrakøkkenet en bøhmisk Frøken, ogsaa

Datter af en højtstaaende Embedsmand, Hofrat; hun var i Begyndelsen lutter Solskin og Honning mod Martha og mig, men som sagt, hun var »en ægte Tjekker«. Da senere »Vejrheksen« af fanatisk Patriotisme fandt, at det var hendes Pligt at hade og forfølge os, fik hun den bøhmiske Frøken over paa sit Parti, ligesaa et Par Diakonisser, der senere hen skulde hjælpe os i Arbejdet. Der var ogsaa en tredje yngre Excellence, Generalsenke, men hun »spillede ingen Rolle« i Hospitalet, hun sled »bare« i det inde i den østrigske Afdeling for haardtsaarede og gjorde det meste af Arbejdet, medens den blonde Excellence dog bar Titlen af Oversøster for denne Afdeling; senere saa jeg dennes Billede i »Salonbladet«, hun var bleven kraftig dekoreret for »sit opofrende Arbejde«, men om den unge Enke Excellenz *Feichter* stod der ingenting!

Dette Excellenceregiment gjorde Forholdene paa Hospitalet endnu mere forvirrede, idet den Excellence, der kaldtes Oberinde og af hvem man med Ret kunde vente at modtage Ordrer og faa Støtte, holdt sig fuldstændig passiv, medens »Underverdenens Herskerinder« var alt for aktive og stadig blandede sig i Ting, som de ikke havde det fjerneste at gøre med, og som endogsaa undertiden gik paatværs af de militære Ordrer eller de Ordrer, vi havde modtaget af Lægerne. Naar vi i vor Fortvivlelse henvendte os til Lægerne, mærkede vi, at deres Myndighed var begrænset af de militære Autoriteter — og gik vi til dem, fik vi som oftest et venligt Skuldertræk — hvad skulde de gøre; det var ikke rart at lægge sig ud med Excellencerne, gennem hvem alle »Kærlighedsgaver« strømmede ind!

I Begyndelsen stod vi os godt med alle Mennesker paa Hospitalet, ikke alene med Lægerne, men ogsaa med de andre Søstre, endogsaa med *»Vejrheksen«*, hvilket meget

betegnende Øgenavn Patienter og Søstre havde givet den omtalte gamle ubehagelige Johanittersøster.

Forholdene blev rent utaalelige, da Diakonisserne kom, saa vi var nødt til at dele os i to Afdelinger. De haardt saarede beholdt Martha og jeg, og de lettere saarede i »Underverdenen« blev overgivet til Diakonisserne, der trods det, i Forening med Vejrheksen, gjorde os Livet saa surt, at det gav det sidste Stød til vor Afrejse.

Med Lægerne og alt det mandlige Personale var det derimod anderledes. Med dem stod vi os udmærket, og det endda skønt Lægerne tit forlangte rene Umuligheder af os — som vi heller ikke i mindste Maade tænkte paa at opfylde! De regnede aldrig med, at det var Krigstid, og Forholdene forandrede, men gav os deres Ordrer akkurat, som om de var paa et korrekt Hospital med Masser af uddannede Søstre og alt hvad de skulde bruge.

En Dag, inden Stine kom, var f. Eks. Martha bleven syg af en Forgiftning. Jeg var helt ude af mig selv, thi nu havde jeg ikke blot alle mine Russere at pleje alene, men Martha med. Da mindedes jeg, hvad mine Venner havde gjort ved mig i Oschatz, og trods vild Modstand fra Martha tyllede jeg nu Kognak i hende, til hun beruset faldt i Søvn inde i Søsterværelset.

Da Lægen kom, meddelte jeg ham det passerede. Han lo, men sagde, at jeg forøvrigt havde gjort det fornuftigste, jeg kunde under disse abnorme Forhold.

Nu havde jeg da Martha i Ro nogle Timer, men jeg var ene om Arbejdet. Da Lægen var færdig med sin Runde hos mine Syge, sagde han uden at ændse, at jeg var helt alene: »Søster Karen, nu følger De mig ind til Operationerne, een Søster skal blive og holde Vagt hos Nr. 5, og en anden maa skifte de og de Forbindinger, og saa maa der sidde een og passe paa de opererede, at de ikke

kvæles, hvis de kaster op.« Jeg lo ham lige op i Ansigtet: »Hvordan skal jeg dele mig selv i 4 Dele?« »Det vedkommer ikke mig,« sagde han kort, »nu har De min Ordre, se saa selv, hvordan De kan faa udført dem.«

Og Ordren *blev* udført, men paa en lidt anden Maade, end Lægen havde tænkt sig! Først gik jeg hen til Nr. 5. Grunden til, at der skulde Vagt ved ham, var, at han skulde ligge i en ganske bestemt Stilling uden at røre sig. Jeg fandt da paa ved Hjælp af Skinner og Baand at baste og binde ham saa fast, at han ikke kunde røre sig i den Time, jeg var inde i Operationsstuen, og et Par af de raskeste af Patienterne blev sat til at sørge for, at de opererede ikke kom noget til. Saa narkotiserede jeg dem, der skulde opereres, og da det var forbi, gav jeg mig i Lag med alle de nye Forbindinger, der skulde skiftes den Dag.

Dr. S. havde efterhaanden opdaget, at skønt Martha og jeg ikke var Diakonisser, havde vi dog megen Øvelse og Færdighed i Saarbehandling. Ugerne havde han til en Begyndelse overladt os Patienten med Hullet i Ryggen, dog varede det ikke længe, før han begyndte at vælte næsten alt sit Forbindingsarbejde over paa os, for at faa mere Tid til sin Privatpraksis. Regimentslægen kaldte derfor for Løjer Russerafdelingen for »Søsterafdelingen«, og fraset Operationerne lod de os næsten skalte og valte som vi vilde, saa at Martha og jeg syntes, vi passende kunde anlægge Titlen »Selvherskere over alle Russere«.

Efter 14 Dages Forløb blev jeg kaldt ind til Regimentslægen: »Søster, jeg maa sige Dem noget, De er her i Hospitalet mistænkt for at være Spion, ja, ikke blot det, men

for at være en forklædt Mand!« »Aah, det er ikke første Gang, jeg er udsat for den Slags,« fortalte jeg ham, og det faldt mig nu ind, at jeg jo ogsaa i de første Dage havde set højst underlig ud med mit opsvulmede Ansigt og de syge Fødder i de store Tøfler. Regimentslægen raadede mig til straks at anmelde det skete, saa at *jeg* kunde være Klageren. Han lod mig nemlig forstaa, at det var nogen her paa Hospitalet, der vilde skade mig, og derfor havde udspredt disse Rygter. Jeg var ikke i Tvivl om hvor de kom fra, og sagde derfor til »Vejrheksen & Co.«, at hvis jeg en eneste Gang til hørte noget mere om disse Spionrygter, vilde *jeg* anmelde *dem* til Politiet. Fra dette Øjeblik blev ogsaa alt tavst som Graven.

Dagen efter blev jeg indkaldt til Overstabslægen, der meddelte mig, at Byens Kommandant havde været hos ham for at ordne Sagen. Rygterne havde bredt sig over hele Byen, og Myndighederne havde allerede taget Affære og havde telegraferet til Gmunden for at faa nærmere Underretning om, hvem jeg var. Og det viste sig nu, at ikke alene Vejrheksens ondskabsfulde Sladder, men ogsaa andre Faktorer spillede en Rolle med i denne Mistænkeliggørelse, blandt andet det, at man paa Kontoret af en Fejltagelse havde indskrevet Martha som Grevinde Petersen og mig som Fru Grote. Endvidere havde vi de første Dage boet hos en privat Familie, der havde glemt at anmelde os paa Politistationen. Det var deres og ikke vor Fejl. Da vi nu begge var bleven anmeldt som danske (trods det at jeg var tysk Undersaat), plejede Russere og var meget venlige mod dem, kan man forstaa, at der jo var Stof nok til at lave Spionrygter ud af, særlig naar man betænkte mit grufulde Udseende, da jeg kom. Forresten tilstod ogsaa en af mine Patienter, *Gregori* — om hvem jeg senere skal fortælle mere — ganske forlegen, at baade han og hans

Kammerater første Dag, de saa mig, havde været overbeviste om, at jeg var en forklædt Mand, og havde spændt ventet paa, hvad der nu vilde komme ud af det. Hele denne Spionsag løb nu ud i Sandet, uden at jeg havde videre Ubehageligheder deraf.

Vi lærte forbavsende hurtigt at gøre os forstaaelige med Russerne. Efter 14 Dages Forløb kunde vi ikke alene forstaa alt med Hensyn til deres Saar og Sygdomme, men endogsaa føre smaa Samtaler. Her er et lille Eksempel: En af Mændene i Strækkeforbinding vilde absolut ikke makke ret, — trods mit gentagne »Marsch vorwärts«*) vilde han ikke ligge i den rigtige Stilling. Jeg søgte nu forgæves efter Kraftudtryk for at skænde paa ham, og da de andre Patienter mærkede det, raabte som med én Mund flere af dem: *»Kasak! Kasak!«* Dette betragtede de altsaa som et slemt Skældsord! Og tænk, Staklen græd, da jeg skældte ham ud, og fortalte mig, at han var Tjerkesser og ingen Kosak. Dette førte til, at jeg gik rundt og spurgte dem alle, hvorfra de var.

Der var Folk fra alle Steder: Lille-Russere, Kaukasere, Tjerkesser, Sibirer, Folk fra Østersøprovinserne o. s. v. o. s. v. Mærkeligt nok ingen Kosakker, eller maaske var der ingen, der vilde vedkende sig denne Nationalitet!

En af mine Drenge gjorde mig nu forstaaelig, at han ønskede at vide, *hvorfor* der ingen Kosakker var. Jeg forklarede ham paa følgende Maade: det var altsaa fordi, vi hadede dem saadan, at de blev slaaet ihjel og ikke taget til Fange. »Moscali ruski dobre (Soldat Russer god) Moscali ruski zabrali: Gefangenenlager Spital (russiske Soldat

---

*) Russerne havde selv lært mig, at de betragtede Ordet *»Marsch vorwärts«* som et Kommandoord til hvad som helst, man vilde have dem til, naar de blot vidste, hvad det var, de skulde, og det vidste de i Reglen, men vilde bare ikke altid gøre det.

fanget: Fangelejr, Hospital), Kasak — morts plocka (Kosak meget ækle). Kasak zabrali: Bajonet, Kugel — pritsch (Kosak fanget: Bajonet, Kugle — færdig eller bort).« Dette var selvfølgelig Løjer, det forstod de ogsaa godt, men det gav dem Anledning til at fortælle mig, hvilke af Fjenderne *de* syntes var værst. »Austriakes (Østrigerne) malo plocka«, det vil sige: mindre slemme. »Hvorfor?« spurgte jeg. »Jo,« forklarede de, »naar Russerne stormer: Hurra, Vorwärts: Austriakes: (saa strakte de Hænderne i Vejret) Pan, Pan« (Herre, Herre, d. v. s. at de overgav sig). Jeg protesterede mod dette og forklarede, at det ikke var de ægte Austriakes, men kun Tjekkerne, der saa let overgav sig. »Germanski« derimod, forsikrede de mig — og de rystede formelig af Skræk, idet de nævnede Hindenburgs og Kejser Wilhelms Navne — »Germanski morts plocka« (græsselig slemme). »Hvorfor det?« spurgte jeg, og de forklarede nu: »Naar Ruski stormer: vorwärts, Hurra, Germanski ikke: Pan, Pan, nej, Germanski: Bajonet, Bajonet,« og saa gjorde de Tegn, som naar en styrter frem til Angreb. »Uh, la la!« Dem havde de rigtignok Respekt for, kunde man mærke.

En Dag kom Efterretningen om *Warschaus Fald*. Der var idel Glæde i de tyske Afdelinger, og jeg ventede spændt paa, hvordan Russerne vilde tage det, naar de fik det at høre. Endnu havde jeg intet fortalt, da styrtede pludselig et Par unge Søstre fra de andre Afdelinger ind i min Sal, raabte »Hurra« og gjorde et vældigt Halløj af Glæde over Sejren. Jeg fik dem hurtigt bugseret ud, baade fordi det var forbudt andre end de tjenestegørende Søstre at vise sig i »Fangelejren«, og for det andet fandt jeg det meget taktløst at vise sin Glæde saa aabenlyst netop her.

Da de var borte, spurgte Patienterne mig, hvad der

var sket. Jeg forklarede dem med alvorlig Mine, at Warschau: »zabrali«, d. v. s. omringet, fanget. Til min store Forbavselse udbrød de alle som een i et mægtigt Hurra og raabte: »Hurra, Hindenburg, Hurra, Kejser Wilhelm, Frantz Joseph« o. s. v. Jeg stod maalløs. »Hvad betyder dette?« »Ja, naar I ikke raaber Hurra, saa vil vi gøre det,« forklarede en af dem, som kunde tale Tysk. »Jo, selvfølgelig raaber vi Hurra, men ikke her inde hos Jer; jeg tænkte, I vilde blive bedrøvede over Efterretningen.« »Aah, hvad,« svarede Tolken, »hvad vedkommer det os, vi har jo ikke ønsket Krigen, det er Nicolajewitch og Kejserinde Maria Feodorowna, der har arrangeret den. *Vi* ønsker kun Fred, og enhver Sejr bringer Freden nærmere, altsaa: »Hurra, Hindenburg leve« — og endnu engang drønede Salen af deres Hurra-Raab, som var det et Ekko fra Sejrsjubelen derovre fra de østrigske Afdelinger.

Denne Synsmaade var mig ret uforstaaelig! Men da samme Eftermiddag Tyskerne fik »Liebesgaber« til at fejre Sejren paa, foretog Pan Regiment, som elskede sine russiske Drenge, straks en Indsamling blandt Læger og Søstre, for at Russerne ogsaa kunde faa Lov til at fejre Sejren paa værdig Maade!

Den interessanteste af mine russiske Patienter var den før omtalte *Gregori*, en russisk, tysktalende Jøde, hvis Fader i sin Tid havde været Millionær og Købmand i Kiew. Under en Jødeforfølgelse var hans Hus blevet ødelagt og al hans Ejendom røvet, og som fattig Mand forlod han Byen og rejste til Baku i Kaukasus, hvor han nedsatte sig som Speditør. Ved Flid og Dygtighed bragte han det saa vidt, at han blev en velstaaende Mand og kunde give sine Sønner en akademisk Opdragelse. Gregori

var Student, og efter dette havde han faaet Plads som Bogholder hos Rotschild i et af hans store Nafta-Foretagender.

Da Krigen brød ud, traadte han ind i Hæren som »Einjärig Freiwilliger« (det svarer vist til, hvad man her i Danmark kalder Officersaspirant). Dersom han havde været med et Par Maaneders Tid længere og ikke var bleven saaret straks, havde han opnaaet at blive Lieutenant og havde faaet en ganske anderledes behagelig Behandling som Fange. Nu blev han ikke behandlet anderledes end de Menige og Underofficererne.

I Slaget ved Krasnik var han blevet saaret, idet en Granatsplint slog et stort Stykke af hans Hovedskal bort. Mærkeligt nok tabte han ikke Bevidstheden, endskønt han selvfølgelig faldt om, og derved væltede Hjernen noget ud af Hullet. En Kammerat forbandt ham ubehjælpsomt, medens han stadig blev liggende.

Da det imidlertid vedblev at regne ned omkring dem med Kugler og Granatstykker, kunde Kammeraten ikke blive, men tog Afsked med Gregori: »Du dør jo nok,« sagde han til ham, »giv mig derfor din Kikkert og dine Penge, selv har du jo ingen Brug for dem, og saa skal jeg nok sende en sidste Hilsen til din Slægt.« Gregori blev opbragt over denne Taktløshed, gav ham Kikkerten, men ønskede selv at beholde Pengene, han ventede ikke i mindste Maade at skulle dø.

Dette skete om Formiddagen, og først hen ad Aften kom et Par Sanitetsmænd hen til ham med en Bærebør, men knap havde de baaret ham 50 Skridt, saa blev en af dem truffet og sank til Jorden, saa Bærebøren med Gregori fra Mands Højde styrtede ned. Og har man et Hul i Hjernen, maa det ikke være behageligt!

Alene kunde den ene Sanitetsmand ikke bære ham og løb derfor sin Vej, og den saarede laa nu hele Natten ude i Skoven paa Bærebøren. Det var om Efteraaret og øsregnede. Det haglede stadig omkring ham med Kugler og Granater, der dog ikke traf ham, derimod var Benene paa hans Bærebør efterhaanden saa gennemskudte, at de tilsidst knækkede sammen, og han laa nu paa Jorden.

Næste Dag kom atter en Ambulance, men det gik omtrent som med de første. De blev grebne af Panik, smed deres Byrde og løb for at frelse deres eget Liv!

Tre Nætter og fire Dage havde Gregori saaledes ligget i Skoven. Nu var der blevet stille. Russerne var borte, og Østrigerne begyndte at trænge frem. I det Fjerne saa han en østrigsk Officer: »Kammerat,« raabte han, »kom mig til Hjælp, her har jeg ligget i fire Dage.« Østrigeren ynkedes inderligt over ham, og en halv Time efter kom to østrigske Sanitetssoldater med en Bærebør og bragte ham i Sikkerhed i et lille, primitivt Feltlasaret. En af dem, der saa, at han var en velhavende Mand, forklarede ham, at hvis han ønskede selv at betale det, kunde han godt faa Lov at faa forskellige Lækkerier. Gregori overgav ham da sin Tegnebog med 500 Rubler, og Soldaten forsvandt for at købe det ønskede. Hans Forbinding blev nu skiftet, og Gregori fik for første Gang i fire Døgn atter Mad i sin Mund.

Kun en halv Time efter hans Ankomst blev der Uro i Lasarettet, thi Anskriget lød: »Russerne kommer tilbage, Lasarettet skal evakueres.« I Huj og Hast blev de saarede lagt paa daarlige Arbejdsvogne uden Fjedre, og 36 Timer rumlede de saaledes henad Landevejen, før de atter blev anbragt i et Hospital.

Nu var Gregoris Penge borte. Han kendte ikke Sanitetsmandens Navn (og denne ikke Gregoris), saa han

maatte vist opgive hvert Haab om at se sine Penge igen. En Læge, som han fortalte om sit Uheld, gav ham 20 Kr., for at han ialtfald kunde telegrafere til Rusland efter flere Penge. Men ogsaa disse 20 Kr. mistede han; han havde jo nu ingen Pung og stak Sedlen inden for sin Skjorte, men da han kort efter fik et Bad, var han saa svag og fortumlet, at han aldeles glemte at tænke over sin Pengeseddel. Saa den forsvandt vel sammen med det smudsige Linned.

Kun en halv Dag blev han imidlertid her; saa den samme Historie med Uro og Evakuering. Russerne trængte Østrigerne lige i Hælene. Atter fik de saarede en lang, smertefuld Køretur, saa naaede de et Hospital langt bag Fronten. Her blev Gregori opereret — en ganske mærkelig Operation: Et stort Stykke af Kraniet manglede jo, og Hjernen, der nu i flere Dage havde vænnet sig til tildels at ligge udenfor Hovedskallen, vilde ikke mere lade sig presse ned i sit gamle Leje; tillige var der Betændelse i Saaret, dog ikke mere, end at Manden ikke alene levede med det, men endog stadig beholdt sin Forstand. Kun var venstre Side lige fra Taaen til Skulderbladet komplet lammet.

For nu at beskytte den bløde Hjerne, skar Lægen den omgivende Hovedhud i lange, tynde Strimler, løste den fra Hjerneskallen og trak Strimlerne lange, saa de til Dels kunde dække over Hjernen, der sad i Form af et Blomkaalshoved og stak op af Kraniet. Paa Midten blev alle Strimlerne samlet og fæstet sammen. Resultatet lignede en Søstjerne eller Blomst: lange Striber med Haar, der var samlet paa Midten, og ind imellem tynd, hvid Hud, hvor intet voksede! En Hjælmforbinding af blaa Stivelsesbind, der skrumpede ind ved Tørring, skulde hjælpe til ganske langsomt at presse Hjernen ind paa sin gamle Plads.

Hver 8. Dag skulde Forbindingen skiftes. En Mængde Skæl samlede sig oppe i Hovedbunden, fordi Luften ikke kunde komme til. Ved hver Forbinding skulde derfor først hele Hovedet barberes og vaskes. Det blev min Bestilling at barbere Gregori paa Hjernen! Det var altid en frygtelig Angst, jeg udstod, inden dette Arbejde var vel overstaaet, thi han var ret ømfindtlig og havde svært ved at holde sig rolig, og blot et lille Fejlgreb, saa røg den skarpe Kniv ind i den bløde Hjerne!

Men jeg er gaaet for langt frem i min Fortælling. Vi forlod Gregori, lige som han var ankommen til det tredie Lasaret. Her fik han Tyfus — intet Under, efter at have ligget fire Dage i øsende Regnvejr om Efteraaret, saaret og uden at faa Mad! I Nærheden af Lasarettet var der et improviseret Epidemihus. Forholdene der var ret uhyggelige, og Gregori havde hørt, at næsten ingen kom levende ud derfra igen. Det vidste ogsaa Lægerne, der havde fattet Godhed for Russeren og gjorde alt, hvad de kunde, for at dække over, hvad det var, han fejlede, for de andre Patienters Skyld, og saaledes skete det, at han listede sig til at blive liggende paa Lasarettet og ikke kom paa Epidemihuset, og dette var sikkert ogsaa hans Redning.

For tredje Gang oplevede han det forfærdelige, at Lasarettet skulde evakueres. Han og en anden Russer var de eneste Fanger dér. Alle Østrigerne var først bleven transporterede bort. Nu var kun han og den anden Russer tilbage. Da Gregori havde ligget der i 14 Dage, var han udtæret og mager. Han var af Naturen meget lille af Vækst, og nu var han let som et Barn. En Sygepasser svøbte Gregori ind i et uldent Tæppe og tog ham paa sine Arme. »Alle Bærebørene er borte, jeg kan kun tage Dem saadan,« forklarede han. Da han kom ud paa Gaden, mødte han en Sygeplejerske, der i en

opbragt Tone sagde til ham: »Den Russer kan De smide paa Jorden, det er vigtigere at redde Østrigerne, Russerne kan selv tage sig af deres Landsmænd, naar de kommer.« Og tænk, Sygepasseren lod virkelig sin Byrde glide ned i Gadesnavset og fulgte efter den u»barmhjertige Søster«! Den Dag regnede det atter, dog havde han ikke ligget længe, før en Læge kom forbi og oprørtes over den Behandling. »Jeg skal sørge for, at De ogsaa bliver transporteret bort,« lovede han. Gregori fortalte saa Doktoren, at endnu en haardt saaret Kammerat laa inde i det tomme Lasaret; ogsaa for ham blev der sørget.

Efter en lang, besværlig Køretur og saa en Transport pr. Jernbane naaede Gregori og hans Kammerat til Brünn. Der gennemgik han atter et Par Operationer og endte saa paa Garnisonshospitalet ved Brünn, hvor han blev Marthas og min Patient.

Alt dette, jeg her har fortalt om ham, fik jeg at vide en Nat, da jeg havde Vagt.

I Modsætning til Østrigerne, der fandt det saa selvfølgeligt, alt hvad Søstrene gjorde for dem, var Russerne hjertelig taknemmelige for hver lille Venlighed, der blev vist dem, og naar de saa, at Martha og jeg var trætte, spurgte de altid til vort Befindende, raadede os til at hvile og gjorde alt, hvad de kunde, for at lette Arbejdet.

Gregori havde saaledes lagt Mærke til, hvor svært jeg havde ved at holde mig vaagen ved Nattevagten, naar der ikke var noget særligt Arbejde at udføre. Derfor, da jeg den Aften havde gaaet min Runde, og nu stille satte mig hen i Salen med Hænderne i Skødet, hviskede han pludseligt: »Søster Karen, kom herhen«. »Jeg tror De vil, skynd Dem at sove, Gregori.« «Nej, jeg har jo sovet hele Dagen.« »Hvorfor har De det, Natten er jo til at sove i, ikke Dagen.« »Jeg har gjort det med Vilje,« hviskede han,

»jeg synes, det maa være frygteligt for Dem at være vaagen her hele Natten, men hvis De har en at tale med, gaar det lettere.« Jeg var rørt over denne Omsorg for mig, men prøvede dog at faa ham til at lægge sig stille hen. Da der ikke var Tale om det, og han gentog, at han kun af denne Grund havde sovet om Dagen og nu umuligt atter kunde sove, satte jeg mig endelig hen ved hans Sengekant.

Det er en Særegenhed for de Mennesker, der virkelig har oplevet noget forfærdeligt, at de helst tier og ikke praler med deres Oplevelser. Jeg har næsten aldrig hørt mine Patienter fortælle om deres Lidelser. Derfor kendte jeg ogsaa indtil nu intet til Gregoris Historie, uden det Kapitel, han havde gennemlevet her paa Hospitalet. »Naa ja,« sagde jeg til ham, »saa vil jeg sætte mig lidt hen hos Dem, men paa den Betingelse, at De fortæller mig Deres Historie, lige fra De blev saaret og indtil nu. De har sikkert oplevet meget, og jeg har saa sjældent hørt Soldater fortælle om deres Oplevelser.« Derved blev det da, og dette var den Lidelseshistorie, som han fortalte mig den Nat.

Da Gregori nu havde endt sin Historie, bad han mig fortælle, hvorledes det var gaaet til, at jeg var kommen til Sygeplejen. Ja, hvordan det var gaaet, jeg vidste det knap selv — jeg var blevet revet med af Strømmen — det var Krig, vi vilde jo alle hjælpe, men hvor begynde og hvor ende? Og som det gaar, hvis en ældre Dame taber sit Lommetørklæde og man uvilkaarlig bøjer sig for at samle det op uden at tænke: »skal Du gøre det eller ikke«, saadan kom jeg til Sygeplejen. Der er Folk, der har spurgt mig, om det ikke var et Offer, jeg havde bragt. Jeg forstaar ikke Mennesker, der kan spørge saadan — et Offer at faa Lov til at være med i den store Barmhjertighedsgerning? Det vilde have været mig et

langt større Offer, om jeg skulde have siddet med Hænderne i Skødet — eller om jeg for Eksempel var blevet sat til at strikke Strømper eller til Kontorarbejde. — Men dette! — Er der noget vidunderligere end at faa Lov til at hjælpe med at lindre Smærter, og er der nogen herligere Løn end at se en Patient komme sig — og hans taknemmelige Smil, naar man giver ham en Haandsrækning — nej, jeg kan kun takke og atter takke for, at jeg fik Lov at være med!

»Men hvorfor valgte De netop Brünn,« vedblev Gregori, »det er jo bekendt for at være saa ækelt.« »Jeg valgte ikke — der blev valgt for mig — jeg havde nemlig meldt mig i første Linie til Kolerahospitalet i Galizien eller, hvis de ikke kunde bruge mig der, saa til hvorsomhelst der trængtes til Hjælp« — »Til Kolerahospitalet?« — Gregori undredes — »Søster, jeg vil ikke være indiskret — men De har vist haft en underlig Skæbne, siden De meldte Dem dertil, og ikke nogen glædelig, det har jeg længe mærket paa Dem.« — (Aah, hvor han havde Ret, jeg stod netop midt i den sværeste Krise i mit Liv.) »Søster Karen, fortæl mig nu lidt om Dem selv, det vil sikkert lette Dem, og husk, at De siger det til En, som selv har lidt usigelig meget — ikke alene legemligt.«

Og med et syntes jeg, at alle Skillevægge faldt ned: at han var Jøde, jeg Kristen — han en Fange, jeg en Fri — Mand, Kvinde — Patient, Sygeplejerske — hvad var det dog alle for intetsigende Begreber over for dette ene: — at vi var *to Mennesker — to lidende Menneskesjæle.* Og vi fortalte da den Nat hinanden en Del af, hvad vi hver havde lidt og stridt i det forløbne Krigsaar.

Da jeg endelig sent paa Natten atter maatte paa min Runde, sluttede Gregori med at sige: »Jeg skal aldrig glemme denne Nat — det er første Gang i et Aar, at

Gregori Gomilsky.

Har lige modtaget et Brev fra Gregori — som jeg forlængst troede død — han befinder sig i et Lazaret paa Krim og er i god Bedring — kan allerede gaa alene. Dette Billede fulgte med.

jeg har talt med En, der glemte, at jeg var Jøde og Fange, og blot betragtede mig som et Medmenneske — jeg klager ikke over nogen, jeg er bleven plejet godt og behandlet humant — men dermed ogsaa Slut! At man ogsaa havde en Sjæl, var der ingen, der tænkte paa — man var altid »kun en Fange«.«

Ogsaa jeg mindes ofte disse Timer — det er godt at have prøvet engang imellem — »kun at være Menneske«. —

Nattevagterne i det hele taget er noget, man aldrig glemmer — om Natten *gennemlevede* man først rigtig alt det, som man havde *oplevet* i den travle Dag. Og det var godt, at Dagen var travl — hvordan havde man ellers udholdt at være Vidne til al den Lidelse og Ulykke, som omgav en til alle Sider. Man fik paa denne Maade ikke Tid til at grunde over sine Fornemmelser — hverken over om man følte Væmmelse ved dette eller hint Arbejde eller om man nu ikke selv skulde til at besvime eller fik Kvalme af det forfærdelige, man saa. Alting var saa rystende, saa oprivende, at man allerede de første Dage ubevidst havde gjort Regnestykket op: enten gav man fortabt — eller blev saa underlig rolig — saa' ikke til højre eller venstre, skar ikke unyttige Grimacer, fordi man fik et uventet uhyggeligt Saar at se, eller fo'r sammen, naar et Skrig naaede ens Øren. Man lærte hurtig den Kunst, der virker saa beroligende hos Sygeplejersker — ikke at lade sig imponere af noget og aldrig lade den Syge læse i ens Minespil, hvor galt det stod til med ham. Dog er det ikke at forstaa saaledes, at man blev sløv og hærdet for andres Lidelser — nej, ens Medlidenhed blev blot omsat i Handling.

Hvor ofte har jeg ikke siddet en Nat og pudset Instrumenter eller lavet Forbindingssager og lyttet til de forskellige Aandedræt — saa afbrødes Stilheden af en hjerte-

skærende Jamren — hvor kom den fra? — aah, igen fra den ulykkelige Skolelærer med alle de knuste Fodknogler — jeg regnede efter: Morfin havde han nylig faaet, Puderne laa godt — dog, jeg kunde maaske forandre lidt ved Fodens Stilling — Vand havde han ogsaa — ja, saa var der ikke mere at gøre end at stryge ham venligt over Panden eller sige et kærligt Ord og saa lukke sine Øren for hans Jamren og gaa til den næste. Hvorfor mon *han* nu igen klagede? — »Stenene, Søster, løft dem lidt.« Det hjalp, og nu var der igen stille — »Sestrizza,« — »Sestra Karina,« det var *Nikolaus*. »Hvad er der min Ven?« — »Paduscha« (Pude), kom det langtrukken og klagende. — »Naa, Paduschka.« — Ja, det blev der raabt paa baade Dag og Nat. Han fik sin Pude, og nu var der atter stille; men det vil ikke sige, at de alle sov; desværre laa de allerfleste vaagne det meste af Natten. Der var kun een Tid paa Dagen, hvor selv de mest forpinte kunde sove — lige efter Middagen — saa snorkede de alle om Kap.

Jeg havde vænnet mig til at høre paa Skrig og Klage, men der var noget, jeg aldrig vænnede mig til, det var de *tavse Lidelser*. Hver Gang jeg gik forbi den lille, ældre *Bogholder* og saa ham ligge ubevægelig i sin umenneskelige Stilling helt afstivet af Gibs — og jeg paa mit Spørgsmaal om, hvordan det gik, altid fik det venlige »dobre« (godt), saa var jeg lige ved at briste i Graad — jeg *vidste*, hvad den Mand led, de røde, feberhede Pletter paa Kinderne og Øjnene, der hver Dag faldt dybere og dybere ind, modsagde hans Munds Ord; Lægerne vidste det ogsaa, og hver Dag fik jeg derfor Lov at give ham 3 Gange Morfin.

Saa var der den lange *Alexander*, som først havde været et rent Tudehorn, bare han saa en Læge — særlig Dr. S. — Han var nu, da Martha og jeg havde faaet Lov til at

overtage hans Fod, blevet helt tavs; vi gjorde ham ogsaa tit meget ondt, men han elskede os og var vis paa, at vi aldrig af Hastværk forvoldte ham unyttige Smerter — derfor bed han nu alt i sig. Om Natten sov han ikke — han sad op næsten hele Tiden — og flyttede paa Foden for at prøve, om ikke denne eller hin Stilling var bedre; han kaldte aldrig paa Nattevagten, men sad selv i Timevis og »flyttede Fod« — den Stakkel — hver Stilling var efter et Par Minutters Forløb lige saa smertefuld som den foregaaende. Dette gentog sig *hver* Nat og hører med til de Minder, jeg aldrig vil blive kvit.

En Maaneds Tid senere havde Gregori den Lykke at komme med i en af de Transporter, der udveksler saarede Krigsfanger. Da han var ankommen til Rusland, sendte han mig en Hilsen, den sidste, jeg har faaet fra ham. Jeg tror ikke, han levede længe. De østrigske Læger i altfald mente det ikke, ellers havde de vel næppe sendt ham tilbage med Transporten, thi Gregori havde aabent erklæret, at det Øjeblik, han atter var rask, var han den første til at melde sig i Rækkerne for at kæmpe mod Tyskland igen.

En af de sidste Dage, vi tilbragte paa Hospitalet i Brünn, havde jeg en meget gribende Oplevelse. I et Naboværelse til vor Russer-Afdeling befandt der sig en Østriger, *Franz Hossinger*, der var skudt gennem Knoglen højt oppe i højre Laar. Den Søster, der skulde passe ham, var syg for Tiden, derfor kiggede snart en Søster fra denne snart fra hin Afdeling ind til ham, og da han var saa nær ved os, havde Martha og jeg tildels »adopteret« ham; nu hørte jeg, at hans Ben skulde amputeres, og vilde gerne være til Stede ved denne Operation, endskønt jeg var bleven fritaget for at skulle bedøve ham. Det var meget taktfuldt af Overlægen, thi han havde forud indset, at

Manden sandsynligvis vilde dø under Bedøvelsen eller kort efter. Allerede i flere Dage havde Lægen sagt til ham, at Benet *maatte* amputeres, hvis han skulde komme sig, men Manden var ikke gaaet ind paa Operationen; først da Lægen sagde til ham: »Nu *i Dag* maa jeg sige Dem, at hvis De ikke lader Dem amputere, dør De bestemt; lader De Dem amputere, er der et *lille* Haab om, at De kan leve.« Saa valgte han det lille Haab, de fleste hænger jo ved Livet — han var forlovet og Fader til et lille Barn.

Nu gjaldt det om, at han kunde blive viet før sin Død, særlig for det lille Barns Skyld. Men hvorledes? Moderen var jo i Wien, og om faa Timer skulde Operationen være. Feltpræsten blev hentet, og han vidste Raad. Der gjalt særlige Regler for døende Soldater, de var bleven indført under denne Krig.

Han læste Vielsesritualet op for den Syge, spurgte, om det var hans Vilje at ægte vedkommende Kvinde, og fik hans »Ja«. Nu var for hans Vedkommende Vielsen fuldendt, selv om han døde, før Bruden kom. Nu skulde Bruden spørges. Dette kunde ske telegrafisk og ved Hjælp af en anden Præst; sagde hun »Ja«, var Vielsen fuldbyrdet.

Præsten hentede derpaa Sakramentet, som han uddelte til den døende Mand, og med Fred i sit Hjerte blev han da lagt paa Operationsbordet, og den frygtelige Amputation begyndte.

Der var dødsstille i Værelset. Præsten holdt sig i Baggrunden. Regimentslægen havde ment, at vi nok fik Brug for ham een Gang til, og det passede ogsaa. Pludselig skete der noget uhyggeligt, Hjertet vilde ikke mere. Trods Bedøvelsen krummede Manden sig som i Krampe og skar de frygteligste Grimacer. Øjnene blev store, og det saa

ud, som skulde de presses ud af Hovedet paa ham. »Hurtig, Deres Velærværdighed,« sagde Overlægen, og skønt Præsten skyndte sig, alt hvad han kunde, vedblev Lægen ganske nervøs: »Skynd Dem, skynd Dem, skynd Dem! ellers bliver det for sent!« Et Par Minutter efter havde Præsten kastet sin Stola over sig og stod nu med den sidste Olie og salvede den døende Mand. I det Øjeblik, Salvelsen foregik, holdt Lægen op med at give ham Narkose for at lade Plads for den Mulighed, at Manden kunde være ved Bevidsthed, medens den hellige Handling foregik.

Benet var nu fjernet, og en hurtig Masseforbinding af Aarerne muliggjorde, at han efter 5 Minutters Forløb atter kunde transporteres ind i sin Seng. Her laa han stille som en død, og vi troede, han havde draget sit sidste Suk. Da paa een Gang slaar han Øjnene op, smiler og ser paa alle de bekymrede Ansigter. »Hvad er sket,« spurgte han, og fik nu at vide, at Operationen var forbi, og at han var bleven viet og havde faaet Sakramentet og den sidste Olie. »Det er godt,« sagde han stille og lukkede sine Øjne. Han aabnede dem aldrig mere ....

Den næste Dag ankom en bedrøvet ung Kvinde. Det var den døde Soldats Forlovede. Hun havde kun modtaget hans første Telegram om, at hans Ben skulde amputeres, og var straks ilet til Banegaarden uden at have faaet det andet Budskab angaaende Vielsen. Da hun hørte, at hendes Forlovede var død, knækkede hun sammen. »Vort stakkels lille Barn,« jamrede hun, »saa opnaaede han dog ikke at faa en Fader.« »Jo, lille Frue,« sagde Præsten trøstende til hende, »hvis De her og nu til mig svarer Ja paa det Spørgsmaal, jeg lige har stillet til Deres afdøde Brudgom, saa har jeg Ret til for Gud og Mennesker at erklære Dem for den Dødes retmæssige Ægtehustru, og

Deres Barn bliver legitimt.« Der var ingen Tvivl om, hvad den unge Kvinde vilde svare, og 5 Minutter efter var hun Enke, skønt hun aldrig havde været Hustru.

Da vi havde udholdt de uhyggelige Forhold paa Hospitalet i 4 Uger, var det under stort Besvær lykkedes os at skaffe et Par nye Søstre, der kunde overtage vor Plads; og Martha, Stine og jeg rejste derfor tilbage til Gmunden, rige paa nye Erfaringer, men overanstrængte og trætte, ikke alene af det legemlige Arbejde, men ogsaa af de Kampe, vi havde udstaaet, baade med Mennesker og med de uhyggelige, uordnede Forhold paa Hospitalet. Da vi tog Afsked med Lægerne og vilde undskylde os, fordi vi ikke havde haft mere Udholdenhed til at blive der, klappede den gamle faderlige Overstabslæge mig paa Skulderen og sagde: »Søster, overfor *mig* behøver De ikke at undskylde Dem, hvis jeg ikke *skulde*, blev jeg her ikke. Jeg beundrer Dem, at De, der allerede den første Dag *kunde* være vendt tilbage, overhovedet har holdt ud at blive her mere end 24 Timer.«

SYVENDE KAPITEL.

Sept. 1915.

Striken. — Gregoris Brev og Overstabslægen. — I Danmark i Julen. — Schloss Orth. — Bændelormen.

Da jeg ankom til Gmunden, meldte jeg mig atter paa mit gamle Hospital; jeg vidste nok, at der ikke var meget for mig at gøre, men at gaa ledig uden Arbejde var mig utaaleligt. Jeg fik ogsaa straks min Plads igen som Oversøster, thi Dr. Narbeshuber havde været vis paa, at vi ikke

vilde blive i Brünn længe, og havde derfor holdt Pladserne aabne for os, idet et Par andre Søstre kun midlertidigt havde overtaget dem.

Som allerede meddelt var ingen glade for den Forandring, der var foregaaet, siden vi var kommen til Borgerskolen. Den nye Kommandant var ikke elskværdig mod Søstrene og stillede sig altid paa sin Feldwebels Side, selv om denne kunde have nok saa megen Uret. Feldwebelen var hans højre Haand, saa han kunde ikke undvære ham og turde ikke blive Uvenner med ham. Vi havde en Følelse af, at han ogsaa til Dels gjorde det for at gøre alle os frivillige Søstre Livet saa surt, at vi tilsidst begærede vor Afsked. Vi var jo ret overflødige nu, og saa kunde han engagere et Par, der skulde have Betaling, dem kunde han bedre kommandere med, som det passede ham; derfor blev vi alle efterhaanden kede af Arbejdet, og en Dag besluttede jeg at bede Oberinden om en længere Orlov for at tage til Danmark og hvile mig — muligvis Forholdene efter min Hjemkomst da havde bedret sig.

Jeg meldte mig derfor en Morgen til Fru Narbeshuber og sagde, at jeg senere, naar der var Tid, havde noget at tale med hende om. »Det passer godt,« svarede hun, »jeg har ogsaa noget meget vigtigt at sige Dem.«

En af Oversøstrene havde den Dag et Mellemværende med den uforskammede Feldwebel, hvortil jeg tilfældigvis var Vidne. Man kan tit gøre et Skarn Uret, og denne Gang var der virkelig bleven gjort den ellers ikke afholdte Søster K. stor Uret. Søster Melitta og jeg lovede hende, naar hun fremførte sin Klage for Kommandanten, da at bistaa hende som Vidner; men vor Forbavselse og Indignation kendte ingen Grænser, da Kommandanten ikke alene ikke vilde høre vore Vidneudsagn, og kort og godt holdt med Feldwebelen paa dennes blotte Ord, men tillige

overfusede os alle tre paa det groveste, saa der ikke var andet for os at gøre end at bede om vor Afsked. Alle andre frivillige Søstre fulgte vort Eksempel, ligesaa Fru Narbeshuber, der ikke lod sine Søstre i Stikken. Dette havde vi selvfølgelig ikke gjort, hvis vi havde følt, at der var Søster-Mangel og at Patienterne vilde komme til at lide under det.

Det var morsomt, at det viste sig, at det, Fru Narbeshuber og jeg havde at tale med hinanden om, faldt godt i Traad med disse Begivenheder, idet jeg jo vilde have en længere Orlov og Fru Narbeshuber havde besluttet helt at trække sig tilbage — saa surt havde Kommandant og Feldwebel gjort hende Livet — og hun vilde nu have væltet sin Ærestitel over paa mig. Under disse Forhold betakkede jeg mig selvfølgelig.

Overlægen bad os forgæves vende tilbage. Vi stillede som Betingelse, at Feldwebelen gjorde den krænkede Søster en Undskyldning. Men da dette ikke skete, fastholdt vi vor Beslutning. Hospitalet blev herefter betjent af lutter betalte Damer*), der røgtede deres Hverv mindst lige saa godt, som vi havde gjort det. Tre Dage efter havde Bølgerne lagt sig, og ingen af Patienterne led noget ved det skete. Kun vi 8 udtraadte Søstre følte, at Livet var blevet tomt for os, og hver især søgte nu efter en anden tilfredsstillende Beskæftigelse.

Da jeg af forskellige Grunde var noget nedbrudt, gjorde jeg, nu da alt Arbejde var ophørt, Alvor af at tage hjem til Danmark og tilbringe Vinteren hos mine Forældre.

---

*) Paa nær een eneste ny Frivillig, der lige var ankommen; Søster Ottilie er ogsaa senere indtraadt og fungerer som »Oberinde«.

Paa Hjemvejen tog jeg over Wien og gjorde ogsaa nogle Timers Ophold i *Brünn*, der laa paa min Vej. Det var dels Længsel efter mine Patienter, der fik mig til det, dels ogsaa noget andet. De Par Dage jeg nu efter »Striken« i Stilhed havde tilbragt i Gmunden, havde faaet mig til at se med lidt andre Øjne paa vort Hospitalsophold i Brünn, særlig paa vort uvenskabelige Forhold til vore Medsøstre. Omend jeg ikke kunde se andet, end at *de* bar Hovedskylden for det, saa fandt jeg dog, at der var noget trist og sørgeligt i, at vi som eneste protestantiske Søstre blandt lutter Katolikker til den Grad skulde skændes og leve i Fjendskab med hinanden; det var et grumme daarligt Eksempel for Patienterne, og jeg besluttede mig til at tale med Diakonisserne, naar jeg kom til Brünn, og se at komme til en Forstaaelse med dem, saaledes at Patienterne, der havde lidt meget under Ufredeligheden, ikke skulde beholde dette som sidste Minde. Det blev imidlertid ved det gode Forsæt, for da jeg ankom til Hospitalet og spurgte efter Diakonisse Martha, som havde været Ophav til de fleste Stridigheder, meddelte Søster Marie mig, at hun netop samme Dag, lidende af et stærkt Maveonde, var bleven overført til Wien for at opereres der.

Søster Marie var egentlig et godt Menneske, men en svag Karakter, og da hun var adskillige Aar yngre end hendes Kollega, Martha, lod hun sig fuldstændig tyranisere af denne. Nu var hun alene og havde faaet en fredsommelig Medsøster; min Martha, Stine og jeg var borte, saa jeg gik ud fra, at der nu herskede behageligere Tilstande i Hospitalet; men rigtignok saa Søster Marie forgræmmet og bleg ud, og da jeg spurgte om Grunden, svarede hun til min Forundring: »Aah, efter at De er borte, er Tilstandene bleven *helt* uudholdelige. Lægerne var rasende over, at De rejste, og gav os hele Skylden for det,

og jeg ved dog, at *jeg* i det mindste var uskyldig deri, selv om min Kollega Martha maaske ikke var det. Hvad somhelst der nu ikke passer dem, faar vi Skylden for, altid hedder det: Da de danske Søstre var her, blev alt gjort godt, nu er det hele i Uorden. Og det er virkelig uretfærdigt. Regimentslægen har endogsaa i Vrede sagt til os: I duer til ingen Ting. I kan ikke andet end sætte Splid og jage de brugbare Søstre bort.«

Dette var selvfølgelig forfærdelig overdrevet af Lægerne, og det var Synd, at det gik ud over den uskyldige Søster Marie, der virkelig passede sit Arbejde upaaklageligt. Paa den anden Side kunde det ikke andet end glæde Martha og mig derigennem at se, hvor tilfredse Lægerne havde været med den Hjælp, vi ydede dem, og hvor meget de savnede os.

En Del af mine Patienter gensaa jeg ikke, de var allerede rejst til Rusland med Udvekslingstransporten, deriblandt *Gregori* og den store, skæggede *Feodor*, en rig Plantageejer, der havde faaet et Skud op gennem Rygmarven og var lam i hele Underkroppen. Dagen inden han rejste, fik han en glædelig Efterretning: Han, der lige ved Krigens Udbrud var bleven gift og nu i over et Aar intet havde hørt fra sin unge Hustru, fik nu Meddelelse om, at han var bleven Fader til en lille Søn, og straalende lykkelig rejste han hjem til Rusland. Stakkels Hustru, der skulde gense sin Mand i dennne Tilstand!

Da jeg ankom til Hospitalet, meldte jeg mig til Overstabslægen, nu var jeg jo ikke mere »Søster«, men kun almindelig »Besøgende«, og bad om Tilladelse til at besøge mine tidligere Patienter. »Jeg kan umuligt tillade Dem det,« sagde han, »det er strengt forbudt, at Russerne faar Besøg.« Jeg brusede op: »Det *kan* De ikke mene, Hr. Overstabslæge, at *jeg* ikke maa besøge mine tidligere

Børn, knap 14 Dage har jeg været borte.« Han rystede blot paa Hovedet: »Det gaar ikke.« »Hr. Overstabslæge,« sagde jeg, »jeg er Deres Fange, bind mig paa begge Hænder, om De vil, men før mig ind til mine Patienter, jeg *vil* se dem.« Han saa, at jeg var energisk, og saa tog han mig da ved Haanden, førte mig een Gang gennem hver Sal, gav mig Lov til at standse et lille Øjeblik ved hver Seng, sige et Par Ord, tørre et Par Taarer af mine Øjne — og saa var det slut!

Der var kommen en Del nye Patienter, og det var rørende at se, med hvilken Glæde ogsaa de modtog mig. »Sestrizza Karina!« blev der raabt fra alle Senge. Det var som de nye Patienter kendte mig lige saa godt, som de gamle, saa meget havde disse fortalt om deres danske Søstre.

Søster Marie fortalte mig, at et Fotografi, som jeg havde givet en af dem, af og til blev hentet frem og baaret rundt i Salen til en Slags »Dyrkelse(!)« Det samme med Marthas Billede!

Da det korte Besøg var forbi, tog Overstabslægen mig med ind i sit Kontor. »Og nu har jeg noget alvorligt at tale med Dem om, Søster,« sagde han. »Det drejer sig om et Brev, De har sendt uden om Censuren.« Jeg blev rød op til Haarrødderne, thi ganske rigtigt — jeg havde sendt et Brev til Gregori gennem Søster Marie. Brevet var af en saa privat Karakter, at jeg ikke fandt, det vedkom Censuren, hvad der stod i det.

Gregori var Jøde og en meget alvorlig og religiøs Mand. Hver Aften sad han ivrigt og studerede i sin hebraiske Bønnebog. Trods Forbudet mod at øve religiøs Propaganda havde jeg dog foræret Gregori en tysk Bibel, som han ogsaa gerne læste i. Men da jeg var kommen hjem til Gmunden, fortrød jeg, at jeg blot havde givet ham Bibelen

men havde fundet saa lidt Lejlighed til at tale med ham om dens Indhold og vejlede ham til at læse i den. Jeg vilde nu indhente det forsømte pr. Brev. Foruden at give ham Vejledning til Bibellæsningen, fortalte jeg ham noget om min egen Omvendelse, og om hvorledes ogsaa jeg personlig havde gennemgaaet de samme Stadier som hele Kristenheden, idet jeg først kun havde kendt Gud som den strænge Dommer med de mange Bud og Forbud, som jeg pinligt prøvede at overholde; og først da jeg indsaa Umuligheden heraf og dog følte min Synd som en Gæld, der *maatte* afbetales, begyndte jeg at forstaa, at jeg trængte til at faa Del i den Naade, Jesu Forsoningsdød havde skabt for alle, der vil tage imod den. Jeg haabede, at netop fordi Gregori var en sandhedssøgende Jøde, vilde mine Oplevelser kunne være ham en Hjælp til ogsaa at gøre Skridtet fra trælbunden Jødedom ind til den vidunderlige kristelige Frihed. Dette Brev altsaa var det, at Overstabslægen mente.

Da jeg begyndte at gøre Undskyldninger for, at jeg havde unddraget det fra Censuren, sagde han: »Nej, det er ikke det, jeg vil tale om, det er mig, der maa bede Dem undskylde, at jeg har været tvungen til at læse Deres private Breve, men Søster Marie kom og overgav mig Brevet, hun turde ikke bære Ansvaret for at give det ucensureret til Gregori. Og nu har jeg altsaa læst det — det var min Pligt — men det er for at tale om selve Brevets Indhold, jeg har kaldt Dem ind. Jeg er nu en gammel Mand paa 60 Aar; men allerede som 12 Aars Dreng var Spørgsmaalet om Gud og Kristus for mig uddebatteret og færdigt. Siden har det ligget brak. Jeg har hverken haft Tid eller Interesse for det. Nu gennem Deres Brev, som jeg har læst, er Spørgsmaalet atter for mig blevet levende, thi hvordan kan et normalt begavet Menneske være kom-

men til det Resultat, som det De skriver om? De har gjort mig urolig, og for første Gang i næsten 50 Aar har jeg atter spurgt mig selv: skulde der dog være nogen Sandhed i Kristendommen?«

»Jeg maa tage Spørgsmaalet op igen,« fortsatte han. »Jeg har ikke Tid, saa længe Krigen varer, men maa jeg tage det Løfte af Dem: hvis jeg lever, naar Krigen engang er forbi, at jeg saa maa melde mig hos Dem, hvor De saa end er i Verden, og vil De saa udførligt fortælle mig, hvilken Vej De er gaaet, og hvorledes De har faaet den vidunderlige Fred og Kraft, som synes at lyse ud af Deres Brev.«

Inderlig gerne lovede jeg den gamle Mand denne Samtale. »Men hvor tør De vente,« sagde jeg, »jeg vil gerne fortælle det allerede i Dag. Ved De da, om De lever til i Morgen, end sige til Krigens Slutning?« »Nej, det er unyttigt nu, jeg *har* ikke Tid, jeg kan ikke beskæftige mig med den Slags Ting, før Krigen er forbi.«

Vi talte længe, ca. 2 Timer, men det strandede stadig paa, at Lægen syntes, han ikke havde Tid nu og ikke vilde begynde at trænge ind i et Spørgsmaal, som han dog vilde bruge for megen Tid til at faa besvaret. Det var med en underlig Følelse, jeg forlod hans Kontor; men med Tak til Gud for, at mit Brev dog havde rystet eet Menneske op af den aandelige Søvn, som saa mange til Stadighed lever i.

Hvorvidt den gamle Læge senere har beskæftiget sig med Spørgsmaalet, hvad Jesus af Nazareth betyder for *ham*, ved jeg ikke. Krigen er jo endnu ikke forbi og jeg har ikke hørt fra ham siden — maaske har han allerede lukket sine Øjne — eller maaske hører jeg dog endnu engang i Livet fra ham. Af Søster Marie havde jeg hørt, at Gregori ikke havde brudt sig særlig meget om det Brev, saa paa ham har det vel altsaa været spildt. Jeg glemmer

i altfald aldrig denne Samtale, og fattede den Dag den Beslutning, naar jeg følte mig moden nok dertil, saa engang at nedskrive alt, det der har hjulpet mig til at finde Gud, som Fader og Jesus som Frelser, lige fra jeg var en lille fire Aars Pige og til nu.

Endnu en Ting maa jeg fortælle om dette korte Brünn-Ophold:

Inde i »Vejrheksen«s Afdeling viste en Mand med kunstige Lemmer, hvor udmærket man kunde lære at benytte disse. Overstabslægen indbød mig til at overvære Opvisningen. Havde jeg ikke med egne Øjne set det, vilde jeg have holdt det for en Umulighed, at noget saadant kunde præsteres. Manden manglede begge Arme og begge Ben. Hvor højt oppe, de var amputerede, skal jeg ikke kunne sige. Han havde udmærket efterlignede, kunstige Ben, ditto Arme og Hænder, der stadig var sort behandskede. Naar man gav ham Haanden, mærkede man knap, at hans var falsk. Han skrev glimrende, kunde klæde sig selv af og paa, selv spænde de falske Lemmer af og paa fra først til sidst, og hvem vil tro det — han kunde danse, nydelig Vals, en lille Smule bredt maaske som en Sømand, han gik ogsaa som en Sømand. Men dog alligevel!

Det var til stor Opmuntring for vore Patienter at se ham. De fleste af disse manglede endda kun eet af deres Lemmer, saa hvor langt bedre vilde *de* ikke senere kunne klare sig end denne, der var total Invalid og dog nød Livet i fulde Drag og ernærede sig selv!

Da jeg kom til Danmark besøgte jeg først mit Hjem nogle faa Dage. Men jeg følte Trang til fuldkommen Ro og indlagde mig derfor en Tid paa Dianalund Sanatorium.

Imidlertid herskede der jo ogsaa en vis Slags Krigstilstand her hjemme. Overalt er her jo Skyttegrave og Pigtraadshegn, og de fleste Værnepligtige er indkaldt.

Min Broder var paa det Tidspunkt endnu aktiv Officer og hans Bataillon var indkvarteret i en gammel Færgestationsbygning i Nærheden af en mindre dansk Kystby. Omkring Færgestationen var der Skyttegravsanlæg, og det hele var at betragte som en lille improviseret Fæstning. Efter mit Dianalunds-Ophold indbød min Broder og Svigerinde mig til at besøge sig et Par Dage; de havde selv to smaa Værelser i et Skovløberhus, og til mig havde de lejet et lille Værelse inden for selve »Fæstningen« i den tidligere Stationsbygning. Hver Aften, naar jeg opsøgte mit Logis, blev jeg standset at Skildvagten, og kunde jeg ikke Feltraabet, blev jeg som »Fange« bragt paa Kontoret og maatte der legitimere mig. Lige uden for mit Vindue (5 Meter derfra) kiggede jeg ned i Skyttegravene. Saa nær Berøring havde jeg end ikke i Krigslande haft med Skyttegrave, Pigtraadshegn og Skildvagter. Tillige laa en Del Krigsskibe af alle Typer lige fra vore største Krydsere til de mindre Torpedobaade og Undervandsbaade; og da vi var godt kendte med nogle af Officererne, blev vi bedt ud paa Skibene. Jeg naaede saaledes ogsaa ved denne Lejlighed for første Gang at gøre personligt Bekendtskab med Krigsskibe og Torpedoer! Nu mangler jeg kun at kende Flyvemaskinerne!

For første Gang i lang Tid tilbragte jeg atter Julen i mit Hjem, dog ikke under særlig glædelige Forhold. Krig omkring i hele Verden, og for mig selv stod Fremtiden saa mørk og uvis.

I Januar Maaned, kort inden min Afrejse, holdt jeg for første Gang et Foredrag om mine Oplevelser nede fra Lasaretterne, lidet anende, hvilke skæbnesvangre Følger min »Foredragsvirksomhed« senere skulde faa.

Paa Hotel Regina i Berlin, hvor jeg gjorde Ophold, traf jeg tilfældigvis min Svigermoder, der fortalte mig, at hun

om et Par Dage ventede sin yngste Søn, *Ernst August*, hjem fra Felten. Han og jeg var gode Kammerater, og da jeg ikke havde set ham siden Krigens Udbrud, besluttede jeg at trække min Rejse et Par Dage ud for at se ham. I Mellemtiden var han bleven bedækket med Hæder og Ære som Følge af forskellige meget æventyrlige Ekspeditioner, han havde udført som Fører for en *Efterretnings-Afdeling*. Blandt andet var han i Automobil kørt gennem franske Forposter, der havde antaget ham for Englænder. Idet nemlig hans Hest med al hans Bagage var falden i Fjendens Hænder, havde han, da han frøs, opsamlet en engelsk Kappe og en fransk Automobilpels paa Valpladsen. Iført dette og med sin tyske Pikkelhue paa Hovedet var han jo udadtil af en ret ubestemmelig Nationalitet, men havde forøvrigt aldrig tænkt paa at udgive sig for engelsk, i saa Fald havde han da ogsaa byttet Pikkelhuen med en engelsk Kasket. Men da Franskmændene var saa elskværdige at antage ham for det, gik han med Glæde ind derpaa, da han talte flydende Engelsk. Han fik ogsaa alle de Oplysninger, han ønskede, og udførte sit Hverv, der bestod i at sprænge nogle Broer og ødelægge Bane- og Telefonanlæg*). Paa Hjemturen stod der nye Skildvagter, og de var ikke saa forekommende som de første, og vilde standse ham og undersøge Sagen lidt nærmere.

Nu begyndte han at skælde ud baade paa Engelsk, Tysk og Fransk med alle de Skældsord, han kendte. Dette virkede, Forposterne præsenterede Gevær, og han kørte roligt tilbage til sin Troppeafdeling, hvor han blev dekoreret med Jærnkorset af første Klasse! Det var fornøjeligt atter at træffe ham, men han var ikke saa lidt forandret. Intet Under at Krigen sætter sine dybe Spor,

*) Lige tæt ved Paris — han er *den* eller i alttald en af de tyske Soldater, der har været Paris nærmest i dette Felttog.

særlig hos de unge. — Desværre er Forandringen som oftest ikke fordelagtig.

Da jeg ankom til Gmunden i Slutningen af Februar (jeg havde gjort et længere Ophold i Wien), fandt jeg min Have i det pragtfuldeste Flor. Foraaret begynder i Gmunden normalt i Slutningen af Februar. Et utalligt Mylder af blaa Stjerner *(Scilla Sibirica)* bedækkede allerede Plæner, Bede og Buskadser, ja selv Grusgangene, de er formelig ikke til at udrydde. Kort derefter kom de blaa Anemoner og Lærkesporer og overtog Pladsen, indtil endelig de rigtige Anemoner og Violer bredte deres duftende Tæppe over Jorden. Og alt imens havde den blodrøde *Pyrus Japonica* og de stærkt gule *Forsytia* Buske staaet bladløse og blomstret fra sidst i Februar til langt ind i April — saa endelig faldt Blomsterne udmattede af — og Bladene skød frem. Og saa var al Herligheden forbi for en Tid, indtil senere Syrener, Guldregn og Jasminer kom — og *saa* endelig Roserne! *Saa* var det Sommer!

Vinteren i Danmark havde forværret min Hoste, og jeg indsaa nu det nødvendige i at søge Lægehjælp. Dr. Narbeshuber vilde straks sende mig til Svejts. Jeg vilde uendelig nødig, og Tilfældet kom mig til Hjælp, idet Grænsen var spærret. Jeg lovede ham da at være en artig Patient og strængt holde mig til hans Ordre, hvis jeg maatte faa Lov at gøre Kuren i mit Hjem; og Himlen hjalp saa godt den kunde — jeg har aldrig oplevet et saa solrigt, vidunderligt Foraar, som det Aar.

Allerede midt i Maj Maaned kunde derfor ogsaa to Læger overensstemmende erklære mig for fuldstændig helbredet.

Paa den Tid, hvor jeg holdt min Kur, oplevede jeg for første Gang at være hjemme, medens mine to store Nevøer, *Bodo* og *Gehrlig*, var paa Orlov, jeg saa dem næ-

sten daglig. Det var et Par friske Solskinsdrenge, der livede mig vældig op; særlig Gehrlig, min Yndling, var jeg glad for at se, han havde allerede lidt en Del i Krigen; en Gang blev han skudt gennem Hælen, foruden at han havde haft baade Dyssenteri og Difteritis. Han var imidlertid kommen godt over det altsammen og var fuld af Løjer og lystige Anekdoter derudefra. Blandt andet fortalte han, at han ved Paasketid havde været ovre og fraterniseret med Russerne. Disse havde først sendt nogle Officerer over til Østrigerne med Paaskegaver og ventede nu, at Visitten skulde gengældes. Gehrlig var lusket derover ad en Omvej som en uartig Skoledreng, for at hans trofaste Oppasser ikke skulde se ham, thi han passede som en Argus paa sin Lieutenant, at han ingen Fortræd skulde komme til. Da han naaede over til Russerne, omfavnede og kyssede disse ham, »og da de var meget pæne og renvaskede,« sagde Gehrlig, »saa fandt jeg mig i det, men senere hen kom en med Fuldskæg, og han saa højst uappetitlig ud; da han nu ogsaa vilde give mig et Smask, bukkede jeg mig saa dybt og ærbødigt for ham, at jeg næsten naaede Jorden, og undgik derved hans Omfavnelse! Men det morsomme var, at Russeren troede, at dette var en særlig østrigsk Skik, og da vi skiltes, bukkede han sig nu ogsaa helt i Støvet til Farvel, i Stedet for atter at gøre et Forsøg paa at kysse.« Da Gehrlig kom hjem, havde hans Oppasser lidt tusind Kvaler af Angst for, hvor hans Herre blev af, og da han atter saa ham, overfusede han sin Lieutenant. »I' bitt' schøn — wie kom' i' dazu, wen mir der Hr. Leitnant g'fangen wird; so was bitt' i' mir aus e'n anders Moal.« Gehrlig havde nær omfavnet den ærlige Bondekarl — det var ikke første Gang, han fik Skænd af ham, naar han gjorde noget uforsigtigt, eller fik

Formaninger, hvis han ikke skrev nok hjem til Forældrene!*)

I Mellemtiden, medens jeg havde ligget, havde jeg studeret i min Sygeplejebog og tog i Maj Maaned den Eksamen, der skulde til for at en Søster kunde melde sig til Fronten. Imellem Sygeplejelekturen studerede jeg Arabisk. Jeg havde ofte tidligere tilbragt hele Vinteren nede i forskellige arabisktalende Lande, men dumt nok aldrig lært Sproget. Dr. Narbeshuber og Hustru havde før Krigens Udbrud opholdt sig 10 Aar i Tunis, saa han var halvvejs Araber og benyttede Lejligheden til ved hvert Sygebesøg at høre, hvorvidt jeg var kommen i mit arabiske Studium!

Saa snart jeg nu atter var rask, meldte jeg mig blandt de Sygeplejersker, der ønskede at komme til Fronten, men først og fremmest blandt dem, der skulde til Syrien. Dog for ikke at staa ledig, til de engang fik Brug for mig, modtog jeg Pladsen som Reservesøster paa et *Røde Kors* Lasaret i *Orth*. Jeg var nemlig nu ved Hjælp af min Eksamen gaaet over fra at være en »uorganiseret« militær Søster til at blive korrekt Røde Kors Plejerske.

Pladsen paa Orth var ikke særlig interessant, og det var ogsaa kun en Maaned, jeg skulde arbejde der, indtil den syge Søster, som jeg vikarierede for, atter var bleven rask og kunde overtage sin Gerning. Orth er et vidunderligt gammelt Slot med flere Afdelinger. Eet Slot ligger paa Landjorden og er ved en lang Bro forbunden med et andet, der ligger paa en lille bitte Ø ude i Traunsøen.

*) Kun faa Uger efter fik vi Efterretning om, at de begge var faldet. Lige til sidste Mand havde de holdt ud ved deres Maskingevær, til en Granat-Fuldtræffer havde oprevet hele Stillingen og havde dræbt og begravet Herre og Tjener sammen i een stor blodig Grav.

Disse Slotte og en Del Kavallerboliger tilhørte den paa saa mærkelig Maade forsvundne Erkehertug *Johan Orth* (det var herfra, han tog sit Navn). Da 20 Aar var gaaet, uden at han havde givet noget Livstegn fra sig, blev han betragtet som død og Slottet overtaget af Staten. Søslottet bruges til forskellige Kontorer. I Landslottet var der lige før Krigens Udbrud bleven indrettet en stor Læreanstalt for unge Forstmænd, hvorfor dette nu ogsaa bærer Navnet »Hubertusheim«. Det var en let Sag at omdanne »Hubertusheim«, der allerede havde de mange Senge og Bekvemmeligheder, til et Lasaret. Det var det korrekteste af alle de Lasaretter, jeg har besøgt, og da jeg først kom dertil 1916, var alt paa det bedste samarbejdet og organiseret. Alt det nødvendige forefandtes, saa Arbejdet dér var ikke meget forskelligt fra Arbejdet i et almindeligt Hospital i Fredstid. Det var næsten lutter Rekonvalescenter, vi havde, og de fleste var paa Høstarbejde om Dagen og beærede os kun med deres Nærværelse om Natten og et kort Besøg tre Gange om Ugen, naar de skulde have Forbindingen vekslet eller have Bade af en eller anden Slags.

Den Patient, der interesserede mig mest, var en stakkels ung, tungsindig Rumæner fra Siebenbürgen ved Navn Paolo. Han led ualmindelig stærkt af Gigt og kunde næsten ikke røre sig. Forfærdelig modvillig havde han forladt Skyttegravene for at blive indlagt paa Hospitalet.

Her blev han mere og mere melankolsk, han kunde ikke leve uden Krigen, dens Spænding og dens Rædsler. Naar vi engang imellem fik fat i en rumænsk Avis til ham, og han læste, hvad der foregik ude i Verden, blev han ganske ude af sig selv af Fortvivlelse og tiggede og bad om at maatte blive sendt tilbage til Skyttegravene, kun dér mente han, vilde han atter blive rask. Der var selvfølgelig ikke Tale om, at vi kunde opfylde dette Ønske, thi Manden

kunde ikke engang gaa alene, saa forkrøblet var han af Gigt. Samtidig med at hans Tungsind blev værre og værre, blev han ondskabsfuld og arrig mod de andre Kammerater, der var raskere end han og snart havde Udsigt til at komme tilbage til Fronten. Tilsidst udartede hans Tungsind til Vanvid med forfærdelige Raserianfald.

En Dag, da jeg var næsten alene med ham oppe paa den store tomme Sygesal, fik han et af sine Anfald. Han greb sin store Knortekæp og kastede den i Hovedet paa en Kammerat, der laa syg. Den traf heldigvis ikke, og han saa sig om efter noget andet, og havde lige faaet fat paa en mægtig stor Lerkrukke, da jeg naaede hen til ham; den anden Soldat vilde straks hjælpe mig med at holde ham, dog jeg vinkede af overbevist om, at det vilde forværre Sagen. Jeg følte nemlig tydeligt, at en Kvinde vilde han aldrig røre, og jeg havde Ret. Han havde midt i al sin Brutalitet dog ridderlige Følelser. Da jeg troede, der var kommen Ro over ham, vendte jeg mig et Øjeblik bort for at tage mig af den anden.

Dette Øjeblik benyttede han til at aabne et Vindue for at springe ud af det. Vi var oppe paa anden Sal, og han var allerede halvt ude, da jeg fik fat i ham, og kun mit Legemes Tyngde formaaede at holde Ligevægten, saa han ikke fik udført sit fortvivlede Forsæt. Jeg maatte bruge alle mine gode Kræfter for at faa ham hejset ind igen. Endnu en Gang forsøgte han det. Han var ude af sig selv af Vrede og Fortvivlelse over, at jeg havde forhindret ham i at gøre Ende paa sit ulykkelige Liv.

En Ting var morsom, han havde faaet stor Respekt for mine legemlige Kræfter, thi en Dag, hvor han i Stædighed nægtede at gaa ned i Gaarden i Solskinnet, som Doktoren havde beordret ham, bar jeg ham ned. Jeg plejede ellers at kunne faa ham til at gaa ved, at jeg gik hen og stod og

»gjorde Honnør« med Haanden til Huen, til han kom — og det var ham saa generende, at se en Dame gøre Honnør for sig, at han i Reglen hurtig kom humpende. Hver Gang han nu saa mig, straalede hans Øjne, og han sagde paa sit daarlige Tysk: »Søster, De glimrende Soldat, De høre hjemme ved Fronten.«

Kort efter jeg havde forladt Hospitalet, hørte jeg, at Paolo var bleven værre og mere urimelig, saa de maatte desværre sende ham paa Sygehuset i Enecelle.

En anden Patient i Orth vandt ogsaa min særlige Kærlighed. Det var en ganske ung Frivillig. Han var bleven skudt tværs gennem Lungerne og havde som Følge deraf faaet en slem Hjertefejl. Paa det Tidspunkt jeg kom til Hospitalet, var han næsten helbredet. Han hang ved mig med rørende Hengivenhed, og trods det han var en tapper lille Fyr, og absolut ellers ingen »Drückeberger«, fik han pludselig Lyst til at blive længere paa Hospitalet for at være sammen med mig. Han kom frem med alle mulige smaa Skavanker, han havde, og som jeg med Glæde behandlede ham for.

»Jeg skal betro Dem noget, Søster,« sagde han en Aften, »naar alle de andre Ting er kurerede, saa har jeg endnu en sidste Trumf at spille ud.« »Hvad er det,« spurgte jeg, og han hviskede hemmelighedsfuldt: »Jeg har en Bændelorm.« (Han kaldte den »Bandelwurm« — den hedder »Bandwurm«.) »Men Kære, hvorfor har De ikke sagt det for længe siden, saa vi kunde faa det Asen fjernet.« »Nej, nej,« sagde han, »*den* fortæller jeg kun om tilsidst, naar alt andet ikke nytter mere. Lov mig, Søster, ikke at forraade mig.« Jeg nænnede ikke at fortælle ham, at jeg allerede faa Dage efter skulde forlade Hospitalet, jeg vidste jo, at det kun var til Ære for mig, at han udfandt alle sine Smaasvagheder.

8 Dage efter var min Tid omme, og senere kom han og besøgte mig i mit Hjem men var meget nedtrykt over, at jeg ikke mere var Plejerske i Orth. »Jeg har nu atter meldt mig til Fronten,« sagde han. »Er De da af med Bændelormen,« spurgte jeg. »Was heisst, Bandelwurm!« Han gjorde en foragtelig Bevægelse med Haanden, »nu maa den gerne faa Lov at blive der, naar De ikke mere plejer paa Hospitalet, nu kan den komme med til Fronten!« Og faa Dage efter rejste han med samt sit lille Husdyr. Jeg har senere hen et Par Gange faaet Hilsen fra min lille »Bændelorm«, som jeg altid kaldte ham siden.

OTTENDE KAPITEL.

Juni 1916.

Folkekøkken. — Bjærgtur. — Pulle.

Det begyndte nu at blive vanskeligt med Ernæringen i Østrig, særlig for Fattigfolk, de velhavende kunde endnu saa nogenlunde skaffe sig, hvad de behøvede.

For at hjælpe de mindre bemidlede havde derfor en Kreds af Damer sluttet sig sammen om at oprette et *Folkekøkken*, hvor der for 20 Heller for Voksne og 10 Heller for Børn blev serveret en Tallerken varm Suppe og en Ret Eftermad. Suppen bestod mest af varmt Vand, Salt og lidt Grønsager. Eftermaden derimod var nogenlunde god og rigelig om end ikke særlig velsmagende. Folkekøkkenet var indrettet i et stort solidt Træskur med en Skorsten og et Komfur i Midten. I den ene Ende af »Salen« lavedes Mad og vadskedes op, medens Gæsterne spiste i den anden Ende — af grønne Lerskaale og Tinskeer — ved større eller mindre Borde.

Da jeg nu atter stod »arbejdsløs«, meldte jeg mig som Hjælperske i Folkekøkkenet, og det var et meget fornøjeligt Arbejde, man kendte jo efterhaanden Stamgæsterne. Her sad min Vadskerkone — og dér var Brændehuggerfamilien, lige fra Oldemoderen og nedefter! Af og til kom ogsaa den gamle Fru Gebauer med sin store *Kropf*, hun lignede en Pelikan og havde saa travlt med at neje sig i Støvet hver Gang, man saa paa hende, at hun nær aldrig var bleven færdig med at spise! Og min elskelige Havekone, der altid lo og fortalte Vittigheder.*) Og nu svansede Fru Harringer ind med et Par pyntede Børn og søgte efter en lidt enlig Plads, »man var dog lidt bedre end de andre.« Der var ogsaa i Reglen et Bord med de fangne Russere, der arbejdede i Kalkværket, og dem vilde vi alle helst servere for — men vi maatte passe paa ikke for aabenlyst at vise Venlighed mod »Landets Fjende«, det kunde let blive ilde optaget — dog ved jeg, at mangen en Tokrone af de opvartende Damer blev smuglet ned i de fattige Fangers Lommer!

Dr. Narbeshuber satte imidlertid en Stopper for mit Arbejde i Folkekøkkenet; han fandt det for uhygiejnisk, at jeg med mine lige helbredede Lunger udsatte mig for de græsselige Dunster dernede, og for Samværet med den gennemgaaende stærkt brystsyge fattige Gmundener-Befolkning.

Jeg sad derfor igen med Hænderne i Skødet, det vil sige, nu var det Sommer, og saa havde jeg min dejlige Have at arbejde i. Nu var Havearbejdet ikke alene en Fornøjelse, men ligefrem en national Pligt. Hver Haandsbred Jord maatte udnyttes paa bedste Maade, intet maatte

*) Nu leer hun ikke mere, hendes 2 store Drenge er faldet, og den 3die og sidste indkaldt — hun er ved at græde sine gamle Øjne ud og staar i Fare for at miste Forstanden.

ligge hen, og i min Have var der store, grimme, forvoksede Busketter, der kunde formindskes og forandres og saaledes give Plads for en stor god Kartoffelmark. Det var mig en vældig Fornøjelse selv at hugge Træer og Buske om. Egentlig havde jeg slet ikke Lov til det. Det var kun Slotsgartneren, der maatte gøre den Slags, eller rettere sagt der maatte slet ikke hugges en Pind, Hertugen ønskede ikke, at Haven skulde forandres — Resultatet var, at alt forvoksede og forvildedes; det var derfor en sand Velgerning mod Haven, naar Ferdinand (min Havekarl) og jeg henad Aften gav os til at hugge en Masse vilde Elme og Hyldetræer om, der var kommet af sig selv og truede med helt at tage Magten fra Zierbuskene.

Slotsgartneren var glad over, at jeg gjorde det Arbejde, og for mig var det en umaadelig sund Beskæftigelse.

Bjærgturen Aaret i Forvejen stod mig endnu saa frisk i Minde, at jeg besluttede endelig i Aar at tilbringe de 14 Dage i Bjærgene, som saa hurtig var bleven afbrudt af Brünn'er-Telegrammet i Fjor.

Denne Gang vilde jeg ikke straks stige op til Dachstein, men først tilbringe nogle Dage oppe paa *Zwieselalmen*, et af de mest idylliske Steder i alle Dachstein-Gruppens Bjerge.

Ogsaa her begyndte Opstigningen fra Gosau-Dalen. To Timer stiger man stadig langsomt gennem store ret aabne Granskove.

Et Sted, hvor vi gjorde Holdt, saa vi en hel Flok russiske Fanger, der var beskæftigede med Skovarbejde, alle store, kraftige, kønne Mænd, bevogtede af et Par gamle, ynkelige østrigske Landstormssoldater. Paa Russernes Vegne følte jeg mig menneskelig set ydmyget over, at en Snes store raske Mænd skulde adlyde 2 sygelige Mandslinger, men Russerne har ikke for intet Navnet Slaver, og

de lod til at komme udmærket godt ud af det med deres Vogtere og var glade ved Tilværelsen. De blev henrykte, da jeg kunde give dem en Hilsen paa Russisk, men rettede overlegent de Fejl, jeg gjorde i Samtalen med dem. Jeg havde atter taget den gamle Daniel med mig og selvfølgelig ogsaa Pølle. Martha skulde have været med, men da hun ikke var saa god en Fodgænger som jeg, frygtede hun for at være mig en Hæmsko paa de større Ture og tilbragte derfor sin Ferie nede i Dalen.

Det som slaar en mest, naar man er naaet op paa Zwieselalmen, er den rige Flora der oppe. Endskønt den ligger næsten 2000 Meter højt, er den ikke nøgen og klippeagtig, men bedækket af et blødt Lag Muld, sort som Tørvejord, der afgiver god Bund for den frodige Alpeflora. Det er særlig den dybblaa *Genziana Akaulis*, der tiltrækker sig en Fremmeds Opmærksomhed, og saa Alperoserne (her hjemme kaldet Dværg-Asalier). Kun en stedkendt Blomsterven lagde ogsaa Mærke til en lille, stærkt duftende chocoladefarvet Orchidée »*Kohlröserl*« — Stedets Specialitet, der staar dybt gemt i det høje Græs. Jeg var saa heldig at komme midt i den frodigste Blomstringsperiode, man sagde endogsaa, at aldrig før havde Alperoserne blomstret saa stærkt eller været saa røde. Overtroiske Mennesker — og dem er der mange af i Østrig — sætte den stærke røde Farve i Forbindelse med Krigen og det meget Blod, der var flydt. Nok sagt, de *var* særlig røde, og som et stort blødt Tæppe bredte de sig over uhyre Strækninger, afbrudte af græsbevoksede Pletter, hvor Køer, Heste, Faar og Geder gik frit og græssede. Kom der en Turist, flokkedes alle Dyrene om ham, de formelig længtes efter Mennesker, særlig Gederne; og det var ikke sjældent, at disse fulgte med mere end en Times Vej, og naaede man saa en Hytte, sprang de op paa Borde og Bænke for at drikke med af ens Kaffekop

— navnlig Kiddene. Gederne heroppe var ikke som vore derhjemme — de var særdeles livlige og gratiøse, nuancerede i alle lysere og mørkere chokoladebrune Farver, og havde i Reglen en sort Stribe langs Ryggen, og ofte tillige en Tværstribe ned paa Skulderbladene, de var korthaarede og stærkt byggede som Gemserne, og der er vist heller ingen Tvivl om, at der var mer eller mindre Gemseblod i deres Aarer.

Jeg gav mig god Tid deroppe i en Sæterhytte. Jeg var velkendt der, for det var mindst femte eller sjette Gang, jeg gjorde denne Tur. Grunden til, at jeg havde taget Daniel med, var, at jeg havde hørt, at der paa Sydsiden af de stejle, takkede »Tordenkugler« endnu skulde findes nogle Edelweis, som Turisterne ikke havde kunnet rykke ud, da der hverken var Vej eller Sti og meget besværligt at klatre.

Daniel og jeg begav os en Morgen paa Vej i det mest pragtfulde Vejr. Dugdraaberne glimrede som tusinde Brillanter i de røde Alperosers Bægre og gjorde ogsaa, at alle de smaa fjerlette Skærmblomster, der staar blandt Græsset, kom til at ligne et funklende Slør, der var bredt ud over Almen — det var Synd at træde i al den Herlighed — men vi gjorde det dog!

Henad Middagstid naaede vi Foden af *Die Donnerkegel*. En iskold Bølge slog os her i Møde, og da vi havde arbejdet os gennem nogle Tykninger af Bjergfyr og Alperoser, stod vi pludselig paa en meget stor Snemark, der skraanede opad og endte i en meget snæver Bjergkløft. Det var midt i Juli Maaned, saa det virkede ret forunderligt, denne Sammenstilling af Blomster og kold, hvid Sne.

Det gik let opad Snemarken, men derefter begyndte et anstrengende Arbejde. Vi maatte klatre som Gemser med Hænder og Fødder til Hjælp. Men netop dette elsker jeg,

jeg egner mig langt bedre til korte anstrengende Klatreture end til i timevis at marchere paa bekvemme Veje, der dog stadig stiger. I ca. 2000 Meters Højde holdt vi Rast, spiste vor medbragte Mad og sad længe tavse og nød den vidunderlige Udsigt.

Der var ligefrem Musik i Dalen, saa mange forskellige Kobjælder, smaa og store, sendte deres Lyd op til os.

Edelweis saa vi derimod ingen af, saa vi maatte vel endnu højere op. Videre og videre klatrede vi paa uvejsomme Steder, hvor vist aldrig noget Menneskes Fod havde traadt.

Det var godt, at Pølle ikke var med; jeg havde ladet den blive tilbage i Sæterhytten, — dette havde dog oversteget dens Kræfter, og jeg vilde have svævet i Angst hele Tiden for pludseligt at se den styrte ned. Stadig saa vi ingen af de attraaede Blomster, dog mange andre sjældne Bjergplanter, som ikke voksede nede i Dalen, og efterhaanden havde jeg min Rygsæk helt fuld af Jord og Planter. Det plejede jeg at gøre paa hver Tur, og paa den Maade har jeg i Tidens Løb faaet mig en Alpehøj i min Have, sammensat af lutter blomstrende Minder fra mine elskede Bjerge.

Det var bleven en Kende køligt, og Daniel Fasl pegede hen mod Kløften, hvor Snemarken laa. Han rystede saa smaat paa Hovedet, Vejret behagede ham ikke rigtig. Nogle underlige Skyer ligesom opløste sig og sank langsomt ned i Kløften. »Vi maa vist se at vende Næsen hjem,« mente han, og det gjorde vi saa, men da vi vendte os om og skulde begynde Nedstigningen, strikede jeg: Dette var *umuligt!* Hvorledes var jeg overhovedet kommen herop! Jeg blev svimmel blot ved at staa og se ned i Dalen. »Saa sæt Dem lidt ned og væn Dem til Synet,« sagde Føreren tørt. Og det gjorde jeg da, og som jeg

sad der, mindedes jeg et gammelt kendt Bjergbestiger-Ordsprog: »Kun den falder, som tror, at han falder«. Jeg tog mig det til Hjerte og besluttede, jeg *vilde* tro, at det skulde gaa godt; og med Guds Hjælp gik det da ogsaa. Og det gik endda hurtigere nedad, thi vi mærkede, at Uvejrsskyerne samlede sig tættere og tættere om os. »De kan tro, det er ingen Spøg,« sagde gamle Daniel, idet han skyndte paa sin Gang, »at blive overrasket af en Snestorm her oppe i disse Regioner, det kan betyde Døden.« Aandeløst gik vi videre, og endelig havde vi naaet Snemarken. Her løb vi, alt hvad vi kunde, ned i Dalen til Alperoserne, til de grønne Marker, til Dyrene, til de smaa Sæterhytter og til Menneskene — bort, kun bort fra de haarde, ubarmhjertige Stene, ned hvor der var Liv — og Læ for de rasende Elementer!

Næppe havde vi sat Foden paa den grønne, bløde Slette, saa havde ogsaa Uvejret naaet os. Men nu var vi reddede, hvad kunde Hagl og Regn skade os her!

Gennemblødte naaede vi den første Sæterhytte, og en gammel Bondemand gav os Mælk og en Smule Husly, men da Regnen ikke lod til at ville holde op, maatte vi finde os i at vandre hjem i Uvejret, ligesom det var.

Daniel Fasl havde ikke Tid at blive paa Zwieslalmen den Nat, men maatte hjem og se til sit lille »Wirtschaft« i Dalen. »Husk, at om 4 Dage saa mødes vi oppe i Adamek-Hytten,« raabte jeg til ham, »saa vidt kan jeg nok gaa alene, men dér maa De saa støde til, for jeg vil en anden Vej hjem, end jeg gik sidst.«

Da jeg den Nat laa i min Seng, vaagnede jeg ved at høre Musik nedenunder i Skænkestuen. Det viste sig, at en Del Hyrder fra de omliggende Sætere og et Par Sæterpiger var kommen sammen og nu underholdt sig paa det lystigste. Der blev baade danset og sunget, og

jeg hørte ogsaa af og til Værtindens Stemme, der manede til Opbrud. Jeg havde en forfærdelig Lyst til at gaa ned og deltage i Festligheden. I min Bondepigedragt passede jeg udmærket til Selskabet, men jeg opgav det dog, jeg kendte dem jo ikke, og min Nærværelse vilde maaske virke trykkende paa det unge lystige Folk.

Først hen ad 3 blev der stille, og jeg sov derfor til langt hen paa Formiddagen for at indhente det forsømte. Hen ad 10-Tiden stod jeg op, aabnede endnu halvt paaklædt mit Vindue og Skodderne, for at Solen kunde skinne ind, men jeg trak mig hurtig tilbage — lige neden under sad en fremmed Turist og kiggede nysgerrigt op, da jeg aabnede Vinduet; øjensynligt hørte han til det »bedre Selskab«, endskønt ogsaa han prøvede at efterligne Befolkningen og gik i halvægte Nationaldragt. Det forstyrrede selvfølgelig lidt den landlige Stemning, men da der kun var det ene Bord i Solskinnet, blev jeg nødt til at tage Plads hos ham, medens jeg drak min Morgenkaffe. Mit Forklæde hang henne paa en Stol og tørrede, det var jo bleven gennemblødt Dagen før. Det maatte jeg først ind i Køkkenet og stryge og sy Baand i; saa satte jeg mig gemytligt ned og gav mig i Snak med Turisten, der kaldte mig »Fraülein« og øjensynlig mente, at jeg var et af »Landets Børn«.

De berømte »Spionsko«, jeg allerede før har fortalt om, havde været med paa Klatreturen Dagen før og havde faaet nogle forfærdelige Rifter. Hvad skulde jeg gøre; jeg havde ingen andre med og havde heller ikke lært Skomagerhaandværket. Men hvad — sy Rifterne sammen og sy Lapperne fastere paa, det maatte jeg da vel kunde! Konen i Hytten gav mig en grov Naal og Kinesertraad, og efter Kaffemaaltidet gav jeg mig da i Lag med Skoene;

og det gik lettere, end jeg havde ventet, og jeg var helt tilfreds med Resultatet, da jeg var færdig.

Da jeg flere Dage senere, efter at vi var blevet gode Bekendte, spurgte disse to Herrer (en Ven af ham var imidlertid ogsaa kommen til), hvad de egentlig havde taget mig for første Dag, betroede de mig, at de til en Begyndelse naturligvis havde antaget mig for Bondepige, men saa hørte de, at jeg talte Højtysk, og mente nu, at jeg var Berlinerinde, »men da De saa satte Dem til at lappe Fodtøj, ja, saa forsikrer jeg Dem, kom vi atter tilbage til den Tanke, at De *maatte* være en Pige af Folket, De saa ud, som De havde stoppet Sko hele Deres Liv igennem!«

Næste Dag stødte min Veninde *Lotte* til. Vi havde haft i Sinde atter at gaa ned i Dalen, og derfra ad den Vej, som jeg kendte, op til Adamek-Hytten. Den var som sagt ganske ufarlig og ikke til at tage Fejl af, men ikke særlig morsom. Da Herrerne hørte det, raadede de os fra den Tur. De skulde ogsaa til Ademek-Hytten, men en ganske anden Vej, der var langt smukkere, og de foreslog os derfor, at vi skulde slaa Følge med dem, de vilde agere Førere for os, endskønt de selv kun kendte Vejen fra Beskrivelser og fra Kortet, men de var meget øvede Bjergbestigere, særlig den ene. Jeg var ikke længe om at sige »Ja«. Hvem de Herrer var, vidste jeg ikke, men at de var dannede Mennesker, mærkede jeg straks. Og hvorfor skal man i det hele taget altid være saa mistroisk over for sine Medmennesker!

Jeg sagde Ja baade paa mine og Lottes Vegne, og Herrerne vilde nu straks til formelt at forestille sig for os, men jeg vinkede af. »Naar jeg gaar i Bjergene,« sagde jeg for Spøg, som jeg plejer, »har jeg kun Interesse for

Bjergenes og Hytternes Navne, ikke for Turisters, her oppe er vi jo alle kun *Mennesker*, og det er nok!«

Fire Dage gik vi nu sammen og overnattede i forskellige Hytter og blev efterhaanden forfærdelig gode Venner. Begge Herrerne var Wiener-Doktorer og begge Sekretærer i Kultusministeriet. Der var ikke de højere Emner som Musik, Literatur, Religion, Filosofi og Kunst, som de ikke havde Interesse for og Forstand paa, og dette gav rigeligt Stof til Samtaleemner de lange Aftener paa Hytterne. Vi blev overalt venlig modtagne af Værtsfolket, der kendte mit Navn fra Fremmedbøgerne paa andre Hytter. Til min Stolthed var Pølles Navn overalt ogsaa kendt og særdeles agtet paa Hytterne; thi Turister, der havde læst dens Navn i Fremmedbogen paa »Hoher Dachstein«, havde spredt dens Ry viden om Lande!

Fjerde Dag maatte vi over et skarpt Bjergpas med Udsigt til begge Sider ned i Dale og Afgrunde. Ofte var den Sti, vi gik paa, kun en god Meter bred med gabende Afgrunde til højre og venstre, saa her gjalt det om ikke at blive svimmel. De tre sidste Timer af denne Dags March foregik oppe i et Dødens Rige, hvor ikke et Græsstraa, ikke et levende Dyr mindede os om den Verden, vi havde forladt, kun lysegraa, skarpe Fjelde ragede op, haarde og ubarmhjertige, i Snemarkerne. De fleste Snemarker var af stor Udstrækning og meget stejle, og det var sværere, end man troede, at gaa hen over dem uden at rutsche. En Gang var en Ulykke nær sket: Lotte rutschede, og det netop paa et Sted, hvor Snemarken endte i en gabende Afgrund. Vi tre andre og Pølle havde kun lige Fodfæste nok til, at vi kunde holde os selv, det var umuligt at hjælpe Lotte, saa var vi blot alle tre styrtede ned. Hun rutschede forholdsvis langsomt, idet hun bremsede med Fødderne, og en af Herrerne havde Aandsnær-

Vandring paa en Snemark. Fra højre til venstre Pelle, Forfatterinden, Dr. Kobald, Baronesse Lotte Schleinitz Fotografiet er taget af Dr. von Lauppert lige efter Lottes Redning.

Grevinde Karen Grote, født von Holstein-Rathlou.
Efter Tegning af Knut Hansen.

værelse nok til at raabe: »Styr til venstre, for alt i Verden styr til venstre.« Der stak nemlig nogle løse Klippestykker op af Sneen, og hvis disse standsede hende, var hun sandsynligvis reddet, og kunde da forsigtigt og langsomt, Skridt for Skridt, arbejde sig op til os igen paa den Vej, Turisterne havde lavet i Sneen.

Gud ske Lov lykkedes det Lotte at styre saa meget til venstre, at hun virkelig naaede hen til Stenbunken, der laa ganske kort fra Afgrunden. Vi drog et Lettelsens Suk, da vi saa, at den vilde Fart var standset, og efter 20 Minutters Forløb havde vi atter Lotte velbeholden ved vor Side. Pølle rutschede ogsaa et Par Gange og var selv Dødsens angst. Dog var jeg mindre angst for den, da jeg vidste, at dens smaa, spidse Ben lettere end en Menneskefod vilde kunne bore sig gennem Sneen og saaledes atter vinde Fodfæste.

Nu havde vi Gosau-Gletscheren lige for os, og i Luftlinie var der vel næppe en Kilometer til Adamek-Hytten.

Havde jeg nu været alene, var jeg enten naaet dertil paa et Kvarter, eller jeg var aldrig naaet dertil, af den Grund nemlig, at det er uhyre farligt at komme over fra Fjeldet paa Gletscheren, som om Sommeren smelter saa meget bort fra Fjeldranden, at der i Regelen danner sig en gabende, uoverstigelig Kløft paa flere Meter mellem Fjeldet og Gletscheren. Dog fyldes disse Kløfter ofte med Sne, og en uøvet Bjergbestiger vil da ganske uden videre træde ned i Sneen, som enten vil give efter, og han synker da ned i de frygtelige Spalter, der betyder Døden for saa mangen selv øvet Turist, eller den holder, og han kommer over, men uden at ane den Fare, han har svævet i.

Heldigvis vidste vore Venner Besked med alt dette, og med uendelig Forsigtighed og stor Møje fik *Dr. v. Lauppert*, der gjalt som vor egentlige Fører, prøvet, om

Sneen kunde bære. Det viste sig, at den virkelig bar, men var trods det meget ubehagelig at gaa paa, da den var ganske stivfrossen som Is og skraanede stærkt nedad; man kunde ingen Spor *træde* i den, de maatte *hugges*. Heldigvis havde Dr. L. taget sin »Pickel« med, der gjorde os god Nytte ved denne Lejlighed, og jeg havde et Tov; ved Hjælp af disse to Dele lykkedes det os, men først i Løbet af en Time, at faa alle 5 lodsede sikkert ned paa Gletscheren. Det drejede sig her om en Afstand paa kun ca. 5 Meter, men blot eet Fejltrin vilde betyde den visse Død, thi lige nedenunder Stedet, hvor Overgangen skulde foregaa, gabede en af de uhyggelige Spalter, parat til at opsluge den, der uforsigtigt havde givet sig i Kast med Bjergene.

Da vi nu velbeholden vandrede hen over Gletscheren til Hytten, anede vi ikke, at lige i vor umiddelbare Nærhed laa et Menneske i en Gletscherspalte og droges med Døden eller var maaske allerede frossen ihjel. 4—5 Dage senere, da vi kom ned i Dalen, læste vi i en Avis, at Vedkommende kort før os var gaaet samme Tur og var ikke vendt tilbage — først senere, da Snestormen var forbi, fandt man Liget, dybt gemt i en Spalte.

Det var hen mod Aften, da vi naaede Hytten. Vejret var vidunderligt, Aftensolen kastede sine sidste Straaler ind ad Hyttens Vinduer, og vi sad endnu en halv Time paa Bænken udenfor og nød den pragtfulde Solnedgang.

Næste Morgen ankom gamle Daniel; han var ganske hvidpudret af nyfalden Sne. Vejret var pludselig slaaet om, og fine Snefnug dryssede ustandselig ned fra Himmelen. Det var Søndag, og en Del Turister nede fra Gosau-Dalen havde vandret hele Natten for at naa saa tidlig til Hytten, at de kunde hvile sig der et Par Timer og saa ved Solopgang gaa videre op over Gletscheren til

»Hoher Dachstein«. Lotte og jeg var endnu trætte, og da Vejret ikke saa synderlig tiltalende ud, (i hvert Fald vilde vi ingen Udsigt have) besluttede vi at vente endnu en Dag, før vi gav os i Kast med Toppen. Sneen faldt nu tættere end før, og Føreren saa betænkelig ud. »Det er ikke godt Vejr at stige op i i Dag,« mente han, da den ene Turist efter den anden gik ud for at besé Vejret, og de fleste var vendt om igen. Dog enkelte behjertede Mænd drog afsted, men alle som een vendte de tilbage, nogle efter een Times Forløb, andre efter to, atter andre efter at de lige var naaet til Foden af Hoher Dachstein. De sidste havde endogsaa været i stor Fare, idet Vejret var udartet til en formelig Snestorm, saa man nu kun kunde se et halvt Hundrede Meter frem for sig, og alle Spor var selvfølgelig forlængst udviskede.

Heldigvis faldt Tiden os ikke lang. Vi havde jo nok at tale om, og et Spil Kort »lavede« vi ogsaa. Vi havde nemlig i Gosau kun kunnet opdrive Nationalspillekortene, som hele den brede Befolkning bruger, og det var nogle mærkelige Kort med Landskaber, Ryttere, Drager, Kærlighedsscener, Øl og Roser. Vi skrev paa dem, hvad vi vilde, at de skulde betyde; og det var en hel Kunst først at lære disse Kort at kende. Men Tid havde vi jo nok af, for vi nøjedes ikke med at blive een Dag i Hytten; 2, 3, 4 Dage sneede det stadig lige stærkt.

Alle Søndags-Turisterne var endnu samme Aften vendt tilbage til Dalen, og vort Selskab var det eneste, der blev tilbage. Vi begyndte at blive lidt uhyggelige til Mode, thi vi mærkede, at Provianten var ved at blive knap. I et saadant Vejr var det ikke muligt at slæbe noget herop, og Brændsel maatte vi ogsaa spare paa. Tilsidst sad vi alle ude i Køkkenet for ikke at skulle lade fyre op inde i Skænkestuen.

Femte Dagen sagde Daniel til os, at der kun var eet at gøre, nemlig at gaa tilbage til Gosau. Selv om Sneen holdt op allerede i Dag, vilde det vare 3 Uger, før det var muligt at bestige »Hoher Dachstein«, og holdt den ikke op, risikerede vi at sne helt inde her, saa vi ikke engang kunde komme ned.

Det var surt efter 4 Dages Venten at maatte opgive sit Forsæt, men der var ikke andet at gøre, og vi arbejdede os da gennem den høje Sne ned i Dalen, hvor Sommeren og Blomsterne atter hilste os velkommen.

Nogle faa Dage efter min Hjemkomst til Gmunden fik jeg Besøg af *Karen (»Pulle«)*, nu Pulle Albrecker. Hun var bleven gift forrige November og havde tilbragt en lang Tid i Innsbruck sammen med sin Mand, saalænge denne uddannede sine Tropper. Nu var han atter sendt til Fronten, og hun stod hjemløs og søgte derfor til Gmunden, hvor hun i altfald havde mange Venner. Jeg bad hende om at bo hos mig, hvad hun til min Glæde tog imod.

Den Dag, hun kom, modtog jeg hende i min Dirndl Dragt. »Uh, sikken en utaalelig Dragt, Du gaar i,« sagde hun, den Vane tro, vi danske har, altid at kritisere det, vi ikke kender. »Sikken en Pølsetysker Du er bleven, det kan nok være!« Jeg var glad for min Dragt, forsvarede den paa det kraftigste og tænkte mig, at Pulle nok skulde vænne sig til den.

Vi sov i samme Værelse, og da jeg godt og vel var falden i Søvn, vaagnede jeg ved, at Pulle talte til mig: »Sig mig, Karen, hvor har Du egentlig købt Stoffet til den Dragt?« Trods min Søvnighed brast jeg i Latter og fortalte hende, hvor det var købt; saa sov vi videre. Næste Morgen havde Pulle forfærdelig travlt med at komme tidligt op. »Skal vi ikke gaa ned til Braũ (Købmanden, hvor

jeg havde købt Stoffet), lad os se, om han ikke har mere af det.« Jeg drillede hende naturligvis dygtig, men samme Eftermiddag sad Pulle og jeg ivrig beskæftiget med at sy en Dirndl Dragt til hende Magen til min! Og nu gik vi to blonde danske Karen'er omkring klædt som et Par østrigske Søstre: Lyseblaat blomstret vidt Skørt, stramtsiddende firkantet, udskaaret Liv med smaa Sølvknapper i, rødt Forklæde med broderede Baand, ingen Hat, men Haaret i Gretchenfrisure.

Pulle, Pølle, Bitten*) og jeg gik nu ogsaa mange Ture sammen, men kun mindre Ture, hvorfra vi altid vendte hjem samme Aften.

Kun een Gang besluttede vi os til at overnatte; Bagagen havde vi i Lommen, og den bestod kun af Brødkort, Cigaretter, en Tandbørste og noget Chokolade. Turen gik den Dag til *Mairalm*, der ligger omme bag ved *Traunstein*. En Del Turister sad og drak deres Kaffe uden for Hytten, dog var der næsten ingen, der overnattede. Der var kun to smaa, usle Stuer paa Loftet til det Brug, en med fælles Straaleje for Herrerne og den anden med fire daarlige Senge til Damerne.

Trods vore Brødkort kunde vi ikke faa Brød den Dag, alt var udsolgt, og en elskværdig Herre med velfyldt Rygsæk tilbød da at afhjælpe vor Nød. Til Tak derfor sjungede Pulle en dejlig Sang af Grieg til Glæde baade for ham og de andre Turister.

Henimod Aften søgte alle dog hjem til Dalen, kun han, der havde givet os Brødet, og vi blev tilbage; det viste sig, at ogsaa han skulde overnatte i Almen for næste Morgen tidligt at bestige Traunstein, ifald Vejret var gunstigt.

---

*) Bitten var en lille halvvoksen plettet Grævlingehund, som jeg lige havde faaet, og som nu straks skulde oplæres til »Bjærghund.«

Han lod imidlertid til at have misforstaaet Situationen lidt, det at Pulle var Sangerinde, og at — som jeg fortalte ham — min Mand var Cellospiller, mente han var Grund nok til at antage os for løse Eksistenser, som han kunde have lidt Løjer med oppe i Bjergene. Da vi mærkede, fra hvad Kant Vinden blæste, trak vi os hurtigt tilbage, op paa vort Værelse, der forresten kun var adskilt fra hans med en tynd Trævæg.

Pølle, der absolut vilde ligge i min Seng, generede mig — den havde faaet Lopper og børstede sig stadig. Jeg fik den da bugseret op i den tomme Seng, der stødte op til Skillevæggen, og saa havde jeg Ro.

Senere vaagnede baade Pulle og jeg samtidig ved, at Pølle paa det ivrigste kløede sig, og ved hvert Børst den tog stødte Poten mod Skillevæggen, saa det lød, som naar nogen bankede paa! Dette maa vor Ven i den anden Stue ogsaa have troet, thi med et henrykt »Herein« besvarede han Pølles Loppen.

Pulle og jeg laa og vred os i Sengen af undertrykt Latter; vi maatte stikke Dynen i Munden, for at vor Nabo intet skulde høre. Da der nu ingen »andre Tilnærmelser« kom fra vor Side, maatte den stakkels Mand indse sin Fejltagelse! Og vi sov atter ind.

Næste Morgen var Vejret taaget, og vor Nabo opgav sin Traunstein-Tur, gik uden for vort Vindue og sagde i en unødvendig høj Tone Farvel til Værtinden, bad hende hilse Damerne »med et Handkuss« og fortalte omstændeligt, hvor han nu gik hen, og hvor længe han gjorde Holdt i de forskellige Hytter.

Pulle og jeg var meget glade ved denne Besked, thi vi vidste nu ganske nøjagtigt, hvorledes vi kunde *undgaa* atter at træffe sammen med den »venlige« Herre!

NIENDE KAPITEL

Sept. 1916.

Hjem til Danmark. — Foredragene. — Tilbage til Tyskland. — Katastrofen begynder.

Pulles og min idylliske Tilværelse fik en brat Ende, idet uventede Begivenheder kaldte mig til Berlin, og jeg forlod mit Hjem over Hals og Hoved men tænkte snart at komme tilbage. Det var paa en Maade en Lykke, thi saaledes blev jeg sparet for en bevidst Afsked. Jeg kom nemlig aldrig mere til Gmunden, og hvem ved, om jeg nogensinde genser det; der er løbet saa meget Vand i Stranden siden!

Resultatet af mit Berlinerophold var, at jeg maatte rejse en Tid til Danmark; baade Pølle og Martha var med i Berlin, og vi sad nu først i 3 Uger og ventede paa Pas og rendte Hundrede Gange forgæves til den »elskværdige« Polizeirat S., der er en af de 3 ubehageligste Mennesker, jeg har truffet paa. (Alle 3 har de med Pas og den Slags at gøre!) Endelig 16. September fik vi vort »Sichtvermerk« og kom hjem.

I Ventetiden tog jeg en lille Afstikker til Harzen for at besøge en Veninde, og jeg oplevede paa den Maade ogsaa engang at komme til Bloksbjerg!

Jeg blev først en lille Tid i København for at pleje min Svigerinde, der netop havde faaet en lille Datter.

Midt i Oktober rejste jeg saa til Hesselø og tilbragte der 6 Uger i vidunderlig Stilhed og Fred. Jeg var helt alene ovre paa Øen med Papa, Martha, Jomfruen, Pølle og Basta (Papas lille, sorte Grævlingehund). Hvor var det en Forandring at sidde der paa den stille Ø uden at se et fremmed Ansigt — uden hver Dag at kunne og skulle

læse Krigstelegrammer — uden at behøve daglig at vente paa Breve, der ikke kom — uden at se Soldater, saarede og lange sorte Sørgeslør. — Aah, hvor gjorde Stilheden godt! Jeg har i flere Aar ikke været paa Øen og aldrig været der saa sent — Bladene var borte, — men Gud ske Lov for Granerne — dem, der i flere Aar var saa smaa, at Papa altid maatte sige til os Børn: »Se Jer for, træd ikke paa min Granskov« — de var blevet store og gav Læ — og i timevis sad jeg nede i Granskoven og sugede Sundhed, Fred og Glæde ind i mit trætte Legeme og oprevne Sind.

Dette Ophold — Dianalund — og Perioden i Gmunden med Pulle — var ligesom Lungerne i min Krigstilværelse, hvorigennem jeg aandede og atter fik Kraft til at optage de nye Kampe og Opgaver, som Livet stillede mig. Og jeg fik da ogsaa rigelig Brug for disse Kræfter, thi Vinteren, der kom, var den trangeste og tungeste, jeg længe har oplevet. Ikke alene var snart en, snart en anden af min Familie syg, som jeg da passede trods det, at jeg selv ikke var helt rask og gerne vilde have hvilet mig, men saa skulde jeg alt imellem rejse omkring og — hæs og forkølet, som jeg var hele Vinteren — holde nogle Foredrag, som jeg Aaret i Forvejen havde lovet — dog, det var intet imod den store Sorg, der i Slutningen af Vinteren ramte os alle, idet Familiens lille Solstraale, min Broders ældste Datter, pludselig døde i en Alder af 4½ Aar. Hvad saadan et lille Barn kan fylde og lyse op i ens Tilværelse, skønner man først tilfulde paa, naar man har mistet hende. Min Broder og jeg skiftedes til at vaage ved hendes Dødsleje ude paa Børnehospitalet, hendes stakkels Mor kunde ikke være der, hun laa selv alvorlig syg oppe i Enkjöping i Sverrig.

Jeg rejste nu op til Enkjöping for at besøge *Ellen*, der selvfølgelig havde faaet et Tilbagefald ved Efterretningen

Mine Forældres Sommerhjem paa Hesseløen.

om Barnets pludselige Død. Ved den Lejlighed blev jeg af et Par svenske Damer (meget tyskvenlige) opfordret til ogsaa i Sverrig, maaske i Enkjöping eller i Stockholm, at fortælle noget om mine Oplevelser fra Lasaretterne. De mente, at jeg der vilde finde et velvilligt Publikum og kunde samle mange Penge ind til mine saarede. Jeg følte mig ikke rask og havde slet ingen Lyst til disse Foredrag, dog blev jeg presset saa meget, og det blev betonet for mig, at det nærmest var en Pligt, jeg ikke burde unddrage mig, hvis jeg derved kunde samle en stor Sum Penge ind. Saa gik jeg da endelig, omend meget ugerne, ind paa det.

Det viste sig imidlertid, at de Mennesker, der paatog sig at arrangere alt muligt med Hensyn til Foredragene, havde gjort det højst upraktisk; og uden at ville det, havde de gjort mig en Del Skade, hvad mine Læsere senere hen vil faa at høre. F. Eks. havde de, uden at jeg vidste det, paa egen Haand kaldt Foredragene »Bag det østrigske Røde Kors' Kulisser«. Lige saa var, uden mit Vidende og Vilje, den østrigske og tyske Gesandt bleven opfordret »i mit Navn« til at høre disse Foredrag. Ikke at jeg havde noget imod, at de kom til Stede — tværtimod, det skulde glæde mig, thi det var jo for en god Sag, jeg talte, men jeg fandt det ubehageligt, at det saa ud, som var det mig, der havde opfordret dem til at høre *mig selv* tale.

Foredragene gik ikke særlig godt, hvilket jeg heller ikke havde ventet ifølge den upraktiske Ordning. Der kom alt for faa Tilhørere.

Det ene Foredrag holdt jeg paa Dansk en Søndag Middag (en grumme uheldig Dag og Tid), det andet et Par Timer senere samme Dag og paa Tysk.

Midt i det tyske Foredrag ser jeg en Herre rejse sig og forlade Salen. Jeg takserede ham ifølge hans Ydre

til at være den østrigske Gesandt, og fandt det saa elskværdigt af ham, at han i det hele taget havde givet sig Tid til at gaa hen og høre Foredraget, selv om han ikke havde Tid til at høre det til Ende. Det faldt mig ikke med en Tanke ind, at han rejste sig, fordi han havde fundet noget stødende i, hvad jeg fortalte!

Disse Foredrag og de, jeg havde holdt i Danmark, var temmelig ens; i det danske gav jeg først en kortfattet Fremstilling af mit Spioneventyr (nærmest for at rette paa de meget urigtige Skildringer, som Folk havde faaet gennem Aviserne) og dernæst af Plejen i Gmunden. Saa vidt jeg husker, fortalte jeg foruden en Del af det, jeg her allerede har skrevet om, noget om en aparte Læge, vi havde der en Tid lang, og som, trods sine mange geniale Ideer og Behandlingsmaader, absolut var at regne for unormal og tildels utilregnelig. Han havde en egen Maade at betragte Soldaterne paa, som Prøvekaniner, var ofte grov mod dem og ubarmhjertig. Men til andre Tider kunde han være saa blød mod en Patient og saa øm, at han græd, hvis han forvoldte ham Smerte — dog mest det første! Vi Søstre hadede ham og maatte ofte beskytte vore Patienter mod ham — men hvad var der at gøre; i Krigen havde de Brug for alle Kræfter og maatte tage ham med — og det maa man sige, vi lærte mere under ham end under vor gode, rare Overlæge, der var forgudet af alle Soldater og Søstre. Patienterne, særlig de med frosne Fødder, kom sig hurtigt under hans Behandling.

Desuden udbredte jeg mig i disse Foredrag langt mere, end jeg f. Eks. her i Bogen har gjort det, om de enkelte Patienter, deres Lidelser og Saar.

Mellem de to Foredrag var der lige Tid til, at jeg i min Søsterdragt (hvori jeg havde talt), tog til mit Hotel

og drak The for saa straks efter at begynde det sidste og tyske Foredrag. Dette handlede kun om Brünn og de jo ikke helt igennem rosværdige Forhold der — baade det om den døende Russer, der fik Ørefigenen, og om de uordnede Forhold, der tvang os til at »slaa bøhmiske Cirkler«, fortalte jeg, og om hvor forsømte de Stakler var ved vor Ankomst paa Grund af Nonnernes pludselige Afrejse derhen, hvor Koleraen var udbrudt, og fordi det var saa svært at skaffe Søstre til Russerne. Desuden fik de Gregoris Historie og en Beskrivelse af en Masseoperationsdag, hvor det flød med Blod, Kødtrevler og Knokkelsplinter paa Gulvet, og hvor jeg maatte have 3 Patienter ad Gangen under Bedøvelse for at naa alt. Men jeg fortalte ogsaa om, hvor godt Russerne blev behandlede, særlig af de tjekkiske Læger, om Fangernes gode Ernæring etc. etc.

Jeg nævnede ogsaa, at Vagten paa det venligste saa igennem Fingre med, at en Østriger stadig listede sig ind og besøgte en af Russerne — begge var de af Sprog Rumænere og Nabobørn, men den ene var født paa den russiske, den anden paa den østrigske Side af Grænsen; og nu havde Skæbnen ført dem paa samme Lasaret, hvor ingen talte deres Sprog, og de var derfor lykkelige ved at kunne forkorte hinanden Tiden.

I begge Foredrag »fordelte jeg Sol og Vind lige«, fortalte baade om det onde og det gode, *som jeg personlig havde oplevet* — uden dog at betragte et enkelt Tilfælde som Udtryk for, hvordan det gik til overalt, og særlig uden at give mine Foredrag anden politisk Tendens end den, der ligger i, at de Patienter, som jeg samlede ind til, var Østrigere.

Da jeg altid havde talt og skrevet ganske offentligt — og da jeg véd, at de tyske og østrigske Myndigheder i Danmark heller ikke var uvidende om min »Virksom-

hed som Foredragsholderske«, og da de aldrig havde ladet mig forstaa, at dette mishagede dem, men uden Vrøvl ifjor havde givet mig baade Pas og »Laissez passer« derned og tilbage til Danmark igen, anede jeg absolut ingen Uraad fra den Kant. Trods det var det mærkeligt nok, at jeg stik imod min Sædvane følte en ubevidst Ængstelse for at begive mig paa denne sidste Tysklandsrejse. Jeg vilde ikke forskrække mine Forældre, der i Forvejen havde Betænkeligheder nok ved at lade mig rejse; kun til en ældre Veninde betroede jeg, at jeg havde en bestemt Følelse af, at noget ondt vilde ramme mig paa denne Tur.

Desværre var jeg allerede bleven en Del blaseret med, at Kritiken over mine Foredrag her i Danmark altid havde været saa velvillig, saa at jeg, da jeg havde meget travlt i Stockholm, ikke engang gav mig Tid til at se efter, hvad Bladene skrev. Havde jeg bare gjort det, saa vilde meget andet have set anderledes ud.

Senere erfarede jeg nemlig, at de svenske Blade havde givet mig en haard Medfart. Ikke alene havde de kritiseret, hvad jeg fortalte, og fundet det meget uvenligt mod Tyskland og Østrig (i Danmark havde man snarere fundet mig for tyskvenlig), men ogsaa min Person blev gennem usandfærdige Beskyldninger trukket i Snavset. Havde jeg vidst dette, havde jeg i hvert Fald krævet den Person til Regnskab, som var Ophavsmanden til denne ondartede Artikel.

Næsten direkte fra Stockholm rejste jeg tilbage til Tyskland, hvor jeg havde noget at ordne med min Sagfører, og derfra vilde jeg til Østrig for selv personlig at opløse mit Hjem, pakke mine Sager og tilbringe endnu en sidste Sommer dernede i det vidunderlige Gmunden, og se Roserne blomstre endnu en Gang i min Have, og til Afsked plukke de sidste Edelweis fra min lille Alpehøj.

Da jeg havde ordnet alt med min Sagfører, rejste jeg

paa Svigermoders Indbydelse endnu en Gang til Varchentin for at tage Afsked med det smukke Sted, som dog ogsaa til en vis Grad havde været et Hjem for mig, og hvor jeg altid var blevet modtaget kærligt og gæstfrit.

Derfra gik Rejsen til Oschatz til mine Venner dér. Mit Pas lød paa, at jeg senest den 20. Maj skulde være inde over Østrigs Grænser. Den 16. modtog jeg i Oschatz Telegram og senere et Brev fra en af de cumberlandske Hofdamer, hvori hun meddelte mig, at Hertuginden havde faaet Underretning om, at mine Foredrag i Stockholm i højeste Grad havde vakt Mishag hos den østrigske Gesandt, som havde meddelt dette til Udenrigsministeriet, hvorigennem Hertuginden underhaanden havde faaet det at vide. Denne raadede mig nu paa det bestemteste fra at tage til Østrig, hvor Harmen mod mig var saa stor, at det var uvist, hvad jeg kunde vente, der skulde hænde mig dernede. Hun foreslog mig hurtigst muligt at søge Pas tilbage til Danmark.

Jeg har aldrig været saa forbavset og opbragt som nu. Hele Vinteren igennem havde jeg talt mig hæs og træt til Fordel for Østrig, og det var den Tak, jeg fik for det. Det var mig ganske uklart, hvad der kunde have stødt den østrigske Minister, men i altfald maatte han jo have mærket, at det ikke var gjort *med Vilje*, endsige i nogen ond Hensigt, men i Tankeløshed eller Snakkesalighed, eller hvad man nu vil kalde det; alene det, at han blev opfordret til at høre Foredraget, beviser da, at jeg ikke var mig bevidst at sige noget fornærmeligt mod Østrig; det forekom mig, at han som Gentleman — netop i dette Tilfælde — efter Foredraget kunde have talt et Par Ord med mig, forklaret mig, hvorledes han saa paa Sagen, og hvis han efter det dog fandt det nødvendigt at melde det til Østrig, saa i hvert Fald at lade mig det vide, saa jeg selv

kunde beslutte, om jeg under disse Forhold vilde risikere at tage derned eller hellere vilde blive i Danmark.

Jeg opgav nødig min Rejse til Gmunden, men da alle raadede mig til hurtigst muligt at komme til Danmark, gav jeg efter.

Det var en stor Skuffelse for mig, at jeg saaledes ikke fik taget Afsked med mit kære Hjem. Det var en underlig Maade at skulle skilles fra det paa, men maaske alligevel det bedste — en bevidst Afsked havde været langt mere bitter og oprivende.

Jeg besluttede mig nu til at lade Martha rejse alene til Østrig for at ordne alt vedrørende Indpakningen af mine Møbler, og jeg fik selv uden Vrøvl mit Pas paa Grund af min Faders Sygdom.

Jeg ankom da med Pølle og alle mine Kufferter til Warnemünde. Ritmester *v. Kannenburg*, en meget tiltalende og elskværdig Officer, der har Overledelsen af Grænsekontrollen, og til hvem jeg ellers hver Gang havde maattet melde mig, naar jeg havde »Laissez-passer«, lod mig kalde til sig. Hvad mon han vilde mig, jeg havde jo ingen »Laissez-passer« denne Gang (til min Forundring var det for første Gang blevet nægtet mig). Hr. v. Kannenburg havde en alvorlig Mine paa. »Jeg har en pinlig Meddelelse at gøre Dem,« sagde han. »De kan ikke rejse hjem.« »Jo,« svarede jeg frejdigt, »mit Pas er i Orden og jeg har alle de Stempler, der behøves.« »Ja trods det,« sagde han, »kan jeg ikke lade Dem rejse. Jeg har lige faaet telegrafisk Ordre til at holde Dem tilbage, naar De kom.«

Var det muligt? Var jeg altsaa Fange? Jeg følte det næsten sortne for mine Øjne. Hvad var det for en Maade, jeg blev behandlet paa? »Hvad er Grunden til, at jeg ikke maa rejse,« spurgte jeg endelig, da jeg havde samlet mig lidt. »Jeg ved det ikke,« svarede Officeren, »men selv om

jeg vidste det, havde jeg ingen Ret til at sige det — men jeg ved det *virkelig* ikke.« Jeg følte, at den ridderlige Officer led næsten lige saa meget ved at maatte udføre denne Bøddeltjeneste, som jeg i dette Øjeblik gjorde. Over en halv Snes Gange havde han paa det venligste modtaget mig for med særlig Hæder og Ære at kunne lade mig passere Grænsen uden den pinlige Undersøgelse, og nu skulde han her behandle mig som en Slags Forbryderske. Dette gjorde, at al den Bitterhed og Harme, der steg op i mig, gik i sig selv igen — *han* var jo ikke Skyld i det.

Jeg talte længe frem og tilbage med ham, om hvor jeg kunde faa at vide, hvad der egentlig var sket, og om han mente, at jeg efter endt Opklaring atter kunde faa Pas o. s. v. Han var meget forekommende og elskværdig, men enten kunde eller maatte han ikke give mig nogen som helst Oplysning. Situationen var fortvivlende. Hvis jeg havde gjort noget saa galt, at min Frihed blev mig berøvet, saa vilde jeg hellere, at de skulde arrestere mig her paa Stedet og føre mig hen, hvor jeg kunde blive anklaget og forhørt og kunde forsvare mig; — *dette* var en umulig Tilstand! »Heller ikke heri kan jeg tjene Dem, Grevinde,« svarede han bedrøvet, »jeg har ikke andet at gøre end at udføre min Ordre og har hverken Ret eller Pligt til at arrestere Dem.« Fortvivlet og urolig forlod jeg Grænsestationen.

Den danske Dampfærge laa nogle faa Meter fra mig. Dannebrog viftede i Luften — vinkede Farvel til mig før det rigtig havde faaet hilst Goddag.

Jeg opsøgte et Hotel, kastede mig paa min Seng og græd længe haabløst og fortvivlet. — Jeg forstod nu, at jeg var »misliebig«. Men hvilken Virkning dette vilde have selv i min nærmeste Vennekreds, vidste jeg endnu ikke — og det var godt det samme — hver Dag har nok i

sin Plage. Fra Warnemünde afsendte jeg et Telegram til en gammel, nærstaaende Veninde og forklarede hende Situationen, og gæstfrit aabnede hun sine Døre for mig. Men allerede Dagen efter min Ankomst fik hun Brev fra sin Datter i Gmunden, der detailleret fortalte hende alle mulige usande Rygter om mine Foredrags Indhold og om min personlige Optræden i Stockholm. Brevet indeholdt foruden disse tiltalende Rygter en bestemt Formaning til Moderen om at sende mig bort, »et saadant Menneske kunde hun ikke være bekendt at huse«.

Den gamle Dame læste nu dette Brev op for mig, og da hun kom til Stedet, der handlede om min Bortsendelse, mumlede hun lidt elskværdige Protester, men en halv Time efter, da hun havde faaet Telegram om, at hendes ældste Søn ventedes hjem (indtil da var hun og jeg alene i Huset), fortalte hun mig det og tilføjede lidt nervøst: »Ja, naar min Søn kommer, er det bedst, at du sender Pølle bort. du véd han hader Hunde.« Jeg forstod selvfølgelig tydelig dette Vink. »Kære Ven, hvor skulde jeg egentlig sende Pølle hen, du véd, at vi skilles ikke, men jeg skal nok rejse herfra, jeg kan jo godt forstaa, hvor svær Situationen er for dig.« Damen protesterede venligt, men gentog dog paa det bestemteste, at det virkelig var meget ubehageligt, hvis hendes Søn skulde træffe Pølle i Huset.

Altsaa Pølle skulde fjernes! Og da jeg var Pølles uadskillelige Paahæng, blev jeg fjernet med, men i al Høflighed, i al Venlighed selvfølgelig! Kammerjomfruen, der lige havde pakket mine 3 store Kufferter ud, blev højst forbavset over at hun næste Dag atter skulde pakke dem ind. Jeg gav hende en Sludder for en Sladder, om at det var bedre i Berlin at ordne Pas-Affæren, og at jeg formelig glædede mig til at komme derhen og gense en Veninde, som boede dér. Kammerjomfruen var dog ikke

Fra Krummhübels Omegn:
Kirkeklokkerne køres til Ammunitionsfabrikker.

saa let at dupere. Hun havde tidligere været i Gmunden og besøgt mig og holdt meget af mig; da jeg samme Aften rejste, stod der derfor i Entréen en vældig Buket hvide Syrener, som »en af Folkene« anonymt havde bragt mig til Afsked, og den rare Pige stod med store Taarer i Øjnene, da hun sagde Farvel til mig. Hun anede vist, hvad denne Afrejse betød, og gennem Telegrammer, som hun havde bragt over, var hun vist ikke i Tvivl om, i hvilken alvorlig og uvis Situation jeg befandt mig.

Dette blev mit sidste Farvel til denne Veninde. Jeg blev, som Tyskerne vilde kalde det, »bortkomplimenteret«. Netop dette at mærke, at saa at sige alle mine tidligere »Venner« og Bekendte, tilgiftede Slægtninge og danske Landsmænd i Tyskland og Østrig mer eller mindre aabenlyst vendte mig Ryggen og betragtede mig som en kasteløs Paria, var det smerteligste i hele denne Sag, og det, jeg har sværest ved at forvinde — man bliver saa skuffet af Menneskene.

Og hvad skulde jeg nu gøre i Berlin? Hvad vilde der hænde mig? Jeg anede jo saa lidt om, hvad det egentlig var, jeg blev beskyldt for, og hvilke Følger, det kunde have for mig. Jeg tog til Hotel Regina og blev der i 4 Dage, indtil min Veninde ankom. Sammen lagde vi saa Planer om, hvad der burde gøres. Gesandtskabsvejen kunde ikke benyttes, men i Udenrigsministeriet vedblev jeg paa det kraftigste at forlange en Forklaring paa og en Revision af det »der forelaa« imod mig. Men *Legationsraaden*, til hvem jeg var bleven henvist, paastod, at han intet andet vidste om Sagen, end at »mine Foredrag havde vakt Mishag hos den østrigske Gesandt i Stockholm«.

Jeg begyndte derfor selv at nævne alle de Punkter, som jeg kunde tænke mig, at jeg helst ikke burde have

talt om — som f. Eks. det om den døende Russer, den »bøhmiske Cirkel« etc. etc. Han mente om disse Punkter, at det jo sikkert havde været rigtigere at udelade dem, men forøvrigt fandt han dem *langt fra* graverende nok til, at *de* kunde være Aarsag til den foreliggende Situation. Altsaa kunde her kun være Tale om Overdrivelse, Misforstaaelser eller ren og skær Bagvaskelse, og jeg forlangte derfor paa det mest energiske, at Grev Hadik (den østrigske Gesandt i Stockholm) skulde nævne, hvilke Punkter i min Tale, der havde stødt ham. Da Legationsraaden saa, at han ikke kunde blive fri for mig, før han lovede mig et eller andet, sagde han til Slut, at nu kunde *jeg* jo først give en Beretning om det forefaldne og fremkomme med alle mine Forklaringer, og samtidig opgive Navne paa flere af mine Bekendte i Danmark, Tyskland og Østrig, hos hvem han kunde forhøre sig om min Person. Saa skulde dette blive sendt til Stockholm, og Ministeren maatte jo saa svare noget og imødegaa mine Paastande, og selv fremkomme med, hvad han havde at beklage sig over, »men for øvrigt,« og her smilede Legationsraaden efter min Mening højst uforskammet, »saa undrer det mig, Frau Gräfin, at De som gennem Deres Ægteskab har saa mange formaaende Slægtninge og Bekendte baade her i Tyskland og i Østrig, ikke har fundet en eneste af dem, der vilde tale Deres Sag.« Denne Bemærkning var jo særdeles »taktfuld« af Legationsraaden, særlig da han vidste, at jeg var saa at sige skilt; og jeg svarede ham, at enten var min Sag retfærdig og saa behøvede jeg ingen Protektion, eller ogsaa var den det ikke, og saa fandt jeg ikke, at det var *hans* Sag at henvise mig til »Protektionsvejen«.

Atter forløb nu en lang og pinlig Ventetid. At »Retten

har langsomme Ben«, erfarede jeg tilfulde ved denne Lejlighed.

Berlin var kvælende hed, det var i Juli Maaned. Heldigvis boede jeg ganske nær ved Tiergarten, hvor Pølle og jeg daglig gik lange Spadsereture. Men Tiergarten var ikke som den plejede. En ganske forfærdelig Plage af Larver hærgede Træerne, og meget store Strækninger var saaledes bleven fuldkommen bladløse, medens Larverne i Tusindvis kravlede om paa Jorden, paa Bænke og paa Stammerne. Det var ganske modbydeligt! Tillige hed det sig, at Larverne havde den græsselige Egenskab, hvis de faldt ned paa ens bare Hals eller Arme, at foraarsage en ubehagelig Betændelse. Resultatet var, at Tiergarten, paa den Tid Plagen herskede, var forholdsvis lidt besøgt af Mennesker.

Dette »Ormenes Land« var trods alt det lyseste Punkt i min Berliner-Tilværelse. Der var dog enkelte Steder, hvor der endnu var Blade, f. Eks. omkring de talrige Søer og Aaer, der danner et helt Net, og meget virkningsfuldt afbryder de lange Alléers og store Busketters Ensformighed. I disse Søer vrimlede det med Vildænder, der netop i de Dage roede omkring med en hel Flok henrivende smaa Ællinger.

Var jeg derfor altfor nedtrykt, satte jeg mig dér hen og kunde i Timevis betragte dette idylliske Dyreliv. Ogsaa for Pølle var det en stor Opmuntring. Smaa Hunde har det haardt i Berlin — de skal *altid* bære Mundkurv og Snor. Men naar jeg sad stille i Tiergarten, vovede jeg dog at befri Pølle for disse Torturinstrumenter.

Da imidlertid det saa ud til, at jeg kunde tilbringe hele Sommeren i Berlin, hvis jeg vilde vente dér, til jeg fik Svar fra Udenrigsministeriet, tog jeg en rask Beslutning og rejste »paa Landet«.

Gennem en Sygeplejerske, jeg kendte, fik jeg at vide, at *Krummhübel* i Riesengebirge var et meget tiltalende Sted, hun kom lige derfra.

Hvor i Verden Krummhübel laa: Nord, Syd, Øst eller Vest maa jeg med Skam tilstaa, at jeg ingen Begreb havde om, men det laa i Bjergene, og det var mig nok. Dér rejste jeg saa hen.

TIENDE KAPITEL.

Juni 1917.

Krummhübel. — »Klein-Grenzverkehr«. — Som Smugler over Grænsen. — Den dyrebare Pakke! — Svenskeren og Detektiven. Den rare Tolder! — Pølles Byld.

Livet i Krummhübel var i det store og hele et af Lyspunkterne i min Landflygtighedstilværelse, thi frem for alt havde jeg her Naturen, de grønne Træer, de saftige Marker og de dejlige Bjerge. Rigtignok ikke Bjerge som i Gmunden, ingen takkede og kløftede Fjeldspidser, ingen Afgrunde, ingen Gemser og Alpeflora. Den Dame, som havde anbefalet mig Krummhübel, maa aldrig have set rigtige Bjerge, naar hun kunde være saa begejstret for disse. Men hvad, nu var jeg her, og saa gjaldt det om ogsaa at slutte Venskab med denne Slags »Bjerge«. Jeg levede udmærket godt i Hotel *»Goldener Frieden«*, hvor den gamle »Mutter Schier« efter at være bleven Enke og have mistet sin eneste Søn i Krigen, og efter at hele det mandlige Personale var indkaldt, dog med kyndig Haand og med god Hjælp af de to meget tiltalende Kelnerinder Martha og Hilde styrede sit store Hotel næsten lige saa

godt som i Fredens Dage. I Længden var her mig dog lidt dyrt, og jeg flyttede da rundt og prøvede forskellige Steder, indtil jeg dog atter endte nede i »Goldener Frieden«.

Oppe i den elegante *Teichmannbaude* var Publikum langt bedre og Beliggenheden uforlignelig smuk, men Maden daarlig, og Prisen endnu højere. Saa søgte jeg ned i det idylliske *Wolfshau*, hvor Frk. W. boede, en elskværdig Dame, hvis Bekendtskab jeg havde gjort i Toget hertil. Der var baade billigt at bo, og Beliggenheden ganske henrivende, men man gør sig ingen Begreb om, hvilke *Lejeforhold* her herskede. Hele Wolfshau bestod af en Samling smaa Bondehuse og Villaer, næppe 20 i Tallet, der alle kun var beregnede paa Udlejning af Værelser med eller uden Pension til Sommergæster. Værtinderne i disse Sommerboliger var udannede Kællinger, der nu tillige gennem den sure Kamp for Tilværelsen og Besværet med at skaffe Føden baade til sig selv og Gæsterne var bleven saa nervøse og arrige, at det var rent umuligt at have at gøre med dem, ialtfald for en som jeg, der lige kom fra Danmark og var vant til høflig og venlig Behandling og endnu ikke havde fundet mig til Rette med den uvenlige, nervøse Tone, der mere eller mindre hersker overalt i de krigsførende Lande. Intet Under, thi de Stakler er jo alle mere eller mindre underernærede og overanstrengte, foruden at hver især paa en eller anden Maade er bleven haardt ramt af Krigen ved Dødsfald eller pekuniær Ruin.

Jeg vendte derfor hurtig Næsen hjem fra min Ekspedition i Wolfshau og nød i høj Grad den usædvanlige, elskværdige Behandling i »Goldener Frieden«. Jeg levede nu dér i 6 Uger i den største Ensomhed. Bekendtskaber gjorde jeg ingen af. Publikum var saa at sige fuldstændig jødisk, men det var nu ikke af den Grund, da jeg principielt ikke kender til Racehad, men jeg har saa svært

ved at gøre det første Skridt til et Bekendtskab, og ingen gjorde mig Tilnærmelser. Som Følge deraf tilbragte jeg min meste Tid oppe i Bjergene paa lange, ensomme Ture med Pølle, undertiden ogsaa ledsaget af Frøkenen fra Wolfshau.

Mellem hver Tur hvilede jeg mig en Dag eller to nede i Dalen, og benyttede da Lejligheden til at skrive endeløse lange Breve baade til mit Hjem og særlig omkring i Verden til de forskellige Myndigheder og Folk, »som ere i Højhed«, for at prøve paa at retfærdiggøre mig og faa Tilladelse til at rejse ud af Landet. Men jeg stødte overalt paa Modstand. Det er ganske forbavsende at mærke, hvad Virkning det har, naar man i Krigstid af Staten har faaet Stemplet »Misliebig« sat paa sig. Folk spørger ikke engang, *hvorfor* man er bleven »misliebig«, det er nok at man *er* det; og en »misliebig« Person skal man være yderst forsigtig med — blot at røre ham med en Ildtang, det kunde jo smitte! Jeg følte mig som en stakkels indisk Paria, der er smidt ud af sin Kaste. Hvor jeg bankede paa, fandt jeg lukkede Døre, eller hvis jeg fandt en aaben, var det fordi de *endnu ikke* havde hørt om, hvad der var forefaldet. Saa snart de fik Nys derom*) og mærkede, at jeg var i Unaade paa »allerhøjeste Steder«, blev jeg enten direkte vist Døren eller »bortkomplimenteret«.

Dette var tildels ogsaa Grunden til, at jeg ikke brød mig om at gøre Bekendtskaber for først at møde Venlighed og senere hen at blive vendt Ryggen. Jeg maa forresten tilføje, at alle de Bekendtskaber, jeg gjorde udenfor den aristokratiske Kreds, dannede en hæderlig Modsætning til førstnævnte. Aristokratiet i Tyskland er jo meget

*) Og det fortalte jeg altid straks selv.

eksklusivt og hænger sammen som Ærtehalm, ogsaa naar det gælder om at forstøde eller umuliggøre en eller anden.

Da jeg var taget til Krummhübel, var det uden at ane, hvor i Verden det laa, langt mindre, at det endog laa lige tæt op ad den østrigske Grænse. Dette fik jeg først at vide i Toget af Frk. W., der tillige fortalte mig, at der forrige Aar paa »Das Gemeinde Amt« var bleven udstedt Pas for »Der Klein-Grenzverkehr«, som tillod Turister at overskride Grænsen paa visse Steder og hente lidt Levnedsmidler ovre i Østrig. Dette passede glimrende for mig, da jeg saa paa denne Maade kunde korrespondere ucensureret med Martha.

Straks næste Dag meldte jeg mig paa »Das Gemeinde Amt«, men fik imidlertid den Besked af en gammel, »støvet« Herre, at disse Grænsepas allerede længe ikke var blevet udstedt. Da jeg dog blev ved at bearbejde ham med Spørgsmaal om, hvorledes jeg da skulde komme over til Østrig, sagde han meget tørt: »De kan jo bare prøve paa det, Frøken, maaske har De Lykken med Dem, Grænsesoldaterne kan jo ikke være baade her og der og alle Vegne paa een Gang!« Dette Vink lod jeg mig ikke give to Gange, og allerede næste Dag var Frk. W., Pølle og jeg sammen stukket over Grænsen. Vi *havde* altsaa haft Held med os! Men jeg gjorde det under stor Rysten og Bæven, for var jeg bleven opdaget, havde jeg ikke alene faaet den obligatoriske Mulkt, men mit Navn var bleven endnu mere kendt paa en ikke behagelig Maade af Myndighederne; og den Observation, jeg følte, jeg allerede var stillet under, vilde jo i saa Fald blive yderligere skærpet.

Ikke mindre end 7 Gange har jeg paa denne Maade været ovre i Østrig, og ialt har jeg tilbragt 3—4 Nætter og endnu flere Dage derovre uden at blive opdaget. Dette skyldes frem for alt den Omstændighed, at det laa i Ho-

telværternes egen Interesse at lade, som om de ikke vidste Besked om, paa hvad Maade deres Gæster var kommet over Grænsen. Thi der var visse Hoteller, der hovedsagelig havde deres Fortjeneste af at huse saadanne Grænseovertrædere; men ogsaa det hjalp mig, at der paa den Hotelseddel, man skal udfylde, manglede den Rubrik, som i Tyskland er saa skæbnesvanger, nemlig Spørgsmaalet om Nationalitet. Man skulde kun angive sit Hjemsted; og da mit Hjemsted indtil Dato endnu var Gmunden, kunde der ingen Mistanke falde paa mig; ganske særlig da jeg altid bar østrigsk Nationaldragt, hvis lille Halsklæde jeg holdt sammen med et østrigsk patriotisk »Kriegsabzeichen«.

Der var det ejendommelige ved Grænseforholdene paa den Egn, at baade Krummhübel i Schlesien og Spindelmühle i Bøhmen hovedsagelig levede af Turister, der kom der for at gaa Ture i Bjergene, særlig den berømte Tur oppe paa Grænsekammen. Nu gik Kamvejen hverken direkte paa Grænsen eller helt paa den ene eller anden Side, men snoede sig snart lidt paa tysk, snart lidt paa østrigsk Grund, alt eftersom det passede i Terrainforholdene. Med passende Mellemrum laa Hytterne nu ogsaa snart paa østrigsk, snart paa tysk Side umiddelbart ved Vejen.

Hvad var der nu at gøre ved denne ulykkelige Vej? Blev den spærret, betød det, at ingen Turister mere vilde opsøge noget af de to nævnte Steder, og gav man den fri, var det grumme svært at overholde, at Turisterne kun holdt sig til Vejen og ikke ved given Lejlighed smuttede over paa den forbudne Side. Af Hensyn til Villa- og Hotelejere valgte man dog det sidste, saaledes at baade Tyskere og Østrigere havde Lov til at mødes oppe paa Kamvejen og holde Hvil i alle de Hytter, der laa umiddelbart ved denne, dog ikke een Meter videre ned paa den for-

»De Landflygtige« i Risengebirge.

budte Side! For at forhindre dette, patrouillerede nu et Antal tyske Grænsesoldater paa Kammen. Østrigerne syntes ikke at have nogen Interesse af at passe paa disse Forhold og stolede paa, at Tyskerne nok skulde gøre Arbejdet alene! Derimod havde de et Par »pæne, velklædte Toldembedsmænd«, der af og til spadserede en lille Tur og hilste med et venligt »Grüss Gott« baade paa »onde og gode« uden at undersøge dem.

En Ting havde Tyskerne overset eller maaske ikke kunnet overholde, nemlig at lade alle Brevkasser oppe paa Grænsehytterne staa under Censurtvang, thi som det nu var, kunde man uden at overtræde Loven afsende et Brev fra en østrigsk Hytte, som da naaede Adressaten i Østrig ucensuereret, og det samme kunde jo Østrigerne gøre fra de tyske Hytter; saa for den Sags Skyld behøvede jeg ikke at snige mig over Grænsen længere nede i Landet. Naar jeg dog gjorde det, var det hovedsagelig for dér at købe Levnedsmidler og for at kunne afsende Pakker og Telegrammer.

Jeg var to Gange i Spindelmühle, første Gang med Frk. W., anden Gang alene med Pølle. Begge Gange overnattede jeg i den lille idylliske *Adolphbaude*, der allerede laa nogle Hundrede »forbudne« Meter indenfor Østrigs Grænser. Det var ikke hver Gang vi mødte Grænsesoldater, men indtil nu havde vi ialtfald kun mødt dem paa Steder, hvor de ikke kunde gøre os noget. Jeg undrede mig lidt over, at de ikke særlig holdt sig til Korsvejene, men forresten, hvis man *vilde*, kunde man over alt gøre en Afstikker ind paa det forbudne Territorium, selv hvor der ingen Vej var.

Nede i Spindelmühle afsendte jeg nogle Hundrede medbragte Cigaretter til mine stakkels Patienter i Gmunden, thi nede i Østrig var Tobak ikke til at opdrive for

Penge, derfor var mange begyndt selv at lave Tobak af tørrede Rosenblade, Jordbærblade og andre Ting! I Tyskland derimod fandtes det i rigelige Mængder paa Grund af Udførselsforbudet.

Fra Spindelmühle gik jeg gennem St. Peter Dalen, en Vej, som jeg ikke kendte, men kun havde set paa et Kort.

For Enden af Dalen, hvor den begyndte at blive saa smal, at man egentlig kun kunde kalde den en Kløft, kom jeg til et lille Svovlværk, hvor jeg gav mig i Snak med en tysk Soldat, der var ansat paa østrigsk Side af Grænsen; da han hørte, at jeg ikke var Østriger, men ogsaa tysk Undersaat, blinkede han med Øjnene og spurgte, om jeg da var taget til Østrig for at faa Levnedsmidler. »Ja, det var jeg da.« »Ja, det tænkte jeg nok,« sagde han, »der komer jo saa mange Tyskere herover af den Grund, og naar de ser paa min Uniform, at jeg er en Tysker, har mange henvendt sig til mig, og jeg har da ogsaa været i Stand til at hjælpe paa forskellig Maade, man har da heldigvis sine »Beziehungen«. For nylig havde jeg en hel Del Sukker, men nu er det desværre borte, men jeg har dog nogle Havregryn, som jeg ikke har Brug for.« Jeg var ikke sen til at forstaa hans Hentydning og bad ham straks, om han vilde sælge mig Grynene; han skulde faa for dem, næsten hvad han vilde! Jeg fik nu Grynene i en lille pæn Lærredspose, men da jeg skulde til at betale ham, blev han helt ked af det og vægrede sig paa det kraftigste. Det var ham en særlig Glæde at kunne hjælpe en »Landsmand«, og der var ingen Tale om, at jeg fik ham til at modtage en eneste Heller. Heldigvis havde jeg endnu en halv Snes ekstra fine Cigaretter hos mig, som han med stor Fornøjelse tog imod, det var en ukendt Herlighed for ham. Kun Posen bad han mig ved Lejlighed returnere.

Pølle og jeg vandrede nu videre ind i den ubekendte, mørke Kløft. Da jeg nu kom til den Vej, jeg havde set paa Kortet, stod der, at den var »forbudt under 10 Marks Bødestraf«. Da jeg kun havde 11 Mark hos mig, passede det mig daarligt at skulle af med de 10, og jeg gik da lidt videre, hvem véd, jeg fandt vel nok en anden Vej. Men jeg tog fejl, alt blev kun mere og mere vildsomt.

Tilsidst traf jeg en stor, mager, gammel Holzknecht med Ørnenæse og dybtliggende Øjne i det rynkede, skægløse Ansigt og med en kort Pibe hængende ned fra Mundvigen. Jeg spurgte ham om Vej, og han pegede paa en lille næsten ukendelig Fodsti, der gik lige stejlt op ad Bjerget, hvis jeg fulgte den, sagde han, saa naaede jeg Toppen af Kammen og kunde derfra let overse Landskabet og finde mig til Rette. »Men,« tilføjede han, »det er ogsaa en forbuden Sti, og træffer De *Försteren*, saa maa De betale 10 Mark.« Jeg maatte altsaa bide i det sure Æble og berede mig paa at ofre denne Sum for at komme hjem eller ogsaa vandre den lange møjsommelige Vej tilbage til Spindelmühle.

Halvanden Time kravlede Pølle og jeg stadig op mellem vældig høje, mørke, skyggefulde Graner, under hvilke dog de store blaa langstilkede *Enzian*)* i frodige Klynger kunde finde Næring og endda hist og her en lille Solstraale. Jeg tog Pølle i Snor af Angst for, at den skulde begynde at jage og forraade vor Nærværelse ved at gø; det var godt, at jeg gjorde det, for kort efter trak den stærkt i Snoren; den havde set en kæmpestor graa Fugl af Farve og Form som en Agerhøne, men Størrelse som en

---

*) Her i Egnen var som før nævnt Floraen fattig, naar undtages de store hvide »italienske Anemoner« og de pragtfulde *Enzian*, der i August blomstrede saa meget, at de blev en sand Plage paa Grund af alle de smaa Blomstersælgersker!

Kalkun, der baskede med Vingerne og teede sig, som om den var syg. Havde jeg ikke netop samme Formiddag i Adolphbaude set en saadan Fugl udstoppet og af Værten faaet at vide, at det var en Tjurhøne, saa havde jeg ikke anet, hvad det var for et Dyr, jeg havde for mig, saa lidt lignede den sin velbekendte Gemal, den store, sorte Tjurhane med de metalglinsende Fjer og de røde Pletter i Ansigtet, som man i det mindste 100 Gange har set afbildet. Jeg opdagede nu, at Fuglen havde Unger, og at det var for at aflede Opmærksomheden fra disse, at den selv skabede sig saadan; men gjorde *den* sine Sager godt, saa ødelagde Ungerne i hvert Fald Virkningen, idet de klodset flagrede hen efter deres Moder og i høj Grad tiltrak sig vor Opmærksomhed.

Det var en idyllisk og kærkommen Afbrydelse heroppe i den store Ensomhed, hvor Pølle og jeg begyndte at føle os temmelig forladte; vi syntes aldrig, det vilde faa nogen Ende med at naa ud af Skoven, og vi vidste, at selv naar vi var naaet ud af den, havde vi et næsten lige saa langt Stykke at gaa oppe i de skovløse Regioner, før vi var paa Kammen. Den sidste Times Gang var oppe paa en saakaldt »Grat«, en skarp Ryg, der gik meget stejlt ned til begge Sider, men dog var bred nok til, at vi uden Fare kunde bevæge os paa den. Heroppe var der mange Blaabær, og da jeg ikke havde mere tilbage af min Proviant end et Par smaa Kiks og en Stribe Chokolade, maatte jeg lære Pølle at spise Blaabær, for at vi kunde blive mætte; den lærte det da ogsaa meget hurtigt, og senere hen plukkede den dem hyppig af sig selv, da den nu engang havde faaet Smag paa dem. Medens vi laa der og solede os, fløj en stor Urhane forbi med et støjende: »Gak-Gak«. Det var ogsaa første Gang, at jeg saa dette Dyr ude i Naturen.

Da vi endelig naaede Kammen, opdagede jeg, at vi kun havde et Tusinde Skridt at gaa nedefter for at komme til den lille *Rennerbaude*, hvor jeg havde et vigtigt Ærinde.

En halv Snes Dage forinden havde jeg nemlig været der og afsendt et Brev til Martha, hvori jeg bad hende endelig sende mig en stor Æske Confect og Sæbe, som jeg vidste for gode Ord og dyre Penge endnu var til at faa i Østrig. Pakken skulde adresseres til Værtens Datter i Rennerbaude, og jeg vilde selv komme og afhente den. Jeg var nu meget spændt paa, om den var kommen; og paa mit ivrige Spørgsmaal svarede Frøkenen meget fornøjet: »Ja, den er rigtignok kommen og er ogsaa allerede afhentet i Morges.« »Hentet?« Jeg var ganske forundret. »Ja, Herren har været her.« »*Hvilken* Herre?« Den unge Pige begyndte at blive forlegen. »Ja, den Herre, som flere Gange har været her og spurgt efter Pakken.« Det begyndte at dæmre for mig, at en eller anden Gavtyv havde spillet mig et Puds; han maatte have hørt min Aftale om denne Pakke og ønskede nu paa billig Maade at komme til Sæbe og Chokolade. »Jeg tror De vil,« brusede jeg op, »at give et fremmed Menneske min Pakke!« Nu blev Pigen helt ulykkelig. »Ja, men hvor kunde jeg tro andet, end at Fruen havde sendt ham, han har været her flere Gange og har altid meget hemmelighedsfuldt spurgt efter »Pakken, den De ved nok«, og da jeg ingen anden mystisk Pakke ventede end Deres, var jeg jo overbevist om, at det hele havde sin Rigtighed.« Jeg var rasende. Jeg havde glædet mig saa utroligt til endelig engang at faa Confect og have et ordentlig Stykke Sæbe at vadske mig med, men paa den anden Side kunde jeg ikke lade være at se det humoristiske i Situationen, saa meget mere, som jeg endnu mindedes samme Middag i Adolphbaude at

have set en Turist komme slæbende med en stor Rygsæk og oven i Købet en Postpakke bunden ovenpaa. Efter Frøkenens Beskrivelse af Manden, Tidspunktet og Retningen, han var gaaet, var jeg ikke længer i Tvivl om, at det var min egen dyrebare Confectpakke, jeg saaledes havde mødt paa Tyvens Ryg. Hvad mon den Herre maa have følt, da han med sine Tyvekoster paa Ryggen netop traf paa mig?

Paa en senere Tur afsendte jeg fra Wiesenbaude en Æske Cigaretter og den lille Lærredspose til den venlige Soldat i Svovlværket. Jeg turde ingen Afsender opgive paa disse forbudte Pakker, men Værtsfolkene i Bauden vidste dog saa meget om mig, at jeg hørte til i »Goldener Frieden« og kendte Frk. Hilde, hvorfor de da ogsaa bad mig medbringe et Brev til hende, som jeg straks gættede var fra hendes Forlovede, en østrigsk Toldembedsmand. Senere kom denne lille Tjeneste mig svært tilgode.

Efterhaanden kom der sparsomme Svar paa nogle af mine mange Skrivelser omkring i Verden, hvoraf jeg tydeligt saa, at der ikke var meget Haab for mig om at faa Rejsetilladelse til Danmark,*) hvorfor det nu ogsaa stod fast hos mig, at jeg vilde udarbejde en Flugtplan, dog

*) Grev Hadik lod en Maaned hengaa, inden han med fem tørre Linier lod mig vide, at *han* ingen Bemyndigelse havde til at give mig Rejsetilladelse — dette var Svaret paa et langt, fortvivlet Brev, hvori jeg meddelte ham, at min Fader skulde have en farlig Operation, og hvori jeg tryglede ham om at gøre sit til at redressere den Skade, hans Referat om mig havde voldt mig. Det tyske Udenrigsministerium fandt det ikke nødvendigt at besvare mit Tilbud om aldrig mere at tale eller skrive om noget vedrørende Krigen, hvis jeg blot maatte faa Pas. Hvor er jeg nu glad over, at jeg ikke er bundet af noget saadant Løfte; ellers havde jeg ikke kunnet skrive denne Bog.

Haand i Haand med, at jeg stadig arbejdede paa, at man skulde lade mig vederfares Retfærdighed. Det var mig i Virkeligheden mest om at gøre at faa Lov til at komme hjem, men dog ogsaa at faa bevist, at jeg intet havde at bebrejde mig, at alt maatte bero paa Bagvaskelse, en Del Misforstaaelse og muligvis en Smule Tankeløshed og Aabenmundethed fra min Side. Thi naar man saa paa den anden Side mindedes alt, hvad jeg havde gjort for østrigske Soldater og nu netop gennem disse Foredrag atter havde kunnet skænke Hospitalet ca. 5000 Kr., saa var det dog lovlig haardt, at Takken derfor skulde være, at jeg blev sat i Band fra alle Sider.

Det stod mig klart, at skulde en Flugt lykkes, maatte det være fra Nordslesvig. Jeg havde allerede i Warnemünde undersøgt Chancerne for en Flugt derfra, men var kommen til det Resultat, at det for en Fremmed uden »Beziehungen« der paa Egnen vilde være saa at sige haabløst eller alt for risikabelt.

Det gjaldt først og fremmest for mig om at faa fat paa et detailleret Kort over Nordslesvig og om at finde et Sted deroppe, hvor jeg kunde bo, og hvorfra jeg nærmere kunde undersøge Forholdene og arrangere mine videre Planer.

Havde jeg før erfaret, at *Retten* har langsomme Ben, saa skulde jeg nu tilfulde indse, at dette gjaldt ikke mindre for *Posten*, endogsaa indenlandsk Post, særlig dog naar det er Post til en »misliebig«, bevogtet Person. Ofte kunde det vare tre Uger, inden et Brev naaede mig; og ialt varede det over 2 Maaneder fra det Øjeblik, jeg begyndte at søge efter Opholdssted oppe i Slesvig, til den Dag, jeg endelig havde et Tilbud, jeg kunde tage imod. Kortet derimod var ikke til at faa. En Veninde havde gennemstøvet en

Mængde Boglader, men fik overalt det Svar, at de ikke førte Kort over Grænseegne; det var forbudt under Krigen.

Paa dette Tidspunkt lærte jeg en meget net Svensker at kende, der boede som Gæst et Par Dage i »Goldener Frieden«. Vi spadserede to lange Ture sammen og blev forresten ved den Lejlighed til den Grad generede af Krumhübels Detektiv, der havde opdaget, at der var en lille Fejl i Svenskerens Pas, idet han var anmeldt 24 Timer for sent i Krumhübel, hvorfor han stadig forfulgte os, saa vi den Dag ikke fandt nogen Lejlighed til at smutte over Grænsen. Jeg vilde ellers saa gerne have vist ham min lille Stamhytte »Adolphbaude«, der foruden sin idylliske Beliggenhed var særlig søgt paa Grund af sine dejlige Kager, hvad man jo ikke kendte til paa tysk Side!

Mit Bekendtskab med Svenskeren var meget oplivende, ikke alene paa Grund af de Ture, vi gik sammen, men fordi han var en af de faa, som ikke afskrækkedes af, at jeg var »misliebig« i Tyskland. Mærkeligt nok havde han, uden den Gang at kende mig, særligt lagt Mærke til Kritikken over mine Foredrag i svenske Blade, der jo ikke havde været blid, ja, endogsaa gemt et Udklip deraf, da Sagen interesserede ham, og det morede ham derfor meget nu at lære selve Foredragsholdersken at kende.

Han var en ridderlig Natur og var til det yderste opbragt over den Situation, jeg saa uretfærdigt var bleven sat i, og tilbød mig sin Hjælp, hvor og naar som helst, jeg skulde trænge til den, særlig hvis jeg paa min Flugt skulde faa Brug for et Par stærke Arme, f. Eks. til at ro, hvis det skulde ske ad Søvejen.

Jeg fik imidlertid, fraset det usynlige Blæk, som han sendte mig, og som satte mig i Stand til at korrespondere hemmeligt med min Familie, aldrig Brug for hans Hjælp. Men blot det at træffe En, der kendte til min Sag, ja end-

Wolfshau: En Soldat paa Orlov slaar Hø.

ogsaa først havde hørt derom fra »fjendtlig« Side, og som dog havde Mod til at tage sig af og hjælpe »den forstødte«, var mig til stor Opmuntring og Glæde.

Nogle Dage senere var det *mig*, der fik at gøre med Detektiven. Endelig var Martha ankommen, men det havde ogsaa knebet haardt for hende baade at faa alt ordnet med mine Møbler og saa at faa Pas. Jeg havde næsten daglig afsendt Telegrammer lydende paa: »Hvornaar kommer Martha?« »Hvorfor svarer Martha ikke?« »Er Martha færdig med at pakke?« »Jeg længes efter Martha.« »Er Martha syg?« etc. etc., og det var i Anledning af disse Telegrammer, at Detektiven var bleven sendt til mig paa Anmodning af Myndighederne i Breslau. Disse frygtede for, at »Martha« kun var et Dækkenavn for noget andet i en hemmelig Kode. Denne Gang tog dog de gode Myndigheder grundig fejl, og vi kunde sort paa hvidt bevise, at alt havde sin Rigtighed med Martha. Vi tog Lære af denne lille Episode, da vi senere hen virkelig lavede Kodetelegrammer, idet vi sørgede for, at det, vi telegraferede om, virkelig ogsaa var sandt — hvis de atter skulde komme og undersøge Sagen.

Da Martha endnu ingen Grænseoverskridelser havde oplevet, og da jeg atter havde en Bunke Breve og Pakker, som jeg trængte til at faa bragt over Grænsen, besluttede vi os til at tage sammen til Adolphbaude og haabede paa, at Lykken vilde være os gunstig. Men Haabet er forfængeligt! Da vi naaede til Skillevejen, en Korsvej, hvor den tyske og østrigske »Zollstrasse« mødes og overskærer Grænsekammen, og hvor mindst 10 Skilte med tyske og østrigske Ørne, Advarsler og Bekendtgørelser o. s. v. prøvede paa at holde »Syndere« fra at gaa videre, stod der ogsaa en veritabel tysk Grænsesoldat med sin Bajonet og gjorde de opskrevne Trusler mere levende. Dette var lidt ækelt, og Martha

og jeg overvejede nu, hvad der var at gøre: Endnu var vi paa lovlig Grund, og en Snes Skridt fra os laa Spindlerbaude lige paa Korsvejen, den var østrigsk, men »tilladelig«; kun tre—fire Hundrede Meter længere nede paa østrigsk Side laa den lille yndige, men »syndige« Adolphbaude og lokkede os. Vi kunde jo ialtfald gaa ind i Spindlerbaude og vente der i det Haab, at Grænsesoldaten engang vilde fortrække.

Indtil da havde han vendt os Ryggen, men drejede nu paa en Gang om. Vi ventede, at han vilde gaa hen mod os og forlange Pas. Men nej, tværtimod, det var en elskværdig Mand, der havde Hjertet paa rette Sted, og han tøflede af, alt hvad han kunde, ned paa tysk Side! Den Herre »havde intet set« og *vilde* ingen Ting se. Saa vi kunde nu fortsætte vor Gang ned i det forjættede Land, der flød med Sæbe og Confect! Idet vi passerede Entrédøren til Spindelmühe, vrimlede en hel Del Turister ud, der alle sammen havde siddet og ventet paa det gunstige Øjeblik og nu kunde takke os for, at Skildvagten var gaaet sin Vej. Nu var altsaa denne Fare overstaaet, men oh ve, en ny mødte os straks, da vi traadte ind ad Døren i Adolphbauden. Der sad ikke blot en almindelig Toldembedsmand, nej, han var saa fyldt med Guld og Stjerner, at det sikkert maatte være »Toldernes Øverste«!

Jeg blegnede, vi for' tilbage ud i Entreen og saa paa hinanden. Hvad skulde vi nu gøre? Han havde jo set os! Skulde vi se at flygte fra ham eller haabe paa, at han vilde lade Naade gaa for Ret, Østrigerne var jo bekendt for ikke at være saa strenge.

Da pludselig mindedes vi Brevene, som vi havde bragt til og fra Wiesenbauden. Rigtignok havde vi aldrig set »Frk. Hildes Kæreste« (det vil sige, vi *havde* set ham, men uden at vide, hvem det var), men jo mere jeg tænkte

over Sagen, blev det mig klart, at den frygtede Overtolder, som sad derinde, ikke *kunde* være andre end »Frk. Hildes Kæreste«. Jeg syntes nemlig nu, at jeg kendte hans Ansigt, men rigtignok kun til civil Dragt. Ialtfald maatte man vove det! Med fattet Mine traadte jeg ind i Skænkestuen, gik lige løs paa Tolderen og spurgte ham venligt, om han var Frk. Hildes Kæreste. Ja, det var han rigtignok, og han havde tit set mig i »Goldener Frieden«, naar han om Søndagen, civil klædt og paa Amors Vinger fløj over Bjergene for at tilbringe Søndagen i Krummhübel, og han takkede mig endogsaa umaadelig meget for de Breve, jeg havde besørget. Hans Forlovede havde fortalt ham om det, og han vidste nøjagtigt, hvem jeg var. Martha og jeg saa lidt paa hinanden, og var nu klare over, at fra ham havde vi intet at frygte. Det viste sig ogsaa, at han var det elskværdigste Menneske, man kunde tænke sig — en ægte Østriger! Ikke alene gjorde han os ikke noget, men tilbød endda at bringe vore Breve og Pakkenilleker ned til Spindelmühle, saa vi selv kunde spare os den lange Vej.

Da han nogen Tid efter atter kom i Besøg hos sin Kæreste i Krumhübel, overbragte han mig til min store Forbavselse Pakken med Cigaretterne og Lærredsposen, som jeg havde sendt til Svovlværkssoldaten. Denne var nemlig desværre pludselig bleven forsat, og Posten havde ikke kunnet finde hans nye Adresse, men ærligt leveret Pakken tilbage paa Wiesenbauden, hvor Værtinden vidste, at Afsenderen var den samme, der besørgede Brevene for Frk. Hilde. Da Tolderen paa sin Tur holdt Hvil i Wiesenbauden, havde hun saa givet ham Pakken med til mig.

Og saaledes kom det sig, at Toldembedsmanden blev Hæler i min Smugleraffære!

Allersidste Gang, jeg gik over Grænsen, var jeg

i største Fare for at blive opdaget som Smugler, idet jeg nu til Afsked vilde bringe en ordentlig Ladning Cigaretter over til Hospitalerne dernede. I dette Øjemed havde jeg syet 5 falske Lommer ind i mit Underskørt og fyldt dem med Cigaretter. Det var imidlertid lidt kejtet gjort, idet de to forreste Lommer ved hvert Skridt stødte mod mine Knæ, saa at de firkantede Æskers Form tydeligt saaes, især naar Vinden blæste Kjolen stærkt ind imod mig.

Nu vilde Uheldet, at jeg skulde møde ikke blot een, men fem Grænsesoldater. Hvad Passet angik, var det i Orden, thi jeg vilde den Dag nøjes med at gaa til en af de tilladte østrigske Bauder. Men Lommernes Indhold, uha! hvis de opdagede det, saa var det en værre Historie, ikke blot var der en høj Bødestraf for den Slags, men det var jo dog temmelig flovt at blive nappet som Smugler og ført til Politistationen! Jeg havde besluttet, at saa snart jeg saa en Grænsesoldat i det Fjerne, vilde jeg staa stille og plukke Blaabær eller sætte mig paa en Sten, saa kunde Æskerne ikke ses. Men jeg saa ikke, som jeg havde haabet, Soldaterne *i lang Afstand;* de kom pludselig og uventet frem bag en Busk, og det gav et mægtigt Ryk i mig; som om de havde raabt et militærisk »Holdt«, stod jeg forstenet paa Pletten! Jeg tænkte: lad dem hellere finde det komisk, at jeg pludselig standser, end at de skal se Æskerne støde mod mine Knæ, ved at jeg gør saa meget som et eneste Skridt i deres Paasyn. Soldaterne kom nu hen imod mig, men jeg havde alt i Mellemtiden trukket mit Pas op, som jeg nu smilende rakte en af dem, og da han saa, at alt var i Orden, tænkte han ikke mere over, at jeg pludselig var standset, men mente maaske, at det var den almindelige Nervøsitet, som Folk let har, naar de ser Grænsesoldater.

Jeg blev længe staaende stille og ventede, til de alle var fuldstændig ude af Synsvidde, før jeg gik videre. De andre, jeg mødte, var ved mindre farefulde Lejligheder: Den ene i en Hytte, da jeg sad ned, den anden medens jeg plukkede Blomster og saa fremdeles; og lykkelig og vel fik jeg da mine Cigaretter sprættet ud af Lommerne, pakket i 4—5 »Dobbeltbreve« og ved Hjælp af den velvillige Værtinde afsendt til Søster Ottilie i Gmunden.

Lige saa lidt som jeg nogensinde i Fredstid har fundet det rigtigt, naar man for at spare nogle Øre smuglede Cigaretter og andre Ting over Grænsen, med lige saa god Samvittighed har jeg her med Fare for min egen Sikkerhed smuglet alle disse Cigaretter over til de stakkels saarede, der hverken for gode Ord eller Penge kunde faa Tobak nede i Østrig, medens Tyskerne, deres Forbundsfæller, ryger til den store Guldmedalje — ja i Tyskland kan man endogsaa købe østrigske Cigaretter!

Et Par Dage efter Marthas Ankomst blev Pølle pludselig syg. En lille ubetydelig Hævelse i en af Mælkekirtlerne, som den i nogen Tid havde haft, blev pludselig til en meget stærk, akut Betændelse. En stenhaard Svulst saa stor som en knyttet Næve dannede sig i Løbet af to Dage. Pølle havde stærke Smerter og høj Feber. Der var ingen Dyrlæge i Krumhübel, han var indkaldt i Krigen, ligesaa alle Dyrlægerne fra Hirschberg. Kun i Schmiedeberg, hvor en Afdeling Bjergartilleri blev uddannet, fandtes en Militærdyrlæge til at tilse Hestene.

Endskønt man til Fods kunde naa derhen paa en god Time, maatte man med Jernbanen stige to Gange om for at komme dertil. Til Fods kunde vi ikke gaa paa Grund af Pølles Tilstand, og Vognmændene nægtede at køre ud paa Landet. Dyrlægen undersøgte Pølle meget omhyggeligt og mente, at vi ved Hjælp af Jod skulde faa Be-

tændelsen til at modnes. Var Svulsten først blød, skulde den skæres op som en almindelig Byld.

Efter 2 Dages Forløb var den allerede saa vidt; og vi telefonerede atter til Dyrlægen, men ikke alene kunde han ikke komme til os, han var heller ikke at træffe i alle de næste Dage, selv om vi vilde opsøge ham. Hvad skulde jeg gøre? Lade Pølle lide videre til ingen Nytte eller selv prøve paa at foretage Operationen? Det maatte jo være en Bagatel, og hvor ofte havde jeg ikke assisteret ved saadant et Byldesnit?

Jeg gik til min Frisør og bad ham laane mig en Barberkniv, men da han hørte til hvad Brug, protesterede han, men tilbød mig derimod en Operationskniv, som han havde fra den Gang, da han havde været Sanitetssoldat. Trods hans Forsikring om at Kniven lige var slebet, var den efter min Mening ganske sløv. Jeg prøvede selv at slibe den lidt med en Pimpsten, det hjalp ogsaa lidt paa den, men jeg frygtede dog for, at den ikke var skarp nok.

Jeg fik Pølle til, i et Hjørne af Sofaen, »at »sitze« paa sine smaa Bagben. Paa Bordet ved Siden af laa et Stykke Sukker. Saa tog jeg Mod til mig og gav det første Snit, og jeg ventede, at Kniven straks vilde ryge ind i den bløde Byld. Til min store Forbavselse kom der intet Blod, Huden havde næppe faaet en Rids. Den var bleven pergamentagtig og sejg af den megen Behandling, og Kniven var, som omtalt, forholdsvis sløv. Pølle vedblev at »sitze«, den havde næppe mærket, hvad der var sket med den, men tænkte kun paa Sukkeret. Nu tog jeg fat for anden Gang. Et lille bitte Pib fra Pølle sagde mig, at den nu havde mærket noget, og en lille Blodsdraabe viste mig, at Huden var gennembrudt paa nogle Steder. Pølle fik et Stykke Sukker til og skænkede saa ikke Bylden en

Tanke. Jeg var midt mellem Latter og Graad. Det var mig saa forfærdeligt at skulle mishandle min lille Yndling, og paa den anden Side kunde jeg jo se, at Martha havde Ret, naar hun trøstede mig og sagde, at Pølle med stor Fornøjelse vilde udsætte sig for Operationen, naar blot den fik Sukker! 4 Gange satte jeg atter Kniven til, og det er mig til Dato ufatteligt, at jeg ikke naaede ind til den egentlige Betændelse, men kun opnaaede at faa den sejge Hud spaltet. Nu haabede jeg, at det syvende Snit sikkert vilde bringe mig til det ønskede Resultat. Men jeg *kunde* ikke mere. Bleg som et Lig lagde jeg mig paa Sengen og var lige ved at græde af Nervøsitet. Hvor ofte havde jeg ikke set Ben amputeret, Maver lukket op og Øjne gravet ud, og hvem véd hvad, med den største Sindsro; men da det nu gjaldt min Pølle, skabede jeg mig saadan, medens »Ofret« og Martha sad og kælede for hinanden, spiste Sukker og lod aldeles henrykte. Jeg tilbød Martha Kniven og bad hende gøre det sidste Snit. Ogsaa hun strikede, og Pølle fik saaledes Lov at beholde sin Byld.

Det var mærkeligt nok som Betændelsen gik i sig selv. Da vi senere i Berlin gik med Pølle paa en Hundeklinik, mente Doktoren dér, at det absolut var en Smags Sag om den dengang burde have været opereret, eller om vi skulde afvente en forestaaende Begivenhed (som vi imødesaa uden Glæde!) thi han frygtede for, at der i Virkeligheden var Kræft.

ELLEVTE KAPITEL

1. Septbr. 1917.

Berlin. — Legationsraaden. — Madspørgsmaalet. — Flugten tilrettelægges. — Fra Berlin. — Jeg ser ind i »det forjættede Land«. — De rare Soldater. — Flugten. Endelig hjemme!

Da der ikke var Spor af Udsigt til, at jeg skulde kunne faa mit Pas, rejste jeg til Berlin for at »træde« lidt paa Myndighederne, som det hedder paa Tysk. Jeg meldte mig atter i Udenrigsministeriet. Det vil sige, jeg gik ikke derop personlig, Legationsraadens taktløse Udtalelse fra forrige Gang var mig endnu i frisk Minde. Jeg ønskede derfor ikke at udsætte mig for noget lignende igen, hvorfor jeg fik en af mine nye Bekendte fra Krummhübel til at gøre det for mig.

Han bragte mig den forbavsende Besked tilbage, at det var fuldstændig udelukket, at jeg nogensinde fik Rejsetilladelse saa længe Krigen varede! *Heller ikke maatte jeg faa at vide, hvad det var, man beskyldte mig for at have sagt eller gjort i Stockholm!* Da min »Udsending« forklarede Legationsraaden, hvor ubehagelig Situationen var for mig, trøstede denne ham med, at ikke jeg alene — ikke Hundreder, men Tusinder af Mennesker paa Grund af Krigen var kommet i samme Situation, at de ingen Rejsepas kunde faa, og at Grunden ikke blev mig meddelt. »Det skal ingen Straf være,« sagde Legationsraaden. »Disse Mennesker, deriblandt Grevinde Grote, er ikke *anklaget* for noget, vi har kun faaet en vis Mistanke til dem, med andre Ord, de er bleven *»misliebige«* — og den Slags Mennesker gør man bedst i ikke at lade komme uden for

Landets Grænser. Vi har ikke Tid til at undersøge alt grundigere, saa dette skal kun betragtes som en *»politisk Forsigtighedsregel«*, absolut ingen *Straf*. Hvis det skulde være en Straf, maatte man gaa ud fra, at der forelaa en Forbrydelse eller i det mindste en Forseelse, og hvis dette havde været Tilfældet, kunde Grevinden ogsaa have forlangt at faa at vide, *hvad hun var anklaget for, og saa kunde Sagen blive undersøgt*, og eventuelt kunde Fruen blive frifunden*).

De Meddelelser, vi har faaet fra Stockholm, er af ganske privat Karakter — ikke i Form af en offentlig Anklage — og hvis Grevinden ikke gennem private Rygter havde faaet lidt at vide om Sagen, vilde hun overhovedet aldrig have anet, at vi havde hørt om hende fra Grev Hadik. Raad De hellere Grevinden til at spare sig al videre Ulejlighed — thi det vil være fuldkommen haabløst!«

Med denne Besked blev jeg altsaa spist af og fik ikke noget som helst nyt at vide med Hensyn til min »Forbrydelse« (som jo altsaa desværre ikke engang *var* en Forbrydelse!), jeg maatte nøjes med Rygterne. Det lidet *sande*, der var i disse Rygter, var for Eksempel Foredragets Titel »Bag det Røde Kors' Kulisser« — som jeg var ganske uden Skyld i — dernæst Historien om »den bøhmiske Cirkel!«. Den skal have vakt stor Harme i Gmunden! Hele Resten var et Sammensurium af lidt Sandhed og megen Løgn, det meste helt opdigtet eller misforstaaet. Og at disse Rygter stammede fra ondsindet Kilde, beviser tyde-

*) Hvor »uheldigt« det var, at jeg ingen Forbrydelse havde begaaet, fremgaar af, at jeg i saa Tilfælde *allerede vilde have faaet Tilgivelse*, idet Kejser Karl af Østrig i Begyndelsen af Juli har udstedt Amnesti for alle politiske Forbrydere, selv om de var dømt til Døden, men eftersom jeg ikke var anklaget for nogen politisk Forbrydelse — den være nok saa lille — kunde jeg ikke nyde godt af denne Amnesti!

ligt de latterlige Angreb paa min personlige Optræden i Stockholm*).

Omkvædet var ellers stadig det: jeg havde talt nedsættende og utilbørligt, ja *rakket ned* og *skældt ud* over Tyskland, Østrig og Røde Kors, og havde endog haft den Frækhed at opfordre Gesandterne til at komme hen blot for at de skulde høre paa denne »Skylle«. Om disse Beskyldninger stammede direkte fra Ministerens Beretning eller blot var Sladder, der gik fra Mund til Mund, fik jeg aldrig Klarhed over — men der var en »elskværdig« Dame i Gmunden, der agerede »Flyveblad« og hurtigt fik disse Rygter spredt ud og hele Egnen ophidset imod mig — ja det gik saa vidt, at Dr. Narbeshuber skrev til mig, at der var »Revolution imod mig« — den fraværende! Hvor er det tragikomisk.

Da Martha kom hjem, og senere gennem Breve fra en Søster i Gmunden erfarede jeg, hvorledes denne »Kamp mod mit Minde« — ja andet kunde man vel ikke kalde det — systematisk blev fortsat.

Da jeg nu ikke selv kunde have den Glæde at overbringe mine indsamlede Penge, havde Martha gjort det, og jeg fik Kvitteringen fra Dr. Narbeshuber. Martha, der var ivrig for, at Folk ialtfald skulde erfare, at disse »fordømmelige Foredrag« havde været holdt i godt Øjemed, ærgrede sig over, at der intet stod om det i Avisen, da ellers hver nok saa lille Skærv staar anmeldt som en »hochherzig Spende«, og hun arbejdede — uden at jeg anede det — paa, at nogen skulde sætte det ind. En Søster, der var mig særlig hengiven, fik da ogsaa en kort Notits om Pengene optaget i et Wienerblad og bad derefter

*) Saaledes fortalte Rygtet, at jeg efter mine Foredrag »i fuldt Ornat« som Sygeplejerske var gaaet paa Natlokale og i denne Kostumering havde danset til langt ud paa Natten!!

Gmundner Avisen meddele det samme. *Denne nægtede imidlertid at optage Meddelelsen med den Motivering, at Wienernotitsen var falsk: »thi Hospitalets Kommandant havde intet erfaret om denne Pengegave!«*)

Hvem der nu bærer Skylden for denne nye Nederdrægtighed, er jeg ikke klar over. Søsteren, »der kæmper for mig som en Lohengrin«, har forsikret mig, »at hun ikke vil hvile, før Sagen er opklaret!«

Berlineropholdet var den tungeste Del af min »Landflygtighedsperiode«. Rigtignok havde ogsaa de første Dage været forfærdelig sindsoprivende. Dog levede jeg den Gang stadig i Haab om, at Retfærdigheden skulde sejre. Da jeg intet galt havde gjort, *kunde* de dog ikke i Længden vedblive at berøve mig min Frihed. Dette Haab var imidlertid næsten bristet. Hvorsomhelst jeg havde henvendt mig om Hjælp, havde jeg faaet Afslag, ingen vilde gøre fælles Sag med den »forstødte«, og de faa nye Venner, jeg havde faaet, formaaede intet at udrette.

Dertil kom, at jeg begyndte at føle, at jeg blev skarpt bevogtet; hyppige Besøg af Detektiver, Tilbageholdelse og Gennemlæsning selv af indenlandske Breve lod ingen Tvivl mere tilbage derom.

I en hel Maaned havde jeg nu ikke faaet et eneste Brev fra Danmark. Mit ellers aldrig svigtende gode Humør var ved at lade mig i Stikken, og jeg begyndte at tvivle paa mine kære derhjemme, om de virkelig skrev til mig og havde synderlig Interesse af, hvad der hændte mig.

Dette var selvfølgelig meget urigtigt af mig, frem for

---

*) Jeg har lige faaet Brev om, at der er kommen ny Overlæge paa Hospitalet i Gmunden, og at Kommandanten nær var falden om, da denne — uanmeldt — traadte ind hos ham — han havde ingen Meddelelse faaet om Lægeskiftet. Mon Aviserne derfor heller ikke »tør« meddele dette uomstødelige Faktum!

alt bundede det jo i Mistillid til Guds Kærlighed og Omsorg, som indtil da aldrig havde svigtet mig.

Min vægtigste Undskyldning var maaske den, at jeg nu begyndte at blive stærkt underernæret, saa mit Helbred led en Del derunder, og det virkede tilbage paa min Sindstilstand.

I Krummhübel havde jeg ikke mærket meget til Ernæringsvanskelighederne, vi boede jo saa tæt ved Grænsen, og Smuglerier florerede paa det kraftigste. Derfor var ogsaa alt saa dyrt, men man kunde ogsaa faa alt, hvad man ønskede sig. Under Navnet »Auslandsware« eller »Markenfreies« (Mel, Kød etc.) gik alt upaatalt hen.

I Pensionen i Berlin, hvor Martha og jeg boede, fik vi om Morgenen en Kop »Brundrik«, der gik under Navnet: »Kaffe« (her i Pensionen var den undtagelsesvis lavet af brændt Byg, alle andre Steder i Regelen af brændte Roer). Dertil fik vi 2 Skiver Krigsbrød og lidt Marmelade — selvfølgelig hverken Sukker, Mælk eller Smør. Middagsmaden bestod hovedsagelig af Grøntsager, mest Kaal og Rodfrugt, et lille Stykke Kød paa Størrelse med en Tokrone, og et Par Kartofler. Antallet, som vi hver Dag maatte tage og som afhang af Størrelsen, hviskede Pigen os diskret i Øret! Forretten var en lille uspiselig Tallerken Vandsuppe, Desserten en lille Portion god Kompot. — Om Aftenen fik vi en Ret, der i Reglen bestod af sammenbagte Kartofler og Grøntsager. Undertiden, hvis man søgte tilstrækkelig længe, fandt man et Par smaa Flæsketærninger, og saa var Jubelen stor! Derefter 2 Stykker Krigsbrød og en lille Stump for frisk Ost. Mine Læsere vil jo nu kunne se, at man ikke skulde blive fed af den Menu.

Senere hen, da Tilladelse til at slagte Pattegrise blev udstedt og Vildtet begyndte at komme, blev Forplejningen lidt bedre. Selvfølgelig var der kun eet Sam-

taleemne i Berlin, hvor man saa kom hen: Maden, Maden, og atter Maden! Alle »hamstrede«, alle havde »Beziehungen«, som de udvekslede med hinanden!

En Nordmand, der boede i mit Pensionat, havde forbavsende mange kraftige »Beziehungen«, som han elskværdig »testamenterede« mig, den Dag han rejste, sammen med alle sine ubrugte Levnedsmiddelkort.

Hvis jeg ikke havde faaet Hjælp fra mine nye Venner og Bekendte, der af og til inviterede mig til at spise mig mæt, véd jeg slet ikke, hvorledes jeg skulde være kommen saa godt gennem denne Periode, som det nu skete.

Martha og jeg gik hver Eftermiddag hen paa en Kafé, hvor der var Musik, og hvor man formedelst en Mark kunde faa en Kop »Brundrik« (lavet paa Roer) og 2 Stykker »Torte«*). Naar »Brundrikken« blev drukket i meget varm Tilstand, kunde vi faa den til at glide ned, men en Nydelse var det ikke!

Kun een Gang i alle de forskellige Konditorier, vi opsøgte, opnaaede vi at faa et Stykke »Torte«, der var af en saadan Beskaffenhed, at vi ikke behøvede at skære Grimasser ved de første Mundfulde! Desværre lærte vi først dette Konditori at kende 3 Dage før min Afrejse. Jeg haaber imidlertid, at Martha, der stadig er i Berlin, flittig besøger det eller ialtfald skiftevis gaar dér og paa vor »Stamkafé«, hvor der foruden Musikken og de danske Aviser var et tredie Tiltrækningspunkt, nemlig en dansk Opvarter: *Karl Peter Kay*. Læserne maa nu ikke forestille sig ham som en pæn blond, glatbarberet Mand i Spidskjole

---

*) Jeg kom til at tænke paa de gamle romerske Herskere, der holdt Folket i Ro ved at give dem »Brød og Skuespil«, thi var end alt andet knapt her i Berlin, kunde man dog altid faa »Torte« — om den saa var lavet af Sirup og Savsmuld! — og Musik, Teater- og Kinoforestillinger o. s. v.!

— nej Karl Peter var brun i Huden, havde langt kulsort kruset Haar, opsat i en højst kunstfærdig Frisure, og var iført en blaa guldbroderet Fløjlsdragt. Da han hørte os tale Dansk, kom han straks hen og præsenterede sig paa godt Dansk som Landsmand. Trods Sproget stillede Martha og jeg os meget tvivlende over for denne Meddelelse, hvad der krænkede ham en Del. — »Grev Moltke vilde heller ikke tro det,« sagde Monolulu (dette var hans »Nom de Guerre«) »men saa blev jeg vred og sagde: Hold Kæft, jeg *er* Dansk!« — Efter dette udstedte Gesandten ham straks et dansk Pas! — Det viste sig nu, at Monolulu var født i dansk Vestindien af en dansk Fader og en abyssinisk Moder og hang med en rørende Kærlighed ved Danmark — ikke alene ved det danske Smør og Flæsk, som han svælgede i — men han kendte og fremsagde en hel Del af vore kære kendte Nationalsange.

Vor Pension laa i *Unter den Linden*, hvilket viste sig at være særdeles behageligt. Det sparede os for uendelig mange lange Sporvognsture, alt hvad man skulde bruge, var lige i Nærheden. Tillige er Unter den Linden Samlingssted for alle Gennemrejsende. En Tid lang mødte vi næsten daglig uventet en eller anden dansk Bekendt. En Dag traf vi »Pulle« og hendes Mand. Jubelen paa begge Sider var stor, ingen af os havde haft Anelse om hinandens Nærværelse i Berlin, og vi gjorde os en glad Aften sammen.

Men hvad skulde denne Tilværelse føre til! Fraset disse smaa Opmuntringer gik jeg efterhaanden ret sløv omkring i Berlin. Tvivlen om, at mine kære derhjemme virkelig længtes efter at se mig, havde lammet mit Livsmod og min Foretagsomhed. Jeg arbejdede egentlig slet ikke mere paa mine Planer — hverken paa Flugten eller paa at faa Pas.

I mit Jødehospital havde de tilbudt mig Plads som Narkosesøster, men af Helbredshensyn turde jeg ikke modtage dette ellers meget rare Tilbud. Saa »vegeterede« jeg videre — gik *lidt* paa Museer og røg *meget!*

Endelig en Dag vældede det ind med Breve: 8 med Morgenposten, 6 med Aftenposten og saa fremdeles, ogsaa de følgende Dage! Jeg saa nu, hvor blodig Uret jeg havde gjort dem derhjemme, skammede mig dygtig, og fik nu atter Mod og Lyst til at kæmpe videre. Og det var som Gud vilde hjælpe mig, idet jeg den følgende Dag som ved et Under traf paa og fik det længe eftertragtede Kort over Nordslesvig.

Nu begyndte jeg for Alvor at arbejde videre paa Flugtplanen, og saa vidt var jeg i Mellemtiden kommen, at en Kone, som jeg kendte fra et tidligere Ophold i Tønder, og som nu tilfældigvis boede tæt oppe ved Grænsen, havde set mit Avertissement i det lille danske Ugeskrift »Glade Budskab« og havde tilbudt mig, at jeg kunde bo hos hende foreløbig.

Nu gjaldt det om at slippe ubemærket fra Berlin. Officielt var jeg jo ikke Fange, men maatte »kun« ikke faa Pas ud af Landet! Men i Virkeligheden følte jeg, at man bevogtede mig ikke saa lidt, og havde man anet, at min Rejse gjaldt Nordslesvig, var jeg ganske sikkert ikke sluppen ud af Berlin.

For at vildlede Myndighederne, fik jeg en Læge til at udstede mig en Erklæring om min Helbredstilstand, og om det ønskelige i, at jeg kom tilbage til mit Fædreland, hvor jeg kunde blive bedre ernæret. Med denne som Grundlag kunde jeg atter bede om et Pas til Danmark. Jeg fik paa Paskontoret den Besked at melde mig igen om tre Uger for at faa Svar. Jeg var jo ikke i Tvivl om, at Svaret vilde blive Nej, men sagde ganske ligegyldig henkastet:

»Ja, saa har jeg jo Tid i Mellemtiden at rejse et Par Dage til Hamborg, hvor jeg skal besøge nogle Bekendte.« Hamborg var jo ikke noget mistænkeligt Sted at rejse til; og hvem tænkte sig, at jeg nu, da jeg havde bedt om Pas, vilde flygte bort uden at afvente Svaret. I min Pension sagde jeg det samme til Martha og min Værtinde. Denne vilde nu afmelde mig paa Politistationen, men jeg fortalte hende, at jeg efter al Sandsynlighed vilde vende tilbage i Løbet af nogle faa Dage, og jeg havde nu Brødkort til en hel Maaned at tære paa, saa det var en ganske unødvendig Ulejlighed for hende og Politiet at afmelde mig for atter om kort Tid at tilmelde mig.

For mig som tysk Undersaat var noget saadant lovligt, en Udlænding derimod *skal* af- og tilmelde sig 24 Timer før og efter hans Ankomst og Afrejse fra og til et Sted.

Jeg skrev ogsaa virkelig til Bekendte i Hamborg og meldte min Ankomst. (At jeg inden min Afrejse havde faaet Besked om, at de ikke kunde tage imod mig, behøvede jeg jo ikke at fortælle omkring i Byen!) Jeg skrev flittigt Brev til mine Forældre og Bekendte, hvori jeg fortalte dem om mit paatænkte Hamborgbesøg. Tillige skrev jeg en Del Kort, dateret flere Dage frem i Tiden, hvori jeg fortalte, at jeg nu atter var kommen tilbage fra Hamborg for at blive i Berlin. Disse Kort overgav jeg til en Bekendt og bad Vedkommende afsende dem efter min Afrejse.

At jeg i det mindste i tre Uger vilde være fri for Detektivers Besøg, havde jeg ad anden Vej sikret mig ved at vildlede dem med Hensyn til mine Planer, saa man kunde nu kun kontrollere mig gennem Censuren; og det var jo for at »berolige« denne, at disse Postkort senere skulde sendes.

Jeg lavede nu en hemmelig Kode hjem til mine Forældre, og baade Pølles Byld og senere dens Hvalpe gav

»Pulle« og »Dolf« Albrecker.

mig et velkomment Stof at telegrafere om. Jeg havde jo skrevet saa meget til dem om Operationen og de ventede Hvalpe, at det absolut ikke kunde være Censuren paafaldende, naar jeg nu ogsaa telegraferede en Del om disse Begivenheder. Heldigvis er der jo ingen Censur saa stræng, at man ikke kan smutte uden om den! Og jeg havde da ogsaa forskellige Maader, paa hvilke jeg kunde korrespondere halvt eller helt ucensureret med min Familie.

Blandt andet havde jeg engang meddelt dem, at hvis de ved Lejlighed fik et Brev fra mig, hvori der forekom en hel Del Navne, som de ikke vidste, hvad de skulde stille op med, skulde de blot læse Forbogstaverne i en bestemt Rækkefølge, og det udgav saa en Sætning. Dette gjorde jeg nu. Sætningen lød kun saaledes: »Hold Brevet over Lampen«. Naar Brevet da blev varmt, fremkom der en blaalig Skrift, lavet med Svenskernes »usynlige« Blæk. Dette Brev havde jeg trods den skjulte Skrift ladet gaa til Danmark ad privat Vej, da Censuren er godt kendt med det hemmelige Blæk; men min »private Kurer«, der ikke vidste Besked med det hemmelige Blæk, behøvede ikke at gøre det med daarlig Samvittighed, da det synlige Brev var ganske uskyldigt. Paa denne Maade havde jeg meddelt mine Forældre en nøjagtig gennemtænkt Flugtplan, der imidlertid maatte understøttes af forskellige Telegrammer fra og til mig. Da disse Telegrammer ikke kunde gaa uden om Censuren, maatte vi paa Forhaand aftale, hvad dette eller hint skulde betyde, og det maatte være noget, der baade lød naturligt og som var sandt, da det var meget muligt, at de vilde undersøge Sagen nærmere — jeg blev vist set nøje paa Fingrene! Jeg valgte at skrive en hel Masse om Pølle. Det første Telegram lød paa, at nu havde Pølle faaet Hvalpe. Det skulde betyde: Nu har jeg forladt Berlin. Det andet:

Den og den Dag skulde Pølle paa Klinik. Det betød: Den og den Dag ankommer jeg til Grænsebyen. Det sidste Telegram lød paa, at den og den Dag paa det og det Klokkeslet var Pølle død. Dette sidste var jo usandt, men da det skulde betyde, at paa det og det Tidspunkt var Flugten mest belejlig og jeg ventede, at min Broder skulde staa og modtage mig paa den anden Side Grænsen (og vifte med et Par Pølser for at formilde Soldaterne!) saa gjorde det jo ikke noget, om Tyskerne opdagede, at Pølle dog levede! Længe forinden haabede jeg at være ovre i Danmark.

Trods denne Kode var Sagen ikke saa enkel, thi de fleste Telegrammer skulde afsendes fra Berlin efter min Bortrejse af en Bekendt, der atter gennem en Bekendt af mig i Nordslesvig skulde faa at vide de forskellige Klokkeslet og Datoer.

Paa denne Maade maatte jeg forfatte en hel Mængde Kodetelegrammer, alle forskellige og dog betydende det samme, fordi de skulde gaa ad mange Omveje inden de naaede Bestemmelsesstedet. Det eneste kriminelle Papir jeg havde hos mig, var saaledes en Kode til alle disse Telegrammer, som jeg dog havde forfattet paa en saadan Maade, at det paa den ene Side lignede en gammel uskyldig Huskeseddel (med Vilje stod der f. Eks.: »Tandlægen den 20. Maj«. Saa de skulde tro, at den var særlig gammel). Selve Koden var ganske ufuldstændig og forvirrende opskrevet, blot nok til, at jeg kunde huske den. Skulde dette findes hos mig, havde jeg ogsaa overvejet, hvorledes jeg paa »naturlig« Maade vilde forklare dette mærkelige Fænomen. »Som de Herrer kan se, er det en gammel Huskeseddel, paa hvis Bagside jeg en Aften havde søgt at nedskrive Opløsningen paa forskellige sammensatte Gaader fra et illustreret Blad, hvilket dog helt

mislykkedes, hvorfor de mærkelige Ord er fremkommet.«

Kun et af Telegrammerne fik jeg imidlertid afsendt. Thi da jeg kom op til Grænsen, indsaa jeg, at min sidste saa vel gennemtænkte Plan alligevel ikke var helt praktisk, hvorfor jeg nu arbejdede videre paa en anden, men denne Gang fuldstændig selvstændigt. Jeg havde ikke Tid til at vente paa at skaffe mig en Forbindelse med Hjemmet til Understøttelse af mine Planer.

Jeg pakkede nu 2 Haandkufferter og rejste afsted — dog ikke helt uden Forhindringer. Værtinden i Pensionen blev paa engang bange for, at hun ikke skulde faa Betalingen for den sidste Uge. Jeg havde nemlig ikke nok til at betale den med, før jeg rejste, idet mine Maanedspenge først kom 3 Dage efter — men i Marthas Navn, saa hun kunde betale Regningen. Pensionsdamen syntes imidlertid at tvivle om min Ærlighed og holdt en lang Palaver med mig uden dog at tale rent ud af Posen. Jeg rev da alle mine Smykker af — »Her, Frøken — lad os hellere tale aabent — De stoler ikke paa mig — vil De tage dette som Sikkerhedspant, eller vil De tvinge mig selv til at blive — det er mig meget om at gøre at rejse straks.« Hun blev lidt forlegen men beholdt virkelig min Uhrkæde — som Pant — og lod mig da rejse. Jeg kunde jo nok være bleven de 3 Dage til Pengene kom, men havde faaet en saadan Uro paa mig, jeg følte — nu eller aldrig! og væk var jeg!

Fra Hamborg afsendte jeg 10 Postkort rundt i Verden for at vise Censuren, at jeg virkelig havde været der. Samtidig skrev jeg et langt Brev til Martha, hvori jeg opsagde hende som min Kammerjomfru. Jeg ønskede ikke, at hun skulde faa nogen som helst Ubehageligheder af min Flugt.

Jeg var ikke i Tvivl om, at hun og Pølle som danske

Undersaatter uden Vrøvl vilde faa Pas, de havde jo »intet ondt bedrevet« saadan som jeg! Anbefaling og Penge blev vedlagt dette Brev, og den stakkels Martha var foreløbig overladt til sin egen Skæbne. Det vil sige ad Omveje holdt og holder jeg selvfølgelig Øje med hende og lader hende faa al den Hjælp og Støtte, der er mulig. Kun direkte tør jeg ikke have noget at gøre med hende, det kunde skade hende, som dog ikke har Spor af Ansvar for mine Handlinger; og jeg har al Grund til at haabe, at hun og Pølle paa en eller anden Maade inden alt for længe atter vil være tilbage her i Danmark.

I Hamborg oplevede jeg noget utroligt. Toget var saa smæk fuldt, som jeg ikke i mine vildeste Drømme havde forestillet mig. Jeg havde to store Haandkufferter, og som Følge deraf kunde jeg ikke mase saa hurtigt paa som andre Folk.

Fem eller seks Gange fik jeg mig dog presset ind i en Kupé, men hver Gang var der saa fuldt af staaende og siddende Mennesker, at Kupédøren ikke kunde lukkes, uden at jeg atter blev smidt ud. Saaledes endte det med, at jeg med mine to Haandkufferter tilsidst var den eneste, der maatte blive tilbage paa Perronen. Hver Kupé havde jeg undersøgt, der var faktisk ikke en Kvadratfods Plads til mine Fødder at staa paa end mindre til mine Kufferter, og jeg var grædefærdig af Smærter i Armene af 20—30 Gange at løfte de tunge Kufferter i Kupéen — og straks ned igen — 8 Dage efter mærkede jeg det endnu.

Dette kom mig frygteligt paa tværs, thi nu maatte jeg tage med næste Tog og skulde saa overnatte i Flensborg, og dér var jeg tvungen til at indskrive mig i Hotelbogen; og jeg havde netop indrettet mig saadan, at hvis alt gik efter Ønske, behøvede jeg ingen Steder at blive indskrevet. Det *kunde* blive ubehageligt, men jeg haabede paa, at

Myndighederne for en Tid, da de troede mig sikker i Berlin, havde opgivet at beskæftige sig med mig.

I Flensborg var Maden udmærket, og jeg fejrede et glædeligt Gensyn ikke alene med *ægte* Kaffe med pragtfuld Sødmælk og to Stykker *ægte* Sukker til, men endogsaa med en behagelig stor Klump Smør!

Da Toget først gik over Middag, havde jeg Tid ikke alene til at overvære en dansk Gudstjeneste i Flensborg, men ogsaa til at gaa en Tur ned til Havnen for grundigt at undersøge Forholdene der. Hvem ved, hvis alt andet mislykkedes, om der saa ikke var en Mulighed for ad Søvejen at slippe hjem med et dansk Skib? Først undersøgte jeg Jollerne, hvorledes de var tøjrede. De fleste mærkværdigvis ikke med Jernlænker, som man skulde have ventet det i Krigstid, men kun med Tov, der let lod sig overkære med en Kniv. Nu gjaldt det om at finde et dansk Skib; men ikke et eneste Sted saa jeg Dannebrog vaje, kun lutter tyske Flag. Jeg undersøgte ogsaa grundigt Fartplanen for alle de smaa Dampere, der sejler paa Flensborg Fjord, eventuelt kunde jeg tage en Tur med en saadan Damper og sondere Forholdene ude ved Udkanten af Fjorden. Dette var dog altsammen kun som Reservehjælp at betragte, jeg vilde nu først gaa lige mod mit Maal, nemlig Landgrænsen.

Medens jeg var i Berlin, havde jeg skaffet mig et korrekt *Indlandspas*, da dette var tilstrækkelig Legitimation til at rejse rundt med i hele Landet, ogsaa i Kystbyerne og Grænseegnene.

Først Nord for Flensborg begyndte Eftersynet af Pas — men da ogsaa tilstrækkeligt! Ved hver Station kom en Soldat ind og forlangte at se Legitimationspapirerne, men naar den samme Soldat havde set den rejsende et Par Gange, kendte han ham og lod ham i Fred.

Hen paa Eftermiddagen ankom jeg til mit Bestemmelsessted. Det laa temmelig nordligt og allerede inden for den befæstede Zone, men dog for langt fra Grænsen til, at jeg bekvemt og uden at vække for megen Opmærksomhed kunde gaa omkring og »snuse«.

Konen, som jeg skulde bo hos, hendes Mand, der var hjemme paa Orlov, og hendes lille Pige tog venligt imod mig paa Stationen og førte mig til deres lille Hus. Jeg betroede mig straks til hende, men stødte nu for første Gang paa det, som jeg senere hen traf paa hos alle Sønderjyder: en vanvittig Angst for at have noget som helst at gøre med en Flygtning. Selvfølgelig vilde ingen af dem forraade mig, men ikke een turde række mig en hjælpende Haand.

Jeg maatte altsaa, hvor latterligt det end lyder, henvende mig om Hjælp til Tyskerne, ja, endog til selve Militæret!

Min Værtinde var meget nervøs for at have mig i Huset, og allerede næste Dag havde hun givet mig »gode Raad« om, hvor jeg videre skulde henvende mig blot for at faa mig ekspederet bort. Jeg tog nu med Bumletoget hen til en anden lille By og meldte mig der paa det eneste Værtshus, der var. Jeg havde allerede i Sommer haft denne By i Tankerne og havde skrevet til Værtshuset og bedt om Plads, men faaet Afslag, da hver Stue i Huset var optaget af Indkvartering. Jeg ankom nu temmelig tidligt paa Eftermiddagen og vilde prøve min Lykke. Fik jeg atter et Afslag, kunde jeg naa med Aftentoget til en større By syd paa, hvor jeg da kunde være vis paa at finde Plads i et eller andet af Hotellerne.

Til alt Held var Lykken mig denne Gang gunstig: En Officer var netop rejst 8 Dage paa Orlov, og da det var

tre Dage siden, stod endnu i fem Dage hans Værelse ubenyttet.

Den elskværdige tyske Vært paa Hotellet lovede da at huse mig saa længe, men raadede mig til i Mellemtiden at se mig om efter et andet Logis. Dette var lettere sagt end gjort; men heldigvis havde Konen, som jeg første Nat boede hos, ogsaa givet mig Navn og Adresse paa en Missionærfamilie, saa jeg havde da visse »Beziehungen«! Jeg kendte endda Missionærens Broder, der i sin Tid boede i Tønder, mens jeg var der.

Jeg meldte mig straks hos disse Folk, der paa det venligste modtog mig, og spurgte dem, og de kunde leje mig et Par Værelser. Desværre nej, ogsaa hos dem var alt optaget af Militæret!

Det saa ikke hyggeligt ud for mig, de vidste heller ikke, hvorhen de skulde raade mig, overalt var der Militær, kun paa de større Bøndergaarde kunde der maaske være Plads til mig. Men de sønderjyske Bønders Gæstfrihed er som bekendt saare stor, og enten vil de modtage et Menneske helt og holdent som deres Gæst eller slet ikke. At tage mod Betaling, vilde falde dem meget svært, og jeg kunde selvfølgelig ikke tænke mig at bede om at faa Lov til at bo gratis hos dem.

Alt dette skete endnu den første Dag. Samme Aften gik jeg en lang Tur, til jeg stødte paa Grænsen. Forposterne forklarede mig: Saa langt og ikke længere! Jeg gav mig straks i Snak med Soldaterne, der var meget rare og blinkede forstaaende med Øjnene, naar jeg spurgte, om der var mange, der flygtede over Grænsen, og om det var meget besværligt. Direkte betroede jeg mig endnu ikke til nogen af dem, men jeg tror nok, at de fleste havde paa Fornemmelsen, hvorfor jeg havde slaaet mig ned i

den lille By. Officielt angav jeg som Grund, at min Læge havde anbefalet mig at søge hen til en Egn, hvor jeg kunde faa bedre Ernæring. Ernæringen her var ogsaa ganske fortræffelig, næsten den samme som i Fredstid.

Hvor var det underlig efter snart et halvt Aars Landflygtighed atter at have Lov til at kigge ind over Danmarks Grænser. Taarerne stod mig i Halsen, og jeg kunde ikke se mig mæt paa det.

En Grænsesoldat, som saa mig staa og stirre, bemærkede tørt, at der da ikke var megen Forskel paa Landskabet paa denne eller hin Side af Bommen. »Nej, det har De Ret i,« sagde jeg, »ikke for Dem, men for mig er der det, derovre ligger mit Fædreland, men her er jeg kun en Fremmed.« Og nu forstod Soldaten godt, at der for mig var en ganske umaadelig Forskel paa de grønne Træer her og dem paa den anden Side!

Jeg gik allerede den samme Eftermiddag saa langt, som jeg kunde ad en Vej, der gik *langs* Grænsen og undertiden kom saa tæt paa, at Grænseposterne stod paa selve Landevejen, saa man, uden at det syntes paafaldende, kunde give sig i Snak med dem. Og jeg udfandt et Sted, hvor jeg *tænkte* mig det kunde være gunstigt at flygte fra.

Hen ad Aften opsøgte jeg atter mit Hotel. Jeg var ganske forfærdelig nervøs og røg som en Skorsten den ene Cigaret efter den anden for at berolige Nerverne. Helst havde jeg prøvet Lykken samme Aften, men jeg følte det vilde være baade dumt og forkert. Jeg havde lagt min Sag helt i Guds Haand, og vilde derfor ikke gaa, før jeg følte en absolut indre Tilskyndelse dertil, thi saa kunde jeg ogsaa være sikker paa, at Vejen var beredt for mig; og følte jeg ikke denne Tilskyndelse, var det vel Meningen, at jeg endnu skulde blive og øves i Taalmodighed.

Jeg følte meget vel, at Uroen i mig den Aften ikke var

andet end Utaalmodighed, med andre Ord: jeg »kunde ikke nære mig«, og den Følelse burde jeg ikke give efter for.

Næste Morgen begyndte jeg min »polske Tiggergang« rundt omkring paa Gaardene. Overalt fik jeg Afslag, ingen vilde huse mig, alle var ængstelige, thi de mærkede vist godt paa mig, hvad min egentlige Hensigt var.

Paa en af de større Gaarde fik jeg kun Konen i Tale, og hun fortalte mig aabent, at hendes Søn var »gaaet over«, saa hun og hendes Mand maatte være særlig forsigtige med, hvad de foretog sig; de blev til den Grad holdt under Opsigt, særlig da deres Marker stødte umiddelbart op til Grænsen. Egentlig skulde de opskrive og anmelde hvert eneste Besøg, de modtog. »Men,« tilføjede hun beroligende: »det skal jeg love Dem, *Deres* Besøg skal vi nok lade være med at skrive. Ingen har forhaabentlig set Dem.«

Saa gik jeg videre til andre Gaarde, og jeg erfarede nu af disse Mennesker selv eller andre, at saa at sige paa hver eneste Gaard var en eller flere af Sønnerne »gaaet over«. Det er jo ikke til at undre sig over.

Den Aften vilde jeg gaa en lang Tur for at vænne mig til Mørket. Jeg er i Grunden »mørkeræd«, men jeg indsaa, at skulde der være Tale om Flugt, vilde den kun lykkes om Natten. Knap var jeg dog kommen nogle Hundrede Skridt bort fra de oplyste Huse, saa vendte jeg om igen. Nej, jeg var ikke nogen større Helt! Hvordan skulde det da gaa, naar det virkelig engang blev til Alvor!

Hver Aften, naar jeg laa i min Seng, gennemtænkte jeg Dagens Begivenheder og regnede ud, om jeg nu ogsaa var naaet et Skridt videre i mine Planer, og jeg maatte indrømme, at jeg havde Grund til at være tilfreds med Dagens Resultat. Jeg kendte nu ialtfald Steder, hvor

et Flugtforsøg syntes muligt, og havde ved Samtale med et Par Grænsesoldater mærket, at disse var overordentlig velvilligt stemte overfor Flygtninge og lukkede gerne Øjnene, hvis bare de havde turdet.

Naar jeg om Aftenen klædte mig af, kunde jeg ikke lade være med at le: Jeg havde under mit Ophold, i godt 5 Maaneder tabt ca. 30 Pund, og var nu i Virkeligheden meget mager, men det kunde man ikke se paa mig, thi allerede undervejs hertil havde jeg forberedt mig paa min Flugt paa den Maade, at jeg havde klædt mig dobbelt, ja til Dels tredobbelt paa, for at jeg kunde have lidt at skifte med, naar jeg kom over til Danmark, og hvem vidste, hvad Øjeblik Flugten skulde lykkes mig; jeg maatte derfor være beredt til enhver Tid.

Ikke alene Klæder, men visse andre Ting fulgte mig ogsaa uadskilleligt. Nemlig en lille Pung, som jeg bar om Halsen, med en Del danske Penge og et Kompas, der kunde lyse i Mørke; og paa mine Spadsereture havde jeg desuden en Pakke under hver Arm; i den ene var der en Dunk Allasch, i den anden et Par Hundrede Cigaretter. Hvad dette i Nødstilfælde skulde bruges til, kan mine Læsere vel selv tænke sig til! »Bestikkelse« er et stygt Ord, skal vi ikke hellere kalde det »Belønning«! Jeg fik forresten aldrig Brug for nogen af Delene — heldigvis — og ankom til Danmark med min Brændevinsdunk ubeskaaret under Armen!

Jeg havde i Berlin gennem en Bekendt faaet at vide, at ogsaa paa den danske Grænse eksisterede det saakaldte »Klein-Grenzverkehr«, og at et Klein-Grenzverkehrpass blev udstedt uden at gaa over Generalstaben og Udenrigsministeriet i Berlin (og det var Hovedsagen for mig). Jeg tvivlede imidlertid meget, om man vilde udstede et saadant Pas til mig, da jeg ikke var fast Grænsebeboer. Men hvad,

jeg kunde jo altid prøve det, det var mindre farligt end en regulær Flugt. Værten i Hotellet raadede mig til i denne Sag at henvende mig paa Bataillonskontoret, hvor der var en særdeles elskværdig og hjælpsom Oversergent. Jeg meldte mig ogsaa en af de første Dage. Det varede utrolig længe, inden Oversergenten kom, og Ventetiden benyttede jeg da til grundigt at studere et haandtegnet Kort, der hang paa Væggen, og som forestillede Grænsen lige i den Egn. Jeg kunde heraf tydeligt se alt, hvad jeg ønskede at vide Besked om. Kun een Ting foruroligede mig. Det var nogle lange afbrudte røde Linjer, der kun var betegnet med Navnet »Leitungen«. Jeg mærkede mig ganske nøjagtigt, hvor de gik, for senere hen at undersøge Sagen; det kunde jo være, at det blot var uskyldige Telefonledninger, men hvem véd, maaske var det elektriske Ledninger, der laa paa Jorden, ladet med Stærkstrøm for at gøre Flugt mindre tiltrækkende for Desertører.

Oversergenten var som forudsagt meget imødekommende og rar og gav mig alle mulige gode Raad, hvorledes jeg skulde gribe Sagen an for hurtigst mulig at faa det ønskede Pas. Desværre kunde Sagen ikke ordnes af Militæret alene, men maatte ogsaa gaa gennem de civile Myndigheder. — Uha, jeg har en vis Rædsel for tyske civile Myndigheder, de er næsten alle sammen ægte utaalelige Bureaukrater! Ogsaa i dette Tilfælde slog det til. Selve Borgmesteren var en fint dannet, elskværdig, gammel Herre, men han var fuldstændig i Lommen paa og blev tyranniseret og kujoneret af sin første Fuldmægtig, en dygtig men modbydelig Fyr, som var forhadt i hele Byen. Jeg behøvede blot til en eller anden at nævne hans Navn med Foragt, saa var jeg næsten sikker paa gennem »fælles Had« at faa en Ven!

Denne »elskværdige« Fuldmægtig saa mig frækt ind i

Ansigtet og sagde: »Jeg tvivler meget paa, om jeg har i Sinde at udstede et Pas til Dem. Jeg kan jo ikke se paa Deres glatte Ansigt, om De taler Sandhed, og hvem véd, hvad De er for en Person o. s. v. o. s. v.« Imidlertid indgav jeg dog min Ansøgning og fik at vide, at jeg for at faa dette Pas skulde afmeldes paa Politistationen i Berlin og tilmeldes som fast Beboer paa mit nuværende Opholdssted. Av, »nu var den ikke god længere«! Det var jo netop denne Afmeldelse, jeg vilde undgaa. Men har man sagt A, maa man ogsaa sige B, og det nyttede ikke, at jeg lod mig mærke med, at det ikke passede i mit Kram. Godt, jeg bed i det sure Æble og ikke alene afmeldte mig i Berlin, men lejede ogsaa et Værelse for flere Maaneder der i Byen — jeg havde endelig faaet et opsnuset. — *Nu* var jeg altsaa — »fast Beboer«, — men nu vidste jeg ogsaa, at Fredens Dage var talte for mig! Om faa Dage vilde jeg ogsaa her have en Detektiv i Nakken, eller simpelt hen blive udvist fra Grænseegnen. Altsaa stod det paa at flygte hellere i Dag end i Morgen, uden at afvente det meget usikre Grænsepas — det kunde vare 14 Dage, og det havde desuden mistet noget af sin Straaleglans for mig, efter at jeg lige havde faaet at vide, at selv om jeg fik det, saa kunde jeg som tysk Undersaat kun komme 1 Kilometer ind i Danmark. Der var meget streng Grænsevagt ogsaa paa dansk Side netop paa det Sted, hvor Overgangen var tilladt med Grænsepasset — saa skulde jeg atsaa nu ogsaa slaas med mine egne Landsmænd, det var en meget skuffende Meddelelse.

Endnu havde jeg slet ikke Mod til Flugten, men det kom vel nok, naar det rette Øjeblik var der.

Den fjerde Dag gik jeg atter en Tur og kokketterede med de Steder, som jeg syntes saa tiltalende ud. Samme Formiddag havde jeg haft en »tilfældig« Samtale med en Sol-

dat, som fortalte mig, at de fangede saa mange Russere, fordi disse i Reglen begik en stor Fejl ved deres Flugtforsøg, idet de altid sneg sig langs Hækkene for at være sikre paa i Mørket ikke at tabe Retningen. Men netop dette var Fejlen, thi i daarligt Vejr (og de valgte i Reglen daarligt Vejr), stod Skildvagten næsten altid oppe langs Hækken for at søge Ly dér.

De Steder, jeg havde tænkt paa, var netop langs Hække, altsaa maatte de forkastes, og jeg var nu lykkelig over, at jeg ikke var flygtet den første Aften, saa var jeg uden Tvivl bleven fanget.

Man skulde altsaa ganske roligt gaa ud i aaben Mark og lige midt imellem to Skildvagte. Det forekom mig gyselig uhyggeligt ikke at have et Sted at kunne dække sig bag, og mon Mørket virkelig var tilstrækkeligt Skjul — der var jo saa kort mellem Skildvagterne.

Jeg saa mig nu om efter et nyt Sted. Det gjaldt om at finde en aaben Strækning med saa lange Mellemrum som mulig mellem Posterne. Jeg kendte efterhaanden de fleste Steder der paa Egnen, thi tidlig og sildig var jeg paa Benene, og omsider fandt jeg da ogsaa et Sted, der saa ret tiltalende ud. Det var en stor firkantet Mark omgivet af Hække paa alle Sider, ca. 200 Meter lang og 200 bred. Den nordlige Hæk dannede enten akkurat Grænsen mellem Danmark og Tyskland, eller den laa ialtfald kun nogle faa Meter inde enten paa tysk eller paa dansk Grund. Den sydlige Hæk gik langs en Landevej, hvor jeg uden Fare kunde bevæge mig. Skilderhusene stod omtrent paa Midten af den højre og venstre Hæk, som dér havde en Aabning, saa der var Udkig til begge Sider. Undtagelsesvis var der altsaa her ca. 200 Meter imellem dem. Men det var ogsaa kun fordi den sydlige Hæk gjorde Overgangen til Danmark særdeles vanskelig. (At der, før man stødte

paa Hækken, endogsaa var et treradet Pigtraadshegn, fik jeg først at mærke om Natten. Ellers havde jeg maaske tabt Modet.)

Dette Sted syntes mig nu efter alt at dømme at være det bedst egnede. Alle andre Steder stod Skildvagterne kun med 100 eller 50 Skridts Afstand. Nogle Steder stod de endogsaa i dobbelt Kæde.

Flugten maatte selvfølgelig ske en mørk, regnfuld Aften. Men var jeg nu sikker paa i Mørke at kunne finde den eneste Aabning i den sydlige Hæk, der tillod Markens Ejermand fra Landevejen at komme ind paa sin Jord? Jeg maalte, hvad Afstanden var i Skridt fra Aabningen og til den nærmeste Korsvej: 354 Skridt. Dernæst Afstanden til den modsatte Side til det nærmeste Hus: 220 Skridt. Men var det nu saa buldrende mørkt, at jeg hverken kunde se Korsvejen eller Huset, saa havde jeg for en Sikkerheds Skyld taget Maal fra Hullet og til en Tromle, der laa næsten midt paa Vejen: 20 Skridt. Paa denne Tromle maatte jeg uvægerlig støde, naar jeg holdt mig paa den ene Side. Nu kunde jeg ikke tage fejl.

En Bondemand stod og saa disse Manøvrer. Han saa ogsaa, at jeg tog mit Kompas op og beregnede, hvilken Retning jeg skulde gaa, naar jeg stod lige for Hullet i Hækken. Han grinede smørret og vendte Ryggen til, han havde intet set! Det var heller ikke umuligt, at Skildvagterne havde set mig, men hvad Glæde kunde de have af at fortælle, at en Dame havde staaet i Nærheden af dem og kigget paa et Kompas! Deres Pligt var kun at anholde eller eventuelt skyde samme Dame, hvis hun kom ind i »die Postenkette«, og udover deres *Pligt* gjorde de Herrer Grænsesoldater intet! Det var da heldigvis ogsaa Mennesker med Hjerte i Livet og Forstaaelse for de forskellige Følelser, der drev saa mange over Grænsen.

Paa denne Opdagelsesekspedition kom jeg uforvarende ind paa det Omraade, der kaldtes »die Postenkette« — d. v. s. den Linie, hvorpaa Vagterne staar, og cirka 100 Meter nord og syd herfor; idet Vejen paa dette Sted løb i Retning Vest—Øst, og da Grænselinien gjorde et brat Knæk ned mod Syd, kom den, længere Vest paa tilladte, Vej nu til at danne Grænsen, men var tysk, og laa saaledes paa en Strækning af ca. 150 Meter inden for den tyske Postenkette. Imidlertid var Vagten paa det farlige Sted ikke paa sin Post, saa jeg saa ham ikke og bemærkede ikke engang hans ualmindelig defekte »Skilderhus«, lavet af nogle Stænger og Halm og indeklemt mellem nogle gamle Hyldebuske; først da jeg mødte den sidste Skildvagt (som jeg antog for den første), standsede jeg med en Bemærkning om, at her hørte nok Verden op for mig, og bad ham forklare mig den rette Vej til Landsbyen.

Uden at ænse mit Spørgsmaal gik Soldaten lige hen til mig og sagde barsk: »Ved De, hvad jeg skal gøre nu?« »Nej, hvor skulde jeg vide det fra?« svarede jeg uskyldigt. »Jeg skal arrestere Dem og sende Dem til Flensborg — De er jo inde i »Postenketten«. »Undskyld,« svarede jeg, »De er rigtignok den første, jeg er stødt paa, og naar jeg ikke har *passeret* Dem, er jeg paa lovlig Grund.« Han pegede hen ad den Retning, jeg var kommen, og til min Rædsel opdagede jeg nu det lille, forrevne »Skilderhus«. »Der er den første Vagtpost,« tordnede han. Men han saa vist ogsaa, at min Bestyrtelse var ægte (havde jeg nemlig vidst, *hvor* jeg befandt mig, og havde villet over, havde jeg kun behøvet at springe over Grøftekanten — og fluks var jeg i Danmark). Paa een Gang glattedes derfor hans kunstig paatagne strenge Mine, og hans gode, ærlige Ansigt sagde mig, at han kun nødig opfyldte sin Pligt lige efter Bogstaven. »Stik af alt, hvad

De kan,« sagde han, »og husk, at hvis nogen ser Dem, bliver *jeg* straffet — gem Dem bag en Busk, hvis De træffer Militær, før De er paa lovlig Grund.« Nu kunde jeg umulig bringe den velvillige Soldat i Fortræd ved lige ved højlys Dag at springe over Grøften; en Hæk skjulte nemlig denne kriminelle Vandring for alle andre Vagters Blikke paa nær netop hans, som ikke var paa sin Plads, saa jeg kunde, hvis jeg ikke mødte uventet Inspektion, naa uset tilbage paa lovlig Grund; sprang jeg derimod over Grøften, var *jeg* vel fri, men den stakkels Soldat vilde faa 2 Aars Fængsel, da jeg saa vilde blive set af en Mængde Vagter, der af gensidig Angst for hinanden vilde have meldt det passerede. Og hvem det var, der havde ladet mig slippe forbi, var let at konstatere.

Paa Hjemvejen holdt jeg en lang Parlamentering med en af Soldaterne, men desværre var det ikke ham, jeg ønskede at faa fat i. To Dage forinden havde jeg nemlig paa samme Sted paa det ivrigste underholdt mig med en, der halvt om halvt havde gjort mig et Tilbud om at lukke et Øje til, hvis jeg en Aften rendte forbi ham. Dog inden jeg nærmere fik aftalt denne Historie, blev han afløst, og jeg fandt ham aldrig senere. Den nye var imidlertid meget snakkesalig, og jeg fik med Lethed ud af ham, paa hvilke Tider Vagterne afløstes, saa nu var jeg da saa meget klogere. Og jeg vidste nu ogsaa, at de Ledninger, som var markeret med rødt paa Kortet, ikke var andet end uskyldige Telefontraade, der sad ganske normalt oppe i Luften. At Vagten ikke, som Rygtet gik, var fordoblet om Natten, havde jeg ogsaa forvisset mig om; og hvilke Steder Posterne stod dobbelt, havde jeg med egne Øjne undersøgt. Nu var der kun een Ting, jeg manglede at vide Besked om: Patrouillerne.

Allerede første Aften havde Ordet »Patrouille« klinget

i mine Øren! Paa min Spadseretur havde jeg mødt en Jæger med Bøsse og Hund. Jeg var bleven vant til i den senere Tid at taksere hvert Menneske til, om han kunde være mig behjælpelig eller ikke. Jægeren blev vejet og *ikke* »funden for let«. En saadan Fyr kendte sikkert enhver Sti og var mulig ogsaa Ven med Skildvagterne. Jeg indledte derfor først Bekendtskab med hans Hund, og snart var han og jeg i ivrig Snak. Desværre var han tunghør. Det, jeg egentlig ønskede at tale med ham om, var jo ikke noget, der egnede sig til at blive raabt højt ud i Verden, saa jeg kunde ikke gøre ham noget Spørgsmaal, men maatte lade ham sludre og se, hvad jeg kunde faa ud af det; af mit Sprog mærkede han snart, at jeg var Dansk, og spurgte, hvad jeg dog vilde her i Tyskland i Krigstid. Jeg svarede kort, at jeg kun blev her, fordi jeg var tvunget dertil — dette løste straks hans Tungebaand — og han forstod Situationen!

Han talte en hel Del om Patrouillerne og om, hvor vigtigt det var at vide, hvornaar de kom. Da der gik Folk tæt ved os, turde jeg ikke spørge, om hvad jeg ønskede, men maatte lade, som om det blot var ham, der var snakkesalig, og at dette aldeles ikke interesserede mig!

»Patrouille«, hvor havde jeg forresten ogsaa nylig hørt dette Trylleord?

I Skænkestuen paa Hotellet kom en Del Militær og drak deres Kaffe eller fik sig en Snaps. Ved den Lejlighed hørte jeg en Samtale mellem en Soldat og en Civilist, der drejede sig om, at Soldaten havde været paa Patrouille om Natten. Denne Soldat havde jeg tilfældigvis bidt Mærke i. Ham maatte jeg se at finde!

Jeg var saa heldig senere hen at træffe ham, og da han gjorde et meget tilforladeligt Indtryk, tænkte jeg ved mig selv, »hvo intet vover, intet vinder«, og da vi var

alene, gik jeg lige hen til ham. Han hilste venligt paa mig. Jeg var efterhaanden en kendt Person i den lille By, da jeg altid benyttede Lejligheden til at sludre med hvert eneste Menneske, jeg traf, særlig med Soldaterne. Vi kom i Passiar sammen. »Sikken et ondt Vejr det er i Dag,« sagde han, »ja, i saadant Vejr længes man efter sit eget hyggelige Hjem.« »Ja, De har Ret,« svarede jeg, »det kan De tro, jeg ogsaa gør, og jeg haaber nok at være hjemme i Morgen — ovre i Danmark.« Han saa forundret paa mig. Jeg gentog, hvad jeg først havde sagt. »Hvordan vil De komme til Danmark?« sagde han sagte. »Aah, blandt andet ved *Deres* Hjælp,« svarede jeg og smilede skælmsk. »Ved min Hjælp, hvor tør De betro Dem til mig?« »Jo, jeg er lidt af en Menneskekender, og Deres Ansigt sagde mig tydeligt, at De ikke vilde forraade mig.« »Nej, det har De Ret i, det vilde jeg heller aldrig gøre. Hvad er det saa, De vil vide?« »Jeg ved, De gik Patrouille forleden Nat — hvad Tid gik De?« — »Donnerwetter!!« — Han saa forbavset paa mig, det var ogsaa en Frækhed saadan lige ud at spørge om en militær Hemmelighed. — »Patrouillen gaar i Reglen ved 10-Tiden,« sagde han paa engang efter først at have betænkt sig lidt. — Nu var det ude. »Men det siger jeg Dem, Frøken, hvis Deres Flugt ikke lykkes, og De kommer i Forhør i Flensborg, saa nægter jeg alt, ja, jeg sværger, at jeg aldrig har set eller talt med Dem.« »De kan da nok forstaa,« sagde jeg, »at jeg aldrig kunde tænke paa at forraade Dem.«

Vi gik nu lidt videre sammen, hen hvor der var mere afsides. »Fortæl mig lidt nærmere, hvordan De har tænkt at arrangere Dem,« sagde han nysgerrigt, men tillige venligt deltagende. Jeg fortalte ham alt, hvad jeg efterhaanden havde samlet af vigtige Erfaringer, og bad ham nu til Slut oplyse mig om, hvad jeg kunde udsætte mig for,

i Tilfælde af, at jeg blev fanget. »De skal ikke lade Dem fange,« sagde han. »Det er ganske forfærdelig ubehageligt for en Dame. I Grunden sker der ikke noget særligt, hvis De er i Stand til at bevise, at Deres Flugt ikke er forbunden med nogen Spionerisag, men De vil blive ført til en lille, ækel Vagtstue, maa sove paa Straa hele Natten sammen med Soldaterne, og næste Morgen vil De blive bragt her til Byen og først forhørt her. Saa bliver De ført under militær Bevogtning til Flensborg, og der maa De blive, til Undersøgelserne mod Dem er endt, og saa bliver De sat paa fri Fod igen. Men jeg skal sige Dem noget, Soldaterne skyder ikke godt, og om Natten er det et rent Tilfælde, om de træffer eller ikke, saa vil De følge mit Raad, *saa lad Dem ikke fange*. Jeg vil hjertelig ønske for Dem, at De maa have Held med Dem og slet ikke blive opdaget, men *skulde* man opdage Dem og Soldaterne raabe Holdt, saa fortsæt roligt Deres Flugt, og lad Dem ikke skræmme, naar De hører et Par Skud i Luften.« Efter denne Besked besluttede jeg mig ogsaa til hellere at lade mig skyde paa end blive fanget; Soldaten vidste jo endda ikke, *hvor* ilde jeg var stedt, at en Tilfangetagelse og Opdagelse af min Flugt i det mindste vilde betyde en stærk Skærpelse af den Bevogtning, som allerede gjorde mig Livet saa surt, og maaske endda faa Internering til Følge.

Med et hjerteligt Ønske om, at min Flugt maatte lykkes, skiltes den venlige Landstormssoldat fra mig.

Vejret var den Aften, som det skulde være: susende Blæst og øsende Regn, og jeg følte mærkelig nok ikke Spor af Angst ved Tanken om den lange Vandring i Mørke. At det *skulde* være i Aften, det var jeg nu overbevist om. Det var ikke mere Utaalmodigheden, der drev mig, men en bestemt Følelse af, at Gud i Aften havde tilrettelagt

alt for mig og nok skulde hjælpe mig velbeholdent over paa den anden Side.

Jeg traf mine sidste Forberedelser, pakkede mine Kufferter og iturev alle Breve, som jeg havde haft med mig og ikke ønskede at transportere til Danmark. Saa skrev jeg et Brev til Hotellets Vært, hvori jeg fortalte, at jeg var flygtet og bad ham anvende vedlagte 100 Mark til at dække sine Udgifter med og sende min Bagage til Berlin til en bestemt Adresse. Selvfølgelig ikke Marthas. Jeg var ved denne Lejlighed iført et dobbelt Sæt Linned og Undertøj, dobbelte Strømper, tre Bluser, en Nederdel, tre Trøjer. En Nederdel til og et Par Sko havde jeg i en Pakke under Armen, Brændevinsdunken og lidt Cigaretter. Jeg havde ogsaa gerne iført mig et nyt Silkeskørt eller et hvidt do., som jeg ogsaa havde med, men disse maatte jeg imidlertid begge »kassere«, thi jeg indsaa, at Silkeskørtet vilde rasle og let forraade mig, og det hvide var lidt gammeldags og snævert og tillod mig ikke at gøre noget som helst »Krumspring«, endsige skræve over et højt Hegn!

Jeg spiste tidlig til Aften og var grulig nervøs. Pigen kiggede lidt paa mig og troede vist, jeg var syg, thi jeg havde absolut ingen Appetit. Ved 8-Tiden listede jeg mig op paa mit Kammer og lagde en sidste Haand paa mine Forberedelser. Jeg lyttede spændt: mon der var nogen i Entreen? — Selv om saa var og nogen skulde spørge mig, hvor jeg gik hen, havde jeg et naturligt Svar paa rede Haand: »Aah, jeg skal blot hen at besøge Missionærfamilien.« Missionærens havde nemlig bedt mig komme til dem en Aften. Heldigvis traf jeg ingen og blev fri for at bruge en Nødløgn, og nu var jeg ude paa Gaden, Klokken var præcis 8½.

Normalt var der 3 Kvarters Gang til Overgangsstedet, Kl. 10 begyndte Patrouillen, og Kl. 11 skiftede Vagterne.

Mellem 10 og 11 var Historien altsaa usikker, thi min Soldat kunde ikke sige mig, om Patrouillen gik fra Øst til Vest eller omvendt, derfor var hele Tiden fra 10 til 11 truet af Muligheden for at møde Patrouillen et eller andet Sted. Det gjaldt ogsaa om ikke at gaa alt for sent fra Hotellet, det saa jo for mærkeligt ud.

Først gik jeg nu ad en stor, lige Chaussé, der gik igennem en lille Skov. — Uha! naar jeg nu tænker tilbage paa det, gyser det i mig, men den Gang rørte det mig ikke. — Jeg følte mig, som var jeg hypnotiseret og blev draget af en usynlig Magt; jeg følte mig slet ikke rigtig hernede paa Jorden, og jeg var overbevist om, at det, som jeg gjorde, var rigtigt og skulde lykkes. Efter en halv Times Gang drejede jeg Nord paa op ad en smal Markvej med meget høje Nøddehegn paa begge Sider. Ikke et Menneske var ude i dette Herrens Vejr. Kun en enlig Officer kom ridende forbi mig, men han lagde vist næppe Mærke til mig.

Jeg maatte gaa en lang Omvej, thi var jeg gaaet ad den korteste Vej, saa havde jeg maattet passere forbi en Skildvagt, hvis Pligt det var at spørge efter Pas, og da han kun var et lille Stykke fjernet fra det Sted, jeg havde udvalgt som Overgangssted, var det jo uhyggeigt, om han skulde avertere sine Kammerater om at være paa Post. Paa den Vej, jeg nu gik, skulde jeg normalt ingen Skildvagt møde; men selv en *tilfældig* forbigaaende Soldat har om Natten *Ret* og til Dels Pligt til at spørge en om Pas, hvis man forekommer ham mystisk.

Lige ved den omtalte Korsvej hørte jeg pludselig en munter Fløjten. Kun en Soldat kunde det være. 1, 2, 3 sad jeg omme bag en Busk og rystede, til Faren var forbi. Heldigvis at han fløjtede, derved var jeg i Stand til at høre ham,før han havde set mig. Nu begyndte jeg at tælle

Skridtene, og jeg naaede til Hullet i Hækken. Regnen var desværre lige holdt op, og det begyndte at blive stjerneklart og vindstille. Det var meget slemt — skulde jeg vende om nu, da jeg stod ved mine Ønskers Maal? Jeg sendte en stille Bøn og et Spørgsmaal op til Gud. »Skal jeg virkelig vende om, eller har jeg Lov at vove det?« Hvem véd, nu da det atter var stille og tørt, om ikke Soldaterne patrouillerede tværs igennem Marken, som de i Virkeligheden skulde. Da fik jeg en Idé: selv om det værste skulde ske, at en af dem kom i min Nærhed, vidste jeg nu Raad. Jeg havde om Dagen lagt Mærke til, at en Del røde Kalve græssede paa denne Mark. Kunde jeg ikke agere Kalv og kaste mig ned paa Jorden? Hvilken Soldat vilde vel gaa hen og undersøge enhver Kalv, han saa, om det maaske skulde være en Dame i Stedet for en Kalv; og sparke til den vilde han vel heller ikke. Min Regnfrakke var temmelig lys, og jeg pillede den hurtigt af, thi Kalvene var alle mørke, og det var jeg ogsaa nu i min mørkeblaa Spadseredragt.

Jeg havde Laksko med høje Hæle (et meget passende Flugtfodtøj!), og Marken var opblødt som en Sump, saa de høje Hæle borede sig dybt ned i Leret, og det sivede og sjaskede i mine Sko for hvert Skridt, jeg tog, jeg maatte gaa langsomt og ligefrem forsigtig hver Gang *løfte* Foden op fra det Hul, den havde boret. Aandeløst gik jeg videre. Jeg var rædsom forkølet af at gaa 4 Dage i øsende Regn og med store Huller i Skoene; og jeg havde stærk Snue, men jeg turde selvfølgelig ikke snøfte, endsige bruge mit Lommetørklæde, saa i stride Strømme rendte det baade ud af Næse og Øjne paa mig!

Kompasset var mig en stor Hjælp, ellers var jeg uvægerlig gaaet i Rundkreds. Det mærkede jeg senere hen, da

jeg ikke mere passede paa. Nu saa jeg pludselig en lys Stribe. Hvad var det? Aah jo, nu stod det mig klart: det var den Vej, Soldaterne havde lavet ved idelig at patrouillere paa samme Sted. Altsaa her var den farligste Zone. Et Par Skridt længere fremme var atter en saadan Vej, der gik parallel med den første. Hvad betød nu det? Jeg udtydede det saadan, at Skilderhusene ikke stod lige for hinanden, og at Skildvagterne derved hver havde lavet sin egen lille Vej at gaa paa over mod den anden Hæk.

Paa een Gang standsede jeg; jeg var stødt paa en Forhindring. Hvad var det? Stik her og der belærte mig om, at det var Pigtraad. — Tak, Skæbne! Jeg følte mig forsigtigt for og opdagede, at det hedigvis intet *militært* Pigtraadshegn var, kun den almindelige Hindring for Kreaturer; og det var ikke højere, end at jeg med Forsigtighed kunde skræve over det og langsomt kunde give mig Tid til at løsne mine Klæder fra det.

Og hvad var det nu, jeg stødte imod? Aah, Gud ske Lov — endelig — det var Tjørnehækken! Hvordan skulde jeg nu slippe gennem den? Jeg stod et Øjeblik og lyttede: paa hver Side gik Skildvagterne og talte med hinanden; paa Stemmerne kunde jeg høre, at de, som min Ven havde forudsagt, holdt sig lige til Hækkene, altsaa saa langt borte fra mig, som det var muligt.

Jeg gik nu ganske langsomt langs med Hækken og prøvede, om den ikke et eller andet Sted vilde give efter. Forgæves! Da saa jeg med et helt nede ved Foden af Hækken noget lyst glimte. Jeg undersøgte det nærmere: det var et rundt Hul nede i Hækkens underste Rand, og det skraanede ned mod den danske Side og endte i en Dam. Ja, *var* nu det en Dam? Maaske var det kun et Møddinghul! Jeg havde jo om Dagen set, at der laa en Gaard lige bag Hækken. Aah, hvor rædsomt! Jeg kiggede ned

i Hullet. Hvor var det ækelt at skulle derned, selv om det i bedste Tilfælde var en Andedam!

Jeg vilde først forsøge min Lykke andetsteds, om jeg ikke fandt en Aabning, hvor jeg kunde slippe igennem paa en behageligere Maade. I alt forsøgte jeg fire Steder. Tjørnegrenene knagede og bragede, men de gav ikke efter!

Jeg opdagede nu, ved at bukke mig ned og faa Grenene til at tegne sig som en Silhouet mod Himlen, et Sted, hvor Hækken for største Delen ikke af de tætte Tjørne, men af Nøddebuske og vilde Roser. Disse var vist mere skikkelige at give sig i Lag med, og jeg vovede ikke at vente længere. Nu skulde det ske, jeg vilde saa nødig ned gennem Hullet! Jeg brasede derfor paa og kastede mig med al min Vægt mod de tætte Grene; de gav efter, og med et Plump var jeg ovre paa den anden Side, der laa en Alen dybere end den, jeg kom fra.

Nu var det mit Haab, at Skildvagten ikke havde hørt mig. Men forresten hvad kunde det gøre? Nu var jeg paa dansk Grund, eller var jeg det ikke, saa behøvede jeg kun at løbe et Par Skridt for at være det. De maatte jo ogsaa først lede efter en Aabning, med mindre de foretrak at suse ned i det »Ubekendte«. Selv da vilde de ikke kunne naa mig, førend jeg forlængst var ovre paa dansk Grund.

Imidlertid hørte jeg slet ikke, at de gjorde sig rede til at forfølge mig. De har vel simpelt hen tænkt, at det var en Ko, der havde gnubbet sig op ad Hækken.

Da jeg endelig var sikker paa, at jeg maatte være paa dansk Grund, standsede jeg og snappede efter Vejret, og — ikke at forglemme — nu fik jeg min Næse pudset. Først da fik jeg et Øjebliks Tid til at puste — og sige til mig selv: — »Du *er* i Danmark — det er ingen Drøm — Du *er* her, Du *er* her — Karen, hvor er det muligt!« Og uvilkaarligt foldede Hænderne sig sammen, og uden

Rathlousdal.

at kunne finde Ord for det, raabte dog hele min Sjæl en Tak til den Fader, der havde frelst mig igennem hertil.

Jeg undte mig dog ikke længe Hvil — endnu var ikke al Fare helt overstaaet.

Jeg vidste fra mit Kort, at en stor Chaussé gik lige fra Syd til Nord, en Kilometer eller to Vest for Stedet, hvor jeg var. Tillige havde jeg set paa Kortet inde i Bataillonskontoret, at Grænsen netop paa dette Sted var uhyggelig takket og uregelmæssig, og jeg risikerede, hvis jeg straks gik mod Vest, uforvarende at komme ind paa tysk Grund igen. Derfor besluttede jeg at gaa endnu en Kilometer eller to stik mod Nord, før jeg drejede til venstre.

Da jeg var midt ude i en Pløjemark, og denne var omgivet af disse forbistrede Hegn og Pigtraad, havde jeg mange Vanskeligheder at overvinde, før jeg naaede Landevejen. I alt fire Hække og to Pigtraadshegn. Jeg turde ikke søge at omgaa dem, men maatte brase lige igennem dem for ikke at tabe Retningen. Hvis jeg ikke hele Tiden rettede mig paa det nøjagtigste efter Kompasset — opdagede jeg hurtigt — gik jeg uvilkaarligt i Rundkreds til Venstre. Hele Tiden maatte jeg derfor krampagtig holde mig til Højre. Endelig blev det saa lyst og stjerneklart, at jeg skimtede en Bondegaard i det fjerne. Jeg kom derhen og bankede paa Ruden, men ingen svarede. Jeg dundrede og raabte. Endelig spurgte en forskræmt Kvindestemme mig, hvad jeg ønskede. »Jeg er Flygtning, kan De ikke hjælpe mig?« Intet Svar. »Kan De ikke i det mindste sige mig, hvordan jeg hurtigt kan komme til Chausséen.« Saa kortfattet som muligt gav Kvinden mig Besked uden dog at ledsage den med en Indbydelse til i det mindste at træde indenfor. Beskeden passede; kort efter stod jeg paa den store Chaussé.

Det faldt mig nu ind, at jeg hurtigst muligt maatte se

at faa Husly. For det første var jeg dødtræt, jeg havde vandret mange Timer samme Formiddag og nu ogsaa om Natten. For det andet havde jeg hørt, at de danske Grænsegensdarmer skulde husere flittigt hernede, og at de, hvis de fandt en tysk Flygtning paa fersk Gerning, straks sendte Synderen retour derhen, hvor han kom fra. Jeg kunde selvfølgelig prøve paa at bilde dem ind, at jeg var dansk Undersaat, men bedre var det, at jeg ikke traf dem. Klokken var godt 10½. Jeg saa nu Lys i et lille Hus og gav mig atter til at raabe. En Kone lukkede et Vindue op og spurgte, hvad jeg vilde. Jeg fortalte hende i Korthed min Historie og bad om Husly. Hun kom da ogsaa og lukkede Døren op, men der var ikke Tale om, at hun vilde lukke mig indenfor. »De skulde gaa til X.,« sagde hun, »det er ganske tæt herved, og der er en stor Kro, hvor De kan sove.« Havde jeg nu ikke været saa godt underrettet i Forvejen, som jeg var, havde jeg sikkert ganske uskyldigt fulgt hendes Raad, men nu vidste jeg heldigvis, at jeg skulde sky denne lille By som Pesten, thi netop dér var der saa særdeles fyldt af danske Grænsegensdarmer; idet dette var det mest brugte Overgangssted for Folk med *det lille Grænsepas*. Derfor var der her en saa stærk Kontrol, for at ingen uden danske Undersaatter skulde gaa længere ind i Landet. Tyskerne har kun Lov at komme lige hertil, hvor de kan faa Besøg af deres danske Venner eller Slægt. »Nej, De kan tro, jeg tager ikke til X.....!« forklarede jeg Konen. »De kunde da ogsaa gerne være saa elskværdig at give mig Nattelogis enten paa en Sofa eller paa Gulvet.« Endnu vægrede hun sig. Tilsidst gav hun dog efter, men først da jeg sagde hende, at jeg rigtignok var meget skuffet over den Modtagelse, jeg fik her paa dansk Grund, efter at jeg lige havde vovet Liv og Lemmer for at komme hertil.

»Naa ja, saa kom da med op,« sagde hun endelig, og paa denne »hjertelige« Indbydelse tøflede jeg lidt slukøret med op af Trapperne.

Hun tøede forresten senere op, kogte Kaffe til mig og tilbød mig at sove i sin egen Seng, og næste Morgen hjalp hun mig med at slippe ubemærket fra et Par danske Gensdarmer, som vi ogsaa mødte nogle af. Grunden til, at hun havde Lys saa sent paa Natten, var, at hendes lille Plejedatter næste Morgen tidligt skulde smugles over Grænsen for at besøge sin Fader, der gjorde Skildvagttjeneste paa tysk Side og derfor havde let ved at kunne liste sin lille Pige over til sig.

Nogle Timer senere sad jeg i Xkjøbing, hvorfra jeg telegraferede det glædelige Nyt omkring til min Familie, og hvor jeg blev badet og friseret, fik købt Kuffert og Toiletsager og i det hele taget fik gjort mig selv til Menneske igen! Overkelneren paa Hotellet havde vist en Mistanke om, paa hvad Maade jeg var kommen til Danmark, og hviskede elskværdigt til mig: »Hvis Fruen ikke har nok danske Penge, vil jeg saa gerne laane Dem nogle.« Det var meget rørende af ham, og jeg var ogsaa nær kommen til at gøre Brug af hans venlige Tilbud.

Jeg ankom Kl. 6 om Aftenen hos min Broder paa Sofienlund; han havde været paa Jagt hele Dagen og derfor ikke havde faaet aabnet mit Telegram før det Øjeblik, han traadte ind ad Døren, hvilket var et Kvarter før jeg selv ankom. Han havde netop Selskab den Dag og var henrykt over at se mig, og jeg blev selvfølgelig fejret som Dagens Heltinde og maatte ustandseligt fortælle om alle mine Oplevelser.

Næste Morgen kørte vi til *Rathlousdal*, og da jeg nu ikke alene stod paa dansk Grund, men da Skæbnen havde ført mig til Jylland og lige til mit elskede Barndomshjem

— var det næsten for meget for mig — *det* var en Hjemkomst saa rig og vidunderlig, som jeg aldrig havde tænkt mig, den kunde blive. — Jeg havde nu brudt alle Broer af bag mig: mit Liv i Østrig, mit Ægteskab, mit Hjem dernede — alt hørte Fortiden til — var et afsluttet Kapitel af mit Liv. Og her — netop her — paa dette elskede Sted begyndte det nye Liv — et helt nyt Liv og dog en Fortsættelse af noget, der engang havde været. Her havde jeg engang Rod. Og min Tak til Gud over at have ført mig frelst hjem gennem alle Farer blev til en Bøn om atter at maatte faa Lov til at slaa mine forrevne Rødder ned i den elskede danske Jord.

Forkast ej Barnet, nu det ensomt kommer
til Hjemmet paa sin trætte Fod,
giv mig en fredfyldt Eftersommer
og lad mig, Gud, genfinde, hvad jeg her forlod.

Oppe i mit Pigeværelse paa Rathlousdal har jeg ved særlige Lejligheder ridset et Par Ord ind i Ruden. Disse er de sidste; jeg skrev dem den 14. Oktober 1917.

EFTERSKRIFT

14. Januar 1918.

Martha og Pølle er her igen!! De kom igaar Aftes lige dumpende ind i mit store Fødselsdagsselskab — en herlig Fødselsdagsgave!

Genvordighederne har været store og mange! Straks efter min Flugt havde Martha bedt om Pas til at vende hjem til Danmark. Der blev forlangt allehaande Papirer og Beviser paa Rejsens Nødvendighed, som jeg underhaanden hjalp hende med at skaffe (aabenlyst korresponderede jeg aldrig med hende, kun under Pseudonym og med forandret Haandskrift), og efter at man mange Gange rent ud havde nægtet hende Pas, lønnedes dog hendes Ihærdighed. Og efter 3 Maaneders Forløb fik hun det endelig og tog til Warnemünde. Her oplevede hun ligesom jeg uden Grund at blive vist tilbage — (ikke af v. Kannenburg, men af den ubehagelige, dumme Detektiv med de hypnotiserende Øjne, som de fleste, der rejser Syd paa, vist kender) og blev endogsaa under militær Bevogtning sendt tilbage til Rostock. Detektiven nægtede hende at faa Kannenburg i Tale. Ganske fortvivlet tog Martha atter med Pølle og en Mængde Bagage tilbage til Berlin, hvor Gesendtskabet gjorde sig store Anstrængelser for at hjælpe hende, og to Dage efter tog hun igen til Warnemünde, denne Gang forsynet med et Brev fra Grev Moltke til Kan-

nenburg. Den søde Detektiv vilde tage Brevet for at forhindre, at Martha selv kom til at tale med Ritmesteren; men der kom han til den urette: Martha holdt krampagtigt paa sit Brev, som Moltke havde sagt, at hun *personlig* skulde overrække Ritmesteren — saa maatte Detektiven ærgerlig give sig. Da først Martha fik Kannenburg i Tale, gik det hele glat — han er en fin og behagelig Mand at have med at gøre.

Kuffertundersøgelsen gik ogsaa meget godt. Martha havde nemlig bemærket, at Soldaten, der aabnede Kufferten, stirrede betaget paa et Stykke Sæbe, der laa øverst, og rask men uden et Ord, puffede Martha Sæben over imod ham; han forstod det straks, Sæben forsvandt sporløst, og Kufferten blev overmaade lempelig undersøgt!

Fra Landbrugsministeriet havde hun faaet en Tilladelse til at indføre Pølle i Danmark, men trods det sagde paa Færgen en gammel, gnaven »Myndighed« (som Martha kaldte ham), at han ikke vilde lade Pølle slippe over uden yderligere Papirer og Attester. Martha klagede nu sin Nød til Kaptajnen og fortalte, hvorledes *jeg* mange Gange havde haft denne Tilladelse fra Ministeriet, og det havde altid været tilstrækkeligt. »Ja, ja,« sagde Kaptajnen gemytligt, »men der er Forskel paa, om man hedder *Grevinde Grote* eller *Frk. Petersen* — jeg skal sige Dem, jeg hedder nemlig selv Petersen — og »en Petersen« faar ikke sin Hund over paa denne Maner!« Men da han saa Marthas Fortvivlelse, og »Myndigheden« netop i det samme var ude af Syne, fik han hurtig Martha og Pølle gemt inde i en Kupé og sagde hjælpsomt: »Hold Dem i Ro der — al Bagagen skal jeg nok sørge for« — og hvordan han nu klarede Ærterne med »Myndigheden«, vidste Martha ikke, men hun og Pølle slap uantastede til København, og al Bagagen kom med — og nu stod de der begge to

Trekloveret atter forenet! — Januar 1918.

lyslevende, og Pølle endda yngre og kønnere (slankere!) end før. Hvem beskriver min Glæde, da jeg ængstelig skal til at føle efter den slemme Svulst, som Dyrlægen mente var Kræft — den var forsvunden! »Det var min Overraskelse til Grevinden,« sagde Martha glædestraalende; hun havde i Berlin faaet en udmærket Salve, der krævede en meget omstændelig Behandling — men med Taalmodighed og Kærlighed til Dyret havde hun opnaaet at faa den fuldstændig rask.

Det viste sig, at Martha fuldkommen havde forstaaet og opfattet alle de forblommede Talemaader og Vink, jeg havde givet hende i mine Breve, og som skulde forklare hende de Flugtplaner, jeg havde beredt for hende, i Fald hun dog ingen Rejsetilladelse havde faaet. — Det havde jo været meget romantisk, om hun og Pølle ogsaa havde maattet »gaa paa Pigtraaden« ligesom jeg, men bedre var det dog ikke at faa dem udsat for Faren.

Ja, nu kom der virkelig en fuld og tilfredsstillende Afslutning paa vore Oplevelser — og nu er jeg for anden Gang »hjemme«; thi i de sidste Par Aar, hvor jeg har flakket saa meget omkring og intet rigtigt Hjem havde haft, sagde jeg altid —: »mit »Hjem«, det er det Sted, hvor Pølle, Martha og jeg i Øjeblikket er samlede!«

INDHOLD

Første Kapitel: Krigens Udbrud. — Spionaffærerne. — Waren og Neu-Strelitz 7

Andet Kapitel: Samariterkursus. — Polikliniken i København. — Jødehospitalet. — Mit første Døgn paa Nødreservelasarettet i Gmunden. — Julefest. — En ny Transport 31

Tredie Kapitel: Araberfest. — Comtesse Ahlefeldt. — Lille Mirzel. — Hypnose. — Lux's Død. — Ædikestrømper. — En haardfør Patient..... 53

Fjerde Kapitel: »Gott strafe England«. — Hestelasarettet. — Turen til Dachstein..... 76

Femte Kapitel: Garnisonshospitalet i Brünn. — De russiske Patienter..... 90

Sjette Kapitel: Søster Stine. — Spionverdacht. — Warschaus Fald. — Gregori. — Nattevagt. — En Amputation 108

Syvende Kapitel: Striken. — Gregoris Brev og Overstabslægen. — I Danmark i Julen. — Schloss Orth. — Bændelormen..... 134

Ottende Kapitel: Folkekøkken. — Bjærgture. — Pulle.. 151

Niende Kapitel: Hjem til Danmark. — Foredragene. — Tilbage til Tyskland. — Katastrofen begynder..... 167

Tiende Kapitel: Krummhübel. — »Klein Grenzverkehr«. Som Smugler over Grænsen. — Den dyrebare Pakke. — Svenskeren og Detektiven. — Den rare Tolder. — Pølles Byld..... 180

Ellevte Kapitel: Berlin. — Legationsraaden. — Madspørgsmaalet. — Flugten tilrettelægges. — Fra Berlin. — Jeg ser ind i det forjættede Land. — De rare Soldater. — Flugten. — Endelig hjemme..... 200

KROHNS BOGTRYKKERI

APR 26 1983

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

(48)